

**ВОЛИНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСИ УКРАЇНКИ**

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ІННОВАЦІЇ

Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції

**ЛУЦЬК
2021**

15 січня 2021 року

МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки

**ДОШКІЛЬНА ОСВІТА:
ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ІННОВАЦІЇ**

Матеріали
I Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції
(15 січня 2021 року)

Луцьк – 2021

Рекомендовано до друку Вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 15 від 24.12.2020 р.)

У Збірнику представлено Матеріали виступів учасників I Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Дошкільна освіта: теорія, методика, інновації». Матеріали подано в авторській редакції.

Наукова рада:

Алендарь Н. І., кандидат педагогічних наук; *Бартків О. С.*, кандидат педагогічних наук, доцент; *Дурманенко О. Л.*, кандидат педагогічних наук, доцент; *Ємчик О. Г.*, кандидат педагогічних наук; *Заремба Л. В.*, кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальна за випуск); *Здиховський А. М.*; *Мельник І. М.*, кандидат педагогічних наук, доцент; *Остапівський І. Є.*, кандидат педагогічних наук, доцент; *Семенов О. С.*, доктор педагогічних наук, професор (голова); *Семенова Н. І.*, кандидат педагогічних наук, доцент; *Смолюк І. О.*, доктор педагогічних наук, професор; *Смолюк С. В.*, кандидат педагогічних наук, доцент; *Томашевська І. П.*, кандидат педагогічних наук, професор; *Удот В. Ф.*; *Фенко М. Я.*, кандидат філологічних наук, доцент.

Технічний редактор: *Богдан І. О.*

Рецензенти:

Беленька Г. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка,

Лякішева А. В., доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Волинського національного університету імені Лесі Українки,

Танько Т. П., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету дошкільної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	11
Бандура Аліна.....	11
ВПЛИВ РОЗЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ НА ВИХОВАННЯ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	11
Бедикайло Марія	14
МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ	15
Давидчук Ольга	19
ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ТРАДИЦІЯХ РІДНОГО КРАЮ.....	19
Демянчук Наталія.....	24
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ 6- ГО РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ ЖИВОПІСУ	25
Іванчук Зоряна	28
ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР.....	29
Ільчук Яна	33
РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ ПРОГУЛЯНОК.....	33
Калита Ірина	38
ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ У ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ	38
Карпик Марта	42

Особливості формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку	42
Кисилевич Ірина	48
МОРАЛЬНО-ЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА В.О.СУХОМЛИНСЬКИМ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА	48
Кліщ Наталія	53
ВИКОРИСТАННЯ РУХЛИВИХ ІГОР В РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	54
Кондратюк Надія	58
ХУДОЖНЯ ПРАЦЯ ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	58
Мельник Ірина	62
ГУВЕРНЕРСТВО В СУЧАСНИХ УМОВАХ: СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ	62
Нестерук Анастасія	68
МОДЕРНІЗАЦІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА.....	68
Остапівський Ігор.....	73
А. С. МАКАРЕНКО ПРО БАТЬКІВСЬКИЙ АВТОРИТЕТ	73
Пилипчук Катерина.....	76
ВПЛИВ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗВИТКУ РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	76
Семенов Олександр.....	81
РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ОБРАЗОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	82
Склезь Руслана	87

РОЗВИТОК МОРАЛЬНИХ ПОЧУТТІВ У ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КАЗКИ.....	87
Токарчук Тетяна	91
РОЗВИТОК МІЖСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	92
Томашевська Ірина.....	95
ОСОБЛИВОСТІ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ НА ЕТАПІ ДОШКІЛЬНОГО ДИТИНСТВА.....	95
Фенко Марія	100
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА В СИСТЕМІ МОРАЛЬНО- ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ	101
Шкабура Ольга	106
ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНОЇ ІГРАШКИ У СИСТЕМІ РОЗВИТКУ АКТИВНОГО СЛОВНИКА СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	106
Шуляк Марія	109
МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ	109
СЕКЦІЯ II. ЗМІСТ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	
Алендарь Надія.....	115
ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З СІМ'ЄЮ У КОНТЕКСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	115
Гніровська Олена	119
ДЕНЬ БАТЬКІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ВЕКТОР ПОШУКУ	119
Дурманенко Оксана.....	126

СПЕЦИФІКА МОНІТОРИНГУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗДО.....	126
Заремба Людмила.....	131
БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДИТИНИ ЯК ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДО.....	131
Ковальчук Неля.....	136
ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВЗАЄМОДІЇ ЗДО ТА СІМ'Ї.....	136
Панасюк Олеся.....	141
ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДО.....	141
Семенова Наталя.....	145
ПРІОРИТЕТИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	146
Смолюк Світлана.....	151
СУТНІСТЬ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	151
СЕКЦІЯ ІІІ. ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАННЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	154
Антонюк Володимир.....	154
ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІНЖЕНЕРНОГО МИСЛЕННЯ.....	154
Берест Наталія.....	157
РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ УЯВИ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АПЛІКАЦІЇ.....	157
Бонк Оксана.....	161
Богдан Інеса.....	161

РОЗВИТОК ОБРАЗОТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ В ПРОЦЕСІ ДЕКОРАТИВНОГО МАЛЮВАННЯ	161
Варшавська Вікторія	164
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ УМІНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПРАВИЛАМИ ЕТИКЕТУ	165
Вінцюк Ганна	168
ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ	169
Віруцька Анна	173
Формування логіко-математичних уявлень дітей старшого дошкільного віку засобами казки	173
Давидок Оксана	177
ФОРМУВАННЯ ГУМАННИХ СТОСУНКІВ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ІГРОВОГО ТРЕНІНГУ	177
Демчук Марія	181
РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ	181
Денисюк Вікторія	186
Впровадження комп'ютерних ігор в освітнє середовище закладів дошкільної освіти	187
Ємчик Олександра	194
ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ УЯВЛЕНЬ ПРО ЧИСЛО У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ .	194
Занюк Іванна	198

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ І ПОНЯТЬ ПРО ФОРМУ ПРЕДМЕТІВ ТА ГЕОМЕТРИЧНИХ ФІГУР У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	198
Здіховський Андрій.....	201
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ТЕРЕНКУР	201
Коцюбчик Олена	204
ВИКОРИСТАННЯ ПАЛЬЧИКОВИХ ІГОР В РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	204
Кратко Галина	208
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ КОМУНІКАТИВНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	208
Линник Тетяна.....	211
ДУХОВНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ СВОБОДИ ДІЙ І ПОВЕДІНКИ ДОШКІЛЬНЯТ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	211
Марчук Віра.....	215
ПАЛИЧКИ ДЖОРДЖА КЮЇЗЕНЕРА ЯК ОДНА З ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	215
Мацюк Зоряна	220
ВИКОРИСТАННЯ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ БУДІВЕЛЬНО-КОНСТРУКТИВНОЇ ГРИ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....	220
Симчук Олена.....	224
ФОРМУВАННЯ КОЛЬОРОВІДЧУТТЯ В ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	224

СЕКЦІЯ IV. ПІДГОТОВКА І ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ РАННЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	229
Бартків Оксана.....	229
ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ПРОФЕСІЙНО- ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ	229
Дордюк Дарія	233
ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-ЗМІСТОВОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	233
Плясун Анна	237
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ РАННЬОГО ВІКУ .	237
Смолюк Артем.....	242
Смолюк Іван	242
ІННОВАЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ І ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	242
Удот Вікторія.....	246
ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО ДО ВЗАЄМОДІЇ З РОДИНАМИ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ	246
Шиманська Інна	250
ПІДГОТОВКА ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	250

СЕКЦІЯ І. ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Бандура Аліна

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент Бартків Оксана

ВПЛИВ РОЗЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ НА ВИХОВАННЯ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Відповідальність батьків за виконання своїх обов'язків в умовах демократизації, гласності, гуманізації сучасного суспільства значно підвищується. Однак, далеко не всі можливості сімейного виховання реалізуються в повному обсязі. В Україні зберігається тенденція до збільшення кількості неповних сімей, що, в свою чергу, вносить певний деструктив у виховання дитини. Тому важливим є визначення негативних чинників, які впливають на становлення та виховання дитини, особливо дошкільного віку, в період розлучення батьків.

Відповідно Базовому компоненту дошкільної освіти дитина має бути обізнана із нормами та правилами сімейного (родинного) співжиття; у неї має формуватися здатність їх дотримуватися, підтримувати доброзичливі, дружні, довірливі стосунки в родинному колі, виявляти турботу і любов до рідних та близьких членів родини [1].

Аналіз наукових досліджень з проблематики неповної сім'ї (Т. Алексеєнко, І. Зверєва, І. Кон, В. Костів, В. Постовий, І. Трубавіна, Л. Шнейдер та ін.) свідчить, що їх автори відносять неповну сім'ю як до потенційно несприятливого фактору соціалізації особистості дитини, так і до неблагополучної у цьому аспекті. Особливо негативний вплив на дитину мають відносини між батьками в період розлучення.

Сім'я – це провідний чинник соціалізації дитини. Вона займає головне місце в моральному формуванні особистості, з перших днів життя

дитини бере на себе турботу про її здоров'я і виховання; у сім'ї формуються початкові знання дітей про навколишній світ, уявлення і навички, які допомагають налагоджувати взаємодію з іншими людьми в майбутньому тощо [3]. Наявність обох батьків створює передумову для нормального емоційного та морального розвитку дитини. У повній родині дитина зростає в батьківській любові, батьківському авторитеті, на моральних орієнтаціях батьків, доброзичливому психологічному кліматі. Як результат такого позитивного впливу – у дитини формується сприятлива позиція в родині, почуття захищеності, емоційне благополуччя, а засвоєні моральні еталони стають орієнтирами подальшої поведінки.

Нестабільність загального стану в країні, відсутність побутових умов, матеріальне становище, навіть іноді не дуже чуйне та розумне втручання дорослих в життя молодого сім'ї, стають причинами розлучення. Варто зазначити, що розлучення батьків, їхня боротьба за дитину, чи, навпаки, збайдужіння до неї, психічно травмує дитину. Особливо гостро наслідки від розлучення сім'ї відчуються дитиною від трьох років.

Діти в період розлучення батьків можуть отримати різний негативний досвід та різні наслідки від руйнування сім'ї. Тривалість негативних подій в цей час є важливим фактором впливу на дитину. Потенційні наслідки не є постійними. За результатами досліджень було з'ясовано, що хлопчики більше страждають через розлучення батьків; проте вплив розлучення більш негативно позначається на дівчатах і не зникає з часом [4].

У більшості випадків після розлучення батьків дитина дошкільного віку залишається проживати з мамою. Проте, на сучасному етапі поширюються випадки, коли мами залишають малолітніх дітей на проживання з татом. За таких обставин, вплив розлученої родини на дошкільника полягає у тому, що мати не може замінити батька уже тому, що вона жінка, і тому, що один з батьків не може замінити двох [4]. Тому,

відсутність тата, а особливо мами, дитина відчуває дуже сильно, і часто сприймає це як відмову від себе.

Серед симптомів, які можуть сигналізувати про гостре переживання дитиною конфліктів між батьком та матір'ю нами визначено: негативізм, нервозність, почуття провини, аутоагресія, замкнутість тощо. Поряд з цим, недостатність уваги, розуміння, підтримки батьків призводить до емоційної нестабільності дитини, появи тривоги, страхів. Діти фантазують, що тато чи мама більше ніколи до них не прийдуть, що їх розлюбили [2].

Обмежений час спілкування з членом сім'ї, який проживає окремо, надзвичайно впливає на емоційний стан дитини. Якщо перші місяці після розлучення батько/мати зазвичай регулярно зустрічається з дитиною, то потім це спілкування може здійснювати значно рідше, що спричинює виникнення комплексу провини від небажання спілкування з таким батьком/матір'ю.

Матеріальні труднощі неповної сім'ї змушують одного з батьків, з яким проживає дитина, йти на високо оплачувану роботу, і, відповідно, з високою зайнятістю, що зменшує вільний час на виховання дитини, проведення з нею дозвілля. Часто в такій ситуації дошкільник відчуває самотність, покинутість уже обома батьками.

Можуть і погіршуватися відносини дошкільника в колі друзів через питання різного характеру про батька / матір, пліток і відсутності бажання відповідати на них.

Розлучення для багатьох жінок є сильним потрясінням у житті, у стані горя і сорому мама нерідко у всіх негараздах звинувачує батька, що, в свою чергу, виховує у дітей почуття ненависті й зла до нього, яке з часом може обернутися потім не тільки проти батька, але і проти мами чи інших дорослих. Тому часто поганий настрій і переживання покинутого з батьків також можуть відобразитися на дитині, оскільки, у своєму новому статусі він набагато складніше може здійснювати виховання дитини на високому рівні.

Отже, психологічна атмосфера сімейної життєдіяльності значною мірою впливає на життєвий шлях дитини дошкільного віку. Агресивність, девіантна поведінка, гальмування соціальної зрілості, невпевненість, нездатність встановлювати міцні емоційні контакти тощо – все це риси особистості дитини, які формуються унаслідок деструктивних стилів поведінки батьків. Тому, необхідною умовою виховання дітей із розлучених сімей є компенсаційна діяльність дорослих, що доповнює дитині недостатню батьківську (материнську) увагу; завдяки якій виробляються необхідні навички взаємовідносин з іншими людьми, проявляються теплі та щирі емоційні стосунки, які сприяють задоволенню життєво важливих потреб.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук ; авт. кол-в: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богінч О.Л. та ін. К. : Видавництво, 2012. 26 с.
2. Отравенко О. В. Розлучення батьків та його вплив на успішність навчання дитини у школі. *Вісник Луганського національного університету. Педагогічні науки*. 2011. № 20. Ч. II. С. 319–325.
3. Семейная социализация. *Семейная психология* : учеб. пособие / упоряд. Т. В. Андреева. СПб. : Речь, 2004. 264 с.
4. Суятинова К. Особливості впливу неповної сім'ї на соціалізацію дитини дошкільного віку. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи.*, 2013. Вип. 47. С.194-199.

Бедикайло Марія

студентка Волинського національного університету імені Лесі

Українки

науковий керівник –

кандидат філологічних наук, доцент Фенко Марія

МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ

Своєчасне оволодіння мовою – основа розумового розвитку дитини, запорука її повноцінного спілкування з навколишнім світом. Правильна, виразна мова дає дитині можливість максимально широко користуватися нею, як засобом спілкування, що сприяє формуванню особистості дитини в цілому. Вся діяльність людини безпосередньо зв'язана з мовою, яка вже починаючи з перших років життя, відповідно впливає на діяльність, змінює її поведінку.

Мовленнєвий розвиток дитини – один з основних чинників становлення особистості у ранньому дитинстві. Рідна мова є загальною основою навчання і виховання дітей, засобом пізнання і способом специфічного людського спілкування.

Актуальність теми полягає в тому, що розвиток мовлення та виховання мовленнєвої культури є однією з найбільш значущих проблем сучасної дошкільної освіти. Вона зумовлена пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовим компонентом дошкільної освіти, програмами розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля», «Дитина в дошкільні роки» та іншими нормативними документами.

На необхідність розвитку мовлення, особливо раннього віку, вказували такі дослідники: психофізіологи (В. Бельтюков, І. Горелов, Н. Данилова, Н. Жинкін, В. Каменська, М. Красногорський, М. Кольцова, У. Пенфільд, Т. Хризман, І. Павлов, К. Сєдов та ін.); психологи (Л. Виготський, П. Гальперін, Д. Ельконін, О. Леонтьєв), лінгвісти (О. Гвоздєв, Н. Рибніков, Т. Ушакова, С. Цейтлін та ін.).

Перші роки життя дитини мають вирішальне значення для подальшого розвитку її мовлення. Розвиток мовлення у цей період, за Г. Розенгарт-Пупко, проходить два етапи: перший – від 1 року до 1 року 5-6 місяців, другий – від 1 року 5-6 місяців до 3 років. Мовлення дітей

раннього віку розвивається в таких напрямках: а) розвиток розуміння мовлення дорослих; б) формування функції узагальнення; в) збагачення та активізація словникового запасу; г) розвиток здібності наслідування і вдосконалення звуковимови; д) формування граматичної будови мови.

На першому етапі продовжується розвиток розуміння мови, на другому – збагачується словниковий запас, розвивається активне мовлення. Перший рік життя належить до підготовчого періоду, всередині якого виділяються три етапи.

Перший етап – 1 міс. – 5-6 міс. – з провідною діяльністю – емоційне спілкування дитини з дорослим. Він характеризується появою перших перед мовленнєвих реакцій. Починаючи з крику, перших мимовільних звуків, до 5-6 міс. з'являється белькіт, який є найбільшим складним голосовим утвором цього періоду. На думку Р. Тонкової-Ямпольської, саме з белькоту започатковується власне активне мовлення дитини. Він готує мовленнєвий апарат до вимови звуків, складів і слів, сприяє розвитку фонематичного слуху.

На другому етапі підготовчого періоду (6-12 міс.) з'являється новий тип спілкування дорослих і дитини – спілкування на основі розуміння мовлення дорослих. Слово набуває для дитини значення умовного подразника. Отже, дитина навчається розуміти, що кожен предмет, дія, властивість мають свою назву. З психологічного боку, розвиток розуміння мовлення у дітей допомагає встановлювати зв'язки між словами, які вони промовляють, і предметами чи діями.

Третій етап підготовчого періоду (10-12 місяців – другий рік життя) характеризується розвитком самостійного мовлення, появою перших слів. Таким чином, на кінець першого року життя дитина добре розуміє не тільки окремі фрази, а й цілі речення у мовленні дорослих, відтворює відповідно до словесних подразників дії і рухи. Слово дорослого починає регулювати поведінку дитини. У словнику однорічної дитини налічується в середньому 10-15 слів.

Другий рік життя – це період інтенсивного і швидкого розвитку мовлення дітей. На початку другого року життя дитина починає швидко встановлювати зв'язок між словом і предметом, відбувається подальше розуміння мовлення дорослих. Поступово розуміння мовлення виходить за межі конкретної побутової ситуації. У другому півріччі дитина починає розуміти слова, що означають стать і вік людини, назви предметів, живі і неживі об'єкти, назви кімнат житла, де перебуває дитина. Розуміння мовлення розвивають потішки, віршики, забавлянки. Саме на другому році життя відбувається формування однієї з основних особливостей другої сигнальної системи – узагальнення. На кінець другого року життя з'являється узагальнення на основі загальних ознак, незалежно від величини, кольору, форми предмета. У цьому віці формується, хоча і нерівномірно, активний словник дитини. Якщо на початку другого року життя у дитини з'явилося близько 20 слів і вона користується емоційно-жестовим мовленням, то на кінець року активний словник дитини складає близько 300 слів, і назва предмета набуває важливого змісту. Активний словник стає основним засобом спілкування малюка.

На третьому році життя мовлення дітей розвивається дуже швидко і за такими напрямками:

- розуміння мовлення дорослих;
- оволодіння словником;
- удосконалення звуковимови;
- засвоєння граматичної будови мовлення;
- розвиток діалогічного мовлення.

Розуміння мовлення дорослого дитиною зростає за обсягом і якісно змінюється. Дитина любить слухати мову дорослого, віршики, казки. У другому півріччі дітям доступне розуміння художніх творів без використання наочності. На основі розуміння мовлення дитина починає робити перші самостійні висновки та узагальнення. Саме у цьому віці найбільш виражені індивідуальні відмінності в темпах зростання словника.

Завдання дорослого – збагачувати активний словник дитини іменниками (назвами овочів, фруктів, свійських тварин, предметів одягу, меблів рослин тощо); дієсловами, що позначають різні дії; прикметниками та прислівниками.

Третій рік життя дитини характеризується активізацією мовлення дитини. Зростає її мовленнєва активність у спілкуванні з дорослими та однолітками, дидактичних та сюжетних іграх, самостійній діяльності. Вона виявляється у бажанні римувати слова, складати казки. Систематичне спілкування зі старшими є додатковим фактором розвитку активного мовлення. У дитини 3-го року життя активно формується фразове мовлення. Згодом в мовленні з'являються прості речення. Словниковий запас до 3-х років зростає до 500 слів. Малюк розуміє і правильно виконує двохетапну інструкцію («піді в кухню і принеси чашку»), правильно використовує займенники «я», «ти», «мені», речення будує з двох слів. До двох років дитина вже засвоює звуки: П, Б, М, Ф, В, Т, Д, Н, К, Г, Х. Свистячі звуки (С, З, Ц), шиплячі (Ш, Ж, Ч, Щ), сонорні (Р, Л) вона зазвичай пропускає або замінює. Засвоює поняття «один», «багато». Дитина розуміє значення дій в різних ситуаціях («покажи, хто сидить, хто спить»), значення прийменників в звичній конкретній ситуації («на чому ти сидиш?»). Діти охоче слухають оповідання, казки, вірші, які вперше виводять їх за межі безпосереднього спілкування з дорослими, дають їм відомості про те, чого вони ще не бачили. У два роки малюк має уявлення про призначення речей домашнього вжитку та особистої гігієни, правильно їх використовує.

Отже, можна зробити висновок, що найважливішим досягненням раннього дитинства є оволодіння мовленням, що передбачає опанування рідною мовою, вироблення вміння користуватися нею як засобом пізнання навколишнього світу і себе, засвоєння набутого людством досвіду, спілкування і взаємодії людей. Ранній вік є сензитивним періодом для засвоєння дитиною мовлення і запорукою її подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Вікові особливості мовленнєвого розвитку дитини. URL: <http://www.logopedia.com.ua/batkam/v-kov-osoblivostmovlenn-vogo-rozvitku-ditini>
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник / за ред. А.М. Богуш. К.: Вища шк., 2007. 542 с.: іл.
3. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. 2-ге вид., перероб. та допов. Київ: Слово, 2010. 664 с.
4. Логопсихологія. Основні форми і види мовленнєвих порушень: навчальні матеріали онлайн. *Зручніше, ніж у бібліотеці!* URL: <https://pidruchniki.com/15800119/psihologiya/osnovni-formi-vidi-movlennyev-ih-p>
5. Норми розвитку мовлення. Все гаразд. URL: <http://crd53.sadok.zt.ua/normi-rozvitku-movlennya-vse-garazd/>
6. Ребенок. Раннее выявление отклонений в развитии речи и их преодоление / под ред. Ю.Ф. Гаркуши. М., 2003.

Давидчук Ольга

студентка Волинського національного університету імені Лесі

Українки

науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент Заремба Людмила

ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ТРАДИЦІЯХ РІДНОГО КРАЮ

Розбудова незалежної української держави широко пов'язана з формуванням громадянського суспільства, ключовою фігурою в якому має

стати високоосвічена, культурна особистість, яка здатна усвідомлювати себе як громадянин демократичної, правової країни зі своїми правами та обов'язками. У різні часи, залежно від тих, чи інших умов суспільного буття питання громадянського виховання підростаючого покоління вирішувалось по-різному, оскільки поняття громадянськості – дефініція нестабільна, а його провідні характеристики залежать від державного укладу та соціально-політичної структури суспільства.

На кожному етапі історичного та соціально-економічного розвитку будь-якого суспільства поняття «громадянськість» та «громадянські якості» мали різне підґрунтя, а громадянське виховання дітей дошкільного віку розглядалось з різних точок зору. Саме тому ми вважаємо за необхідне дослідити феномен виховання громадянськості дошкільників з урахуванням різних підходів до означеної проблеми в філософсько-педагогічній педагогічній науці, що виступає провідною метою даного підрозділу.

Проблема громадянського виховання здавна привертала увагу вчених, філософів та державних діячів. Значний вплив на формування ідеї громадянськості справили стародавні грецькі мислителі, зокрема Сократ, Аристотель, Платон, Демокрит, які звертали увагу на сутність громадянського виховання, намагались визначити шляхи та методи його ефективної реалізації. На нашу думку, це пов'язано з тим, що саме в Стародавній Греції починає формуватись інститут громадянства та з'являється поняття “громадянин” як людина, що володіє певними правами та обов'язками.

Значного збагачення ідея громадянськості та громадянського виховання дістала в епоху Відродження, що було зумовлено утвердженням гуманістичної ідеології у всіх сферах людського буття. До проблеми формування громадянина у своїх роботах звертались М. Монтень, Ф. Петрарка, Е. Роттердамський, зазначаючи, що громадянину мають бути

притаманні такі якості як духовність, самосвідомість, воля, цілеспрямованість тощо [2].

Суттєву роль у розвитку ідей громадянського виховання в означений період відіграли ідеї А. Макаренка, який вважав виховання громадянина основою формування особистості і визначив провідні риси, притаманні такій людині, а саме: уміння кваліфіковано працювати, бути політично і економічно освіченим, володіти високою загальною культурою, умінням працювати в колективі, бути дисциплінованим тощо. Громадянськість, на думку педагога, виявляється через усвідомлення необхідності професійного і соціального самовизначення з урахуванням реальних обставин, особистих нахилів і потреб держави [5].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави зробити висновок, що проблеми формування громадянських якостей найчастіше розглядаються, коли мова йде про підлітковий та юнацький вік (М. Боришевський, П. Вербицька, Л. Канішевська, В. Кожохар, М. Рудь, К. Чорна та ін). Це обумовлено психо-фізіологічними особливостями розвитку дитини. Однак, слід зазначити, що основа громадянських якостей закладається в дошкільному дитинстві. Це підтверджують дослідження психологів (І. Бех, М. Боршевський, Л. Виготський) та педагогів (Л. Артемова, Є. Казаєва, С. Козлова, В. Лаппо, І. Газіна), в яких зазначається, що старший дошкільний вік є найбільш сенситивним періодом для формування громадянських якостей. Саме в дошкільному дитинстві формується оцінка дитиною свого «Я», яка є регулятором її моральної поведінки, лежить в основі знань про свої права та обов'язки, на ній ґрунтуються такі почуття як відповідальність, сором, провина, совість тощо [4].

Як зазначає І. Шаповаленко, в старшому дошкільному віці у дітей формується самооцінка, складовою якої є оцінка власних моральних якостей, яка виражається у дотриманні чи недотриманні правил прийнятих в даному суспільстві. Л. Обухова і О. Скрипченко зазначають, що в цьому

віці змінюються бажання та інтереси, виникають перші етичні інстанції й зародки світобачення. Дитина починає керуватися в своїй поведінці моральними нормами. Зокрема це стосується переживання гордості за певні вчинки. З усвідомленням суспільних цінностей діти починають пишатися професійними успіхами своїх батьків, їх місцем у суспільстві. Водночас психологи відзначають, що у дітей старшого дошкільного віку суспільно важливі мотиви переважають над особистісними.

Підставою для визначення старшого дошкільного віку як найбільш сензитивного для виховання громадянських якостей виступають положення чинних програм навчання і виховання дітей дошкільного віку. Вони орієнтують на те, що у цей період формується почуття справедливості, адекватне переживання успіху або невдачі, колективізм, дисциплінованість, стриманість, відповідальність, діти починають більш чітко усвідомлювати себе як члена родини, групи дитячого садка, як дівчинка і хлопчик, представники певної нації, країни.

В програмі розвитку дитини «Дитина в дошкільні роки» окреслено наступні завдання стосовно виховання дітей старшого дошкільного віку: сприяти розумінню дитиною своїх прав та обов'язків, свідомому відповідальному ставленню до них, вчити поважати права інших людей; формувати свідоме ставлення до своїх обов'язків у дошкільному навчальному закладі та сім'ї; створювати умови для набуття дошкільниками досвіду усвідомлених суспільних дій, правомірної поведінки й толерантного спілкування на основі поваги до прав інших людей; ознайомлення з традиціями та звичаями українців [3].

Цікавим є дослідження народознавчої роботи з дітьми дошкільного віку А. Усової. Вона визначила основні структурні компоненти національної культури, що доступні дітям дошкільного віку: усна народна творчість, музика та пісні, народні ігри, народне мистецтво та ремесла; розробила детальні рекомендації для вихователів дошкільних закладів з використання різноманітних елементів культури у педагогічному процесі.

О. Духнович, розглядаючи питання виховання молодих поколінь, наголошував на тому, що починати цей процес необхідно з раннього дитинства, і в цьому допоможуть народні традиції, народна пісня та історія.

Спираючись на твердження про те, що в роботі з виховання громадянських якостей у дітей старшого дошкільного віку має домінувати регіональний компонент, ми, на основі аналізу історико-етнографічних джерел, виділили найбільш яскраві особливості зазначених традицій для різних регіонів України. .

Любов дитини до рідної землі починається з пізнання найближчого середовища (природного і соціального). Дитина набирається вражень та знань про навколишнє: про близьких людей, про свою малу Батьківщину, які залишають у її душі незабутні спогади на все життя. Саме тому, на нашу думку, формування інтересу до рідного краю, традицій, обрядів, звичаїв, народів, сприяє вихованню свідомого громадянина, який шанобливо ставиться до духовних і матеріальних надбань свого народу. Розпочинати виховання громадянських якостей краще за все, на нашу думку, починати з ознайомлення дітей дошкільного віку з найближчим оточенням. Тобто з тих речей, які вони можуть побачити вдома (наприклад: вишита серветка, тканий килимок, предмети народного одягу, іграшки тощо) і які викликають позитивні емоції.

Українська народна іграшка несе дітям доступні знання про працю, відпочинок людей у давнину, їхній побут, мистецтво, життя загалом. Народна іграшка поєднує дитини з історією її Батьківщини, пробуджує відчуття рідного коріння та сприяє формуванню позитивного ставлення до народних традицій, вчить поважати труд інших, дотримуватись певних правил та норм тощо.

Згідно наукових висновків О. Батухтіної народні іграшки мають свої педагогічні, художні і технічні традиції. Оригінальність і неповторність народної іграшки визначається її національною своєрідністю відображення

культури і побуту народу, символізує певні звичаєво-традиційні ознаки. Завдяки цьому українська народна іграшка є оптимальним засобом для формування елементів громадянських якостей.

В роботі з дітьми старшого дошкільного віку необхідно звертати увагу на своєрідність та неповторну красу кожного ремісного виробу, надавати можливість застосовувати набуті знання у практичній та творчій діяльності. Це, в свою чергу, сприятиме формуванню позитивного ставлення до народного мистецтва, поваги до праці інших, до рідного краю тощо.

Список використаних джерел

1. Бургін М. Виховання громадянина: проблеми, структури, функції: *Освіта України*. 1997. №11. С.4.
2. Виховання громадянина. Психолого-педагогічний і народознавчий аспекти: навч.-метод. посіб. / упоряд. П.Р. Ігнатенко, В.Л. Поплужний, Н.І. Косарева та ін. К.: ІЗМН, 1997. 250 с.
3. Дитина в дошкільні роки: Програма в 2-х частинах. Запоріжжя, 1991. 372 с.
4. Кульчицький В. С., Настюк М. І., Тищик Б. І. З історії української державності. Львів, 1992.
5. Макаренко А. С. Методика виховної роботи. Київ : Рад. школа, 1990. 366 с.

Демянчук Наталія

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

науковий керівник –

доктор педагогічних наук, професор Семенов Олександр

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ ЖИВОПИСУ

Проблема виховання патріотизму надзвичайно багатоаспектна через свою інтегративну функцію, тому однаково значуща для всіх ланок освіти, починаючи з дошкільної.

Патріотичні почуття не можуть з'явитися самі по собі, це результат довготривалого виховного впливу на людину. Національно-патріотичне виховання дітей – дуже важливий та складний за своїм характером процес, який потребує забезпечення педагогів дошкільної галузі відповідним методичним матеріалом і усвідомлення ними потреби та важливості такої роботи саме з дітьми старшого дошкільного віку.

На сьогодні немає єдиного трактування поняття «патріотизм» та «патріотичне виховання», про це свідчить проведений аналіз літератури з досліджуваної проблеми (І. Бех, С. Гончаренко, Д. Гринчишин, П. Ігнатенко, Н. Косарева, В. Ткаченко, К. Чорна та ін.). Вони розглядали патріотизм як національно-усвідомлене ставлення до Батьківщини й національного єднання. Також трактують його як суспільний моральний принцип діяльного ставлення до свого народу, що віддзеркалює національну гордість і любов до Вітчизни, громадянську відповідальність за її долю, а також емоційне підпорядкування особистістю свого життя спільним національним інтересам і виявляється в готовності служити Батьківщині й захищати її від ворогів (В. Ткаченко).

Національно-патріотичне виховання дітей шостого року життя – це певна комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, закладів дошкільної освіти, інших соціальних інститутів, щодо формування в дошкільників високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу тощо. Важливим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості дитини-дошкільника до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

На думку І. Беха та К. Чорної, 6-річні діти виділяють особисті цінності, відбувається їх емоційне освоєння, яке закріплюється в діяльності, поведінці та міжособистісних взаєминах. У шестирічних дітей з'являється дистанція соціальних зав'язків у процесі оцінювання норм поведінки дітей і дорослих; у них розвиваються певна орієнтація на соціум, вміння на відповідному рівні розуміти і оцінювати суспільні відносини. У шість років дитина починає розуміти важливість суспільно значущих справ, у неї формуються певне розуміння й оцінка соціальних явищ, орієнтація на оцінне ставлення дорослого крізь призму конкретної діяльності.

Великий педагог В. Сухомлинський підкреслював: «У дитинстві починається тривалий процес пізнання – пізнання і розумом, і серцем – тих моральних цінностей, що лежать в основі моралі: безмежної любові до Батьківщини, бажання стати справжнім патріотом, справжнім борцем».

Старший дошкільний вік – це вже той період життя дитини, в якому можна закласти основи національно свідомого громадянина, патріота, тобто людини, якій притаманні особистісні якості й риси характеру, світогляд та спосіб мислення, почуття, вчинки та поведінка, спрямовані на саморозвиток демократичного громадянського суспільства в Україні.

Важливим компонентом у національно-патріотичному вихованні дітей 6-ти років, є засоби мистецтва, до яких входить живопис.

В процесі естетичного сприймання людина не може залишитися нейтральною, втриматися від оцінки об'єкта з погляду своїх інтересів, потреб. Все це зумовлює виникнення емоцій, які супроводжують процес сприймання та виявляються зовні у міміці, пантоміміці, вокалізаціях, мовних словесних висловах. Спостерігаючи естетично цінний об'єкт чи явище людина відчуває й більш складні та глибокі прояви – естетичні переживання. Особливістю естетичних переживань є те, що у людини виникає потреба в співпереживанні з боку іншої особи позитивних емоцій, що мали місце у процесі сприймання красивого об'єкта чи явища.

Естетичні переживання нерідко знаходять прояв у тому, що в процесі естетичного сприймання виникає бажання відобразити об'єкт, який сприймається, засобами художньої діяльності.

У процесі дослідження ми визначили три рівні патріотичної вихованості дітей (високий, середній та низький) та проведено діагностування сутнісних показників кожного критерію. За результатами констатувального експерименту низький рівень патріотичної вихованості виявили 28,2 % (ЕГ) і 30,3 % (КГ) дітей старшого дошкільного та 25,1 % (ЕГ) і 27,0 % (КГ) молодшого шкільного віку, середній – 49,5 % (ЕГ) і 48,3 % (КГ) дітей старшого дошкільного віку і 49,7 % (ЕГ) і 49,4 % (КГ) дітей молодшого шкільного віку.

Також, ми визначили, що батьки використовують потенціал мистецтва у національно-патріотичному вихованні власної дитини. Але, на нашу думку, результати є досить незадовільними: 2% батьків систематично відвідують виставки, музеї, культурні заходи. 12% дали інші варіанти відповіді; 6% відвідують, коли є така змога, при першій нагоді; 2% проводять тематичні вечори вдома; 2% систематично відвідують кінотеатр; 2% не можуть відвідувати культурні заходи з різних причин; 14,4% батьків дали заперечну відповідь; 30,6% відвідують випадково; 41% робить це інколи.

Отже, ми можемо стверджувати, що здебільшого батьки не усвідомлюють важливості всебічного виховання дитини, в тому числі такого складового компоненту, як патріотичний розвиток та естетичний розвиток; недостатньо розповідають дітям про звичаї та обряди, які притаманні регіонові в якому вони живуть, не розповідають про сучасних героїв війни, не розширюють потенціал мистецтва (відвідування музеїв, виставок, ознайомлення з мистецтвознавчою літературою тощо) для формування особистості дитини. Цей факт переконав у необхідності проведення просвітницької діяльності педагогів з батьками та широкого залучення їх до співпраці, що, на нашу думку, може змінити їхнє ставлення

до національно-патріотичного виховання розвитку дитини та урізноманітнити виховний вплив на дитину.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Наук. кер.: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук; Авт. кол.: А.М. Богуш, Г. В. Беленька, О.Л. Богінч, Н.В. Гавриш, О.П. Долинна, Т. С. Ільченко, О. В. Коваленко, Г.М. Лисенко, М.А. Машовець, О.В. Низковська, Т.В. Панасюк, Т.О. Піроженко, Т.І. Поніманська, О.Д. Сідельнікова, А.С. Шевчук, Л.Ю. Якименко. Державний стандарт дошкільної освіти України. Київ: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Бех І.Д. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ, 2014. 29 с.
3. Майборода Н.О. Патріотичне виховання засобами мистецтва вихованців сільських навчально-виховних комплексів у контексті ідей Василя Олександровича Сухомлинського. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини / ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред.). Умань : ПП Жовтий О. О, 2012. Вип. 41. 475 с.
4. Семенов О.С. Формуємо творчо спрямовану особистість: перші кроки: навч. посіб. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2016. 156 с.
5. Майборода Н. О. Роль мистецьких компетентностей у формуванні патріотичних цінностей. *Виховний ідеал громадянина-патріота – основний ціннісний орієнтир освітньо-виховної парадигми в Україні. Витоки педагогічної майстерності* : зб. наук. пр. Полтавського нац. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018.

Іванчук Зоряна

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

науковий керівник –

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Особистісно орієнтований підхід до навчання й виховання вказує на актуальні завдання закладу дошкільної освіти: розвиток у маленької особистості всіх позитивних природних якостей, створення умов для самовизначення та розкриття неповторності кожної дитини.

Педагогічними умовами, які сприяли позитивній динаміці пізнавальних інтересів дітей старшої групи ЗДО під час організації дидактичних ігор є: забезпечення дослідницької активності дітей старшого дошкільного віку шляхом вдосконалення пізнавальних способів набуття інформації; позитивна налаштованість на взаємодію педагога з дітьми та розширення кола інтересів дітей; врахування вікових особливостей вихованців в освітньому процесі. Зокрема, відповідно змісту першого судження, важливо підтримувати у вихованців їх допитливість, основою якої є бажання дізнатися про щось нове. Підвищення міри пізнавальної активності, перехід її на більш високий рівень є власне експериментальні дії дитини. У ситуаціях обмеження творчості та самостійності малюків, набутий досвід стає формальним, іншими словами діти не усвідомлюють важливості знань, не мають змоги їх використати на практиці, і, відповідно, пізнавальна активність втрачає можливість набути належного рівня. Отже, вдосконалення і збагачення знань дошкільника можливе тоді, коли створюють йому умови бути суб'єктом пізнання [2, с. 4].

Певний рівень активності дитини може викликати або зупинити конкретне явище. Саме воно здатне вплинути на нього певним чином, щоб дитина змогла набути новий досвід, інколи незвичну інформацію, здійснити певні винаходи, які спрятимуть переформатуванню досвіду, а також і поглядів на середовище. Ця позиція вказує на аспект саморозвитку:

наслідком такої перебудови є розкриття об'єктами нових властивостей, які дають дитині можливість робити нові, більш складні перетворювання. Дорослий є зразком для наслідування, а також і наставником. Його завдання полягає у показі способу поведінки, зокрема у підвищенні інтересу малюків до предметів та явищ, у розвитку їх допитливості.

Важливою умовою підвищення рівня активності у пізнанні є позитивна налаштованість на взаємодію вихователя з вихованцями та розширення кола інтересів дітей. Надто прості чи надто складні об'єкти можуть зумовити швидке згасання пізнавальної активності дитини дошкільного віку. Тому, найбільш оптимальним є рівень складності, який потребує зусиль, які дадуть конкретний і зрозумілий дитині ефект. Щоб цього не сталося потрібно взяти до уваги, що: необхідно надавати дітям свободу вибору діяльності та способів дій, гарантування права на помилку під час самостійного пошуку розв'язки; надавати можливість використовувати дітям здобуті ними знання та судження під час практичної діяльності; демонструвати повагу до ідей і думок вихованців, уникати негативної оцінки їхньої інтелектуальної діяльності, забезпечувати толерантну емоційну підтримку їх дій та вчинків; мотивувати їх активність шляхом створення ситуації успіху, підвищенням оцінки дитини у власних очах та очах однолітків і дорослих, прищеплення «смаку» до успіху; залучати дітей до колективного, групового та індивідуального пошуку, нестандартних підходів до розв'язання завдань, оригінальних прийомів та способів дій через ігрову діяльність.

Умови, що мають безпосередній вплив на формування пізнавального інтересу дітей дошкільного віку, підтримуючи сприятливу атмосферу у дитячій спільноті: використання активних методів навчання (зокрема дидактичні ігри різної спрямованості), проблемних запитань, ситуацій і завдань вихователями у цьому контексті; ведення навчання на високому, але посиленому рівні труднощів, чому сприятиме наявність різноманітного набору дидактичних ігор та навчальних іграшок; також вони дозволять

оптимізувати прийоми навчальної роботи; використання емоційно забарвленого, живого слова педагога. Для підтримки пізнавальних інтересів надзвичайно важливо стимулювати емоції, інтелектуальні почуття. Їх потужним джерелом є емоційність навчального змісту.

Сприятлива емоційна атмосфера пізнавальної діяльності дітей – найважливіша умова формування пізнавального інтересу і розвитку особистості дитини дошкільного віку в навчальному процесі. Ця умова пов'язує весь комплекс завдань навчання – освітніх, розвивальних та виховних, яка виховує і має безпосередній та опосередкований вплив на інтерес [3,400].

У дітей старшого дошкільного віку розвивається потреба в самоствердженні, прагнення добитися позитивного ставлення до них з боку їхньої спільноти. Це зумовлює виникнення у дитини поглибленого інтересу до того об'єкта або засобу, за допомогою якого здобуто її визнання в колективі. І якщо таким чинником були дидактичні ігри, то інтерес успішно розвивається. Відповідно там, де навчання не зводиться до викладу готових істин, а активізує пізнавальну діяльність дітей, ставить їх перед необхідністю шукати відповідь на поставлене запитання. Як бачимо, завжди поживляють навчання й активізують групу дидактичні ігри як на заняттях, так і після них. Особливо це стосується дошкільників, де гра є провідний вид їх діяльності. Тому досягти бажаного результату можна через навчальну гру [1,6].

Інтереси розвиваються і поглиблюються відповідно до вікових можливостей пізнання дитиною навколишньої дійсності. Виникнення пізнавального інтересу часто пов'язують з появою у дітей різних запитань, які певною мірою фіксують такі стани, як цікавість, допитливість, в яких виступає не простий акт орієнтування, але й пізнавальне ставлення до світу [2].

Формування пізнавальних інтересів, природно пов'язують з процесом навчання та виховання, коли головний зміст життя дитини

полягає в поступовому переході з одного ступеня знань на інший, з одного рівня оволодіння пізнавальними і практичними вміннями до іншого, більш високого [3]. Як бачимо, необхідною умовою є врахування вікових можливостей вихованців в освітньому процесі.

Таким чином, на пізнавальний інтерес впливають вікові можливості дитини, оскільки вона, зростаючи, цікавиться всім, що має місце та відбувається в навколишній дійсності. Важливим моментом є налагодження сприятливої атмосфери та поваги до вихованців, іншими словами налаштованість на позитивну взаємодію вихователя. Не менш важливим є забезпечення дослідницької активності дітей старшого дошкільного віку в освітньому процесі. Саме дотримання цих педагогічних умов сприятиме ефективному впливові дидактичних ігор на розвиток пізнавальних інтересів дітей.

В умовах особистісно орієнтованого підходу до навчання й виховання вихователь має орієнтуватися на розвиток позитивних якостей і властивостей характеру, спрямовувати свою увагу на створення сприятливих умов для самовизначення та становлення унікальності дітей. Розвиток і виховання дитини має відбуватися в діяльності, яка є найбільш важливим чинником цих двох взаємопов'язаних процесів, а для дітей це різні форми гри, у тому числі дидактичної. Тому необхідно враховувати у контексті системно-структурного підходу, що властивості особистості, на які спрямовані виховні впливи, зумовлюють вдосконалення більш інтегрованих структур дитини, тобто впливають на становлення особистості в цілому [4,10].

Список використаних джерел

1. Божович Л.І. Особистість і її формування в дитячому віці. М.: Педагогіка, 2003. 312с.
2. Ладивір С.О. Пізнавальна активність старших дошкільнят: індивідуальні особливості. *Дошкільне виховання*. 2006. № 11. С. 3-6.

3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підр. К.: Академвидав, 2013. 464 с.

4. Ткачук Т. Радість пізнання. *Дошкільне виховання*. 2002. № 9. С. 10-11.

Ільчук Яна

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент Остапйовський Ігор

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ ПРОГУЛЯНОК

Дошкільний вік – найважливіший етап у становленні світогляду людини, передбачає створення передумов гуманної взаємодії з природним довкіллям. Категорія «активність» досліджується в різних напрямках, а саме: біологічному, філософському, психологічному, педагогічному. Кожна наука досліджує специфічні для неї закономірності розвитку та динаміку активності.

Головною умовою реалізації завдань природного виховання є створення еколого-розвивального предметного середовища, яке сприяє формуванню у дітей дошкільного віку екологічної вихованості, яка передбачає набуття уявлень про самоцінність та неповторність компонентів природи, прояв гуманних почуттів до живих істот, оволодіння початковими вміннями відчувати красу та милуватися нею, виважено поводитися в довкіллі, знати правила безпечної поведінки в природі.

Педагоги насамперед повинні дати дітям уявлення про реалії сьогодення, сформувати вміння жити у злагоді з довкіллям. Одним із шляхів реалізації поставленого глобального завдання є ознайомлення дітей

із предметним довкіллям, явищами громадського життя й природного довкілля за допомогою прогулянок.

У психолого-педагогічній літературі досить докладно висвітлено загальні питання теорії інтересу, а також шляхи пробудження, підтримання й розвитку пізнавального інтересу дошкільників. Теоретичний аналіз інтересу має декілька аспектів: психологічний (М.Ф. Беляєв, Л.О. Городон, І.М. Цветков); мотив діяльності (О.М. Леонтєв, Л.І. Божович, Н.Г. Морозова); становлення особистості (В.М. М'ясинцев, Б.Г. Іванов).

Проблема інтересу в навчанні не нова. Про значення її наголошувало багато педагогів та дидактиків минулого. У самих різноманітних трактовках проблеми в класичній педагогіці головну функцію всі вважали в тому, щоб наблизити дітей до навчання, зацікавити їх так, щоб навчання для них стало бажаною потребою, без задоволення якої неможливе його благополучне протікання. В.О. Сухомлинський вважав, що навчальний процес у дитячому садку повинен розвивати всемогутню радість пізнання, а дитячий садок повинен бути справжнім «будинком радості»: дати дітям радість праці, радість успіху у навчанні, пробудити в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності – це перша заповідь вихователя». Щоб реалізувати цю вимогу, треба знати, які заняття найбільш приваблюють дошкільників і чому; про що їм хотілося б дізнатись, подивитися на екрані, почути по радіо, прочитати в книжках, чим діти люблять займатися у часи дозвілля [4].

Зміст інтересів визначається тим, на що вони спрямовані, наприклад, на слухання або читання художньої літератури, на заняття з математики, музичне заняття, заняття у природі, ігри; їх широта визначається різнобічністю, спрямованістю на різні об'єкти при наявності основою стрижневого інтересу.

Розрізняють пізнавальний інтерес до самого процесу діяльності – оволодіння знаннями до творчості, до результатів діяльності і до результатів праці.

На основі аналізу наукових джерел можна виділити такі стадії розвитку інтересів: зацікавленість; допитливість; пізнавальний інтерес; теоретичний інтерес;

У педагогічній практиці пізнавальний інтерес розглядають як засіб активізації діяльності, ефективний інструмент вихователя, що дозволяє йому зробити навчально-виховний процес привабливим і цікавим, виділити ті аспекти, які можуть привернути до себе увагу і примусять активізувати мислення дитини, хвилюватися та активно працювати над завданням.

Пізнавальний інтерес виступає як найцінніший мотив навчальної діяльності дітей і стає таким, якщо дитина проявляє готовність, прагнення удосконалювати свою пізнавальну діяльність, тому що:

- 1) пізнавальний інтерес раніше інших мотивів усвідомлюється дітьми;
- 2) пізнавальний інтерес у порівнянні і іншими мотивами більше точно виражає мотивацію;
- 3) пізнавальний інтерес (як мотив) більш доступний для спостереження, його легше викликати чи розпізнавати, отже, легше управляти його формуванням;
- 4) пізнавальний інтерес як мотив особистості має меншу ситуаційну прихованість, чим інтерес як засіб навчання, він спонукає дітей займатися не тільки на занятті, а й поза ним: на прогулянці, в іграх, у трудовій діяльності тощо;
- 5) пізнавальний інтерес являється ланкою у системі мотивації і не відокремлюється від інших мотивів, якими одночасно керується дитина [2].

У нашій роботі ми спираємося на таке положення: пізнавальний інтерес – це не природні якості особистості, а результат певної роботи, що супроводжує її розвиток і сприяють йому.

Не можна переоцінити роль прогулянок у розвитку пізнавального інтересу у дошкільників. У всіх групах дитячого садка для ознайомлення дітей з природою широко використовуються прогулянки. Прогулянки

мають велике виховно-освітнє значення: вони забезпечують безпосереднє спілкування дітей з природою в різні сезони, активізують їхню діяльність.

Різноманітність видів рослин, тварин, зміни в процесі їхнього росту і розвитку, пристосування до умов середовища – ось те, що може щоденно забезпечувати надходження нової інформації, сприяти розвитку пізнавального інтересу дітей.

Пізнавальний інтерес у нашому дослідженні трактується на основі визначення Г.І. Щукіної, згідно з яким виділено його емоційну забарвленість, інтелектуальну спрямованість, вольові дії. Критеріями пізнавального інтересу виступають емоційні реакції дитини та її ставлення до оточення, розвиток розумових дій, якість знань, умінь та навичок, їх словесна оформленість, рівень і характер розвитку вольових якостей [1].

Відповідно до цих критеріїв нами були визначені рівні розвитку пізнавального інтересу – високий, середній і низький.

Спостереження проводилося на заняттях з ознайомлення з довкіллям, у куточку живої природи, під час прогулянок та дозвілля. Ми спостерігали за активністю дітей у процесі освітньої діяльності, за тим чи ставлять вони запитання до вихователя, коли їм щось цікаво або не зрозуміло, чи доповнюють відповіді інших дітей. Виявлення рівня пізнавального інтересу здійснювалося за кількістю наявних показників:

- 1) наявність питань пізнавального характеру (характер питань, самостійність);
- 2) позитивне емоційне ставлення дитини до завдання, поєднання емоційного та інтелектуального в сприйнятті;
- 3) прояв ініціативи та активності в пізнанні, прагнення довести справу до кінця;
- 4) прояв спрямованості на отримання знань про оточуючий світ у практичній діяльності;
- 5) наявність умінь, спрямованих на пізнання оточуючого світу (пізнавальних та інтелектуальних);

- б) участь у всіх видах діяльності;
- 7) прояв інтересу до пізнавальної літератури.

Наявність 1-2 показників ми визначали як низький рівень; 3-5 – середній рівень; 6-7 – високий рівень.

На формувальному етапі нашої експериментальної роботи ми використовували комплекс занять-прогулянок, вагомим компонентом яких було проведення спостережень на ділянці закладу дошкільної освіти. Ми помітили, що під таких прогулянок відбувалось активне осягнення навколишнього світу через спостереження за ним, оскільки виховання у дітей інтересу до явищ природи починається з вміння вдивлятися, милуватися рослинами, живими тваринами, проявляти спостережливість та турботливе ставлення до всього світу природи.

Таким чином, правильно організоване проведення прогулянок в закладі дошкільної освіти позитивно впливає на розвиток пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Актуальные вопросы формирования интереса в обучении / под ред. Г. И. Щукиной. М. : Просвещение, 1984. 176 с.
2. Ананьев Б.Г. Познавательные потребности и интересы. *Ученые записки ЛГУ. Психология*. 1959. № 265. С. 41-61.
3. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту Огнев'юк В.О.; авт. кол. Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко та ін.; / наук. ред.: Г.В. Беленька, М. А. Машовець. Київ: ун-т ім. Бориса Грінченка. 2020. 440с.
4. Сухомлинський В.О. Сто порад вчителю : у 5 т. К., 1976. Т.2. С. 200-412.
5. Смольникова Г. Організація пізнавальної діяльності дітей. *Дошкільне виховання*. 2013. № 3. С. 6-11.

Калита Ірина

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент Заремба Людмила

ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ У ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Одним із центральних завдань виховання у дошкільний період виступає формування самосвідомості, розуміння того, хто «Я» та яке місце я займаю у суспільстві, усвідомлення себе як індивідуальності, а також як учасника соціальних відносин.

Найбільш яскраво самосвідомість проявляється у самооцінці, в тому, як дитина оцінює свої досягнення та невдачі, свої якості і можливості, свої фізичні сили, розумові здібності, вчинки, мотиви та цілі своєї поведінки, свого ставлення до оточуючих та інших людей, до самої себе.

Протягом дошкільного дитинства спостерігаються певні, хоча й незначні зміни у ставленні дитини до себе, тобто починає утворюватися самооцінка – найбільш складний продукт розвитку свідомості дитини.

Самооцінка інтерпретується як особистісне утворення, що бере безпосередню участь в регуляції поведінки та діяльності, як автономна характеристика особистості, її центральний компонент, який формується за активної участі самої особистості та відображає своєрідність її внутрішнього світу. Вона дозволяє зберегти стійкість особистості незалежно від ситуацій, що змінюються, забезпечуючи можливість залишатися самим собою. Сьогодні все ясніше можна побачити вплив самооцінки дошкільника на його поведінку, міжособистісні контакти.

Проблема становлення самосвідомості і самооцінки як її компонента досліджувалася багатьма науковцями (Б. Ананьєв, Л. Виготський, В. Мерлін, С. Рубінштейн, В. Столін, І. Чеснокова, О. Шорохова).

Питання розвитку самооцінки, її структури та функцій широко висвітлено у працях Л. Божович, І. Кона, М. Лісіної, А. Ліпкіної та ін. Закономірності формування самооцінки у дитячому віці досліджувалися В. Горбачовою, М. Мухіною, О. Савонько, Л. Уманець тощо.

Науковці розглядають самооцінку як одну з підструктур самосвідомості, що фіксує знання людини про себе з точки зору певної системи цінностей, наприклад, успішність виконання певної дії, отриману в результаті порівняння себе з іншими людьми. На думку А. Ліпкіної, самооцінка утворюється в структурі відносин людини в залежності від успішності попередньої діяльності і стає регулятором її поведінки.

У свою чергу А. Леонт'єв переконливо доводить, що самооцінка є однією з суттєвих передумов, завдяки чому індивід стає особистістю. Вона формує в індивіда потребу відповідати рівневі вимог з боку оточуючих і рівневі власних особистісних оцінок [3].

Факторами, які мають вирішальне значення у її формуванні, виступають оцінні дії дорослого та досвід самої дитини, накопичений в процесі індивідуальної діяльності. При цьому відмічається, що самооцінка є важливою стороною образу самої людини як її афективна частина – ставлення до себе (М. Лісіна, О. Сілвестру), на відміну від когнітивної (знання про себе) [4].

Загально прийнятою нормою вважається нездатність дошкільників до реалістичної, адекватної оцінки своїх дій. Водночас не викликає сумніву той факт, що вміння адекватно оцінювати свої дії виступає для дитини засобом успішного розв'язання навчальних завдань, підготовкою до шкільного навчання. Отже, ситуація в якій перебувають дошкільники, досить суперечлива, що виражається у необхідності розвитку у дітей вміння адекватно оцінювати свої дії, як запоруки успішного оволодіння навчальною діяльністю.

У дітей дошкільного віку оцінка себе майже завжди завищена. Вважається, що вона є прямим вираженням оцінки тих, хто керує

вихованням дітей. Критерії, які використовує дитина при оцінці своєї діяльності, значно залежать від педагога, який в більшості випадків базує свої судження на основі надання власної переваги і набагато рідше – через порівняння з аналогічними результатами діяльності інших дітей. Так оціночна позиція самої дитини неперервно переплітається з оціночними ставленнями до неї з боку тих, хто її оточує, і особливо дорослих. Це приводить до труднощів у самостійному оцінюванні дітьми своїх результатів за умови відсутності зовнішнього контролю [5].

Самооцінка з'являється на основі початкової суто емоційної самооцінки («Я хороша дитина») і раціональної оцінки чужої поведінки. Дитина спочатку набуває вміння оцінювати дії інших, а вже потім – свої дії, моральні якості і вміння. В цілому самооцінка дошкільника досить висока, що допомагає йому опанувати нові види діяльності, без сумніву і страху включатися у заняття навчального типу при підготовці до школи. Діти з високою самооцінкою почувають себе в групі впевненіше, поведуться сміливіше, активніше виявляють свої інтереси, здібності, висувають перед собою більш високі цілі, ніж ті діти, що за рівних умов занижують самооцінку.

В той же час більш диференційоване уявлення про себе може бути більш або менш точним. Адекватний образ «Я» формується у дитини при гармонійному узгодженні знань, набутих з власного досвіду (що я можу зробити, як я вчинив) та завдяки спілкуванню з дорослими й однолітками.

Головними факторами, що впливають на формування самооцінки, виступають: активність особистості дитини; оцінка людей, що її оточують; вміння правильно оцінити дії інших.

Реалістична самооцінка, яка включає в себе вміння об'єктивно ставитися до результатів своїх дій і пов'язана з нею динаміка рівня вимог, залежить від виду діяльності та ставлення до неї. В деяких видах діяльності, наприклад, продуктивній, які не викликають яскравого емоційного ставлення, мотиви оцінки відступають на задній план, а

головного значення для дітей набуває інтерес до самого процесу діяльності. Тому вірогідно умови розвитку у дітей дошкільного віку вміння адекватно оцінювати успішність своїх дій треба шукати саме в рамках ігрових ситуацій.

Популярність дитини у групі, її самооцінка в першу чергу залежать від успіху, якого вона досягає у спільній діяльності з іншими дітьми. Тому, якщо забезпечити успіх діяльності малоактивним дошкільникам, які не користуються значною популярністю серед дітей, це може привести до зміни позиції і стати ефективною умовою нормалізації їх відносин з однолітками, підвищити їх самооцінку, впевненість у собі.

Однією з важливих умов, що впливає на розвиток адекватної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку, виступає спілкування із дорослими. За допомогою дорослого відбувається становлення, розвиток і стимуляція оцінної діяльності у дитини. Все це відбувається, коли дорослий: висловлює своє ставлення до навколишньої дійсності та свій оцінний підхід; організовує діяльність дитини, забезпечуючи накопичення досвіду індивідуальної діяльності, висуває завдання, демонструє способи її вирішення та оцінюючи виконання; надає зразки діяльності і тим самим критерії правильності її виконання; організовує спільну з однолітками діяльність, що допомагає дитині бачити в однолітку особистість, враховувати його бажання, інтереси, а також переносити в ситуації спілкування з дітьми зразки діяльності і поведінки дорослих [4].

Вивчення умов розвитку здатності дитини до оцінки своїх дій та їх результатів має неабияке значення. Л. Божович, розглядаючи умови формування самооцінки дошкільників, відмічає, що в тих випадках, коли вона виникає завдяки засвоєнню оцінки оточуючих, без вміння самостійно оцінювати результати своєї діяльності, у дитини може скластися неправильна уява про себе, що є серйозною перешкодою для повноцінного розвитку особистості [1].

Розвиток самооцінки відбувається протягом всього життя, але орієнтири для неї, закладені в дитинстві, супроводжують людину завжди і відмовитися від них надзвичайно важко.

Список використаних джерел

1. Божович Л.И. Личность и её формирование в детском возрасте. М., 1968. С. 39-47.
2. Выготский Л.С. Проблема обучения и умственного развития в дошкольном возрасте. Избр. психолог. исследования. М., 1956. С. 425-440.
3. Леонтьев А.Н. Психологическое развитие ребёнка в дошкольном возрасте. *Вопросы психологии ребёнка дошкольного возраста*. М.-Л., 1948.
4. Лисина М.И., Сильвестру А.И. Психология самопознания у дошкольников. Кишинев. 1993. С. 24-79.
5. Сергеєва В.Ф., Заремба Л.В. Формування самооцінки діяльності у дитини-дошкільника як передумови підготовленості її до шкільного навчання. Міжнародний науковий журнал «The unity of science». Vienna-Austria, 2015. С. 38-41.

Карпик Марта

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент Мельник Ірина

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Останніми роками все частіше говорять про творчий потенціал як базову якість особистості, який є запорукою її соціальної успішності. Це пояснюється тим, що науково-технічний прогрес звів нанівець більшість професій, замінивши людей машинами.

Життя у 21 столітті потребує від людини гнучкості мислення, швидкої орієнтації та адаптації до нових умов, творчого вирішення різноманітних проблем. Через 20–30 років, на думку багатьох науковців, світові знадобляться індивіди, які здатні будуть виконувати ту діяльність, яка буде не під силу машинам. Саме тому суттю сучасної освітньої реформи є не напхати дитину знаннями, а розкрити її творчий потенціал, зробити її розумною, доброю, здоровою та щасливою.

Таким чином, модернізація змісту дошкільної освіти має на меті забезпечити різнобічний розвиток дітей дошкільного віку відповідно до задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб.

Питання розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку належить до ряду актуальних, тому постійно досліджується вченими на предмет його вдосконалення. Ця проблема має багатоаспектний характер і синтезує в собі дані таких наук, як філософія, психологія, соціологія, фізіологія, педагогіка та ін.

Питання формування творчої особистості розглядаються в дослідженнях Б. Ананьєва (дослідження проблематики креативності та творчого потенціалу) [1, с. 187], І. Беха (дослідження потенціалу особистості, її творчої активності та здібностей) [3, с. 256].

Аналізу проблеми творчості присвячені роботи Л. Виготського, П. Гальперіна, С. Максименка, В. Моляко. Сучасні українські дослідники А. Богуш, Н. Гавриш вивчали проблему організації художньо-мовленнєвої діяльності дитини у дошкільних навчальних закладах .

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає перехід дошкільної освіти до креативних технологій виховання і навчання, модернізацію змісту дошкільної освіти шляхом забезпечення різнобічного розвитку дітей дошкільного віку відповідно до їхніх задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, вікових особливостей, культурних потреб [4, с. 13].

Державний стандарт дошкільної освіти націлює науковців та практиків на:

- формування творчої індивідуальності;
- підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини;
- розвиток у дітей таких особистісних властивостей, як допитливість, ініціативність, самостійність, креативність, винахідливість.

У процесі аналізу наукової літератури ми розглянули проблему формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку в психолого-педагогічному аспекті. У кожному аспекті цієї проблеми Л. Іщенко виділяє два напрями: перший – вивчення проблеми формування творчої індивідуальності особистості старшого дошкільника, а другий – підготовка вчителів у системі вищої освіти в руслі досліджуваної проблеми [5, с. 12].

Традиційно основними засобами розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку були література, мистецтво, малювання, співи. Не можна сказати, що ці засоби істотно змінилися у 21 столітті, проте з'явилися нові форми і варіанти використання.

Сучасна система дошкільної освіти в Україні намагається використовувати найкращі світові зразки тих педагогічних систем, діяльність яких направлена на розвиток індивідуальних здібностей дітей природним шляхом. Розвиток творчих здібностей дітей залежить не лише від вікових особливостей, але від бажання займатися певною діяльністю.

Так, на думку вальфдорських педагогів, особливого значення у ЗДО набуваю такі форми роботи, як «вільна гра», «побудова казки», рухові вправи, «пальчикові ігри», що сприяють не лише розвитку творчих здібностей, але й дрібної моторики та вольових функцій дитини.

Гра також має особливе значення для розвитку творчих здібностей дошкільника. Про те це й вид діяльності буде успішним лише тоді, коли:

- 1) в її основу бути покладено емоційно насичене повсякденне життя;

2) дітям буде запропоновано багатий ігровий матеріал (з природних матеріалів);

3) у процесі гри буде створено таку атмосферу, за якої діти можуть заглибитися у діяльність, незважаючи один одному. При цьому вихователь має тримати дітей у полі зору, втручаючись лише у крайньому разі. Це буде сприяти розвитку волі дитини [4, с. 9].

Гра для дитини природне джерело позитивних переживань, задоволення, радості, адже через неї можна з легкістю пізнавати життя, довкілля, близьке оточення, предмети і явища. Іграшки для розвитку тактильних, зорових, звукових, нюхових відчуттів необхідні для реалізації комплексного підходу до виховання та навчання дошкільника. Адже використання досвіду, отриманого самостійно в ігрових ситуаціях, забезпечує можливість відбору потенційно успішних форм поведінки, які допоможуть досягти успіху в різних життєвих ситуаціях. Успішне оволодіння грою створює передумови для виникнення продуктивних видів діяльності, які стимулюють розвиток творчих здібностей дитини.

Не менш важливу роль у розвитку дошкільника відіграють заняття мистецтвами. Це може бути живопис фарбами, малювання восковими крейдочками, ліплення з воску, музику та спів, евритмія (мистецтво гармонійного руху), використання казок, віршів та історій, що супроводжуються ляльковими виставами .

Художня діяльність сприяє розвитку душевних сил дошкільника та зміцненню його здоров'я. Казки, які розповідає вихователь, часто повторюються декілька днів поспіль. Це ритмічне повторення позитивно впливає на розвиток волі та пам'яті дитини. Ритмічність побудови виховного процесу також виявляється у чергуванні навантаження та спокою, концентрації уваги у діяльності, організованій вихователем, і вільній творчості дітей.

Також великої популярності як засіб розвитку творчості у дитячому віці набула «пісочна анімація» (малювання піском, сипка анімація, техніка

порошку) – стиль образотворчого мистецтва, а також технологія створення анімаційних фільмів. Завдяки цьому методу діти вчаться будувати з піску і невеличких фігурок свій індивідуальний і неповторний світ у мініатюрі. Граючись, вони відтворюють на піску те, що спонтанно виникає у свідомості. Ігри з піском є ефективним засобом всебічного розвитку дітей у цілому і творчих здібностей, зокрема вони надають дітям змогу відчувати себе впевненими і вмілими. Крім того, ігри з піском позитивно впливають на емоційний стан дітей.

Неможливо не приділити увагу ЛЕГО-методу навчання у системі сучасної дошкільної освіти, який завдяки зусиллям кращих методистів, психологів та педагогів світу є найвідомішою і найпоширенішою педагогічною системою, що широко використовує три вимірні моделі реального світу в предметно-ігровому середовищі в процесі навчання та розвитку дитини дошкільного віку. Головна ідея навчання конструкторами ЛЕГО полягає у навчанні через дію, тобто здобуті знання у процесі конструювання та дослідження моделей .

Завдяки великій кількості тематик і колекцій, можна зацікавити дитину з різними інтересами до багатьох форм роботи, зокрема самостійно зібрати житлові будинки, будівельні майданчики, аеропорти, пристані і цілі міста з маленькими жителями. Таким чином, дитина не споживає, вона створює предмети, світ і життя. Маніпулюючи з елементами ЛЕГО, дитина вчиться добра, радості і творчості.

Кожен вихователь повинен заохочувати ініціативу малюка. Його не можна сварити за помилки і кепкувати із невдалих спроб виконати завдання. Навіть якщо дії малюка, на погляд дорослого безглузді, обов'язково треба знайти, за що можна було б похвалити, наприклад, за цікавий спосіб вирішення, за почуття гумору, за сміливість чи винахідливість, за старанність чи акуратність і т. ін. Не можна забувати говорити дитині, що вона розумна і здібна [5].

Велике значення для малюка має форма, в якій ви оцінюєте результати його діяльності. В усіх випадках першим і основним принципом оцінки повинна бути похвала, що свідчить про загальне позитивне ставлення до нього. Після цього вихователям варто підказати дитині, як можна виправити помилки. Така оцінка надзвичайно важлива навіть тоді, коли результат роботи зовсім негативний.

Вихователь повинен бути обізнаним щодо основних теоретичних положень про дитячу творчість, особливостей її розвитку в дошкільному віці тощо.

Таким чином, організація навчально-виховного процесу має враховувати творчі нахили та здібності дітей індивідуальні особливості дітей дошкільного віку, ґрунтуватись на глибокому знанні педагогом індивідуальних особливостей, духовного світу кожного вихованця враховувати їх творчі нахили та інтереси

Список використаних джерел

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 288 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні : (нова ред.) / наук. кер. А.М. Богуш. Київ, 2012. 26 с.
3. Бех І.Д. Виховання особистості : у 2 кн.: *Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади*. Київ : Либідь, 2003. Кн. 2. 344 с.
4. Бурова А. Організація ігрової діяльності в дошкільному навчальному закладі: метод. рек. *Дошкільне виховання*. 2007. № 10. С. 8-13.
5. Іщенко Л.В. Проблема формування творчої індивідуальності дітей дошкільного віку в сучасній педагогічній науці. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 5. С. 9-13.

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА В.О.СУХОМЛИНСЬКИМ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Провідним завданням дошкільної освіти на сучасному етапі є всебічний розвиток людини як особистості, як найвищої цінності суспільства, виховання високих моральних якостей майбутніх громадян.

Морально-етичне виховання дошкільників є складним і довготривалим процесом, який охоплює весь період дитинства і продовжується в дорослому житті та розглядається в кінцевому результаті як сформованість морально-етичної вихованості.

Науковцями доведено, що морально-етичне виховання включає такі складові: морально-етичні категорії, моральні цінності, моральні якості, моральні почуття, моральні звички, моральні норми (А.М. Виноградова, В.О. Лозовий, О.І. Кисильова, М.О. Осовська, М.І. Панов, О.С. Трифонова та ін.).

Проблеми морально-етичного виховання знайшли чільне місце у класичній зарубіжній, вітчизняній педагогіці, так і в сучасних дослідженнях (Ж.-Ж.Руссо, Й.Г. Песталоцці, А.Ф. Дістервег, Я.А. Коменський, Г. Сковорода, С. Русова, К. Ушинський, В. Сухомлинський, І. Бех, А. Богуш, З. Борисова, Т. Поніманська, А. Гончаренко, Т. Фасолько, М. Федорова, О. Кисельова, О. Трифонова та ін.).

Питання морально-етичного виховання дітей дошкільного віку актуалізується в наш час, коли інтелект дошкільника розвивається стрімкими темпами, а душа дитини в омеханіченому просторі (телевізор, механічні іграшки, електронні прилади, комп'ютер) теж стає омеханіченою.

У контексті сказаного слушним є міркування Антуана де Сент-Екзюпері «Спочатку треба пробудити душу дитини, а потім шліфувати

розум. Надто багато в світі людей, яким ніхто не допоміг пробуджуватись» [1, с.180]. І оскільки душа не знає, а відчуває світ, дітей треба вчити відчувати.

Власне таку позицію в поглядах на виховання дітей сповідував великий педагог – гуманіст В. Сухомлинський. Учений вважав, що перед кожною дитиною, навіть найпосереднішою і найважчою, вихователь повинен відкрити ті сфери, де вона зможе досягти своєї вершини, сформувати свою людську гідність, свою душу і створив «Азбуку моралі», котра вчила осягати суть добра і зла, честі й безчестя, справедливості й кривди. Ця азбука стала засобом подолання емоційної нерозвиненості.

У своїх численних працях, а саме «Серце віддаю дітям», «Павлиська середня школа», «Народження громадянина» Василь Олександрович не тільки обґрунтовує засади морально-етичного виховання, а й ділиться багатющим досвідом його реалізації.

У руслі нашої проблеми значний інтерес становлять концептуальні положення й методичні рекомендації В. Сухомлинського з питань морально-етичного виховання дітей дошкільного віку.

В організованій педагогом «Школі радості» цілеспрямовано формувалося у кожного вихованця вміння бути маленьким філософом, осмислювати світ у душі української етнофілософії через категорії волелюбності, лицарства, моральної доблесті, дисципліни душі й волі.

На нашу думку, кожен вихователь, батьки, дідусі, бабусі повинні керуватися принциповим положенням ученого, яке він висловив так: «Я виховував словом і особистим прикладом. Діти повинні читати в моїх словах і вчинках добро, правду, красу. За кожним моїм словом має стояти тепло, сердечність, душевність» [3, с.23]

Педагог був глибоко переконаний, що пізнання світу починається для маленьких дітей з пізнання людини. Добро і зло розкриваються перед дитиною уже в тому, яким тоном звертається батько до матері, про які почуття говорять його погляди, рухи.

Учений, маючи перспективу виховання дітей перед батьками, зазначав: «Діти повинні бути скромними й морально красивими. Діти повинні стати людьми з ясним розумом, благородним серцем, золотими руками і високими почуттями» [3, с.29].

Через казку, фантазію, гру, через неповторну дитячу творчість перед малюками розкривався чудовий світ природи, а педагог дбав про те, щоб кожен крок дитячого пізнання облагороджував серце й гартував волю.

У влаштованій «пташиній лікарні» діти доглядали поранених, кволих пташенят, приносили їм корм. А коли горобеня померло, діти плакали.

Учений намагався через красу навколишнього світу в найбайдужіших серцях пробуджувати добрі почуття – ласку, співчуття. Педагог був твердо переконаний, що саме в дитинстві людина повинна пройти емоційну школу – школу виховання добрих почуттів.

У «Школі радості» дітей вчили сумувати й радіти, підтримувати один одного, допомагати, співчувати, турбуватися, переживати, хвилюватися. Саме це – добрі почуття, емоційна культура і є серцевиною людяності, вважав В. Сухомлинський.

Поважне ставлення до людської гідності, особистості вихованця, є на думку Василя Олександровича, найважливішим педагогічним інструментом, оскільки дає змогу зберегти всі гарні людські якості, що були закладені в людині від народження – доброту, людяність, невгамовність, і не дає змоги розвинути поганим властивостям – безвольній і мовчазній покірності, безсердечності, жорстокості [2].

Ми підтримуємо думку В. Сухомлинського у тому, що кінцева мета такого підходу – творити дуже ніжну, тонку річ: бажання бути хорошим, стати сьогодні кращим, ніж учора.

Для реалізації ідей ученого у практиці роботи дошкільного закладу ми скористалися моделлю морально-етичного виховання дітей, розробленою О. Трифоновою, О. Кисельовою [4, с. 96-98]. Не вдаючись до

детального опису моделі, зазначимо, що автори виділяють три етапи: ознайомлювальний, креативно-діяльнісний, оцінно-рефлексивний.

На першому етапі відповідно ми знайомили дошкільників із змістом морально-етичних категорій: гідність, любов, дружба, правда, милосердя, доброта, честь, товариськість, співчуття, роз'яснювали суть таких цінностей: добро, зло, щастя; моральних якостей: скромність, правдивість, чесність, доброзичливість, турботливість, ввічливість, щедрість, гостинність, чуйність.

Зазначимо, що провідною формою роботи на цьому етапі у ЗДО № 24 були: читання казок, оповідань, активізація словника дітей лексикою морально-етичною спрямованістю. Вихователі широко використовували український фольклор, оповідання з хрестоматії «Думки про людину» В. Сухомлинського – «Чому в бабусі й дідуся на очах сльози?», «Хіба наша бабуся – дитятко?», «Розділена радість», «Хлопчик і хвора мама», а також складала з дітьми казки, де добро перемагало зло, де були любимі їхні зайчики, ластівки, горобці.

Провідним був другий етап – креативно-діяльнісний.

Саме на цьому етапі доцільними та ефективними були інтегровані заняття, де діти вчилися розпізнавати хороші і погані вчинки, збагачували словник такими категоріями: гідний вчинок, друг, товариш, надійність, вірність, вдячність, радість, допомога.

Після читання оповідань «Красиві слова і красиве діло», «Протоптати стежку, «Навіщо кажуть спасибі» з дітьми провели бесіду, під час якої підсумували, що людина гарна не тільки добрим словом, а й добрими справами.

Ми ґрунтувалися на тому, що в дошкільному віці діти відрізняються підвищеною сприйнятливістю до соціальних впливів. Тому роль дорослого дуже важлива й відповідальна. Ми намагалися наповнювати заняття з дітьми цікавими й доступними для дитини фактами із життя, ситуаціями

морально етичного змісту, іграми морально-етичного спрямування, малюванням за прочитаними творами тощо.

В. Сухомлинський зазначав, що справжнє моральне виховання неможливе без емоційного. Ми намагалися розвивати у дітей емоційну чутливість, закладати основи моральності. У цьому нам допомагала спадщина педагога. Емоційна сприйнятливість до моральних істин, ідей, принципів стає реальністю, коли дитина, пізнаючи світ, входить до нього активно, дієво.

Ігрова, театралізована діяльність буде провідником на цьому етапі. Цікавими були заняття з розвитку мовлення, де діти складали розповіді, зачували скоромовки, промовляли їх, доповнювали прислів'я, вчили слова, які позначають добрі, хороші почуття, риси характеру. Таким чином лексика дітей збагачувалася поняттями морально-етичного змісту.

На оцінно-рефлексивному етапі уточнювалися і узагальнювалися знання дітей про морально – етичні категорії, моральні норми і якості. Так, на занятті з малювання «Хто тобі більше подобається?» використовувалися лялька принцеса Доброслава і зла чаклунка, фарби, пензлики, олівці, папір. Метою заняття було закріпити знання й уміння дітей передавати фарбами характер позитивних і негативних казкових героїв.

Використовувалися ігри «Знайди хатинку для кожного», «Не сваріться», де героями були Правдолюбко, Вовк-панібрат, Котик, Івасик-Телесик, Чаклунка, Баба-Яга, лисичка-сестричка, мишенята, відьма, Вередунка та ін.

Діти вчилися оцінювати поведінку героїв, свої вчинки. Ми вчили дітей пізнавати світ розумом і серцем, тобто осягати моральні істини в ранньому конкретному вираженні, відчути єдність всього живого на землі.

У розв'язанні завдань морально-етичного виховання дошкільників нам допомагала спадщина В. Сухомлинського – невичерпне джерело літературного матеріалу з морально-етичної тематики.

Учений розкрив дитину, дитячі переживання, знав думки дітей, їх мрії і тактовно, ненав'язливо вчив дітей робити правильний вибір, правильні висновки, формував загальнолюдські цінності.

Спадщина видатного педагога-гуманіста невичерпна, різнопланова й багатоаспектна, глибинна за теоретичним обґрунтуванням та практичними порадами з різноманітних питань освіти й виховання, в тому числі й проблем морально-етичного виховання дітей дошкільного віку.

На наше глибоке переконання, вдумливий аналіз позицій ученого дасть можливість творчому вихователю, батькам скористатися його вихідними положеннями та рекомендаціями з метою систематизації процесу морально-етичного виховання дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Антуан де Сент-Екзюпери. Сочинения. М.: Художественная литература.1964. 494с.
2. Сухомлинський В.О. Народження громадянина: в 5 т. К.: Рад. школа. 1977. Т. 3. С. 283-660.
3. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям: в 5 т. К.: Рад. школа. 1977. Т.3. 282с.
4. Трифонова О.С., Кисельова О.І. Морально-етичне виховання дітей дошкільного віку: монографія. Одеса: Видавець М.П. Черкасов, 2010. 239 с.

Кліщ Наталія

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

науковий керівник –

доктор педагогічних наук, професор Смолюк Іван

ВИКОРИСТАННЯ РУХЛИВИХ ІГОР В РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В умовах оновлення змісту дошкільної освіти, осучаснення освітніх технологій згідно вимог життя актуальним постає питання забезпечення належного фізичного і психічного здоров'я, повноцінного інтелектуального і фізичного розвитку, формування активної життєвої позиції у підростаючого покоління.

Дошкільний вік – один з найбільш відповідальних періодів у житті кожної людини. В період дошкільного дитинства у дитини закладаються основи здоров'я, правильного фізичного розвитку. Крім того, в дитячому віці формуються життєве важливі базові, локомоторні вміння і навички, створюється фундамент рухового досвіду, опановується азбука рухів, з елементів якої в подальшому не тільки формується вся рухова діяльність людини, але й розвиваються фізичні якості, що веде до гармонійного фізичного розвитку дитини.

Проблема розвитку фізичних якостей у дітей дошкільного віку достатньо повно представлена у науковій літературі. Перші ідеї в галузі дошкільного фізичного виховання були обґрунтовані П. Лесгафтом, В. Гориневским, пізніше їх підтримав і надалі розвинув Є. Аркін. Наукові пошуки в галузі фізичного виховання в другій половині ХХ ст. спрямовувалися на розробку оптимізації рухової активності дошкільників (Н Ледовська, Д. Шептицький, Г. Сендек), розвиток рухових якостей у дітей (О. Вавілова), обґрунтування методики проведення занять з фізичної культури з дітьми раннього та дошкільного віку (Е. Вільчковський), видання перших посібників з теорії та методики фізичного виховання дітей раннього та дошкільного віку для студентів педагогічних інститутів (О. Кенеман, Т. Дмитренко). Значний внесок у дослідження проблеми розвитку фізичних якостей дітей, в тому числі й дошкільного віку, зробила Д. Хухлаєва.

Фізичні якості у науковій літературі розглядають як соціально обумовлену сукупність біологічних і психічних властивостей людини, що виражають її фізичну готовність здійснювати активну рухову діяльність. До числа основних фізичних якостей належать сила, витривалість, спритність, гнучкість та швидкість [2]. І як наголошують науковці, розвиток рухових якостей у дитини дошкільного віку відбувається під впливом двох чинників: природно-вікових змін організму і режиму рухової активності.

Цільова настанова фізичного виховання дітей дошкільного віку визначається вимогами сучасного етапу розвитку суспільства, а його характерною рисою сьогодні виступає демократизація – подолання одноманітності змісту, методів і форм організації, та впровадження варіативності у підходах до реалізації завдань. Серед активних методів розвитку фізичних якостей дошкільників особливе місце посідає рухлива гра.

Сьогодні рухлива гра, як невід'ємна частина життєдіяльності дитини, широко використовується як ефективний засіб фізичного розвитку дошкільників в цілому, та їх основних фізичних умінь та якостей зокрема. На думку науковців, гра дає можливість сприйняти світ повно, звідси випливає, що саме гра повинна бути рушійним елементом дошкільного виховання [3].

Рухлива гра – це свідомо, активна діяльність дитини, що характеризується точним і своєчасним виконанням завдань, пов'язаних з обов'язковими для всіх гравців правилами. У структурі рухливої гри виділяють зміст, рухові дії та правила. Зміст визначається рухами, які входять до складу тієї чи іншої гри. Рухові дії можуть бути дуже різноманітними, наприклад: наслідувальними, образно-творчими, ритмічними, виконуватися у вигляді рухових завдань, що вимагають спритності, швидкості, сили, гнучкості, витривалості тощо. Всі рухові дії можуть виконуватися у різних поєднаннях.

Рухлива гра належить до тих виявів ігрової діяльності, в яких яскраво виражена роль рухів. Для рухливої гри характерні творчі активні рухові дії, мотивовані її сюжетом (темою, ідеєю). Ці дії частково обмежуються правилами (загальноприйнятими, встановленими керівником або гравцями). Вони спрямовуються на подолання різних труднощів («перешкод») на шляху досягнення поставленої мети (виграти, перемогти, опанувати певні прийоми).

Правила в рухливих іграх носять організуючий характер – визначають хід гри, послідовність виконання дій, взаємини між учасниками, поведінку кожного гравця [4].

В закладі дошкільної освіти використовуються переважно елементарні рухливі ігри, які розрізняють за руховим змістом, тобто за домінуючим у кожній грі основним рухом, і поділяють на сюжетні і безсюжетні. З метою розвитку фізичних якостей вихователі використовують ігри з подібним («Ведмідь і Бджоли», «Зайці та Вовк», «Горобчики та Кіт» тощо) та умовним («Ловишки», «Перебіжки» тощо) сюжетом, при цьому діти виконують характерні ролі з відповідними для них руховими діями. В той же час у безсюжетних іграх («Знайди собі пару», «Вигадай фігуру», «Хто швидше?» та ін.) всі діти виконують однакові рухи.

Рухливі ігри – це школа рухів. Тому, наголошують науковці, в міру накопичення дітьми рухового досвіду та розвитку фізичних якостей ігри потрібно ускладнювати, що робить добре знайому гру цікавішою. Варіюючи гру, не можна змінювати задум і композицію, але можна збільшувати дозування (повторюваність дій) і загальну тривалість гри; ускладнювати руховий зміст; змінювати розміщення гравців на майданчику; проводити гру у нестандартних умовах (по піску бігати важче) тощо [2]. Отже, гру ми розглядаємо як особливо цінний спосіб залучення дитини до рухової діяльності.

Як показує досвід, для гри характерне особливе явище, властиве тільки їй – зростаюча напруга, радість, сильні емоції та переживання. Рухи, які дитина відтворює в процесі рухливої гри, призводять її організм у виключний фізіологічний стан, що сприяє досягненню таких результатів, яких в інших ситуаціях, поза грою, вона ніколи б не досягла. Тому можна говорити, що рухливі ігри є прекрасним засобом не тільки вдосконалення рухів, але й розвитку фізичних якостей, зміцнення організму в цілому.

Визнаючи рухливі ігри основним засобом розвитку фізичних якостей дітей та однією з форм урізноманітнення дозвілля й організації розваг, педагоги наголошують на важливості використання ігор у формуванні таких важливих особистісних якостей, як: кмітливість, наполегливість, організованість, духовна стійкість та витривалість.

Останнім часом у практиці роботи закладів дошкільної освіти спостерігається загальна тенденція підвищення інтересу до рухливих ігор як фактору покращення фізичного здоров'я, емоційної розрядки і активного відпочинку, формування здорового способу життя дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер.: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богущ А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л., Гавриш Н.В., Долинна О.П., Ільченко Т. С., Коваленко О.В., Лисенко Г.М., Машовець М.А., Низковська О.В., Панасюк Т. В., Піроженко Т.О., Поніманська Т.І., Сідельнікова О.Д., Шевчук А.С., Якименко Л.Ю. К.: Вид-во, 2012. 26 с.

2. Вільчковський Е. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2019. 466 с.

3. Круцевич Т.Ю. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. Київ: Олімпійська література, 2012. 392 с.

4. Приступа Є.Н. Українські народні рухливі ігри, розваги та забави: методологія, теорія і практика. Дрогобич: Вимір, 1999. 449 с.

5. Цьось А.В. Українські народні ігри та забави. Луцьк: Надстир'я, 1994. 690 с.

Кондратюк Надія

студентка Волинського національного університету імені Лесі

Українки

Науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент Дурманенко Оксана

ХУДОЖНЯ ПРАЦЯ ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Функціональною метою художньої праці для дітей є виготовлення виробів з паперу, картону, тканини: іграшок-саморобок, вітальних листівок, ялинкових прикрас, персонажів і декорацій лялькового театру, букетів із засушених рослин, килимків для ляльок, серветок тощо.

Виготовлення подарунків рідним і друзям справляє великий вплив на моральну свідомість дитини (привчає виявляти увагу до оточуючих, працювати заради того, щоб зробити їм приємне). Така праця розвиває уяву, спостережливість, художнє мислення, естетичне чуття, конструктивні здібності, моторні навички дітей, формує корисні практичні навички, збагачує знаннями про властивості різних матеріалів. Її результати здебільшого викликають позитивні емоції, захоплення дорослих, що посилює ефект самопізнання, самоусвідомлення, самоствердження дитини, збуджують у ній здорове честолюбство. Нерідко вже з дошкільного віку дитина починає усвідомлювати свої здібності, талант, виношувати мрію на все життя.

Про вплив художньої праці на розвиток пізнавальної сфери та творчості дошкільники зазначають багато науковців. «Цінність художньої праці полягає в тому, що вона є засобом виявлення внутрішнього світу дитини» [2, 354].

Художня ручна праця – це вид творчо-продуктивної діяльності, в якій творчі дії дитини спрямовані на виготовлення реального предмета (продукту), який можна використати як подарунок, застосувати його в іграх, розвагах, для прикрашання побуту.

Художня праця дає можливість задовольнити потребу в діяльності, захопити дітей цікавою і змістовною справою. Інтерес дитини викликає все конкретне, видиме. Вона прагне все побачити, все обстежити, спробувати самостійно щось зробити. Дитину захоплюють речі, що оточують її; вона збирає шматочки паперу, картону, клаптики тканини, листя тощо. Дитина прагне працювати з різними матеріалами і предметами, досліджувати і вивчати їх.

Художня праця дає дитині можливість творити. В дитячих руках різні матеріали та предмети – маленькі шматочки неосяжного, ще не зовсім відомого їм світу, перевтілюються і оживають в оригінальних формах і нових, іноді несподіваних способах з'єднання матеріалів між собою. Працюючи з матеріалами, їй приємними, дитина намагається самостійно зробити те, що її цікавить, те, що їй подобається.

В процесі виконання робіт з художньої праці, дитина ніколи не лишається пасивною, вона вчиться самостійно спостерігати, досліджувати, випробовувати, перевіряти, порівнювати, винаходити [2, 353].

У художній праці дошкільник знаходить найвищу зацікавленість, успішність і, що важливо, низький рівень втомлюваності. Ці фактори позитивно впливають на загальний психічний, розумовий та творчий розвиток дитини.

У художній праці формується самостійність дітей на тлі загального розвитку і завдяки роботі з різними видами матеріалів. При цьому важливо

пам'ятати, що художні можливості дітей диференційовані, а про результати їхнього навчання свідчить не лише те, наскільки вміло вони працюють, виготовляючи різні поробки, а й глибина та сила інтересу, самопізнання, ставлення до якості виконаного завдання, прагнення і намагання вдосконалювати навички художньої діяльності [4].

В процесі занять з художньої праці інтегрально взаємодіють пізнавальна та продуктивна функції, що забезпечує процес від засвоєння знань до їх самостійного застосування на практиці.

Працюючи з різними матеріалами, діти мають можливість задовольнити потребу щодо створення чогось нового, змінити форму зображених предметів, дослідити їх можливості та властивості. Варіативність різних матеріалів, їх легка трансформація, постійна змінність та абстрактність сприяють вільному виявленню ініціативи, спонукають дітей до самостійності і творчого пошуку, сприяють формуванню у них пізнавальних інтересів та самостійності.

Художня творчість – одна з найбільш дійових форм естетичного опанування світу дітьми. У художній праці вони виражають своє ставлення до побаченого і почутого, виявляють заповітні думки і почуття. Тому, художня праця відіграє вагомую роль у навчально-виховному процесі закладів дошкільної освіти, яка традиційно належить до творчо-продуктивної діяльності, в процесі якої дитина створює з різних матеріалів корисні та естетично значущі предмети та вироби.

Художня праця дітей старшого дошкільного віку може виявитися тим тлом, на якому окресляться їхні здібності і проявляться таланти. Зміст художньої праці стає більш різноманітним і багатим. Діти уже можуть не лише копіювати дії дорослих, але й здатні виявляти творчість, робити іграшки, створювати нескладні атрибути для ігор-театралізацій, інсценівок, свят. Окремі види ручної праці – вишивання, плетіння з бісеру, моделювання з паперу –можуть стати улюбленою справою дитини на все життя.

Цікавим є той факт, що у ручній праці дітей старшого дошкільного віку гендерні паритети не виявляються. Хлопчики із захопленням вишивають (досвід свідчить, що у них і виходить краще), а дівчатка виготовляють моделі різних об'єктів навколишнього життя тощо. Найбільше задоволення приносить дітям ручна праця, якщо у ній беруть участь значущі для них дорослі: мама, тато, старший брат чи сестра, вихователь. Утім, є діти, здатні годинами просиджувати над улюбленим заняттям, не завдаючи дорослим жодного клопоту. Проте ми не радимо залишати дошкільників на тривалий час на самоті навіть з улюбленим заняттям, 30-40 хвилин є максимумом для них за фізіологічними показниками. Після цього увагу дитини слід переключити на інші види діяльності [3].

Художня праця дітей виконує завдання естетичного виховання. Вона є джерелом насолоди для дітей. Вихователі покликані стимулювати у дітей творчі здібності, прилучити дітей до краси і гармонії, до світу мистецтва, пробудити їх творчі сили і бажання займатися різними видами художньої праці. Заняття з художньої праці передбачають розвиток психічних процесів та пізнавальних якостей, таких як: цілеспрямованість; самостійність; наполегливість; ініціативність; відповідальність тощо.

Таким чином, є всі підстави розглядати художню працю як важливий елемент гармонійного і творчого розвитку дитини. Займаючись художньою працею, діти пізнають багато нового, розвивають художньо-творчі здібності. Впровадження художньої праці в діяльність дітей дошкільного віку є важливим та цінним заходом, що стимулює загальний особистісно-творчий розвиток дошкільників.

Список використаних джерел

1. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: наук. - метод. посіб. / наук. ред. О. Л. Кононко. К.: Ред. журн. Дошкільне виховання, 2003. 243 с.

2. Крок за кроком в Україні: посібник для батьків дошкільнят та соціальних педагогів / Л.В. Артемова, О.І. Кульчицька, Н.М. Голота, Г.В. Сухорукова. К.: Кобза. 2003. 384

3. Педагогічні принципи та особливості організації праці дошкільників: методичні рекомендації. URL: http://razom.znaimo.com.ua/tw_files2/urls_25/16/d-15413/7z-docs/3.pdf

4. Поніманська Т.І., Дичківська І.М. Дошкільна педагогіка. Практикум: навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. 352 с.

5. Флєрина Е.А. Эстетическое воспитание дошкольника. М.: Просвещение, 1961. 333 с.

Мельник Ірина

кандидат педагогічних наук, доцент

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ГУВЕРНЕРСТВО В СУЧАСНИХ УМОВАХ: СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Педагогічні пошуки створення ефективних умов гармонійного розвитку особистості актуалізують відновлення традиційних виховних систем минулого, однією з яких є гувернерство. Актуальності додає поширення гувернерської практики в сучасному світі, що відчутно впливає на моральне та інтелектуальне формування націй, від чого значною мірою залежить майбутнє кожної держави. Нині відродження й удосконалення гувернерського напряму освітньо-виховної діяльності набуває нової сутності та має попит як у процесі виховання дитини в родині, так і в закладах, що виховують дітей, позбавлених батьківського піклування. Саме в контексті догляду за дітьми з обмеженими можливостями та сиротами

здебільшого розглядається можливість діяльності соціальних педагогів як гувернерів.

Становлення та функціонування інституту домашніх вихователів в історичній ретроспективі, переваги й недоліки розвитку гувернерства в сучасних умовах, підготовку гувернерів вивчають А. Бардінов, Л. Кобилянська, Н. Ковалевська, Є. Сарапулова, С. Теплюк, О. Шароватова та ін. Оскільки недостатнім є дослідження соціально-виховного потенціалу гувернерства, це актуалізує пошук відповідного аспекту цього педагогічного явища. Для виявлення соціально-педагогічного значення гувернерської діяльності в сучасних умовах, його перспектив необхідно вирішити такі завдання: визначитися з основними поняттями, змістом, сутністю гувернерства, визначити напрями його розвитку, обґрунтувати соціально-педагогічний аспект, зазначити специфіку роботи соціального гувернера.

Досить вичерпною в сучасній педагогічній літературі є характеристика історичних аспектів гувернерства, психолого-педагогічних засад навчальної та виховної роботи гувернера, що дозволяє скласти певне уявлення про функціонування цього виду педагогічної діяльності. Так, наприклад, Є. Сарапулова пропонує одинадцять етапів становлення гувернерської діяльності за ознаками індивідуального підходу до особистості вихованця, виховних можливостей та підготовленості до фахової діяльності людини, яка займається організацією умов для розвитку особистості, підтримання державою та організацією підготовки гувернерів як вихователів та вчителів.

Здавна вважалося, що гувернерство – це діяльність наставника освіти й виховання в домашніх умовах. Гувернер кваліфікувався з приводу того, якою саме діяльністю займався: іноді він тільки вчив підопічного, викладав для нього окремі дисципліни, але й були домашні вихователі, які мали виховувати гармонійно розвинуту особистість у широкому розумінні цього поняття. Також у історичних джерелах можна знайти згадку про

гувернерів, які координували освітню діяльність з вихованцем, залучали до співпраці інших фахівців водночас з власною виховною роботою.

На думку Є. Сарапулової, гувернерство – це цілісна педагогічна система й окрема галузь педагогіки, що вивчає особливості індивідуалізованого формування в домашніх умовах освіченої, гармонійно розвиненої, комунікабельної особистості з активною життєвою позицією [3].

Нині актуальним виявляється повернення до теми гувернерства, але із словом «соціальне». Сучасність потребує появи нового фахівця – соціального гувернера, який і має реалізовувати індивідуальний підхід у соціальному вихованні та активізувати соціальний розвиток особистості в гувернерській діяльності.

На перший погляд може здаватися, що не можливо поєднати педагогічні явища, які здаються протилежними: індивідуальний підхід у гувернерстві та соціальний розвиток особистості в соціальній педагогіці. Але саме поєднання змістовної складової соціального виховання та індивідуального підходу уможливорює оптимізацію споконвічного протиріччя між особистісним та соціальним розвитком. Якщо зважати тільки на індивідуальний підхід у гувернерстві, то навіть за умови вдалої організації такої виховної діяльності особистість розвивається дещо односторонньо: здебільшого порушується формування комунікативних здібностей, не відбувається усвідомлення себе як частини певної групи, соціуму. Навіть якщо дитина відвідує гуртки та секції, спілкування з однолітками має обмежений характер, і тому мають додатково створюватися умови для її соціального розвитку. У цьому допоможе соціальне виховання як процес створення умов для розвитку соціальності особистості.

Водночас, у сучасному неоднозначному соціальному просторі, коли виховання гармонійно розвинутої особистості потребує нових орієнтирів, індивідуальний підхід виявляється ефективним. А оскільки соціальне

виховання – складова цього гармонійного розвитку, то індивідуальний підхід гувернерства стає актуальним у соціальному вихованні, зокрема якщо йдеться про процес індивідуалізації на підґрунті адаптації та інтеграції в соціум, як ієрархії соціального розвитку особистості.

Розвиток досліджуваного педагогічного явища на сучасному етапі характеризується певними тенденціями

По-перше, гувернерство займає проміжне положення між загальноосвітньою системою й виключно індивідуальним напрямом освіти, оскільки сучасні діти здебільшого відвідують школу й гувернер виступає в ролі «додаткового помічника». У сучасних умовах дитині пропонується індивідуальне та колективне виховання. Лише виняткові обставини примушують батьків залучати до суто домашньої освіти гувернерів-учителів, які в змозі надати певний стандарт освіти в обмежених умовах (діти з обмеженими можливостями або ті, які мають важкі хронічні захворювання).

По-друге, гувернер радше виконує роль вихователя та наставника, ніж учителя, хоча остання не виключається. Саме функції організації виховання та його координації є одними з провідних для сучасного гувернера, зокрема із соціально-педагогічних позицій. За поодинокими винятками, самотійно жодна людина, навіть дуже кваліфікована та педагогічно обдарована, не зможе залучити дитину до всієї сукупності видів діяльності, якими може оволодіти сучасна особистість, яка розвивається. Та цього навіть і не потрібно. Не завжди для того, щоб доторкнутися, наприклад, до музичної творчості, сучасному гувернеру треба самому володіти інструментом на належному рівні. Для цього є фахівці. А врахувати таку можливість для дитини сучасний гувернер повинен. Це стосується й інших видів творчої чи спортивної діяльності.

Звичайно, гувернер має бути різнобічно розвиненою особистістю, але для такого вихователя першочерговими є наявність педагогічного хисту та майстерності.

По-третє, діяльність гувернера в родині обмежена віком дитини (дошкільний або молодший шкільний вік). З огляду на Базовий компонент дошкільної освіти саме гувернер спроможний ефективно впливати на розвиток дітей цього віку, якщо вони не відвідують дошкільних закладів. Сучасні публікації щодо гувернерства переважно стосуються дітей дошкільного віку, які не відвідують дошкільні заклади. Дійсно, гувернер – незамінний професійний вихователь для цього вікового періоду, однак матеріальне розшарування сучасних сімей зумовлює перевагу такої форми виховання тільки для дуже заможних родин. На наш погляд, не виправданим є такий підхід, коли вік вихованця обмежений певним періодом, а також матеріальним становищем родини. Соціально-педагогічний підхід до гувернерської діяльності має нівелювати ці недоліки та запропонувати варіанти гармонійного вирішення суперечностей організації виховання, його фінансування та добору контингенту фахівців для роботи.

По-четверте, іноді функції гувернера збігаються з функціями інших фахівців. У працях сучасних учених простежуються погляди, що буквально ідентифікують гувернера з дефектологом або сімейним соціальним педагогом чи соціальним працівником.

Дійсно, гувернер повинен знати, як працювати з дітьми з особливими потребами, тобто володіти азами дефектології та корекційної педагогіки, а також обов'язково має активізувати виховний потенціал родини, але, на нашу думку, соціально-педагогічний потенціал гувернерства реалізуватиметься через соціальне виховання як одну з провідних категорій цієї науки.

Окремо зазначимо, що незамінною є діяльність соціального гувернера в дитячих будинках сімейного типу. Таку роль можуть виконувати прийомні батьки або соціальний педагог-куратор, який має гувернерську підготовку.

Загальний зміст діяльності соціального гувернера з об'єктом виховної діяльності, окрім традиційних виховних напрямів, може охоплювати:

- формування соціальної компетентності об'єкта виховання, сприяння перетворенню його на суб'єкта власного соціального розвитку;
- підвищення ефективності міжособистісних та соціальних комунікацій людини, з якою працює;
- виявлення здібностей вихованця, забезпечення соціального комфорту в процесі розвитку обдарованих особистостей;
- розвиток навичок соціальної самоорганізації життя;
- залучення до виховання та розвитку особистості різноманітних позаосвітніх та дозвіллєвих закладів.

Таким чином, розглянувши сучасне значення гувернерства, зокрема соціально-педагогічний аспект цього виду виховної діяльності, зазначимо, що традиційні складові виховних систем минулого інтерпретуються в сучасних умовах, розширюється контингент вихованців, відбувається поєднання індивідуальної та колективної форм виховної роботи, затребуваним стає такий фахівець, як соціальний гувернер.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М. Богуш,; авт. кол-в: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та ін. К., 2012. 26 с.
2. Бардінов А. Актуалізація провідних ідей і досвіду підготовки вихователя-гувернера в сучасних умовах. *Соціально-педагогічні проблеми сучасної середньої та вищої освіти в Україні*: зб. наук. пр. Житом. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. Житомир, 2002.
3. Сарапулова Є.Г. Психолого-педагогічні основи навчально-виховної діяльності гувернера: монографія. К.: МАУП, 2003. 264 с.

Нестерук Анастасія

студентка Волинського національного університету імені Лесі

Українки

Науковий керівник-

кандидат педагогічних наук, доцент Дурманенко Оксана

МОДЕРНІЗАЦІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Необхідність модернізації змісту дошкільної освіти зумовлюється реформуванням галузі згідно з національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ столітті, законами України «Про дошкільну освіту» та «Про охорону дитинства», тенденціями розвитку цивілізації в нову епоху.

В основі розвитку дошкільної освіти є реалізація державної політики щодо забезпечення конституційних прав і державних гарантій дітям дошкільного віку на здобуття дошкільної освіти; забезпечення необхідних умов функціонування і розвитку системи дошкільної освіти; збільшення відсотка охоплення дітей дошкільними навчальними закладами; модернізація змісту дошкільної освіти; підвищення якості підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів [1].

Головна мета національної дошкільної освіти – створити сприятливі умови для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності, розвитку в неї ціннісного ставлення до людей, самої себе, природи, культури, світу.

В основу розвитку дошкільної освіти покладено такі принципи:

– науковості, що передбачає опору на класичні та сучасні наукові здобутки у галузі педагогіки та психології дошкільної освіти;

– гуманізації та демократизації освітньої роботи, що передбачає орієнтацію на особистість дитини, максимальне розкриття її нахилів, здібностей та інтересів;

- визнанні особистісно орієнтованої моделі дошкільної освіти; самоцінності дошкільного дитинства;
- доступності освіти;
- визнанні пріоритету гармонійного розвитку дитини перших шести (семи) років життя;
- тісному зв'язку з реальним життям, його проблемами та суперечностями, розширенням життєвого простору дитину дошкільного віку;
- єдності розвивальних, виховних та навчальних завдань;
- варіативності форм здобуття дошкільної освіти;
- наступності дошкільної та початкової освіти шляхом створення, розробки програм, відповідних форм і методів роботи тощо;
- єдності суспільного та сімейного виховання [2].

Серед основних напрямків розвитку дошкільної освіти на сучасному етапі можна виділити:

- оновлення нормативно-правових актів;
- розробка науково-методичного забезпечення змісту, організації, діяльності та розвитку системи дошкільної освіти;
- зміна умов фінансування дошкільних навчальних закладів завдяки посиленню державного фінансування;
- розвиток та розширення мережі дошкільних навчальних закладів різних типів і форм власності;
- удосконалення системи підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів;
- удосконалення роботи з сім'єю, широке залучення батьків до освітнього процесу.

Точкою відліку психолого-педагогічної концепції розвитку дитину дошкільного віку як особистості є поняття психологічний вік, введене Л.С. Виготським для реалізації ідеї системного підходу до розвитку.

Основними складниками триєдиного утворення під назвою психологічний вік виступають:

- соціальна ситуація розвитку (специфічні для кожного віку зв'язки дитини з дорослим як значущою особою, авторитетом, носієм суспільних функцій і вимог);
- діяльність (характер, структура, ієрархія видів діяльності, провідна діяльність);
- новоутворення (особливості свідомості та особистості, яких не було раніше).

Повноцінний особистісний розвиток дитину дошкільного віку забезпечується при дотриманні таких принципів організації педагогічної діяльності:

- гуманізму та педагогічного оптимізму (ставлення до дитини як до цінності, визнання її права на вільний розвиток та реалізацію своїх природних здібностей, вироблення оптимістичної гіпотези розвитку кожної психічно нормальної істоти, вираз довіри до її можливостей, існування резервних сил, опора на її позитивні якості й здобутки);
- активності (розвиток у дошкільному віці самостійності, творчого ставлення до життя і різних видів діяльності, формування у дитини критичності, самокритичності, здатності робити власні вибори, приймати свої рішення й відповідати за їхні наслідки, надавати переваги комусь — чомусь, чинити опір негативним впливам, розширювати ступені своєї свободи, саморозвиватися);
- єдності розвитку, виховання і навчання (збалансованість у педагогічній роботі розвиваючих, виховних та навчальних завдань, їх спрямованість на формування у дитини елементарного світогляду, системи ціннісних ставлень до природи, культури, людей, самої себе);
- демократизації навчально-виховного процесу (означає посилення уваги педагога до використання різноманітних форм співробітництва всіх

учасників освітнього процесу, встановлення між ними довірчих стосунків, поваги до суверенітету, запитів, інтересів, потреб кожного) [3].

Головна мета модернізації дошкільної освіти на сучасному етапі розвитку держави – цілісний розвиток дитини як особистості.

Диспансеризація, профілактика і корекція у поєднанні з гуманізацією навчально-виховного процесу, створення належних розвивального предметно-ігрового, природного і соціального середовищ сприятимуть адаптації дитини до змінних умов життя.

Модернізацію дошкільної освіти пов'язують із широким застосуванням ідей гуманізму, демократії, які базуються на принципах особистісно-орієнтованого підходу до дитини та педагогіці співробітництва.

Важливими показниками ефективності організації навчально-виховного процесу в умовах модернізації дошкільної освіти є відносини між дітьми і дорослими, повноцінне спілкування та співробітництво; наявність динаміки, прогресивних змін в особистісному зростанні кожної конкретної дитини її життєвої компетентності.

У рамках особистісно-орієнтованого підходу інакше осмислюється і зміст навчання, що перестає класифікуватися як передача дитині знань, умінь і навичок, оскільки неправомірно переносити на дошкільне дитинство неспецифічну для нього шкільну модель навчання. Навчання дитини дошкільного віку розглядається як формування пізнавального інтересу, вміння самостійно здобувати знання [5].

Модернізація змісту дошкільної освіти в Україні вимагає визначення чітких методологічних засад, що враховують сучасні світові та європейські тенденції розвитку дошкільної освіти і водночас ґрунтуються на національних надбаннях, вітчизняній культурі.

Модернізація змісту дошкільної освіти передбачає:

– комплексний підхід до розвитку, виховання і навчання дитини дошкільного віку;

- посилення інтеграційних процесів в освіті;
- орієнтацію освітян на важливість урахування об'єктивних закономірностей фізичного, психічного, інтелектуального, емоційного, соціального та духовного розвитку дитини від народження до шести (семи) років життя;
- формування у дітей дошкільного віку передумов реалістичної наукової картини світу, сприяння становленню дитячого світогляду, оптимістичного цілісного світобачення;
- формування передумов навчальної діяльності.

Головною тезою, вихідним науковим положенням, на якому базується процес модернізації змісту дошкільної освіти України XXI століття, є визнання пріоритету розвитку зростаючої особистості, цінності й смислу її буття.

Найважливішими цінностями нашої національної культури є самостійність, самотність, самосвідомість, самодіяльність, індивідуальність і унікальність дитини, її особистісний спосіб буття [4].

Отже, процес модернізації змісту дошкільної освіти спрямовується на розвиток дитини дошкільного віку, як активного, свідомого та компетентного суб'єкта життєдіяльності, виховання уміння жити у злагоді з довкіллям та згоді з собою, формування фізичної та психологічної готовності до навчання.

Розвиток дитини дошкільного віку, становлення його як особистості - кардинальна для дошкільної освіти проблема. Новий зміст освіти пропонує освітянам переглянути звичний погляд на дитину як «задану ззовні істоту», як «проекцію» дорослих. Становлення особистості в дошкільному віці не можна класифікувати як виключно керований ззовні процес, оскільки це суперечить суті розвитку особистості як саморуху.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф. д-р пед. наук; авт. кол.: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. та ін. К., 2012. 26 с.
2. Поніманська Т.І., Дичківська І.М. Дошкільна педагогіка. Практикум: навч. посібн. для студ. вищ. навч. закладів. К.: Слово, 2004. 352 с.
3. Дошкільна педагогіка / під ред.Т.І Поніманської. К., 2000р.
4. Проект Закону «Про дошкільну освіту» URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JI00979A.html
5. Семенов О.С. Формуємо творчо спрямовану особистість: перші кроки: навч. посіб. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2016. 156 с.

Остапівський Ігор

кандидат педагогічних наук , доцент

Волинського національного університету імені Лесі Українки

А. С. МАКАРЕНКО ПРО БАТЬКІВСЬКИЙ АВТОРИТЕТ

Педагогічна спадщина А. С. Макаренка багатогранна. Велике значення у ній відводиться проблемі сімейного виховання. Розглядаючи її, Макаренко обґрунтував важливість батьківського авторитету у вихованні дітей. Без авторитету, на думку вченого, неможливий вихователь. Смысл авторитету, за А.С. Макаренком, полягає в тому, що він не потребує ніяких доказів, а сприймається як безсумнівне достоїнство старшого, як його сила і цінність, яку видно простим дитячим оком.

Аналіз творчості Макаренка засвідчує, що педагог виділяв справжній і фальшивий авторитет. Сутність та особливості формування справжнього авторитету Макаренком розкрито у «Лекціях про виховання дітей». Його основу складають авторитет обізнаності, авторитет допомоги та авторитет відповідальності [1, с. 268].

Окрім справжнього авторитету, вчений виділяє фальшивий авторитет – авторитет придушення, авторитет віддалі, авторитет чванства, авторитет

педантизму, авторитет резонерства, авторитет любові, авторитет доброти, авторитет дружби, авторитет підкупу [1, с. 264].

Найстрашнішим серед фальшивих авторитетів є авторитет придушення. Найчастіше, на думку Макаренка, такий авторитет має батько. Якщо він вдома то постійно сердиться, гарчить, на кожне запитання відповідає грубістю, при слухній та неслухній нагоді хапається за палку або ремінь, за кожну провину карає. Такий батьківський терор тримає у страху всю сім'ю, робить матір нульовою істотою, здатною бути лише служницею. Його наслідками є дитячі брехня, боягузтво, жорстокість, затурканість, безвольність, нікчемність, самодурство, помста за пригнічене дитинство.

Авторитет віддалі характерний для батьків, які переконані в тому, що вплив на дітей буде ефективним, коли з ними менше розмовляти, бути на віддалі, зрідка виступати у вигляді начальства.

Авторитет чванства проявляється в тому, що батьки показують свої заслуги та важливість на кожному кроці. При цьому вдома вони це більше проявляють, ніж на роботі. Поведінку батьків копіюють діти. Вони стають хвальковитими, чваньковитими, зарозумілими. За результатами постійного чванства вони відокремлюються як від інших людей, так і від членів своєї родини.

Авторитет педантизму. За такого авторитету батьки поводять себе у сім'ї як бюрократи. Вони переконанні, що їхнє слово для дітей – це святиня і повинно сприйматися із трепетом. Вони бояться, щоб діти не подумали, що вони помиляються, або неправі. Кожен день такі батьки прискіплюються до дітей із новими законами та розпорядженнями. Життя дітей для таких батьків проходить непомітно. Вони бачать лише своє бюрократичне начальствування у сім'ї.

Авторитет резонерства. Даний вид авторитету проявляється у постійних та надокучливих повчаннях та повчальних розмовах. Замість того, щоб сказати декілька теплих слів, батьки садовлять навпроти себе

дитину і ведуть нудну та надокучливу промову. Вони переконані, що у таких повчаннях прихована головна педагогічна мудрість. У вихованні в душі резонерства завжди існує дефіцит любові, душевної теплоти, емоційного спілкування. Тому в резонерстві батьків діти не можуть побачити ніякого авторитету.

Авторитет любові є одним із найпоширеніших видів фальшивого авторитету. В основі даного феномену є тверде переконання батьків, що діти будуть поважати їх, коли їм постійно демонструвати батьківську любов. Вияви батьківської любові (ніжні слова, безкінечні поцілунки, пестоші) демонструються у надмірній кількості. Якщо дитина проявляє непослух, то це розцінюється як вияв нелюбові до батьків. Щоб не розчаровувати рідних дитина може вдаватися до обману, підлещування. Результатом такого виховання є нещирість, егоїзм, брехливість.

Авторитет доброти є одним із найнерозумніших видів авторитету. У ньому дитяча любов забезпечується не поцілунками та ніжними словами, а вседозволеністю, щедрістю, добротою, батькам нічого не жалко, вони не скупі. Щоб уникнути конфлікту, вони готові чим завгодно пожертвувати. Діти це тонко відчують і дуже часто починають командувати дорослими. Це відкриває якнайширший простір для вияву дитячих примх і вимог.

Авторитет дружби. Між батьками ще до народження дитини існує домовленість, що їхня дитина буде для них другом. Але дуже часто дружба досягає крайніх меж. Діти називають батьків Васильком чи Маринкою, кепкують над ними, повчають їх. За таких умов виховання припиняється або починається протилежний процес – діти починають виховувати батьків.

Найбільш аморальним видом авторитету є авторитет підкупу. Слухняність дітей купується обіцянками та подарунками. Батьки, не соромлячись, заявляють: будеш слухатися отримаєш винагороду.

Аналіз педагогічного доробку Антона Семеновича Макаренка, окрім проаналізованих нами видів авторитету, дозволяє виокремити ще

авторитет веселості, авторитет ученості, авторитет «хлопця - друзяки», авторитет краси [1, 267].

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що важливою умовою ефективності сімейного виховання є наявність авторитету батьків у дітей. Існує, побудований на штучних принципах, фальшивий авторитет та справжній авторитет. Основою справжнього батьківського авторитету, на думку А.С. Макаренка, є життя і робота батьків, їхнє громадянське обличчя та поведінка. Ваша власна поведінка, писав вчений, вирішальна річ. Не думайте, що ви виховуєте дитину тоді, коли з нею розмовляєте, повчаєте або наказуєте. Ви виховуєте її в кожному моменті вашого життя, навіть тоді, коли вас немає дома [1, 260].

Погляди А.С. Макаренка не втратили актуальності із плином часу. Їх можна творчо використати в діяльності педагогів загальноосвітніх шкіл та закладів дошкільної освіти.

Список використаних джерел.

1. Макаренко А. С. Книга для батьків. Київ : Рад. школа, 1980. 327 с.
2. Макаренко А. С. Методика виховної роботи. Київ : Рад. школа, 1990. 366.

Пилипчук Катерина

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник –

доктор педагогічних наук, професор Смолюк Іван

ВПЛИВ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗВИТКУ РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У системі навчання і виховання дошкільників активно використовуються дидактичні ігри, які розвивають спостережливість, уяву, пам'ять, мислення, мовлення, сенсорні орієнтації дітей в розмірах, формах,

кольорах, максимально задіюють інтелектуальний потенціал у пізнанні світу і себе.

Дидактична гра – гра, спрямована на формування в дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок.

Дидактичні ігри підвищують ефективність сприймання дітьми навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості [2, с. 69].

Використовують дидактичні ігри у навчанні та вихованні дітей усіх вікових груп за необхідності актуалізувати їхній досвід, повторити, уточнити, закріпити набуті знання і уявлення про природні явища, працю і побут людини. Нерідко ігри з дидактичними матеріалами є основним засобом навчання і виховання, за допомогою яких вихователь готує дитину правильно сприймати об'єкти і явища навколишнього світу.

Дидактична гра збагачує чуттєвий досвід дитини, забезпечує розвиток сприймання. Наприклад, розбираючи і збираючи пірамідку, підбираючи парні картинки діти вчаться називати і розрізняти колір, форму предметів. Розвиток сенсорних здібностей у дидактичній грі відбувається разом із розвитком логічного мислення і вміння виражати думки словами, адже для розв'язання ігрового завдання дитині доводиться знаходити характерні ознаки предметів і явищ, порівнювати, класифікувати їх, робити висновки, узагальнення. Виконання цікавих ігрових вправ сприяє розвитку спостережливості, довільної уваги, швидкого і тривкого запам'ятовування. Зміст і правила дидактичних ігор допомагають формуванню у дітей моральних уявлень і понять (про бережне ставлення до предметів як продуктів праці дорослих, про норми поведінки, стосунки з однолітками і дорослими).

Ігри з дидактичними іграшками, картинками, природними матеріалами сприяють естетичному розвитку, оскільки навчившись розрізняти кольори і форми, дитина починає помічати, оцінювати їх.

Цікава дидактична гра викликає позитивні емоції, поліпшує самопочуття. В ній зміцнюються м'язи рук, що сприяє підготовці дітей до письма, образотворчої діяльності [4, с. 20].

Особливий вплив здійснює дидактична гра на розумовий розвиток дітей. Розумовий розвиток – це сукупність кількісних і якісних змін, що відбуваються в розумовій діяльності дитини у зв'язку з віком, збагаченням досвіду і під впливом виховання. У дошкільному віці швидким темпом йде накопичення знань, формується мовлення, удосконалюються пізнавальні процеси, дитина опановує найпростіші способи розумової діяльності. Забезпечення розумового розвитку дошкільника має велике значення для всієї його подальшої діяльності.

Розумовий розвиток дитини здійснюється під впливом соціального середовища. У процесі спілкування з оточуючими він засвоює мову та сформовану систему понять. У результаті вже в дошкільному віці дитина опановує мову настільки, що користується нею вільно як засобом спілкування.

Розумовий розвиток дошкільника відбувається в процесі діяльності: спочатку у спілкуванні, предметній діяльності, грі, а потім і в навчальній, трудовій, продуктивній (малювання, ліплення, аплікація, конструювання).

Найбільш ефективно розумовий розвиток відбувається під впливом навчання і виховання.

Сучасна педагогічна наука вважає, що основними показниками розумового розвитку є засвоєння системи знань, накопичення їх фонду, розвиток творчого мислення та оволодіння способами пізнавальної діяльності, необхідними для набуття нових знань.

Щоб правильно організувати формування розумової активності дошкільників, треба знати закономірності і можливості їх розумового розвитку. З їх урахуванням визначаються завдання, зміст, організація та методи розумового виховання. Вітчизняна психологія і педагогіка займаються вивченням закономірностей і можливостей розумового

розвитку в дошкільному віці, щоб знайти шляхи оптимального вирішення завдань формування розумової активності: максимально використовувати можливості дитини, з одного боку, і не допустити перевантаження, яка може викликати загальне ослаблення організму, – з іншого.

Вчені досліджують багато питань розумового розвитку і виховання. Вивчаються закономірності розвитку відчуттів, сприйняття, що необхідно для розробки змісту і методів сенсорного виховання як основи розумового виховання дошкільників; досліджується формування наочно-дієвого, наочно-образного і понятійного, логічного мислення дітей; з'ясовуються особливості формування пізнавальних здібностей; розробляються зміст і методи розумового виховання в різні періоди дошкільного дитинства. Результати цих досліджень вказують на те, що до кінця дошкільного віку у дітей накопичується досить великий запас елементарних знань про навколишній світ, вони володіють основними розумовими операціями (порівнянням, узагальненням, аналізом та ін.), здатні виділяти суттєві і несуттєві ознаки предметів і явищ, встановлювати деякі причинно-наслідкові зв'язки, у них формуються зачатки навчальної діяльності. Повноцінний розумовий розвиток відбувається тільки в процесі організованої діяльності, тому завдання педагогів полягає як у створенні відповідних умов для цього, так і в здійсненні цілеспрямованих виховних впливів на дитину [3, с. 41].

Формування розумової активності – це цілеспрямований вплив дорослих на розвиток активної розумової діяльності дітей. Воно включає: повідомлення доступних знань про навколишній світ, їх систематизацію, формування пізнавальних інтересів, інтелектуальних навичок і вмінь, розвиток пізнавальних здібностей.

Особливо велика роль процесу формування розумової активності у підготовці дітей до школи. Оволодіння запасом знань, розвиток розумової активності і самостійності, формування інтелектуальних умінь і навичок -

це важливі передумови для успішного навчання в школі і для підготовки до майбутньої трудової діяльності.

Завдання педагога полягає в послідовному збільшенні у дітей запасу знань, їх упорядкуванні, уточненні, систематизації. Дитина повинна отримати чіткі уявлення про навколишні предмети, їх призначення, деякі якості (колір, величина, форма) і властивості (б'ється, ламається, рветься, ллється і ін.), про матеріали, з яких вони зроблені. Вона набуває також знання про деякі природні явища, їх взаємозв'язки і закономірності (характерні ознаки пір року і взаємозв'язку між цими ознаками, типові особливості деяких тварин і зв'язок їх зі способом життя цих тварин тощо). У процесі спостережень за явищами неживої природи, розвитком рослин, комах, тварин вихователь формує у дітей уявлення про світ.

Пізнання навколишнього світу починається з відчуттів і сприймань. Чим вище рівень їх розвитку, тим вищі можливості пізнання навколишньої дійсності.

У дошкільному віці у дітей формується здатність свідомого запам'ятовування, збільшується обсяг пам'яті; завдання полягає в тому, щоб тренувати довільну пам'ять, збагачувати її корисними знаннями.

Велика увага приділяється розвитку уяви; вона необхідна для будь-якої творчої діяльності. У перші дошкільні роки відбувається відтворення уяви, на основі чого з накопиченням життєвого досвіду і розвитком мислення формується творча уява. Для дошкільника характерне наочно-дієве і наочно-образне мислення. На цій основі розвивається словесно-логічне, понятійне мислення. Вихователь формує у дітей аналітико-синтетичну розумову діяльність, яка дає можливість глибше розуміти явища, виділяти їхні суттєві і несуттєві властивості.

Одним із засобів формування розумової активності дошкільників є дидактична гра, в якій одночасно діють два начала: навчальне (пізнавальне) та ігрове (зацікавлення). Це зумовлено потребою пом'якшення переходу від однієї провідної діяльності до іншої, а також

тим, що в процесі гри діти легше засвоюють знання, отримують уявлення про навколишнє життя. На відміну від навчальних занять, у дидактичній грі навчальні, пізнавальні завдання ставляться не прямо, коли педагог пояснює, навчає, а побічно – діти опановують знання, граючись. Навчальна задача в таких іграх замаскована, мотивом її виконання стає природне прагнення дитини грати, виконувати певні ігрові дії.

Керуючи дидактичною грою, вихователь повинен пам'ятати про добровільність участі дітей в ній. У цьому відношенні гра відкриває великі, у порівнянні з навчальною діяльністю, можливості для прояву ініціативи, творчого пошуку, виникнення з боку дітей запитань, пропозицій за змістом гри. Не можна примушувати дитину грати, можна тільки викликати у неї бажання грати, створювати відповідний ігровий настрій і підтримувати його в ході гри.

Список використаних джерел

1. Артемова Л.В. Гра і виховання. *Дошкільне виховання*. 2011. №10. С. 20.
2. Бурова А. Дидактичні ігри: організація та керівництво. *Дошкільне виховання*. 2002. №7. С. 69.
3. Смолюк А., Смолюк І. Розвиток творчих здібностей молодших школярів в новій українській школі. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Серія: Педагогічні науки. 2020. №4 (408). С.41-48.

Семенов Олександр

доктор педагогічних наук, професор

Волинського національного університету імені Лесі Українки

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ОБРАЗОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Важливим завданням сьогодення є становлення творчо активної особистості, здатної вносити прогресивні зміни в життя суспільства, здійснювати вибір, ставити й розв'язувати проблеми, бути винахідливим, мати творчу уяву.

За сприятливих педагогічних умов процес розвитку творчої особистості розпочинається ще з раннього дитинства. Відомо, що дошкільний вік є найбільш сензитивним для оволодіння різними видами діяльності, у тому числі творчими.

Творчість – не новий предмет досліджень, вона завжди привертала увагу вчених і практиків. Разом з цим проблема творчості, особливо її педагогічні аспекти, залишається однією з мало розроблених. Аналіз сучасної практики дошкільної освіти дозволяє говорити про те, що потенційні можливості дошкільного дитинства для розвитку творчості не завжди використовуються повністю. Перед педагогами, що працюють з дітьми дошкільного віку, постає завдання пошуку більш ефективних умов, форм, засобів, методів та прийомів навчально-виховної роботи з дошкільнятами.

Проблема розвитку дитячої художньої творчості набуває все більшого значення в наш час, коли зусилля педагогів і психологів спрямовані на вирішення однієї з найважливіших задач – формування всебічного гармонійного розвитку особистості.

Відомо, що дитяча творчість – явище унікальне. Багато педагогів і психологів, як вітчизняні, так і зарубіжні, підкреслюють велике значення занять художньою творчістю у всебічному, особливо в естетичному розвитку особистості дитини.

Творчі здібності – це створення предметів матеріальної та духовної культури, виробництво нових ідей, відкритті і творів, словом – індивідуальна творчість у різних галузях діяльності.

Ми розглянемо такий вид творчості, як образотворча діяльність, адже, образотворча діяльність дошкільнят – це художня діяльність, що сприяє формуванню здібностей і творчому відтворенню враження від навколишньої діяльності в графічній і пластичній формі, а також містить в собі великі потенційні можливості всебічного розвитку дитини. Однак ці можливості можуть бути реалізовані лише тоді, коли діти відчують радість і задоволення від створеного ними продукту діяльності, якщо у них процес творчості викличе гарний настрій.

Малювання є чи не найбільш цікавим видом діяльності дітей дошкільного віку. Проблема в тому, що недостатньо використовуються в дошкільних установах заняття з навчання малюванню дітей дошкільного віку. Аналіз наукових праць засвідчує, що проблема розвитку творчих здібностей має комплексний характер і недостатньо ґрунтовно вивчена, а тому не знайшла повного відображення у психолого-педагогічній теорії і практиці. А такий її аспект, як функціональний вплив засобів образотворчої діяльності на творчий розвиток дітей старшого дошкільного віку практично залишається поза увагою вчених.

У процесі прилучення дітей до різних видів образотворчого мистецтва відбувається розвиток пізнавальних здібностей, уточнюється знання про навколишній світ: суспільні явища, природу, людей. Сприймання художнього образу в картині, графіці, скульптурі сприяє уточненню багатьох понять, специфічних для образотворчого мистецтва. Їх знання робить процес сприймання більш осмисленим, цікавим, тому що дитина розрізняє виразні засоби кожного виду образотворчого мистецтва.

Педагог, навчаючи дітей розглядати твори різних видів образотворчого мистецтва, поступово прилучає їх до краси. З іншого боку,

це позитивно впливає на способи образної виразності, якими діти передають свої враження про навколишню дійсність в малюнку, ліпленні.

Варто зазначити, що педагогам доцільно здійснювати художньо-творче виховання і розвиток дітей, проводячи їх через п'ять етапів, що передують власне творчій зображувальній діяльності (рис. 1).

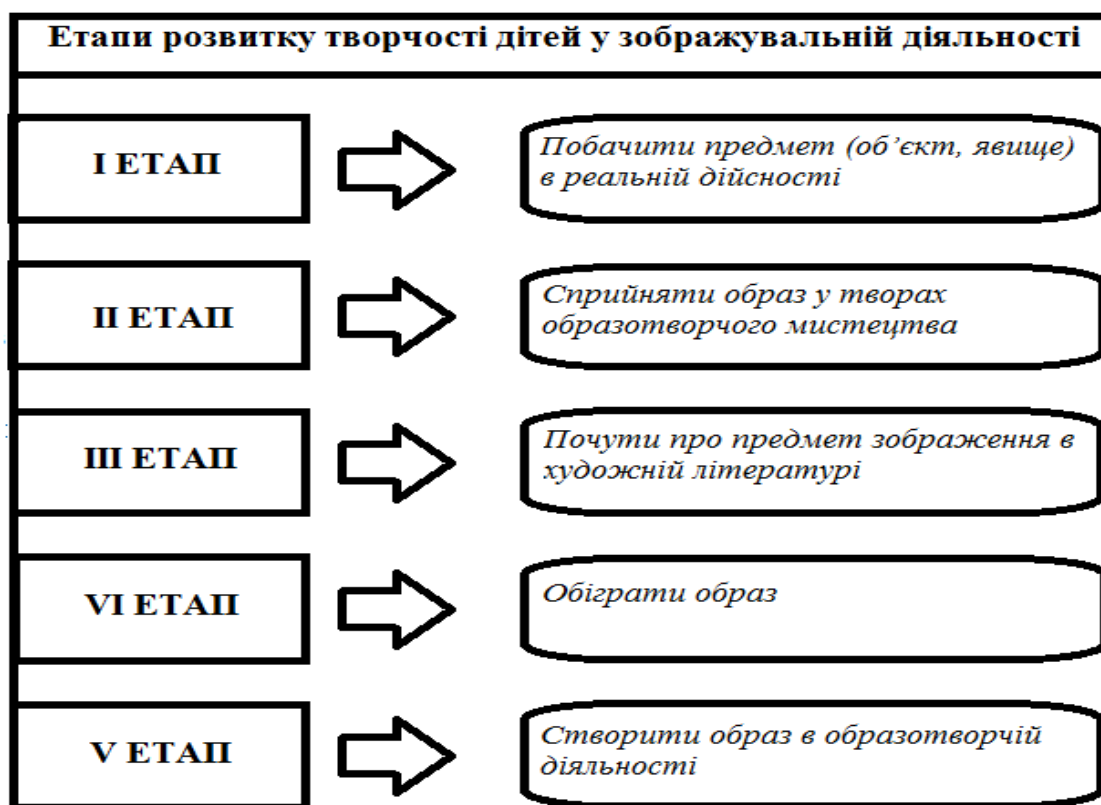

Рис. 1 Етапи розвитку творчості дітей у зображувальній діяльності

Проаналізувавши джерела інформації із проблеми дослідження, ми можемо стверджувати, що ознайомлення дітей дошкільного віку із різними видами образотворчого мистецтва (живописом, графікою, скульптурою, малою пластикою, декоративно-прикладним) створює сприятливі умови для розвитку їхньої художньої творчості.

Нами виокремлено умови, які необхідно створити для зображувальної діяльності:

- забезпечити заняття різноманітними художніми матеріалами для зображувальної діяльності;

- підібрати наочний матеріал (твори образотворчого мистецтва, ілюстрації з книг та ін.);
- обладнати куточок (центр) для самостійної зображувальної діяльності.

Це підготує ґрунт для формування інтересу і сприятиме створенню в дітей позитивного ставлення до діяльності.

Найбільш сприятливим для розвитку творчості дитини є період коли дитина перебуває у закладі дошкільної освіти. Дошкільний вік – це той період, коли образотворча діяльність може стати і найчастіше є стійким захопленням не тільки особливо обдарованих, але й майже всіх дітей, тобто, вводячи дитину в казковий світ мистецтва, ми непомітно для неї розвиваємо її уяву і здібності.

Основою художньо-творчого розвитку дитини засобами образотворчого мистецтва і образотворчої діяльності ми визначили такі:

- особистісна позиція дитини, бажання самовиражатися;
- розвиток здібностей до образотворчої діяльності (до їх структури входять: емоційний відгук, сенсорика, творча уява, відчуття кольору, форми, композиції, уміння руки);
- створення художнього образу – особистісне ставлення дитини, емоційний відгук, самоутвердження, вибір і надання переваги засобам виразності (живописних, графічних, пластичних, декоративно-силуетних); взаємозв'язок різних способів та самостійний їх вибір дітьми;
- зміна структури педагогічного процесу і методів педагогічного керівництва. Ця зміна передбачає роль педагога в якості помічника, співучасника творчості. Спільна діяльність дорослого і дитини набуває характеру співтворчості; яка на кожному віковому етапі має свою функцію. На всіх вікових етапах позиція дитини залишається головною, провідною, і педагог повинен був приймати її до уваги.

В рамках дослідження було вивчено психолого-педагогічну літературу з даної проблеми, розглянуто сутність, зміст та основні

компоненти розвитку творчих здібностей у дошкільників, а також характеристики дошкільного віку, визначено та вивчено педагогічні умови розвитку творчих здібностей дітей засобами образотворчої діяльності, проведено аналіз, а потім і узагальнено різні погляди на дану проблему в літературі. Ми прийшли до таких висновків:

- зміст поняття творчі «здібності» ми інтерпретуємо як динамічний процес формування особистості, спрямований на розширення спектру здібностей та особистісних якостей, які проявляються і збагачуються у практиці різних видів конструктивної діяльності, результати її характеризуються новизною та оригінальністю.

- ми визначили, що у процесі прилучення дітей до різних видів образотворчого мистецтва відбувається розвиток пізнавальних здібностей, уточнюється знання про навколишній світ: суспільні явища, природу, людей.

- зазначили, що існують п'ять етапів, за допомогою яких педагогам доцільно здійснювати художньо-творче виховання і розвиток дітей, що передують власне творчій зображувальній діяльності.

- вважаємо, що ознайомлення дітей дошкільного віку із різними видами образотворчого мистецтва (живописом, графікою, скульптурою, малою пластикою, декоративно-прикладним) створює сприятливі умови для розвитку їхньої художньої творчості.

Список використаних джерел :

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф. д-р пед. наук; авт. кол.: Богущ А. М., Беленька Г.В., Богініч О. Л. та ін. К., 2012. 26 с.

2. Беленька Г.В. Кольорове намисто: навч.-метод. посіб. для вихователів та батьків дітей дошкільного віку. К.: Сім кольорів, 2014. 76 с.

3. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту Огнев'юк В.О.; авт. кол. Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А.

Машовець. Київ. ун-т ім. Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Грінченка, 2020. 440с.

4. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підруч. / Г.В. Сухорукова, О.О. Дронова, Н.М. Голота, Л. А. Янцур. К.: Слово, 2010. 373 с.

Склезь Руслана

студентка Волинського національного університету імені Лесі

Українки

Науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент Заремба Людмила

РОЗВИТОК МОРАЛЬНИХ ПОЧУТТІВ У ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КАЗКИ

Ще з часів Платона вважали, що душа людини поділяється на розум і почуття. Розум спрямовує, керує, веде правильним шляхом, з його допомогою людина зіставляє свою поведінку з нормами моралі, суспільними поглядами. А що таке моральні почуття. Почуття – це психічне відображення ставлення людини до навколишнього світу, самої себе, яке виникає в результаті задоволення або незадоволення вищих потреб людини (спілкування, пізнання, самореалізації і т. д.) [2].

Почуття людей є полярними – ми любимо і ненавидимо, відчуваємо задоволення і незадоволення, радіємо і сумуємо. Тобто наші переживання мають те чи інше забарвлення – позитивне чи негативне. В почутті виділяють також його силу. В залежності від того, на скільки певний об'єкт є для нас важливим, на скільки ми поважаємо людину чи колектив із яким ми працюємо, наші почуття є сильними або слабкими.

Виділяють моральні, естетичні, інтелектуальні почуття. Моральні почуття – це почуття відповідальності за доручену справу, почуття честі, гідності, любові, патріотизму. Ставлення людини до оточуючих людей, до колективу, в якому вона працює, виявляється в почуттях взаємодопомоги, симпатії, відповідальності, прихильності, співпереживання. Ставлення до себе, своїх вчинків, поведінки людина висловлює в почуттях совісті, честі, гідності, сорому. Джерелом моральних почуттів є суспільне життя людей, їх взаємини, спільна боротьба для досягнення певної спільно поставленої мети.

Теоретичними основами виховання гуманних почуттів у дітей дошкільного віку слугують: положення про гуманність як основу моральності, про необхідність ціннісного (гуманного) ставлення до іншої людини та до світу природи, про природу гуманних почуттів і стосунків, особливості їх розвитку в дошкільному дитинстві [5].

Проаналізувавши наукову літературу, ми можемо говорити, що таке поняття як «гуманні почуття» тісно пов'язане з поняттям «моральні почуття», що позначається на існуванні достатньо близьких класифікацій означених понять. Так, О.Л. Кононко вказує на те, що на даний час не існує системи чіткої класифікації моральних почуттів й надає власний їх перелік:

- почуття правди;
- почуття довіри;
- почуття справедливості;
- почуття емпатії (здатність розуміти переживання інших людей, чуйність, співчуття);
- почуття прихильності;
- почуття гідності.

Розвиток моральних почуттів у дітей дошкільного віку відбувається в єдності з формуванням моральної сфери особистості.

Моральне виховання дітей дошкільного віку розглядають як вироблення моральних якостей, звичок і доступних старшим дошкільникам

етичних уявлень. Дітям прищеплюються гуманні почуття і звички, потреба спільно грати і займатися, проявляти турботу один про одного, надавати взаємну допомогу. Виховується ввічливість, організованість, витримка, вміння виконувати правила суспільної поведінки, повагу і люб'язність до старших [5].

Мораль – (від лат. *Moralis* – моральний) моральність, особлива форма суспільної свідомості і вид суспільних відносин (моральні відносини); один з основних способів регуляції дій людини в суспільстві за допомогою норм.

Казка посідає значне місце в морально-етичному вихованні дітей, особливо дошкільників. Діти будь-якого віку з радістю та захопленням дивляться на знайому книжку, зі сторінок якої ввійшли у їхнє життя і полюбилися герої.

Казка – це незмінний і звичайний супутник дитинства. Вона давно привернула увагу педагогів та психологів.

Розповідаючи дітям казки ще з раннього віку, вони засвоюють такі поняття як добро, справедливість, мудрість, чуйність, красу. Діти старшого дошкільного віку з допомогою міміки, інтонації, жестів виявляють почуття, співпереживання до своїх улюблених казкових героїв. За допомогою казки дитина вчиться розрізняти поняття, як зло й добро, справедливість і несправедливість («Кривенька качечка», «Півник і двоє мишенят»). Співпереживання, любов, милосердя, співчуття, порядність, чуйність, чесність – це саме ті позитивні риси характеру, які прищеплюють дитині саме від народження. Завдяки казці у дитини формуються духовні цінності, які в подальшому житті людини впливають на становлення особистості дорослої людини. В казках гармонійно поєднується реальне і фантастичне, які досить тісно переплітаються між собою, відображуються морально-етичні закони існування всього людства [3].

На основі аналізу наукових джерел ми визначили, що на даний час існує типологія казок за Т. Зінкевич-Євстигнеєвою: 1) художні казки; 2)

народні казки; 3) авторські художні казки; 4) дидактичні казки; 5) психокорекційні казки.

Художня література, зокрема казки, покликана відігравати певну роль у вихованні почуттів дитини дошкільного віку. Саме в художній літературі, в казках криється емоційна оцінка дійсності. Казки ще з раннього дитинства промовляють до юної душі, плекаючи в ній ідеали краси і добра.

Слухаючи казку, дошкільники знайомляться з правилами соціального життя, вивчають норми соціальної поведінки в суспільстві, займаються вирішенням соціальних проблем. Завдяки цьому відбувається формування особистості дітей дошкільного віку, які з допомогою дорослих глибоко поринають у дивовижний, чарівний та фантастичний світ улюблених казкових героїв і в усьому намагаються їх наслідувати [3].

Найцікавіші для дітей – це казки про тварин, у яких вони набувають людських рис характеру, борються зі злом, несправедливістю, підступністю, жорстокістю.

Щоб виховати гуманні почуття, педагогам слід підбирати твори, зміст яких відповідає поставленій меті. Моральний вплив казки на дитину залежить від її змісту, який повинен глибоко проникати в душу дошкільника, викликати співпереживання, співчуття до героїв казки. Виховну роботу з використанням художніх творів потрібно проводити цілеспрямовано і комплексно. Казки педагогам рекомендують групувати за темами, щоб вони підходили до читання на занятті або у вільний час [1].

Розказавши дошкільнику красиву, змістовну казку вихователю потрібно допомогти сформулювати поняття про гарне і погане, обдумати, що потрібно засуджувати, а що потрібно наслідувати, зорієнтувати на позитивні приклади.

Отож, ще з раннього дошкільного віку потрібно виховувати в дітей прагнення до добра, радості, учити їх співчувати іншим. Дитячі казки сприяють вихованню в дітей позитивних моральних якостей і подоланню

негативних. Уявлення, які діти отримують з художніх торів, переносяться в їх життєвий досвід поступово, але систематично. Хороша, добра казка навчить дитину правильній поведінці, прищепить важливі для успішного життя якості.

Список використаних джерел

1. Волочай М. Роль дитячої художньої літератури у розвитку емоційної сфери дитини. *Зб. наук. праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка*. Серія: Педагогічні науки. Полтава. 2008. Вип. 3 (61). С. 167-172.
2. Кульчицька О. І. Почуття та емоції у розвитку особистості. *Обдарована дитина*. 2007. № 1. С. 3-16.
3. Литвишко О. М. Казка як засіб соціалізації дітей старшого дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2016. № 4. С. 549-553. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_4_134
4. Морозова Я. Казка як засіб розвитку емоційної сфери молодших школярів. Дні науки Бердянського державного педагогічного університету: тез доп. студентів (м. Бердянськ 17 трав. 2018 р.). Бердянськ. 2018. URL: <http://bdpu.org/wp-content/uploads/2019/03/10-1.pdf>
5. Пархоменко А. В. Особливості виховання гуманних почуттів у дітей дошкільного віку. *Наукові записки. Психолого-педагогічні науки*. Ніжин. 2015. № 2. С. 118-122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2015_2_25

Токарчук Тетяна

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент Антонюк Володимир

РОЗВИТОК МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Суспільство завжди цінує людей, які вміють ладнати й домовлятися з іншими, легко адаптуватися до різних малих соціальних груп, спілкуватися з іншими. Найбільш активно починає взаємодіяти ще незріла особистість у дошкільному віці, оскільки саме у цьому періоді з'являється інтерес до ровесників, до спільних дій з ними.

Питання онтогенезу спілкування та формування міжособистісних взаємин дітей молодшого дошкільного віку користуються активним інтересом дослідників.

Вагомими чинниками розвитку особистості в дитячому віці є ті взаємини з однолітками, в які вступає дитина під впливом оточення, передусім, сім'ї та різних виховних інституцій.

Практично всі освітні програми для дітей дошкільного віку містять розділ «соціально-емоційне» або «моральне» виховання і направлені на формування позитивного ставлення до інших людей, соціальних почуттів, просоціальних дій, взаємодопомоги тощо. Важливість цього завдання очевидна, оскільки саме в дошкільному віці складаються основні етичні інстанції, оформляються і зміцнюються індивідуальні варіанти ставлення до себе і до іншого. Разом з тим вибір методів такого виховання являють собою серйозну педагогічну проблему.

Роль спілкування і спільної діяльності з ровесником у розвитку дошкільника найбільш помітна у п'ятьох сферах особистості: етичній, пізнавальній, самосвідомості, творчих здібностей, здатності до співпраці.

Незважаючи на багатогранність розуміння та тлумачення поняття «міжособистісні відносини» в різних контекстах, кожен з яких надає особливий відтінок, ми визначаємо даний феномен як суб'єктивні зв'язки конкретної людини з іншими людьми, що реалізуються у процесі їх безпосередньої взаємодії, зумовлені мотивацією на цю взаємодію та

спрямовані на внесення певних змін у зміст особистості кожного з учасників.

Особисті взаємовідносини найбільш яскраво виявляються в невеликих дитячих об'єднаннях, що будуються в основному на почутті взаємної симпатії, емоційної прив'язаності. В таких об'єднаннях дошкільники навчаються прояву чутливості, чуйності, піклування про іншого, допомозі один одному, тобто тут беруть свій початок перші паростки доброзичливого відношення до оточуючих людей та своїх ровесників.

Міжособистісні стосунки, що виникають у спільній діяльності, є типом взаємодії в ній і аналогічні за структурою. Прояв дошкільниками співробітництва на заняттях стає можливим при опануванні дітьми усіма складовими в їх єдності і взаємозв'язку, що визначає зміст і послідовність етапів його розвитку.

Робота вихователя має бути спрямована на розвиток у дошкільників доброзичливого ставлення до товаришів у групі, взаємодопомоги, яка ґрунтується на принципі систематичного виховного впливу на емоційну сферу дитини, на формування вмінь та навичок міжособистісного спілкування з ровесниками.

Одним із засадничих принципів оновлення дошкільної освіти є його особистісна орієнтація, що передбачає опору на актуальні потреби кожної дитини. У зв'язку з цим гостро постає питання про організацію взаємодії та створення міжособистісних стосунків дошкільників, накопиченню комунікативного досвіду.

Як показує аналіз науково-педагогічної і психологічної літератури та власний досвід роботи, розвиток міжособистісних стосунків дітей дошкільного віку можливий за таких умов:

– забезпечення особистісно-орієнтованого характеру педагогічної взаємодії;

– педагогічне стимулювання взаємодії дітей у процесі ігрової діяльності, створення емоційно сприятливого навчально-виховного середовища;

– поетапність включення дошкільників у ігрову взаємодію;

– уведення елементів взаємодій у навчально-виховний процес;

– дотримання принципів системності, домінантності та варіативності;

– застосування розроблених форм, методів та засобів виховання.

Для дітей молодшого дошкільного віку гра є одним з головних факторів, який впливає на формування міжособистісних стосунків у колективі.

У процесі гри дитина без прямих педагогічних впливів вихователя засвоює норми людських взаємин, моральні цінності. Відображаючи реальне життя, гра є найактивнішою сферою спілкування дошкільників, під час якого вони обмінюються думками, переймають досвід і вміння дорослих, оцінюють себе й інших, висловлюють власні моральні судження і цим впливають одне на одного. Гра привчає дитину рахуватися з іншими (вона неможлива, якщо діти не вміють погодити свої дії), розвиває моральні почуття.

Саме гра вчить дітей спілкуванню один з одним, навчає підпорядковувати свої інтереси інтересам інших. Вона допомагає розвивати довільну поведінку дітей. Механізм управління своєю поведінкою, підпорядкування правилам складається саме в сюжетно-рольовій грі, пізніше проявляється і в інших видах діяльності. Гра допомагає розвивати довільну пам'ять, творчу уяву, увагу та мислення дошкільників. Вона створює реальні умови для розвитку навичок і вмінь, необхідних дитині для подальшого взаємозв'язку з іншими дітьми та входження в соціум.

Таким чином, можна впевнено сказати, що міжособистісні відносини в молодшому дошкільному віці мають специфічні вікові особливості і

вікову динаміку, які пов'язані з віковими особливостями розвитку молодшого дошкільника.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Виховання особистості: *Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади*. К. Либідь, 2003. 280 с.
2. Біла І. Дитина відкриває навколишній світ. *Дошкільне виховання*. 2005. № 6. С. 26 -27.
3. Корінна Г. Соціалізація особистості дошкільника у взаємодії сім'ї і дошкільного навчального закладу. *Вісник Черкаського університету*. Серія «Педагогічні науки». 2011. Вип. 206. С. 72-74.
4. Молчанюк О.В. Психолого-педагогічний аналіз дефініції «міжособистісні відносини». *Теорія та методика навчання та виховання*. 2017. Вип. 42. С. 125-134.
5. Тарасюк Л.М. Особливості становлення міжособистісної взаємодії дітей дошкільного віку. *Проблеми сучасної психології*: зб. наук. праць К-ПНУ ім. Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. 2014. Вип. 24. С. 646- 658.

Томашевська Ірина

кандидат педагогічних наук, професор

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ НА ЕТАПІ ДОШКІЛЬНОГО ДИТИНСТВА

Педагогічна проблема нинішньої освіти полягає в тому, що сучасні діти не завжди можуть протистояти негативним впливам і несприятливим ситуаціям, не закріплюють навичок правильної самооцінки, управління своєю поведінкою або відчужуються від навчального колективу, втрачають інтерес до пізнавальної діяльності. Контакти дітей збіднені, соціальний досвід поповнюється досить повільно.

У цьому аспекті актуалізується потреба удосконалення всебічного виховання нового покоління, визначення особливостей становлення особистості в процесі соціалізації. Усе це привертає увагу до вирішення питання формування моделі соціальної поведінки дітей, оскільки соціальна поведінка є одним із загальних і суттєвих проявів поведінки людини загалом.

Дитинство забезпечує загальний гармонійний розвиток, який слугує фундаментом для набуття спеціальних знань і навичок з різних видів діяльності.

Усі новоутворення, які відбуваються в дитинстві, є не лише сумою знань, але й певним рівнем пізнавальної активності, самостійності, творчості, ставлення до себе і до інших. Сформовані у цей період якості визначають загальний характер поведінки дитини (зокрема, соціальної), її ставлення до світу, вони є основою її життєдіяльності у майбутньому.

Питання становлення когнітивних основ просоціальної поведінки в дитячому віці інтенсивно вивчається у вітчизняній і зарубіжній науці. Експериментальний аналіз розуміння дітьми понять просоціальної групи здійснюється у процесі вивчення морального становлення особистості у період дошкільного дитинства та розвитку ціннісних орієнтацій (Т. Піроженко, С. Ладивір, О. Вовчик-Блакитна, А. Пасічник).

Питання виникнення та формування соціальної поведінки особистості вчені розглядали у таких контекстах: соціальна поведінка особистості як філософська проблема (Т. Спіріна), сутність, типологічні та видові ознаки соціальної поведінки (А. Лякішева), соціальна поведінка та самореалізація особистості (М. Александрова), структура мотивів соціальної поведінки (І. Алтуніна), диспозиція потреб особистості та регуляція соціальної поведінки (В. Ядов), мотивація соціальної поведінки та механізми її формування (Т. Алексеєнко).

Одне з головних завдань виховання сьогодні полягає в підготовці зростаючої особистості до життєдіяльності в соціальних умовах, що

постійно змінюються. Така підготовка пов'язана з формуванням і розвитком певних особистісних якостей і властивостей.

Дитина з огляду на свій соціальний статус не може активно й безпосередньо залучатися до життєдіяльності суспільства, її взаємодія відбувається завдяки найближчому оточенню, тобто завдяки людям, з якими в неї встановлюються і розвиваються глибокі особистісні контакти.

Сучасні вчені вважають дошкільне дитинство вирішальною фазою соціалізації через підвищену сприйнятливості дитиною зовнішніх впливів. Психологічні особливості дитини, до яких відносять емоційність, навіюваність, наслідування, зумовлені пластичністю нервової системи дошкільника, її здатністю активно реагувати на впливи довкілля [2].

Процес соціалізації починається з перших років життя людини. Його основою є зв'язки між індивідуумами і набуття дитиною на цій основі соціальних звичок. Частково цей механізм залежить від вроджених особливостей і дозрівання нервової системи, але насамперед він визначається тим соціальним досвідом, який людина засвоює протягом життя. Дитина, включаючись у різноманітні суспільні відносини, переводить їх у внутрішній план, інтеріоризує загальнолюдські цінності, які в майбутньому відтворює у своїй діяльності, водночас збагачуючи її своїм розумінням відображеної дійсності [1].

Для підвищення ефективності соціалізації процес освоєння дитиною зовнішньої сфери має співвідноситися з ціннісним аспектом її внутрішньої сфери (упорядкованої системи цінностей). Цього можна досягти завдяки врахуванню зовнішніх вимог до виховання, які надходять від суспільства і визначають спрямованість цього процесу. Така спрямованість створює основу для особистісного розвитку дитини, в процесі якого зміст виховання, а отже, й соціалізації, перетворюється на її індивідуальне надбання [3].

Завдяки власній активності, дитина взаємодіє з навколишнім світом, перетворює і присвоює його здобутки. Саме таке розуміння повністю

висвітлює процес соціалізації, оскільки дитина з перших днів свого життя здатна перетворювати світ.

Соціальна поведінка дітей дошкільного віку формується у процесі їхньої соціалізації під впливом соціального середовища, набуваючи соціального досвіду, формує соціальні форми розуміння дитиною себе як особистості, створює суб'єктивний план особистої соціалізації.

Проблема формування соціальної поведінки дітей у сучасних наукових дослідженнях набуває особливої актуальності в умовах розвитку громадянського суспільства, оскільки розвиток особистості дитини в процесі взаємодії з довкіллям дає змогу сформувати гідного громадянина, соціально адаптованого, а отже, активного учасника суспільного життя. Проте, щоб зрозуміти сутність соціальної поведінки дошкільників та особливості її формування, слід на основі наукової літератури проаналізувати поняття «поведінка» та «соціальна поведінка».

Педагогіка розглядає поведінку як систему взаємозалежних рефлексивних і свідомих дій, що здійснюються людиною під час досягнення визначеної мети у процесі взаємодії із соціальним середовищем, а також як особливості дій і вчинків, здійснюваних особистістю в ході й у результаті виховання, оволодіння культурними цінностями.

Отже, поведінка особистості тісно пов'язана з її актуальними соціальними потребами і детермінується ієрархією її мотивів. До актуальних соціальних потреб належать ті, що пов'язані з потребами перебування у групі (колективі) собі подібних (за віком, інтересами, переконаннями тощо), потребами спілкування та самореалізації у своїх потенціях, а до мотивів – ті, що пов'язані з особливостями сприйняття себе та оточуючих, а також із взаєминами з іншими. Ієрархія мотивів формується відповідно до уявлень про ідеал, необхідність і під впливом різних соціальних ситуацій та соціокультурних умов того середовища, в якому особистість перебуває [5].

Визначивши сутнісний зміст поняття «поведінка», схарактеризуємо поняття «соціальна поведінка», яка в широкому розумінні є не просто поведінковим пристосуванням людини до умов соціуму, а й активною, внутрішньо мотивованою діяльністю із прийняття чи не прийняття нею умов свого існування, спрямованою на зміну умов життєдіяльності в бажаному напрямі.

Соціальна поведінка не лише реалізує соціальні потреби, а й відбувається в соціальному контексті, тобто у взаємодії із соціальним середовищем (із групами або іншими людьми), поділяючись на інші форми. Види соціальної поведінки відповідають видам соціальних потреб, що реалізуються в ній, та іншим механізмам її регуляції.

Передумови розвитку соціальної поведінки, її мотивації спостерігаються вже у ранньому дитинстві, коли діти у своїх оцінках різних фактів, ситуацій, ставлень ще залежні та орієнтовані на оцінки найближчих дорослих. У цьому періоді розвитку дитини для її поведінки характерне наслідування, яке підкріплюється оцінками з боку найближчого оточення. Значний вплив на розвиток соціальної поведінки дитини у цьому віці має потреба у спілкуванні, ступінь її прив'язаності до батьків, емоційна захищеність та контакт з іншими дітьми.

У дошкільному віці дитини вже достатньо чітко прослідковуються певні лінії соціальної поведінки.

Їхньому оформленню значно сприяють групові ігри, особливо сюжетні, соціально-рольові та на соціально-побутові теми, які стимулюють розвиток мотивів соціальної поведінки, а також мотиви досягнень, афіліації і просоціальної поведінки, яка розкривається на рівні бажань і фактів допомоги, співчуття та співпереживання, в альтруїзмі. Розвитку і закріпленню моделей соціальної поведінки сприяють постійні контакти з ровесниками, наявність серед них друзів [4].

Резюмуючи викладене, підкреслимо, що основи формування соціальної поведінки особистості закладаються в дошкільному дитинстві у

процесі взаємодії з соціальним середовищем та дають поштовх до формування соціально активного громадянина суспільства.

З огляду на сказане робимо висновок про те, що проблема формування соціальної поведінки дітей на етапі дошкільного дитинства є однією з актуальних та важливих. Отже, соціальна поведінка дітей дошкільного віку – це сукупність вчинків та дій дитини, яка формується під впливом соціального середовища, характеризується багатогранністю та неоднорідністю, у ній відображаються фундаментальні соціальні та психічні грані розвитку особистості дитини.

Список використаних джерел

1. Башук С.Г. Соціальна поведінка і вплив цінностей на неї. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 8. С. 4-7.
2. Кравченко Т.В. Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи : монографія. Київ: Фенікс, 2009. 416 с.
3. Корчакова Н.В. Просоціальність особистості: становлення та розвиток: монографія. Рівне: Волинські обереги. 2017. 440 с.
4. Кузь В.Г., Печенко І.П. Соціалізація дітей в умовах сільських навчально-виховних комплексів. Київ : Міленіум, 2004. 212 с.
5. Лякішева А.В. Соціальна поведінка та групова взаємодія: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2014. 368 с.

Фенко Марія

кандидат філологічних наук, доцент

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА В СИСТЕМІ МОРАЛЬНО-ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

Морально-духовне становлення дітей дошкільного віку – одне з пріоритетних завдань дошкільної освіти. Адже під час морально-духовного виховання засобами художнього слова у дітей формується інтерес до книги; до читання найкращих літературних творів світової культури; відбувається активне освоєння норм моралі та формування моральних звичок, почуттів, стосунків; активізується розумовий і емоційно-вольовий розвиток дошкільників; розширюється мотиваційна сфера та коло спілкування як з дорослими, так і з однолітками; досягається належний рівень моральної вихованості. Саме в дитячій літературі, зорієнтованій на найбільш безпосереднього та чуйного читача, співпереживання головним героям слугує основою формування високих людських морально-духовних якостей.

Питання морально-духовного виховання перебуває в полі досліджень багатьох видатних учених: В. Сухомлинського, К. Ушинського, О. Вишневського, Я.-А. Коменського, Й. Песталоцці, А. Макаренка, О. Ожича й інших. Із педагогічної точки зору проблему моральних цінностей розглядали Ш. Амонашвілі, Н. Асташова, Б. Гершунський, М. Казакіна, В. Караковський і ін. Провідні представники педагогічної думки та письменники вказували на важливість виховання дітей і молоді засобами художнього слова.

Термін «література» побутує у двох значеннях. У вузькому розумінні цього слова літературою прийнято називати один із основних (на сучасному історичному етапі) видів мистецтва – мистецтво слова, тобто такий вид мистецтва, у якому матеріальним носієм образності слугує слово, словесний вираз. Відомий галицький філолог В. Домбровський визначав свого часу літературу як «мистецтво, у якому ідея виражається у звукових словесних образах, що, створені творчою фантазією поета під впливом почуття і настрою, пробуджують в силу сугестії (тобто

навіювання) нашу уяву до репродукційної (тобто уявно відтворювальної) діяльності, а рівночасно впливають на всю нашу духовну істоту».

У широкому розумінні літературою ідентифікують будь-які витвори людської думки, що втілені в писемному слові та мають суспільне значення. Таке розуміння, у свою чергу, генетично сходить до буквального, тобто первісного значення самого слова «література», адже це слово латинського походження і означає «літера»: «слово література починає з визначення, за яким спочатку до літератури входить усе, що тільки зображено буквами». Література, як мистецтво слова, належить до «часового» типу мистецтв, для якого характерний показ предметів у русі, у динамічному розвитку, який відбувається впродовж певного часу [6].

Термін «художня література» з'явився лише у ХХ столітті та об'єднує і визначає ті словесні твори, що мають мистецьку вартість, які характеризовані високою оцінкою їх майстерності, довершеності [1]. Узагальненою назвою для творів художньої літератури в їх широкому потрактуванні, використовують термін белетристика (від фр. belles lettres – красне письменство, або витончена словесність (у вузькому розумінні – художня проза).

Література для дітей – художні, науково-популярні та публіцистичні твори, написані письменниками безпосередньо для молодшого читача різних вікових категорій, починаючи з дошкільнят [3]. Художня література для дітей, на наше переконання, – це естетичний феномен. Виховний потенціал художньої літератури для дітей – безмежний і здійснюється насамперед через естетичне в ній. Література для дітей, як специфічна складова літератури, сформувалась на перетині «мистецтва, педагогіки, психології» [4]. Варто зазначити, що лише література здатна засобами художнього слова відтворювати пропоноване майже кожним видом мистецтва, наприклад, поезія за допомогою своєї звукової організації наближається до музики; проза створює ілюзію пластичного зображення і под. Взаємозв'язок, який існує між мистецтвом літератури, музики,

образотворчим мистецтвом, зумовлений тим, що кожен із них своїми специфічними засобами розкриває внутрішній світ людини, особливості навколишнього світу, адже художня література є одним із найважливіших компонентів духовної культури народу. Художнє слово – це єдиний із матеріалів мистецтва, який дає змогу зображувати людську мову.

Залучення дітей дошкільного віку до неповторного та неосяжного світу художньої літератури – явище досить складне. Адже це не лише засіб отримання необхідної інформації, а й царина спілкування, самопізнання, збагачення знаннями про життя й долі людей і, звичайно, джерело насолоди.

Барбара Кіфер у книзі «Дитяча література Шарлотти Хак» зазначає, що «художня література записує глибинне й висоти людського досвіду. Вона може розвинути співчуття і серця, і розуму. Вона може допомогти дітям прийняти нові ідеї, розвинути розуміння того, що вони не знали раніше; може посилити уяву, створити новий досвід, збагачуючи набутий. Вона може конструювати відчуття того, що є справжнім, справедливим і прекрасним» [7, с. 198].

Художня література активізує емоційну сферу людини, збагачуючи її свідомість враженнями і переживаннями. Психологи і педагоги стверджують, що почуття дітей найінтенсивніше розвиваються в дошкільному віці. Вони реалізовані у ставленні дитини до самої себе (почуття власної гідності, переваги або, навпаки, неповноцінності чи розпачу тощо); до інших людей (симпатія або антипатія, співчуття, злість, гнів, байдужість, почуття дружби, любові, почуття сорому, провини тощо); до колективу (почуття колективізму, солідарності); до мистецтва (естетичні почуття). У дітей дошкільного віку зароджуються перші складні почуття, такі як справедливість, любов до Вітчизни, толерантність, совість тощо. Зовнішні почуття все частіше стають мотивами поведінки дитини і слугують підґрунтям формування ключових морально-етичних оцінок,

оскільки відбувається регуляція вчинків і дій дитини, відповідно до встановлених естетичних, етичних і моральних норм суспільства.

Морально-духовний розвиток дітей дошкільного віку – надзвичайно складний і зорієнтований на цілеспрямований психолого-педагогічний процес взаємодії дитини з духовною культурою; на становлення внутрішньої системи духовних цінностей. Становлення духовної культури дітей дошкільного віку бере початок із засвоєння дитиною вічних духовних цінностей: милосердя, співчуття, прагнення правди, добра й руйнації зла, християнського ставлення до ближнього [5].

На думку О. С. Монке, «морально-духовне виховання дітей дошкільного віку – це надбання високих морально-духовних почуттів, досвіду моральної поведінки, духовного досвіду, який формується насамперед на основі знань про моральні й духовні цінності, які надалі усвідомлюються й перетворюються на власні переконання, стають мотивами й стимулами до життя за законами мудрості, добра й краси [5].

Беззаперечним вважаємо вагомий виховний вплив художньої літератури на дитину дошкільного віку. Спочатку дорослі вводять дитину у світ поетичних образів колискової, народної пісні, казки, загадки, прислів'я чи приказки. Дітей захоплює і поетичність мови, і улюблені герої казок, благородні якості яких закладають основи морально-духовних та естетичних цінностей. Фантазуючи, мріючи і граючись, діти переносять на себе найкращі характеристики улюблених героїв, вони відкривають широкий світ людських відносин і переживань, розвивають індивідуальний світ почуттів і думок.

Література має вагомий вплив на формування психічного, мовленнєвого, духовного розвитку дошкільника, сприяє поступовому входженню ще маленької людини у складний світ дорослого життя, взаємовідносин, співпраці. Французький філософ Рене Декарт стверджував, що «читати розумну книжку – це те ж, що розмовляти з добре вихованою людиною...» [2, с. 128].

Відомо, що шлях до духовності в кожній людині специфічно індивідуальний, оскільки жодна духовно-ціннісна настанова не є вродженою, її потрібно прищеплювати дитині, плекати з раннього віку. Дієвим у цій справі, вважаємо, художнє слово літератури для дітей. Цінність якої у контексті морально-духовного розвитку дошкільника беззаперечна та полягає у тому, що література пропонує кращі зразки (практичні норми) соціальної поведінки дитини і дорослого в різноманітних ситуаціях, завдяки яким формується власне ставлення до дійсності, унормовується мислення та мовленнєва практика. Художня література розширює духовний потенціал особистості, активізує духовно-моральний розвиток дитини, спрямовуючи її до добра та краси.

Список використаних джерел

1. Введение в литературоведение. Литературное произведение: основные понятия и термины / под ред. Л. В. Чернец. М.: Высшая школа, 1999. 556 с.
2. Декарт Р. Сочинения в 2 томах. М.: Мысль, 1989. Т 1. 654 с.
3. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р.Т. Гром'яка, Л. І. Коваліва та ін. К.: ВЦ «Академія», 1997. 752 с.
4. Монке О. С. Українська література для дітей дошкільного віку: навчальний посібник. Одеса: Видавець М.П. Черкасов, 2010. 349 с.
5. Монке О. С. Дослідження проблеми морально-духовного виховання дітей дошкільного віку: сутнісні характеристики: зб. тез міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасної дошкільної та вищої освіти». 29-30 жовтня 2014 р. Варшава: Вид-во «Dimond trading tour», 2014. С. 62-64.
6. Ткаченко А. Мистецтво слова. *Вступ до літературознавства: підручник для гуманітаріїв*. К.: Правда Ярославичів, 1998. 448 с.
7. Charlotte Huck's Children's Literature by Kiefer, Barbara. *Social Sciences / Languages*. New York, 2009. 661 p.

Шкабура Ольга

студентка Волинського національного університету імені Лесі

Українки

науковий керівник –

кандидат філологічних наук, доцент Фенко Марія

**ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНОЇ ІГРАШКИ У СИСТЕМІ
РОЗВИТКУ АКТИВНОГО СЛОВНИКА СТАРШИХ
ДОШКІЛЬНИКІВ**

Народна іграшка – невичерпне джерело педагогічного матеріалу, адже вона є основою морального, патріотичного та розумового виховання. Використання народної іграшки у роботі з дітьми дошкільного віку сприяє засвоєнню ними духовних цінностей, формує інтерес до народної творчості та любов до своєї Батьківщини, збагачує активний словник [6]. Українська народна іграшка здавна перебуває в полі уваги дослідників завдяки чарівному світу її образів, сповнених поезії та казковості, що упродовж століть панували в уяві дітей, пробуджуючи фантазію і спонукаючи до творчості.

Використання української народної іграшки вважаємо ефективним засобом формування мовленнєвих навичок, насамперед, збагачення активного словника. Народна іграшка має велику художню цінність, саме тому діти дуже емоційно сприймають такі іграшки. Гра та іграшка – поняття нероздільні і невід’ємні від дошкільного дитинства. Під час гри дошкільник розвивається, пізнає світ, наслідує та засвоює соціальний досвід. Іграшка слугує засобом передачі культурного досвіду народу від покоління до покоління.

Дитина дошкільного віку активно засвоює мовлення, оскільки це зумовлено її потребами дізнатись, розповісти, вплинути на себе й на інших, а народна іграшка позитивно сприяє цьому. Мовлення супроводжує всі

види діяльності дошкільника, сприяє встановленню та розвитку його соціальних контактів, стає ефективним інструментом мислення.

Зміст і форми дитячих висловлювань залежать від форм спілкування, комунікативних завдань дошкільника. Під час спілкування мовлення удосконалюється, набуває нових якостей, зумовлює перебудову психічних процесів тощо. Основними напрямками його розвитку є розширення лексичного запасу слів. Чим більше слів засвоює людина, тим легше їй спілкуватись, тим багатша її мова. Обмеженість словника ускладнює спілкування, людині не вистачає слів для висловлення своїх думок. Це позначається на мовній культурі.

Дошкільний вік – період швидкого збагачення словника. Розвиток і збагачення словникового запасу безпосередньо залежить від умов життя та виховання; індивідуальні особливості тут більш помітні, ніж у будь-якій іншій галузі психічного розвитку.

Збагачення словникового запасу – необхідна умова розвитку комунікативних умінь дітей, а багатий словниковий запас – ознака високого розвитку мовлення дитини. Словниковий запас, як правило, розширюється з віком та виступає як практичний і фундаментальний інструмент для спілкування та набуття знань.

Словник поділяють на активний і пасивний. Активний словник охоплює слова, які мовець не тільки розуміє, але і користується ними у мовленні. Кількість слів у активному словнику людини визначає багатство і культуру її мовлення. Пасивний словник – це слова, які мовець розуміє, але не завжди вживає. Пасивний словник завжди більший активного. Л. Іщенко стверджує, що активний словник малюка поступово збільшується: в 3 роки він становить 1000 слів; в 4 роки – 1540; у 4,5 роки – 1870; у 5 років – 2072; у 5,5 років – 2289; у 6 років – 2589, у 7 років – 3500-4000 слів. Активний словник дитини старшого дошкільного віку (6-7 років життя) вже наближається до словника дорослої людини. Дитина вільно

користується всіма частинами мови, правильно називає предмети, їх ознаки та властивості.

Використовуючи українську народну іграшку на заняттях з розвитку мовлення для збільшення активного словника старших дошкільників, вихователь може проводити бесіди, коли діти відповідають на запитання: Який вигляд має іграшка? З чого вона виготовлена? Якого кольору? Розміру? тощо.

Також можна запропонувати дітям, щоб вони склали розповідь про іграшку. Чим більше діти говоритимуть, відповідатимуть на запитання, тим ефективніше будуть збагачувати свій активний словник.

Проводячи заняття з народними іграшками діти не лише дізнаються нові слова та запам'ятовують їх, але й вивчають історію свого рідного краю, давні традиції, стають патріотами своєї держави.

Народні іграшки досить різноманітні і їхнє використання може не обмежуватися лише заняттями з розвитку мовлення. Для більшої результативності можна разом із дітьми виготовити іграшку власноруч, наприклад, ляльку-мотанку. Також важливо при ознайомленні дітей із народними іграшками розповідати їхню історію та з якою метою виготовляли ці іграшки.

Виконання простих дій із іграшками за мовними інструкціями теж позитивно впливає на збагачення словникового запасу дошкільників. Не менш важливим є використання народних іграшок поза заняттями, під час звичайних ігор дошкільників.

Вихователі та батьки мають прищепити любов до народної іграшки, щоб діти самі почали тягнутися до неї. Під час гри дитина реалізує свої думки, почуття в дії, а отже, від того, в які ігри грає дитина, які іграшки потрапляють їй у руки, залежить напрям її думок, почуттів, вчинків.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі: Практикум: навч. посіб. Київ, 2003. 206 с.

2. Герус Л. М. Українська народна іграшка. Київ : Балтія-Друк, 2007. 64 с.
3. Кільова Г. Народна іграшка як засіб виховання дітей. *Рідна школа*. 2010. № 6. С. 59-63.
4. Коваленко Т. Особливості народних іграшок. *Постметодика*. 2003. № 5-6. С. 7-16.
5. Левківська О. Лялька-мотанка – оберіг людської душі. *Психолог дошкілля*. 2012. № 3. С. 23.

Шуляк Марія

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк Світлана

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ

Моральне виховання особистості дитини - одне з найважливіших завдань закладу дошкільної освіти. І це закономірно, тому що у житті нашого суспільства все більшої ваги набуває роль моральної поведінки кожної особистості, розширюється сфера дії морального чинника. Моральне виховання це процес, що спрямований на цілісне формування та розвиток особистості дитини, і обумовлює становлення її відносин до суспільства, людей, праці, своїх обов'язків, тощо.

Учені наголошують, що моральність є складовою комплексного підходу до формування цілісної особистості «Формування моральності є не що інше, як перетворення моральних норм, правил і вимог у знання, навички та звички поведінки особистості і їх неухильне дотримання», – зазначає І. Харламов [5].

Специфічною особливістю процесу морального виховання слід вважати те, що він тривалий і безперервний, а результати його відстрочені в часі. Процес морального виховання динамічний і творчий. Основними критеріями моральності людини можуть бути її уявлення, переконання, моральні принципи, ціннісні орієнтації, а також вчинки по відношенню до близьких і незнайомих людей. Ми вважаємо, що моральною можна вважати таку людину, для якої норми, правила і вимоги моралі виступають як її власні погляди і переконання, як звичні форми поведінки.

Оволодіння моральними уявленнями і поняттями – тривалий і складний процес. Діти долають великий шлях, починаючи із засвоєння моральних понять спочатку на рівні ознайомлення до повного оволодіння їх змістом.

Сьогодні широко впроваджуються в практику виховної роботи ЗДО заходи, організовані на основі українських народних традицій. Традиції – це своєрідні вічні духовні підвалини розвитку народу, нації, які втілюють у собі кращі досягнення в ідейному, моральному, трудовому житті.

За допомогою традицій дошкільники усвідомлюють, що знання про свій народ - це пізнання себе, свого народу, його історії та культури, усвідомлюють безперервний зв'язок з попередніми поколіннями українського народу, з їх духовним світом.

Поняття «традиції» походить від латинського слова *traditio*, що в перекладі означає передача. Кожне покоління входить в життя через освіту, виховання, соціалізацію, самопізнання і самотворення індивіда як особистості. І тому, саме традиції шляхом передачі соціального досвіду від старших молодшим поколінням забезпечують засвоєння найвищих національних, культурних і матеріальних (створених століттями) цінностей, норм, правил, ідеалів, відображують послідовність соціального досвіду. Традиції, спрямовані на розширення знань про свій народ, сприяють реальному особистісному вибору в житті, роботі, моралі, в сучасному естетично-творчому, побутовому відродженні національного

менталітету. Таким чином традиції з'єднуються способом передачі найцінніших моральних та матеріальних здобутків українського народу минулих епох і нинішнього часу.

У філософській енциклопедії підкреслюється, що традиційними стають норми поведінки, народний досвід, ідеї, погляди, смаки, звичаї, обряди, свята та інші форми соціальних і культурних явищ.

У науковій спільноті під національними традиціями розуміють своєрідні вічні духовні підвалини розвитку народу, нації, які втілюють у собі кращі досягнення в ідейному, моральному, трудовому житті [3].

Педагогічна сутність українських народних традицій полягає у відтворенні у наступних поколіннях того найкращого, що створено українським народом протягом всієї історії свого існування. Отже, виховання дітей старшого дошкільного віку на основі традицій українського народу забезпечує їх залучення до високого духовного надбання свого народу, засвоєнню і примноженню кращих звичаїв, моральних норм, естетичних цінностей та інших елементів культурної спадщини, кращих психічних якостей українського народу, специфіки його емоційної та інтелектуальної сфери, які зберігаються нацією, розвиваються і передаються нащадкам протягом століть.

Серед українських діячів, педагогів М. Грушевський першим розробив концепцію національних традицій і надав їм загальнолюдського значення. Відомий педагог М. Драгоманов у своїх працях з українознавства переконливо обґрунтував національні моральні скарби як найвищі цінності.

Педагоги минулого і сучасності одностайно дотримуються думки, що зміст виховання на ґрунті народної педагогіки – це цілісний процес формування особистості та її підготовки до активної участі у суспільному і духовному житті. У вузькому, але більш конкретному значенні зміст виховання в народній педагогіці полягає у формуванні морального

обличчя, інтелектуального і фізичного розвитку, прищепленні працездатності та естетичних смаків.

Практика народного виховання передбачає формування у кожної людини моральних оцінок з позиції добра і справедливості, що впливає з народного поняття моралі: моральний той, хто праведний, чесний, вихований. До цих моральних норм слід віднести й такі поняття, як людська гідність, честь, колективізм. Всі вони конкретизовані в моральному кодексі народу, основні принципи якого представлені у фольклорі, зокрема в народних прислів'ях і приказках, які сформульовані стисло, з образною емоційністю, легко запам'ятовуються. Саме вони застерігають людину від таких серйозних моральних вад, як підступність, нещирість, хитрість, скупість, нечесність.

Основою моральності народна педагогіка вбачає любов до рідного краю, ставлення людини до праці, до людей, до себе особисто. Так, наприклад, українські народні приказки закликають любити свій рідний край – («Кожному мила своя сторона»), захищати її («За рідний край – хоч помирай»), боротися проти соціального гніту і несправедливості («Хліб-Сіль Їж, а правду ріж»), цінувати працю («Без праці нема плода»), поважати гідність чесної людини, цінувати справжню дружбу («Для приятеля нового не пускайся старого»), бути вимогливим до себе («Не лінився рано вставати, та змолоду більше знаті»). Щоб дитина була сміливою, а не боягузливою, її навчили – «На сміливого собака гавкає, а боягуза кусає». Засуджуючи лінь, в народі казали – «Тяжко тому жити, хто не хоче робити». Застерігаючи дітей від брехні, дітям говорили – «Правда із дна моря виринає, а неправда потопає» [4].

Аналізуючи українські народні традиції і обряди, можна з впевненістю казати, що за допомогою прислів'їв і приказок, які відбивають такі моральні якості, як честь, гідність, відповідальність, щирість, добро, справедливість та інші, здійснюється патріотичне, трудове виховання дітей; на основі народних казок виховується: ввічливість, коректність у

відносинах з людьми, працелюбність, любов до рідного краю, розуміння понять «добро» і «зло»; застосування українських народних пісень у навчально-виховній роботі призводить до виховання у дитини любові до рідного краю, батькам, праці; повазі старших, щирості, довіри, інтересу до культурної спадщини українського народу.

Надзвичайно важливу роль у формуванні моральності дошкільника відіграють народні казки. Кожна українська народна казка містить у собі своєрідно зашифровані знання, які можуть сприйматися як на свідомому, так і на несвідомому рівнях. Традиційно казкові герої поділяються на добрих і злих, але після подолання багатьох труднощів, добро завжди перемагає. Народні казки можна розглядати як перший засіб формування духовних цінностей у дитини. При цьому, у кожної дитини є улюблена казка, яку вона просить повторювати знову і знову, це та казка, принципи якої співзвучні дитячій сутності і які будуть слугувати основою її поведінки протягом подальшого життя.

Позитивний вплив казок на формування морально-ціннісної сфери дитини можна розглядати на багатьох прикладах, але спільною рисою цих народних творів є виховання у дітей найкращих якостей, що спрямовують дитячу енергію на досягнення загальнолюдських ідеалів, духовних цінностей [2].

Важливе місце серед народних традицій займає народний календар, у якому втілювалася етнічна історія, традиційний побут, весь уклад життя народу. Зміст народного календаря мудро спрямований на виховання у людини почуття власника рідної землі, працьовитості, ініціативності, якостей добропорядного сім'янина, гідності та інших важливих моральних якостей. Народний календар - це енциклопедія життя, трудової діяльності, культури, побуту, відпочинку народу, могутній комплекс засобів ідейно-морального, емоційно-естетичного виховання підростаючого покоління.

Залучення дошкільників до традиційних українських свят та розваг сприяють моральному вихованню дітей: вони об'єднуються загальними

переживаннями, у них виховуються основи колективізму; твори фольклору, пісні та вірші про рідну країну, про рідну природу, працю, формують патріотичні почуття.

Українські народні традиції є ефективним засобом морального виховання, вони цілісно відображають сутність, характерні ознаки всього народу. Використання українських народних традицій необхідно для того, щоб повною мірою прищепити дошкільникам любов до свого народу, і в той же час, морально виховати кожного з них.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф. д-р пед. наук ; авт. кол.: Богуш А.М., Беленька Г. В., Богініч О.Л. та ін. К., 2012. 26 с.
2. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі. К. : Вища. шк., 1992. 398 с.
3. Калуська Л. О. Поспішаймо закладати моральний фундамент *Дошкільне виховання*. 2006 № 7. С. 13.
4. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка: навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. 176 с.
5. Харламов И. Ф. Педагогика: учеб. пособ. 4-е изд., перераб. и доп. М. : Гардарики, 2002. 519 с.

СЕКЦІЯ II. ЗМІСТ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Алендарь Надія

кандидат педагогічних наук, старший викладач

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З СІМ'ЄЮ У КОНТЕКСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Закони України «Про дошкільну освіту», «Про фізичну культуру», «Про охорону дитинства», Базовий компонент дошкільної освіти визначає збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини як першочергове завдання розвитку, навчання і виховання наймолодших громадян країни.

Головним призначенням фізичного виховання як соціальної системи є реалізація мети суспільства у галузі формування всебічно розвиненої особистості. В основу характеристики особистості покладено такі ознаки: гармонійний розвиток (досягнення оптимального рівня розумового, фізичного, морального, трудового та естетичного розвитку в їх взаємозв'язку); соціальна активність (світогляд людини, її ставлення до суспільства, природи, до себе); готовність до високопродуктивної праці та захисту Батьківщини (обсяг та рівень знань, умінь, навичок, психофункціональна та фізична готовність до праці та військової справи) [1].

Фізичне виховання – організований процес впливу на людину засобами фізичних вправ, гігієнічних засобів та природних факторів з метою формування в неї таких якостей, знань, умінь і навичок, які відповідають вимогам суспільства та інтересам особистості.

Турбота про розвиток і здоров'я дитини починається в сім'ї з прийняття нею здорового способу життя. Формування основ здорового

способу життя у дітей раннього та дошкільного віку передбачає широке використання у процесі організації дитячої життєдіяльності комплексу різних засобів, серед яких: гігієнічні фактори (режим харчування, сну, діяльності й відпочинку, гігієна одягу, взуття, приміщень, обладнання тощо), фізичні вправи (гімнастика, ігри, елементи спорту і туризму, праця), чинники природного середовища (повітря, сонце, вода).

Здоровий спосіб життя – це спосіб життєдіяльності дитини, який спрямований на збереження та зміцнення здоров'я дитини та профілактику найбільш поширених захворювань у дитячому віці. Він передбачає дотримання режиму дня, раціональне харчування, фізичну культуру, дотримання правил гігієни, відсутність шкідливих звичок, доброзичливе ставлення до оточуючих, активний відпочинок, сприятливі умови життя.

У дошкільному віці дуже важливо розвинути у дітей інтерес до фізичної культури та спорту, адже це одна з передумов міцного здоров'я. Головна мета фізичного виховання в ЗДО є сприяння гармонійному розвитку дитини. Основними завданнями, що стоять перед закладами дошкільної освіти у роботі з батьками, є: вивчення родин дітей; педагогічне просвітництво батьків; залучення батьків до активної участі в освітньому процесі; вивчення та поширення найкращого сімейного досвіду з розвитку дітей раннього та дошкільного віку.

Аналіз досвіду роботи закладів дошкільної освіти засвідчив, що на практиці найбільш використовуються стандартні форми роботи з родинами вихованців, зокрема: батьківські збори, індивідуальні консультації, дні відкритих дверей.

Дуже часто родинне виховання й виховання в закладах дошкільної освіти існують як дві окремі ланки: вдома дитина живе за одними правилами, у ЗДО – за іншими. Однак, лише єдність вимог здорового способу життя в родині й у закладі дошкільної освіти сприятиме формуванню в дитини свідомого ставлення до власного здоров'я.

Сучасна дошкільна освіта має забезпечувати збереження здоров'я вихованців, тому, педагоги пріоритетного значення мають надавати сучасним педагогічним особистісно-орієнтованим технологіям, в яких закладений великий оздоровчий потенціал, повинні бути готовими власноруч створювати необхідні умови для занять фізичною культурою.

Так, у Стандарті вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань – 01 «Освіта / Педагогіка», спеціальність 012 – «Дошкільна освіта» передбачено перелік компетентностей випускника, а саме: інтегральна компетентність, загальні компетентності, спеціальні (фахові компетентності). Саме у спеціальних (фахових) компетентностях зазначені ті, що вимагають від майбутнього вихователя спеціальних знань та умінь з фізичного виховання: здатність до фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку, корекції і зміцнення їхнього здоров'я засобами фізичних вправ і рухової активності (КС-12), здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку навичок здорового способу життя як основи культури здоров'я (валеологічної культури) особистості (КС-14).

Майбутній фахівець з дошкільної освіти має володіти спеціальними знаннями, а саме: розуміння природи і закономірностей фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку та його порушень; володіння відповідними поняттями для їх позначення. Уміннями – володіння методиками корекції, педагогічного супроводу та підтримки здоров'я дітей раннього і дошкільного віку засобами фізичних вправ і рухової активності; здатність виявляти й оцінювати їх ефективність. Педагог повинен вміти пояснювати учасникам освітнього процесу послідовність обраних дій щодо корекції, педагогічного супроводу та підтримки здоров'я дітей раннього і дошкільного віку засобами фізичних вправ і рухової активності, переконувати в їх доцільності й ефективності, бути готовим практикувати і впроваджувати різноманітні методики корекції, педагогічного супроводу

та підтримки здоров'я дітей раннього і дошкільного віку засобами фізичних вправ і рухової активності.

Процес залучення батьків до освітнього процесу ЗДО є досить складним і передбачає роботу вихователя з: актуалізації потреб батьків в освіті і розвитку власної дитини; психолого-педагогічної просвіти батьків, як замовників освітніх послуг; партнерської взаємодії педагогів і батьків.

На сучасному етапі в основу спільної діяльності родини й закладу дошкільної освіти закладені такі принципи: батьки й педагоги є партнерами у вихованні й навчанні дітей; єдине розуміння педагогами та батьками цілей і завдань виховання й навчання дітей; допомога, повага й довіра до дитини як з боку педагогів, так і з боку батьків; знання педагогами та батьками виховних можливостей колективу й родини, максимальне використання виховного потенціалу в спільній роботі з дітьми; постійний аналіз процесу взаємодії родини й закладу дошкільної освіти, його проміжних і кінцевих результатів.

Залученню батьків до ефективної взаємодії у формуванні здорової особистості дитини сприяють такі особливості педагогічного процесу: доступність інформації про діяльність закладу дошкільної освіти стосовно фізичного виховання дітей; різнопланові соціокультурні зв'язки з соціумом (фізкультурні майданчики, стадіон, басейн, парки тощо); урахування потреб різних типів сімей з різною здоров'язберезувальною виховною ситуацією та конкретних дітей і батьків при наданні освітніх послуг; спрямованість педагогів і адміністрації закладу дошкільної освіти на підвищення педагогічної культури батьків, вивчення досвіду сімейного виховання і використання його елементів в освітньому процесі, спрямованому на виховання здоров'язберезувальної поведінки дітей; використання педагогами спеціальних методів набуття вмій і навичок здоров'язберезувальної поведінки [2].

Отже, основним результатом якісного виконання всіх завдань з фізичного виховання дітей раннього та дошкільного віку родинною та ЗДО є

покращання фізичного стану дитини, її фізичного розвитку, підвищення захисних властивостей та стійкості організму до різних захворювань найбільш поширених у дитячому віці.

Список використаних джерел

1. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 428 с.

2. Денисенко Н.Ф., Лихолід Л.В., Лупінович С. В., Михайліченко А. Ф. Витоки здоров'я дитини: навч.-метод. посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 160 с.

3. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 – «Освіта / Педагогіка», спеціальність 012 – «Дошкільна освіта».
URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/2019/11/22/2019-11-22-012doshkilna-B.pdf>

Гніровська Олена

вихователь-методист закладу дошкільної освіти № 10
м. Луцька Волинської області

ДЕНЬ БАТЬКІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ВЕКТОР ПОШУКУ

Реформування освіти, зміна підходів до взаємодії з батьками вихованців передбачає і зміну поглядів на організацію роботи з родинами в закладі дошкільної освіти, оскільки вони також є активними учасниками освітнього процесу – переконаний колектив закладу дошкільної освіти № 10 міста Луцька Волинської області. Тому з великим задоволенням прагнемо поділитися творчими ідеями та напрацюваннями педагогів

закладу «Волиняночка» щодо проведення Дня батьківського самоврядування.

Впровадження нетрадиційних форм і методів роботи з родинами сприяє організації інноваційної просвітницької роботи, професійній самореалізації, обміну кращим досвідом в роботі колективу.

Використання нетрадиційної форми роботи – Дня батьківського самоврядування – передбачає активну участь родин в освітньому процесі. В основі педагогіки партнерства, яка заявлена у Концепції Нової української школи, передбачено взаємодію, спілкування та співпрацю між педагогом, дитиною і батьками. Відповідальні батьки особливо зацікавлені й охоче діляться з вихователями та іншими працівниками своїми думками, ідеями щодо організації процесів харчування, оздоровлення, фізичного виховання, творчості.

Сьогодні важливо, щоб традиційні методи роботи з родинами стали наповненими сучасним змістом, новими пріоритетами. Батьки виступають справжніми партнерами і одnodумцями. За таких умов можна легко досягти успіху та бажаного результату. Тому означена форма роботи стала для колективу актуальною.

Третій рік у закладі дошкільної освіти в рамках Дня відчинених дверей проводиться і День батьківського самоврядування. Уже можемо говорити про його переваги, які дають можливість повноцінної взаємодії батьків, педагогів, дітей.

Участь батьків представлена різноманітними способами організації спільної діяльності з вихованцями та педагогами, яка здійснювалась на основі соціальної перцепції за допомогою спілкування, використання ІКТ, проведення майстер-класів, інтелектуальних ігор, батьківських майстерень, тощо. Було продемонстровано ефективність самоврядування, власні захоплення, хобі, традиції сімейного виховання. Педагоги налагодили емоційні та психологічні контакти із сім'ями, з'ясували їх загальну та

педагогічну культури, виробили єдині вимоги до дітей, обговорили певні моменти неординарної поведінки дошкільників.

Сім'я та заклад дошкільної освіти – два важливі інститути соціалізації дитини. Про це наголошує Базовий компонент дошкільної освіти: «Дошкільний заклад виступає своєрідним посередником між вузьким родинним колом, з якого виходить малюк, і незнайомим світом, до життя якого він має прилучитися»[1]. Тому ми маємо зрозуміти, що виховні функції ЗДО та сім'ї є різними, але для всебічного розвитку дитини необхідна їх взаємодія. Якщо заклад сприяє інтеграції дитини в соціумі, то сім'я повинна забезпечити індивідуалізацію розвитку дитини.

Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує «самоврядування» як форму управління, за якої суспільство, певна організація, господарська чи адміністративна одиниця тощо має право самостійно вирішувати питання внутрішнього керівництва.

Проаналізувавши визначення у наукових джерелах (А. Макаренко, В. Сухомлинський) можемо у контексті нашої роботи виокремити фактори, які впливають на участь у самоврядуванні: розвиток організаторських здібностей; формування почуття відповідальності та ініціативи; забезпечення активності усіх учасників освітнього процесу.

Метою проведення Дня батьківського самоврядування є визначення спільних позицій закладу дошкільної освіти та родини, які спрямовані на ціннісні орієнтири у вихованні й розвитку.

Завдання Дня батьківського самоврядування: 1) забезпечити партнерську взаємодію, змоделювати та дослідити психолого-педагогічні умови виховних впливів обох сторін; 2) проаналізувати та визначити ефективні фактори співпраці.

З цією метою розробили алгоритм проведення Дня батьківського самоврядування, який складається з трьох етапів: 1) підготовчий або організаційний; 2) практичний; 3) рефлексивний.

На підготовчому етапі провели діагностику (анкетування, співбесіди) з метою виявлення найбільш зацікавлених питаньм здоров'язбереження членів сімей, а також дотичних до медицини за професіями. Напередодні провели День відчинених дверей, у рамках якого батьки мали можливість спостерігати за роботою медичних працівників закладу, харчоблоку, вихователів, помічників вихователя. Батьки визначилися з тими професіями, які їх зацікавили, у яких вони хотіли себе випробувати.

Учасники мали унікальну можливість побувати у ролі вихователів, керівників гуртків, керівників музичних, сестри медичної, помічників вихователя і подивитися на життя дитячого садка «зсередини». Отримавши консультації, обговоривши плани співпраці, організаційні моменти батьки приступили до практичної діяльності. Підсумком роботи стала зустріч за «круглим столом» (рефлексивний етап), на якій учасники мали можливість поділитися враженнями, позитивними та проблемними питаннями.

Важливою була не лише думка батьків, а й враження самих вихованців від незвичайного для них дня, коли мама чи тато виступали в ролі вихователів, керівників музичних, хореографа, сестри медичної і т.д.

Отже, завдяки Дню самоврядування змінився характер взаємин батьків, педагогів, дітей та інших категорій працівників. Набагато зрозумілішою стала суть і важливість кожного учасника в освітньому процесі, усвідомленим рівень відповідальності за спільну справу, життя та здоров'я дитини. Саме така форма роботи дає можливість створити проблемно-дискусійне поле, яке звільнене від однозначності думок, інтерпретації інноваційного досвіду, що представляється.

Колектив закладу дошкільної освіти № 10 багато робить для того, щоб спілкування з батьками було насиченим і цікавим. З одного боку, педагоги зберігають все краще і перевірене часом, а з іншого – шукають і прагнуть запроваджувати нові, ефективні форми взаємодії з родинами вихованців. Спільний успіх визначається інтуїцією, ініціативою, терпінням педагогів і батьків, умінням неухильно слідувати обраної мети. Своєрідним

підсумком Дня батьківського самоврядування традиційно є випуск «сімейних газет».

Мета «Сімейних газет»: сприяти згуртуванню колективу батьків і педагогів, залучати до просвітницької діяльності, поширювати та пропагувати кращий досвід сімейного виховання на шпальтах газети. У створенні газети можуть брати участь окремі родини вихованців, адміністрація ЗДО, педагоги, фахівці, діти.

Спеціальні випуски газет призначаються для всіх учасників освітнього процесу. Вони розкривають традиції суспільного і сімейного виховання, методичні рекомендації з питань дошкільної освіти. Можуть бути тематичними або містити поради з різних напрямків діяльності. Також можуть бути гумористичного, розважального, інтелектуального, педагогічного, медичного, психологічного, народознавчого та іншого спрямування.

Сімейні газети можуть мати різну форму відображення: у вигляді плакату, банера тощо; у вигляді різних предметів, макетів (квітки, сонечка); плоскі та об'ємні тощо. Вони можуть декоруватися малюнками, світлинами, аплікацією з обов'язковими підписами. Рекомендовано, щоб вони містили достовірну, науково-пізнавальну, корисну інформацію. Вимоги до тексту: тематична газета має містити назву та прізвища, імена, по батькові редакторів (хто підготував випуск); текст має містити заголовок, виділений жирним шрифтом, величина якого не менша, ніж 20 кеглів; текст має містити коротку, змістовну та корисну інформацію, поради; текст може бути віршований та прозовий; шрифт має бути читабельним, величиною не меншою, ніж 16 кеглів. Газети розміщуються у зручному для ознайомлення місці, на рівні очей людини. Періодичність випуску газет визначається адміністрацією, педагогічним колективом, запитам та потребами батьків й закладу.

«Батьки – артисти, діти й педагоги – глядачі». Мета: сприяти зближенню в дитячій свідомості образів педагога та членів сім'ї за рахунок

набуття найближчими людьми спільних рис, певного уподібнення, проведення батьками музично-хореографічних занять, спектаклів, дійств.

Більшість сучасних родин активно намагається залучити своїх дітей до світу мистецтва. У музичних керівників закладу дошкільної освіти в арсеналі заходів, до яких залучені батьки, визначено найбільш ефективною та результативною формою мистецького самоврядування «Батьки – артисти, діти й педагоги – глядачі». Саме дана форма роботи демонструє дітям яскравий приклад розкриття творчих здібностей батьків перед іншими вихованцями та педагогами. Створення мистецького настрою позитивної взаємодії дорослих та дітей через спілкування з музикою, театром і танцем сприяє популяризації музично-хореографічного виховання в родинях дошкільників, розвитку таких важливих для дітей творчих здібностей як: вокальні, музично-ритмічні, хореографічні, акторські та інші.

Значного поширення набувають творчі форми роботи з батьками, в яких беруть участь діти, інші педагоги і співробітники закладу. Часто батькам цікаво не тільки спостерігати за дитиною під час її взаємодії з дорослими не в домашніх умовах, а й самим виступити в новій ролі (театралізованій виставі, музичній казці, концерті, фестивалі творчості тощо).

Мета «Батьківських майстер-класів» – сприяти розповсюдженню та передачі кращого досвіду фахівцем, згуртуванню колективу, створенню умов для збереження позитивного мікроклімату у ньому; розширювати уявлення про різні види творчості; залучати учасників до створення власними руками різноманітних поробок; розвивати інноваційне мислення.

У пошуках нових ідей для дитячих поробок іноді варто звернутися до самих звичайних і простих речей, що оточують нас. Вироби з підручних матеріалів можуть стати не менш красивими, зручними і захоплюючими, ніж фабричні.

Що можна запропонувати дітям для такої роботи? Недорого, цікаво, естетично виглядатимуть вироби з клубочків, прищіпок, одноразових тарілок і стаканів, кухлів, ложок, виделок, мочалок, катушок ниток, коробок, поліетиленових пакетів, ватних і повітряних кульок, старих компакт-дисків тощо. Головне – помітити незвичайну фактуру, розгледіти красу і незвичайні властивості матеріалу та навчити цьому дітей.

Для успішного проведення майстер-класу батьки мали реальну можливість просто й послідовно, з користю для справи представити свої досягнення батьківській громаді, педагогам, дітям, адміністрації.

Фактор «взаємо» тут особливо важливий. Адже пряме відтворення, механічне повторення професійних досягнень сьогодні практично безперспективне, воно не дасть належного ефекту. Особистісний фактор у професійній діяльності батьків сьогодні, як ніколи раніше, вимагає врахування уваги. Отже, майстер-клас є унікальною за своїм типом формою нарощування професіоналізму особистості в тій чи іншій конкретній сфері «педагогічного відтворення».

Презентація напрацьованого професійного досвіду для його обміну та взаємообміну в ході проведення майстер-класу висуває досить істотні вимоги і до сторони, яка демонструє свій досвід, і до сторони, що сприймає й оцінює. Презентація досвіду під час майстер-класу буде однобічною і неповною, якщо не переглянути результати педагогічного досвіду в широко зорієнтованому контексті, не спробувати дати розгорнуту панораму різноманітних думок і його оцінок. Тут важливі і думка дітей, і погляд батьків, і колег. Така розмаїтість створить саме те проблемно-дискусійне поле, яке спричинить досить бажану атмосферу відкритості думок, багатопрофільності оцінок, багаторакурсності в розгляді й інтерпретації інноваційного досвіду, що презентується.

Отже, День батьківського самоврядування виступає унікальною формою для нарощування професіоналізму особистості в тій чи іншій конкретній сфері «педагогічного відтворення».

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; авт. кол-в: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л., Гавриш Н.В., Долинна О.П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М.А., Низковська О.В., Панасюк Т.В., Піроженко Т.О., Поніманська Т.І., Сідельнікова О.Д., Шевчук А.С., Якименко Л.Ю. К. : Видавництво. 2012. 26 с.
2. Сухарева Л. С. Піклуємось разом з батьками. *Робота з батьками дошкільників*. Серія: «ДНЗ. Вихователю». Х. : Вид. група «Основа»: «Тріада». 2008. 128с.
3. Ковтун О. Єдиний освітній простір для педагогів, батьків та їхніх дітей. *Практика управління дошкільним закладом*. 2014. № 4. С. 7- 15.
4. Ладивір С. Родинні джерела духовності. *Дошкільне виховання*. 2012. №5. С. 6-9.
5. Овдій Л. На порозі школи: співпраця з батьками. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. № 5. С. 49-52.

Дурманенко Оксана

кандидат педагогічних наук, доцент

Волинського національного університету імені Лесі Українки

СПЕЦИФІКА МОНІТОРИНГУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗДО

Пріоритетним напрямом діяльності закладів дошкільної освіти є спрямування освітнього процесу на реалізацію Базового компонента дошкільної освіти та чинних освітніх програм. У роботі сучасного закладу дошкільної освіти актуальними є питання, пов'язані з організацією системи моніторингу якості дошкільної освіти, зокрема – розвитку життєвої компетентності дітей дошкільного віку.

Підвищення конкурентоспроможності кожного ЗДО пов'язане з його здатністю задовольнити не тільки наявні, але й прогнозовані вимоги споживачів. Їх вивчення має стати одним із напрямів діяльності в системі менеджменту якості й маркетингу закладу дошкільної освіти. Задоволеність споживача потрібно певним чином вимірювати й оцінювати, а систему якості забезпечити механізмом вироблення в разі необхідності коригувальних дій [1].

Питання моніторингу компетентності дітей дошкільного віку досліджували такі українські науковці, як К. Крутий, А. Богуш, методист Науково-методичного центру управління освіти Миколаївської міськради І. Романюк.

Разом з тим немає механізму, який відображав би цілісну систему переведення базових теоретичних позицій щодо діагностування життєвої компетентності дітей дошкільного віку у конкретну процедуру їх реалізації в межах методичної роботи закладу дошкільної освіти.

Основним документом, який регламентує проведення моніторингу в дошкільній галузі є наказ Міністерства освіти і науки України від 11.04.2008 р. № 309 «Про проведення моніторингу стану дошкільної освіти».

Головною метою моніторингу є вивчення стану реалізації завдань Базового компонента дошкільної освіти та організації освітнього процесу в ЗДО, отримання оперативної інформації про реальний стан та тенденції змін об'єкта діагностування з метою корекції педагогічного процесу [2].

Завжди існували різні підходи до визначення поняття «якість освіти». Зміна цілей освіти, зміщення акцентів з формування знань, умінь та навичок випускника закладу дошкільної освіти на його особистісний розвиток та формування життєвої компетентності, а отже, реалізація принципу дитиноцентризму зумовлює нові підходи до розуміння того, якою є якісна дошкільна освіта. Вона має відповідати державним вимогам,

суспільно-культурним цінностям країни і бути спроможною задовольнити вимоги та потреби споживачів, що постійно зростають.

За сучасними науковими підходами, якість освіти характеризують як сукупність критеріїв – умов, управління, освітнього процесу і результатів цього процесу. У межах конкретного закладу дошкільної освіти – це формування розвивального середовища, добір кваліфікованих кадрів та підвищення їхньої фахової майстерності, організація освітнього процесу [3].

Тож, на думку науковців, при оцінюванні якості дошкільної освіти слід застосовувати полікритеріальний підхід. При цьому беруть до уваги низку критеріїв, зокрема: забезпечення умов для ефективного розв'язання освітніх завдань, управління закладом дошкільної освіти, спрямоване на оптимальну організацію надання освітніх послуг, які задовольнили б запити батьків і держави; створення розвивального освітнього середовища, що забезпечує дитині гармонійний розвиток; організація освітнього процесу, під час якого у дитини формуються життєво необхідні навички та базові якості особистості; результат освітньої діяльності – рівень особистісних досягнень дитини старшого дошкільного віку на порозі школи. Усі визначені критерії є важливими і їх оцінки в сукупності дають змогу отримати уявлення про якість дошкільної освіти в цілому.

Проте, якщо взяти до уваги думку окремої людини, то виявляється, що для кожного з нас поняття «якісна дошкільна освіта» наповнюється різними смислами. Для батьків – це насамперед ефективна підготовка дитини до навчання, що забезпечить можливість її вступу до престижної школи, тобто конкретні результати освітньої роботи з їхньою дитиною. Для дітей – це цікаве, корисне і щасливе проживання кожного дня в закладі дошкільної освіти. Для педагогів це успішне засвоєння вимог освітніх програм усіма дітьми, а отже - позитивна оцінка своєї роботи керівником закладу дошкільної освіти і батьками. А для керівників – це висока оцінка

діяльності педагогів закладу дошкільної освіти батьками, що визначається рівнем досягнень їхніх дітей і створює позитивний імідж закладу [4].

Найбільш традиційним способом визначення якості дошкільної освіти сьогодні залишається визначення якості освітніх умов: матеріально-технічне та кадрове забезпечення закладу дошкільної освіти, створене предметно-ігрове розвивальне середовище, методичне забезпечення освітнього процесу. Саме ці критерії здебільшого є предметом атестації закладів дошкільної освіти. При цьому поза увагою часто залишаються показники розвитку дітей. Проте якість дошкільної освіти слід розглядати як якість результатів освітньої діяльності, орієнтуючись на рівень розвиненості та вихованості дітей – їхні особисті досягнення, а матеріальні, управлінські, кадрові та інші аспекти освіти – як умови отримання цих результатів.

Головними критеріями ефективності дошкільної освіти є показники особистісного зростання дитини: що адекватніше, ефективніше та різноманітніше дитина розв'язує доступні вікові навчальні та життєві проблеми, то вища оцінка роботи педагогів і закладу дошкільної освіти загалом. Метою моніторингу якості дошкільної освіти є відстеження динаміки особистісних досягнень дітей дошкільного віку, зокрема дітей старшого дошкільного віку [2].

Якість дошкільної освіти визначається за численними параметрами, основними з яких є цілісний гармонійний розвиток дитини дошкільного віку та її готовність до наступної ланки освіти – початкової школи – і життя в сучасному соціумі. Отримати цілісне уявлення про рівень розвиненості та вихованості дитини і співвіднести фактично досягнуті результати з очікуваними, що необхідно для забезпечення ефективної коригувально-розвивальної роботи з дітьми, дає змогу кваліметричний підхід до організації освітнього моніторингу оцінювання якісних показників за допомогою кількісних (балів) (за методикою доктора педагогічних наук Г. Єльнікової). Крім того, такий підхід сприяє

створенню оптимальних умов для якнайповнішого розкриття потенційних можливостей кожної дитини.

Невід'ємною складовою системних моніторингових досліджень є кваліметрична модель оцінювання розвиненості та вихованості дитини дошкільного віку. Кваліметрична модель передбачає проведення оцінювання на початку і наприкінці навчального року. Аналізуючи оцінки, представлені в моделі, можна одразу зробити висновок про те, які складові потребують доопрацювання. Так, у ході аналізу за кожним критерієм чітко простежуються слабкі сторони, конкретні напрямки, над якими педагог має попрацювати, щоб підвищити якість своєї роботи над розвитком компетенції кожної дитини. Подібне оцінювання може проводити як сам вихователь, так і вихователь-методист закладу дошкільної освіти [5].

Проведення моніторингу освітнього процесу ЗДО передбачає виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості освіти в країні, на окремих територіях, у закладах освіти, встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, оцінювання причин відхилень від цілей. Моніторингові дослідження є надійним інструментом аналізу різноманітних аспектів освітнього процесу. Вони дозволяють отримати реальну картину результативності нововведень, напрямів плану розвитку закладу дошкільної освіти, якості знань дітей [1].

Список використаних джерел

1. Карабаєва І. Дослідження якості освіти в дошкільному закладі: експертна оцінка. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2015. № 12. С.4-9.
2. Карабаєва І. Моніторинг якості дошкільної освіти: з'ясуємо ключові поняття. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2015. № 11. С.4-13.
3. Коваленко О. Моніторинг якості дошкільної освіти та підготовка майбутніх педагогів до його здійснення: навч. - метод. посібн. /

за заг. ред. Н.В. Кудикіної. К.: Київськ. універ. імені Бориса Грінченка, 2011. С.113-124.

4. Коваленко О. Якість дошкільної освіти та шляхи її визначення. *Вісник Інституту розвитку дитини*. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: зб. наук. праць. Київ: Вид. НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. Вип. 9. С. 80 - 86.

5. Крутій К. Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі: монографія. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2010. 172 с.

Заремба Людмила

кандидат педагогічних наук, доцент

Волинського національного університету імені Лесі Українки

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДИТИНИ ЯК ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДО

Бурхливий розвиток науки і техніки на індустріальній хвилі зростання цивілізації привів до створення технологій, за допомогою яких людина отримала можливість кардинально перетворювати навколишнє середовище для задоволення своїх потреб. Процес некерованого в цілому перетворення довкілля і зростання чисельності населення планети досяг меж так званої «господарської місткості» біосфери Землі: позначилася близькість повного виснаження природних ресурсів, незворотного забруднення навколишнього середовища відходами, перенаселення Землі. Стали реальними загрози екологічної катастрофи від техногенної деградації природного середовища [2].

Як наслідок цього в сучасному світі особливої гостроти й актуальності набула проблема безпеки життєдіяльності (БЖД) людини і всього суспільства. Це питання є об'єктом уваги всіх прошарків суспільства та держави й обговорюється вченими, представниками громадськості, політичними діячами в засобах масової інформації. Проте,

вчені різних країн світу вже давно почали турбуватися проблемою небажаних та негативних наслідків антропогенного впливу на природу й навколишнє середовище і зосередили увагу на розробці різноманітних моделей майбутнього збалансування розвитку людського суспільства з навколишнім середовищем в умовах величезних техногенних навантажень на біосферу.

У питанні розвитку суспільства проблему охорони здоров'я і безпеки життєдіяльності розглядають як одну з базових. Сутність її полягає у забезпеченні гарантованого захисту життя та збереженні здоров'я кожного громадянина. І тут, передовсім, головним адресатом є дитина, а держава створює відповідні умови для її повноцінного зростання. Саме тому найважливіше завдання дошкільної освіти сьогодні – це визнання пріоритету охорони життя, збереження, зміцнення і формування фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я, стимулювання виникнення адекватних реакцій на різноманітні чинники ризику [3].

Охорона життя дитини є пріоритетним завданням державної політики. Тому дбати про життєву безпеку дітей, навчати правильно поводитися в екстремальних ситуаціях, прищеплювати відповідні навички і стимулювати здоровий спосіб життя сьогодні є актуальною вимогою для всіх дорослих, дотичних до виховання дітей. З цим пов'язана й актуалізація соціального замовлення на систематизовану підготовку людей до вирішення цієї проблеми, зокрема, в системі освіти підростаючого покоління. Вона стала причиною введення в зміст освіти нової освітньої галузі «Безпека життєдіяльності».

У Базовому компоненті дошкільної освіти, який фактично є Державним стандартом дошкільної освіти України, наголошено, що в процесі реалізації Освітньої лінії «ОСОБИСТІСТЬ ДИТИНИ» під час створення бази особистісної культури дошкільника передбачається формування навичок безпечної життєдіяльності на основі усвідомлення

дитиною дошкільного віку її важливості (власної та інших людей) та здоров'язбережувальної компетентності.

За Державним стандартом, сутність здоров'язбережувальної компетентності дитини дошкільного віку полягає в «обізнаності із будовою тіла, гігієнічними навичками за його доглядом, належністю до певної статі; продуктами харчування; основними показниками власного здоров'я, цінністю здоров'я для людини; вмінні виконувати основні рухи та гімнастичні вправи; застосовувати здобуті знання, вміння і навички щодо збереження здоров'я, не завдаючи шкоди як власному, так і здоров'ю інших людей; дотриманні правил безпеки життєдіяльності» [1].

Безпека є результатом комплексного процесу взаємодії людини з довкіллям, яке включає природне, соціальне, культурне, технологічне та інші види середовищ. Цілеспрямована педагогічна робота щодо виховання у дітей почуття особистої безпеки, формування елементарних навичок самозахисту в навколишньому середовищі передбачає: ознайомлення з джерелами небезпеки в доквіллі (у природі, поміж людей, серед предметів); з причинами виникнення небезпечних ситуацій; зі шляхами їх запобігання; з негативними наслідками нехтування правилами безпеки.

Найкращим захистом для дитини буде її вміння діяти у надзвичайних обставинах, приймати правильні рішення, володіти навичками самозбереження, мати усвідомлені штампи поведінки, дотримання яких є запорукою успішного подолання всіх негараздів, викликаних несприятливими умовами сучасного суспільства. Чим раніше дитина отримає у «власне користування» правила безпечної поведінки, тим впевненіше вона буде діяти у надзвичайних ситуаціях. Саме тому дошкільні навчальні заклади є базовими в процесі створення у дітей на все життя стереотипу здорового і безпечного способу життя. Але максимальний ефект досягається лише в тому випадку, коли навчально-виховна робота здійснюється одночасно в трьох напрямках: дошкільний навчальний заклад – діти – батьки [5].

Як зазначено у Законі України «Про дошкільну освіту», серед засад державної політики освітньої діяльності у галузі дошкільної освіти є забезпечення умов для збереження і зміцнення здоров'я дитини. Тому заклад дошкільної освіти як суб'єкт освітньої діяльності має «створювати безпечні та нешкідливі умови для розвитку, виховання та навчання дітей; формувати у дітей гігієнічні навички та основи здорового способу життя, норми безпечної поведінки» [4].

Важливим на цьому етапі виступає завдання навчити дошкільників, враховуючи їхні вікові можливості, захистити та навіть врятувати себе. Щоб дитина могла піклуватися про своє здоров'я та здоров'я інших, потрібно виробити в неї свідоме ставлення до життя, усвідомлення пріоритету здоров'я. При цьому особливої актуальності набуває формування валеологічного світогляду і мотивації здорового способу життя. Вироблення усвідомленого ставлення у дошкільників до власного здоров'я можливе на основі засвоєння елементарних знань про свій організм, оволодіння гігієнічними нормами поведінки, психологією спілкування, гігієною харчування, які будуть поповнюватися і вдосконалюватися упродовж усього життя.

Проте, першочерговим завданням кожного закладу дошкільної освіти є досягнення безпеки перебування дітей у цьому закладі, тобто створення безпечного середовища. При створенні здоров'язбережувального, безпечного і комфортного розвивального середовища у закладі дошкільної освіти педагоги вирішують три найважливіші завдання:

- 1) створити безпечні умови для життєдіяльності дитини;
- 2) сформувати у дитини вміння передбачати наслідки своїх вчинків;
- 3) виробити у дитини навички практичних дій під час виникнення небезпечних ситуацій.

Сьогодні ЗДО лишається домінуючим інститутом, який забезпечує право дитини на охорону здоров'я, здорового способу життя. Дотримання безпеки життєдіяльності в закладах дошкільної освіти можливе за умови

обов'язкового виконання таких вимог: систематичного догляду за ділянкою та приміщенням, догляду за дітьми та попередження інфекційних та вірусних захворювань.

Вимоги щодо безпеки життєдіяльності дітей чітко прописані у Базових програмах розвитку дитини дошкільного віку («Дитина», «Я у Світі» тощо). На сьогоднішній день з метою реалізації завдань Базової програми, вже розроблені програми роботи з безпеки життєдіяльності дітей у дошкільних закладах: «Дитина в довкіллі» Л. Калуської; «Абетка безпеки дитини» Л. Якименко, «Про себе треба знати, про себе треба дбати» Л. Лохвицької та інші. Все, чого навчають дітей в процесі реалізації програм, вони повинні вміти застосовувати в реальному житті, на практиці.

Дошкільний вік – важливий період, коли формується особистість і закладаються основи досвіду безпечної життєдіяльності, здорового способу життя. Дошкільники за своїми фізіологічними особливостями не можуть самостійно визначити міру небезпеки, тому на дорослих покладена місія їхнього захисту.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф. д-р пед. наук ; авт. кол.: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. та ін. К., 2012. 26 с.2.

2. Безпека життєдіяльності: підручник / О.І. Запорожець, Б. Д. Халмурадов, В.І. Применко та ін. К. : «Центр учбової літератури», 2013. 448 с.

3. Лохвицька Л.В. Програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 120 с.

4. Проект Закону «Про дошкільну освіту» URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JI00979A.html

5. Дбаємо про безпеку наших дітей (порадник для батьків та педагогічних працівників щодо формування особистої безпеки у дітей) / уклад.: Л.І. Бояр, Т.І. Соломіна. Луцьк, 2009.

Ковальчук Неля
вихователь ЗДО № 24 м. Луцька

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВЗАЄМОДІЇ ЗДО ТА СІМ'Ї

У всіх чинних законодавчих документах України задекларовано, що відповідальність за виховання і навчання дітей несе сім'я. Однак, переважна частина сучасних батьків цього не усвідомлює, перекладаючи відповідальність за розвиток своєї дитини на дошкільний заклад і школу. Інші, хоч і розуміють, але часто не знають, як правильно виховувати й розвивати дитину.

Виховання дитини – процес багатогранний і надзвичайно складний, що вимагає від педагогів, та насамперед, батьків малюка неабиякого терпіння, майстерності, необхідних педагогічних навичок і такту. На сучасному етапі розвитку суспільства актуальним є необхідність гуманістичного підходу до процесу виховання дитини.

Дошкільне дитинство – важливий період у становленні маленької особистості, її фізичного та інтелектуального розвитку.

Головну роль у всіх виховних аспектах завжди відіграло і продовжує відігравати зростання дитини в родинному колі, адже родина – перший суспільний інститут у житті людини. З раннього віку дитини оточення направляє її свідомість, волю, почуття.

Тому в роботі вихователя закладу дошкільної освіти для отримання позитивних і плідних результатів необхідною та важливою складовою є співробітництво з родинами вихованців.

Постійне оновлення системи дошкільної освіти, процеси гуманізації та демократизації у ньому зумовили необхідність активізації взаємодії дошкільного закладу з сім'єю. Сім'я – первинний унікальний соціум, що дає дитині відчуття психологічної захищеності, емоційного «тилу», підтримку. Сім'я – це ще й джерело суспільного досвіду. Тут дитина знаходить приклади для наслідування, тут відбувається її соціальне становлення.

Взаємодія сім'ї та ЗДО відіграє важливу роль у розвитку і вихованні дитини. В даний час взаємодія з батьками вихованців займає гідне місце серед пріоритетних напрямків освітнього процесу дошкільних закладів. Більшість педагогічних колективів чітко усвідомлюють пріоритетність виховання дітей поряд з необхідністю психолого-педагогічної допомоги батькам.

Сучасні дослідники відзначають важливість взаємодії педагогів і батьків для виховання й розвитку дітей дошкільного віку. Включення сім'ї як партнера та активного суб'єкта в освітнє середовище закладу дошкільної освіти якісно змінює умови взаємодії педагогів і батьків, що мають власні стратегічні інтереси у сфері дошкільної освіти дитини [2].

У даний час проблема взаємодії педагогів і батьків в освітньому процесі може бути успішно вирішена на основі єдиних підходів до планування спільної діяльності, вибору показників результативності роботи, єдиної методологічної, організаційно-структурної та методичної основи.

Тому не випадково в останні роки почала розвиватися і впроваджуватися нова філософія взаємодії сім'ї та дошкільного закладу. В основі її лежить ідея про те, що за виховання дітей несуть відповідальність не тільки батьки, а й всі інші соціальні інститути, які покликані підтримувати і доповнювати їх виховну діяльність [1].

Практичні працівники намагаються ширше використовувати весь педагогічний потенціал традиційних форм взаємодії з сім'єю і шукають

нові, інтерактивні форми співпраці з батьками у відповідності із зміною соціально-політичних та економічних умов розвитку нашої країни.

Співпраця педагогів і батьків припускає рівність позицій партнерів, шанобливе ставлення один до одного з урахуванням їхніх індивідуальних можливостей та здібностей. Найважливішим способом реалізації співробітництва педагогів і батьків є їх взаємодія, в якому батьки – не пасивні спостерігачі, а активні учасники освітнього процесу.

Питання використання традиційних та пошуку і застосування сучасних форм взаємодії закладу дошкільної освіти з сім'єю на сьогоднішній день є одним з найактуальніших.

Водночас, родина і дошкільний навчальний заклад – два суспільних інститути, які закладають фундамент майбутнього дитини. У них одна мета, яка не повинна обмежуватись виконанням їх соціального замовлення щодо нагляду, виховання та навчання дітей. Педагогічний колектив та колектив батьків – це єдиний живий організм, об'єднаний спільною метою, гуманними стосунками та високою відповідальністю.

Вочевидь, що сім'я і дошкільний заклад, маючи свої особливі функції, не можуть замінити одне одного, а повинні взаємодіяти заради повноцінного розвитку дитини-дошкільника.

Вибір форм спільної роботи ЗДО з батьками залежить від багатьох чинників: батьківського досвіду, соціального та освітнього рівня батьків, матеріального достатку сім'ї тощо. Стосунки педагога і батьків повинні будуватися на засадах відвертості й взаєморозумінні. Щоб усунути бар'єр між дошкільним закладом і сім'єю, слід відмовитися від авторитарного, зверхнього ставлення до батьків.

Згідно з Положенням про заклад дошкільної освіти учасниками освітнього процесу є не лише педагогічні працівники та діти, а також і батьки.

Тісний контакт з батьками вихованців має на меті надання батькам допомоги з актуальних виховних питань, сприяє формуванню

взаєморозуміння в родинно-педагогічному колективі, обміну виховним досвідом. Такий взаємозв'язок необхідний і для того, щоб сформувати у батьків правильне уявлення про свою дитину, об'єктивно оцінити її та визначити оптимальні шляхи всебічного розвитку малюка [2]. Для того, щоб педагоги та батьки взаємодіяли ефективно, заклад дошкільної освіти має створити певні умови. Окреслимо їх:

по-перше, заклад дошкільної освіти має бути повністю відкритим для сім'ї як із точки зору інформативності, так і для участі сім'ї в освітньому процесі. Батьки повинні знати про наявність у дошкільному закладі певних освітніх послуг, умов перебування дитини в групі, особливості програм виховання дітей дошкільного віку;

по-друге, співробітники закладу дошкільної освіти повинні мати уявлення про запити батьків, умови перебування дитини в сім'ї та її індивідуальні особливості, а також створювати умови для отримання такої інформації;

по-третє, педагогам необхідно проводити спеціальну роботу, спрямовану на формування партнерських стосунків з батьками, на залучення сім'ї до співробітництва, а саме:

- встановити доброзичливі стосунки між педагогами та членами сім'ї;
- налагодити зворотний зв'язок між педагогами та родиною;
- ознайомити батьків із сучасними знаннями про розвиток дитини і методи виховання;
- упровадити різноманітні організаційні форми співробітництва закладу дошкільної освіти із сім'єю.

Отже, співдружність з сім'єю – одне з першочергових завдань, у кожному ЗДО. Сучасне життя спонукає до урізноманітнення та оновлення форм спільної роботи з батьками. Використання різних форм і методів, залучення батьків до співпраці, творчість педагогів, дипломатичність – запорука успішної взаємодії ЗДО і родини [1].

Здійснення цієї роботи, досягнення в ній справжнього успіху можливі лише при індивідуальному підході до кожної сім'ї. Тільки тоді батьки йтимуть до ЗДО зі своїми радощами і сумнівами, стануть єдиним колективом, завжди допоможуть і підтримають педагога. Все це кропітка робота, яка передбачає використання різних форм взаємозв'язку дошкільного закладу і батьків.

У теперішній час існують різноманітні методи та форми педагогічної просвіти та співпраці з батьками, як традиційні, які широко та давно використовуються у практиці ЗДО, так і новаторські – нетрадиційні.

Усі форми роботи, що проводять в дошкільному закладі, враховують такі особливості батьків:

- право на власну думку, точку зору, систему цінностей;
- інформування не лише про обов'язки батьків, але й про права, якими вони можуть скористатися;
- готовність позитивно поставитися до проявів батьківської ініціативи й творчості та заохочувати їх;
- вміння не лише повчати батьків, але і вчитися у них.

Позитивні результати у вихованні дітей досягаються за умови вмілого підбору різних форм співпраці, за активного залучення до цієї роботи всіх членів колективу ЗДО та членів сімей вихованців, коли визнається важлива роль кожного.

Список використаних джерел

1. Взаємодія ДНЗ та сім'ї / уклад. Рудік О.А., Молодушкіна І.В. Х.: Вид. група «Основа», 2013. 86 с.
2. Давидова, О.І. Компетентнісний підхід в роботі дошкільного навчального закладу з батьками. СПб.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО ДИТИНСТВО-ПРЕС», 2013. 128 с.
3. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнєв'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богінч,

В. М. Вертугіна та ін.; наук. ред. Г.В. Беленька; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2020. 440 с.

Панасюк Олеся

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент Заремба Людмила

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДО

Зацікавити, а не дати знання в готовому вигляді – завжди було метою педагогіки. Це завдання вирішувалося педагогами всіх епох. Надзвичайно важливим воно залишається і в наші дні. Адже саме інтерес дає людині шанс залишитись неповторною індивідуальністю, йти своїм шляхом у житті, творчо самоутверджуватись, ініціативно працювати. Через пізнання предмета інтересу, зрештою, відбувається розвиток особистості.

Таким чином, особливо актуальною є проблема оптимізації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. Це спонукає до пошуку ефективних способів розвитку пізнавальних інтересів дошкільників, а також запобігання інтелектуальній пасивності 5-6-річних дітей.

Під якістю освіти розуміють не набуття дитиною певної суми знань, а її вміння здобувати їх самостійно. Тож, актуальною є проблема підвищення пізнавальної активності та пізнавального інтересу дітей, що зумовлює активізацію їх навчальної діяльності.

Як досить складне і вартісне утворення для людини, пізнавальний інтерес має безліч характеристик і трактувань від процесу, пов'язаного з вибірковою спрямованістю уваги (Л. Венгер, О. Запорожець), специфічного ставлення особистості до об'єкта, викликаного усвідомленням його особистого значення та емоційної привабливості (А.

Ковальов), спонукання до діяльності (І Харламов), до активно-пізнавального (М. М'ясицев, В. Іванов), емоційно-пізнавального (М. Морозова) ставлення людини до світу, мотивованого стану пізнавального характеру (Р. Немов, А. Петровський).

Узагальнення даних психолого-педагогічних досліджень з проблеми формування пізнавальних інтересів дає підстави розглядати інтерес як вибіркоче емоційно-пізнавальне ставлення особистості до людей, предметів, явищ, подій навколишньої дійсності, а також до певних видів діяльності, які мають для неї життєве значення; як прояв емоційної та мислинневої активності, як своєрідний сплав емоційно-вольових та інтелектуальних процесів, як структуру, що складається з домінуючих потреб, як ставлення людини до світу [5]. Таким чином, психологічне поняття «інтерес» характеризується багатогранністю свого змісту, форм прояву та ролі для становлення й життєдіяльності особистості.

Пізнавальний інтерес виступає найважливішим збудником активності особистості, її пізнавальної діяльності. В сучасних умовах завдання виховання активної, діяльної, творчої особистості залишається надзвичайно важливим. Адже можливість самостійно вирішувати пізнавальні завдання, постійно перебувати у пошуку рішень, бажання брати участь у нових видах діяльності дозволить ствердитися нашим дітям у дорослому, часто суворому житті.

Два основні чинники визначають пізнавальну діяльність як умову подальшого успішного навчання: природна дитяча допитливість і стимулювальна діяльність педагога. Джерелом першої є послідовний розвиток початкової потреби дитини у зовнішніх враженнях як специфічної людської потреби у новій інформації. Через нерівномірність психічного розвитку дітей (тимчасові затримки й відхилення від норми), відмінність в інтелектуальних здібностях та механізмах спостерігається значна варіативність розвитку пізнавальних інтересів дитини [1].

Предметом пізнавального інтересу для дитини є не все, а лише те, що вона вважає необхідним, значимим, цінним, привабливим. Як показують дослідження, пізнавальний інтерес у старших дошкільників може бути ситуативним, достатньо стійким та відносно стійким. Ситуативний інтерес виникає у процесі виконання певної дії і згасає з її завершенням, а стійкий є відносно постійною рисою особистості.

Ситуативний пізнавальний інтерес, обмежений окремими яскравими спалахами, є відповіддю на певну особливо емоційну ситуацію. Такий вид інтересу може швидко згасати разом із ситуацією, що його викликала. Тому в роботі з дошкільниками необхідно використовувати постійне підкріплення інтересу за допомогою нашарування нових і нових виняткових, емоційних вражень.

У процесі формування і подальшого розвитку пізнавальний інтерес проходить декілька етапів, і динаміку його розвитку належить враховувати у роботі з дітьми дошкільного віку. Так, на першому етапі пізнавальний інтерес має споглядальний характер. Переважає емоційний структурний компонент. Завдання вихователя: викликати інтерес, зацікавити дитину.

На другому етапі пізнавальний інтерес має оцінний характер і при цьому переважає пізнавальний компонент. Завдання вихователя на цьому етапі сконцентровані на розширенні обсягу інформації.

На третьому етапі розвитку пізнавального інтересу проявляється його дійовий характер і переважає вольовий структурний компонент. Завдання вихователя полягає в розвитку свідомого ставлення до пізнання, а особливістю роботи закладу дошкільної освіти є створення навчально-ігрового середовища як провідного чинника розвитку дитини за її інтересами. Добір предметів, які оточують дітей, має сприяти розвиткові їхньої діяльності відповідно до динаміки і збагачення зацікавлень [4].

Діти задовольняють свої інтереси у діяльності, яку обирають самостійно, особливо якщо вона нова і цікава. Забезпечить її може правильна організація навчально-ігрового середовища – інформативного й

різнобічного, комплексного і тематичного, динамічного і мобільного, дієвого і невичерпного, варіативного і близького до побуту дітей, здатного задовольняти потребу у новому. Таку можливість створює дотримання певних умов:

- наявність розвивального середовища для організації пізнавальної діяльності – це розумно створене місце для пізнавальної діяльності дитини з добром «правильних за віком» іграшок чи необхідного обладнання і матеріалів (наприклад, для експериментування). Середовищем для пізнання є і природа, тому об'єкти природи, за якими спостерігають діти під час екскурсій у природу, прогулянок стають джерелом виникнення пізнавального інтересу;

- створення безризикового середовища для пізнання – це середовище, у якому наявна позитивна, емоційно тепла атмосфера спілкування без негативного оцінювання дій дитини та критичних зауважень щодо вибору нею об'єктів пізнання чи відповідних цьому дій. Середовище, де дитина може не боятися вільно висловлюватися, у будь-яку мить звернутися по допомогу чи пораду. Вихователі з авторитарним стилем спілкування не тільки не розвивають пізнавальну активність дітей, а навпаки пригальмовують її;

- розширення інформаційного поля – допитливість старших дошкільників вже стосується подій, які відбуваються у соціальній сфері (стосунки між дітьми, дорослими, родичами), звичаїв українського народу, моральних категорій (добро, справедливість тощо), інтересу щодо подій, які відбуваються в країні, просторових і часових зав'язків.

Для розвитку пізнавальних інтересів вихователеві необхідно створити систему накопичування початкової інформації про об'єкти пізнання в різних видах життєдіяльності: проводити інтегровані заняття, заохочувати до пригадування інформації про об'єкти пізнання;

- стимулювання пізнавальної активності та мислення (тільки активна дитина може пізнавати світ).

Отже, як інтегрована особистісна якість, пізнавальний інтерес методологічно вимагає системного підходу до його формування, взаємодії педагогічних впливів на мотиваційне поле особистості (багатокомпонентний зміст пізнавальної діяльності, рівень його засвоєння, форми реалізації діяльності, емоційне переживання особистістю своєї діяльності). При цьому слід відмітити, що робота педагога щодо розвитку у дітей старшого дошкільного віку пізнавальних інтересів розрахована на творче керівництво з боку вихователя. Такий підхід передбачає перетворення нестійких, імпульсивних зацікавлень, поява яких визначається переважно зовнішніми стимулами, у пізнавальні інтереси з більш стійкою структурою, якій притаманні вибірковість, дієвість і яка ґрунтується на внутрішній позиції дитини.

Список використаних джерел

1. Ваврик К. Розвиток дошкільника як суб'єкта навчальної діяльності. *Проблеми гуманітарних наук: наукові записки ДДПУ*. Дрогобич: НВЦ «Каменярь». 2007. С.99-108.
2. Іванова Г. Через пізнання до світогляду. *Бібліотечка вихователя дитячого садка*. 2001. №17. С. 6-10.
3. Ладивір С. Пізнавальний розвиток: пошук ефективних шляхів. *Дошкільне виховання*. 2002. №10. С. 4-6.
4. Марусинець М. Розвиток пізнавальної активності: психологічні умови та дидактичні засади. *Дошкільне виховання*. 2006. №11. С.18-22.
5. Щукина Г.И. Проблема познавательного интереса в педагогике. М.: Педагогика, 1971. 352 с.

Семенова Наталя

кандидат педагогічних наук, доцент

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПРІОРИТЕТИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасні трансформаційні зміни в освітній галузі нашої держави беззаперечно стосуються оновлення й удосконалення її першої ланки – системи дошкільної освіти, що однозначно сприятиме підвищенню її якості.

Головна мета дошкільної освіти – забезпечення умов для всебічного та гармонійного розвитку дітей раннього та дошкільного віку, їх соціалізації на основі консолідації зусиль усіх соціальних інститутів.

Необхідність модернізації змісту дошкільної освіти зумовлюється реформуванням галузі згідно з національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ столітті, законами України «Про дошкільну освіту» та «Про охорону дитинства» (2001р.), тенденціями розвитку сучасної цивілізації в нову епоху.

Модернізувати зміст дошкільної освіти – означає вдосконалити його, змінивши відповідно до вимог часу, не зачіпаючи основ, сталих і таких, що не виправдали положень, збагативши їх новими, прогресивними ідеями.

З огляду на вищесказане, головне завдання сім'ї як першого соціального інституту – навчити дитину жити у злагоді з довкіллям і згоді з собою, створити сприятливі умови для її особистісного становлення, вправляти в умінні розгортати конструктивну, утворювальну, гуманістично спрямовану життєдіяльність. Сімейна педагогіка стоїть зараз перед дилемою – або вона і надалі розвиватиметься у традиційному руслі (вважатиме дитину лише об'єктом своїх впливів, орієнтуватиме дитину на змагальність тощо), або має оновити своє світобачення, переоцінити усталені стереотипи виховання і навчання дитини, збагатити практику новим духовним змістом.

Це вкрай важливо з огляду на нові реалії: трансформується простір та умови життя, змінюється світобачення, переглядається система цінностей, переоцінюються погляди на звичні речі, новими ритмами наповнюється

буття, людина все частіше починає замислюватися над сенсом життя, зростає роль її свідомого ставлення до свого існування, діяльності, освіти.

Освіта (в тому числі й у сім'ї) має бути спрямована на розширення можливостей компетентного самовизначення дитини. В дошкільному віці – елементарного за змістом і формами. Варто для початку усвідомити особливості впливу сім'ї на дитину, які можуть бути як сприятливими, так і несприятливими (табл. 1).

Таблиця 1

Сприятливі	Несприятливі
Інтимне, особистісне спілкування становить для дітей і батьків надзвичайну цінність, виступає важливим життєвим контекстом	Переважання особистісного спілкування над діловим може уповільнити розвиток вміння налагоджувати взаємодію, спільну з іншими діяльність, гальмувати появу конструктивних навичок
Взаємини дитини з батьками та іншими членами родини емоційні, базуються на почуттях любові, прихильності, довіри, захищеності	Сильна прив'язаність дитини до рідних гальмує розвиток соціальної компетентності, ускладнює процес її входження в дитяче співтовариство.
Основні функції батьків - турбота про фізичне, психічне та моральне здоров'я дитини, її захист від негативних впливів довкілля	Надмірна опіка дитини призводить до формування залежної поведінки, звички до виконання вказівок та розпоряджень інших, уповільнюють розвиток самостійності дитини
На дитину впливають люди різного віку та статевої належності, носії різних соціальних функцій, що урізноманітнює та розширює її життєві враження та уявлення, сприяє гнучкості її поведінки	Нечіткість, непослідовність, суперечливість вимог, стандартів та оцінок дорослих дезорієнтує дитину, уповільнює процес унормованості її особистості, утруднює становлення самості
Члени родини впливають на дитину в різних життєвих ситуаціях та умовах, що розширює діапазон виховних можливостей	Хронічно зайняті й втомлені батьки віддають перевагу дистанційним, поверхневим, короткотривалим контактам із дитиною, які формалізують і схематизують її життєві враження
Гнучка унормованість життя сім'ї надає дитині право на вільний час, вибір змісту та	Відсутність змістових і часових рамок діяльності не виробляє у дитини вміння її контролювати, ускладнює

тривалості ігор і занять, сприяє задоволенню її основних інтересів	процес входження дошкільника в унормоване життя дитячого навчального закладу та школи
Дитина пов'язана з сім'єю міцними узами, батьки зберігають своє значення для неї впродовж всього її життя. Сила впливу матері та батька на дитину не має собі рівних	Сімейні традиції, цінності, звички можуть утруднювати процес прийняття дитиною відмінних від них установок, гальмувати розвиток толерантності як важливої якості особистості, спричиняти опір новому

Сучасні батьки мають знати, що пріоритетними у вихованні дітей мають бути:

- формування особистості з елементарним дитячим світоглядом, реалістичним образом-Я, що орієнтується, пристосовується та доцільно впливає на життєві ситуації; реалізує свій природний потенціал, задовольняє основні потреби, виявляє продуктивну активність, самостійність, чи нить опір руйнівним впливам, відстоює власну гідність;

- розвиток у дитини цілісної наукової картини світу, реалізацію системного підходу до навчання, рівномірне поєднання різних видів діяльності, форм активності;

- виховання моральності, здатності дошкільника спиратися на совість як на внутрішню етичну інстанцію, поводитися безкорисливо, надавати тим, хто цього потребує, свою підтримку і допомогу, визнавати чесноти інших людей;

- врахування індивідуальних особливостей дитини (темпераменту, статевої належності, інтересів, особистісного досвіду, історії життя конкретної дитини, її емоційного стану, темпу розвитку); залучення зростаючої особистості до системи цінностей, культури і традицій свого народу, виховання шанобливого ставлення до надбань української нації, рідної мови; ознайомлення з культурою народів світу орієнтацію на доцільність, здоровий глузд, корисність життєвих впливів для розвитку дитини, появу прогресивних змін, виникнення відповідних віку

новоутворень; оптимізацію фізичного та психічного навантаження, праці та відпочинку;

– пріоритет сьогоденних розвивальних, виховних і навчальних завдань порівняно з перспективними, відмова від погляду на ЗДО як школу для маленьких, його переорієнтація на соціальний розвиток зростаючої особистості, плекання її індивідуального обличчя.

Відповідно до цієї логіки основними завданнями батьків є створення сприятливих умов для відкриття та освоєння дитиною дошкільного віку двох основних життєвих реалій – власного «Я» та оточуючого світу (природного, рукотворного, людського).

Основним підґрунтям для батьків на шляху реалізації пріоритетних завдань виховання і навчання дошкільника в сім'ї виступають такі чинники:

– зміна орієнтації з культури корисності, яка визнавала пріоритет функціональної придатності людини, на культуру гідності, пріоритетом якої виступають моральні цінності, гармонія особистості зі світом, рівність усіх людей перед совістю;

– відмова від діагностики відбору, селекції особистостей, центрування на кількісних відхиленнях від норми (обдарованості, дефектів) на користь вироблення оптимістичної гіпотези розвитку кожної психічно нормальної дитини, визначення «зони її найближчого розвитку»; реалізація цілісного, інтегрованого підходу до особистості, її розвитку, виховання, навчання;

– формування в дитини наукової картини світу, що ґрунтується на уявленнях про елементарні закономірності розвитку природи, суспільства, людини та їх взаємозв'язках;

– впровадження у життя принципу активності, підходу до зростаючої особистості як до суб'єкта життєдіяльності зі своїм індивідуальним досвідом, уподобаннями, життєвими планами, прихильностями, правами, виборами, особистим часом, простором-Я;

– зміна орієнтації з «озброєння знаннями, уміннями, навичками» на «окультурення» життя, формування у дошкільників базису особистісної культури; обізнаність зростаючої особистості не стільки в окремих науках, скільки в науці життя, формування в неї життєвої компетентності як домірності свідомості й поведінки індивідуальним потребам і вимогам плінного життя, здатності адекватно реагувати на події, ситуації, вчинки, досягнення тощо;

– надання дитині можливості відчувати психологічний комфорт, емоційне благополуччя, душевну рівновагу, захищеність дорослим оточенням.

Плекати становлення особистості означає співвідносити дитину з життям, опікуватися тим, щоб вона жила у відповідності з власними потребами і вимогами соціуму, мала елементарні життєві плани, була задоволена життям, співвідносила те, чого хоче, з тим, що може і що необхідно. Зростаюча особистість, в якій лишилися нереалізованими можливості дошкільного дитинства, може в майбутньому досягти високого рівня розвитку в тій чи іншій освітній галузі. Проте різнобічним і гармонійним її розвиток в такому випадку вже не буде. Тому батькам слід усвідомлювати: завдання, безпосередньо пов'язані з майбутнім шкільним навчанням дитини, не повинні заступати більш віддаленого, проте фундаментального значення дошкільного періоду життя для становлення різнобічне розвиненої особистості, здатної реалізувати свої потенційні здібності.

Список використаних джерел:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко. К.: Світич, 2008. 430 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф. д-р пед. наук ; авт. кол.: Богущ А.М., Беленька Г.В., Богініч О. Л. та ін. К., 2012. 26 с.

3. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту Огнев'юк В.О.; авт. кол. Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко та ін.; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець. К.: Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2020. 440с.

Смолюк Світлана

кандидат педагогічних наук, старший викладач

Волинського національного університету імені Лесі Українки

СУТНІСТЬ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У сучасних умовах наша країна дедалі більше стикається з необхідністю формування нового покоління управлінських кадрів, які здатні уміло керувати установами та організаціями в сфері освіти.

Зміст поняття «фінансове забезпечення» та «фінансування» в економічній літературі використовуються дуже широко і нерідко у різних значеннях і єдиної думки щодо їх визначення та змісту не існує.

Зокрема, «Фінансовий словник-довідник» трактує: «Фінансування – забезпечення необхідними фінансовими ресурсами витрат на здійснення або розвиток чого-небудь, наприклад, проекту, технічного переозброєння, плану заходів, комплексної програми, бюджету та бюджетних витрат тощо» [3].

В контексті нашого дослідження розглянемо тлумачення «фінансування бюджетне» і «бюджетне асигнування». Найбільш поширеними в економічній і фінансовій науковій літературі є визначення, що застосовуються так, як вони сформульовані в нормативних документах. Відповідно, «фінансування бюджетне – надання в безповоротному порядку коштів із державного бюджету підприємствам, установам, організаціям,

бюджетам нижчого рівня для повного або часткового покриття їхніх витрат».

«Бюджетне асигнування – повноваження, надане розпоряднику бюджетних коштів відповідно до бюджетного призначення на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів з конкретною метою в процесі виконання бюджету» [1].

Стосовно фінансування закладів освіти, то в науковій літературі зустрічаються різні визначення. Наприклад, під фінансовим забезпеченням підготовки кадрів розуміють сукупність економічних форм та методів, що виникають у процесі створення, розподілу, перерозподілу та використання фонду фінансових ресурсів, який формується за рахунок бюджетних джерел та інших надходжень і спрямовується на утримання і розвиток освітніх закладів, що здійснюють підготовку кадрів [3].

Узагальнивши визначення поняття «фінансове забезпечення», пропонується фінансовим забезпеченням освіти вважати покриття фінансовими ресурсами витрат на здійснення науково-дослідних робіт, надання освітніх послуг і на відтворення основного капіталу.

Суть дії фінансового забезпечення полягає у виділенні певного обсягу фінансових ресурсів на розв'язання окремих завдань фінансової політики.

Фінансово-господарська діяльність навчальних закладів та установ освіти здійснюється відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність» та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність навчальних закладів у цій сфері.

Основними джерелами фінансового забезпечення освіти є:

- кошти державного та місцевих бюджетів;
- кошти юридичних і фізичних осіб, громадських організацій та фондів, у тому числі спонсорські, благодійні внески і пожертвування;

- кошти від надання навчальними закладами та установами додаткових освітніх та інших послуг;
- гранти;
- кредити на розвиток навчальних закладів усіх рівнів та здобуття освіти;
- кошти від здійснення навчальними закладами економічної діяльності, регламентованої державою;
- інші кошти [3].

Головним фінансовим забезпеченням закладу дошкільної освіти на сьогодні залишається держава, а також юридичні та фізичні особи. Система освіти України потребує подальшого вдосконалення та реформування. Реального поліпшення її стану можна досягти лише на засадах комплексного підходу до вирішення проблем фінансового, соціального та іншого характеру.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 2542-III. Ст. 2.
2. Олексюк Н. В. Фінансова політика та економічне регулювання. *Наукові праці НДФІ*. 2006. 4 (37). С. 73-80.
3. Фінансовий словник-довідник / М.Я. Дем'яненко, Ю.А. Лузан, П. Т. Каблук та ін. Х.: ІАЕ УААН, 2003. 554 с.

СЕКЦІЯ ІІІ. ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Антонюк Володимир

кандидат педагогічних наук, доцент

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІНЖЕНЕРНОГО МИСЛЕННЯ

Усі діти обдаровані. Одні схильні до танців, другі – до співів, інші – до конструювання. Перед вихователями часто постає питання, як виховувати дитину так, щоб вона не розгубила своїх талантів, а розвинула їх. Існує багато спортивних шкіл, мистецьких гуртків та студій для дітей різного віку. Але мало де приділяють увагу розвитку у дітей інтересу до техніки. На що потрібно звернути увагу, щоб вчасно побачити в дитини талант інженера? Адже саме ця професія користується найбільшим попитом в сучасному світі.

Відповіді на ці запитання дають нові напрями освіти – STEM, STEAM, STREAM. STREAM-освіта (Science, Technology, Reading + Writing, Engineering, Arts and Mathematics) є найбільш багатогранна, адже вона включає в себе такі складові як природничі науки, технологія, читання та письмо, інженерний напрям, мистецтво і математику.

Роль компонентів STREAM-освіти у пізнанні світу [2, с.25]:

1) Science, Technology, Engineering, Mathematics забезпечують формування цілісної наукової картини світу.

2) Reading + Writing – розвиток мислення, зокрема критичного; формування вміння опрацьовувати інформацію: аналізувати, систематизувати, класифікувати, робити висновки; розвиток комунікативних навичок і мовлення; підготовка руки до письма.

3) Arts дає змогу перейти від милування об'єктом до його пізнання, допомагає вразити, здивувати, тобто мотивувати дитину до пізнання світу;

здіяяти її емоції, створити зрозумілі дітям образи, активізувати їхнє наочно-образне мислення і творчі здібності.

Найкраще інженерне мислення у дітей формується на заняттях з конструювання. За допомогою конструктора LEGO вирішуються завдання освітньої діяльності за наступними напрямками:

- розвиток дрібної моторики рук, стимулюючи в майбутньому загальний мовленнєвий розвиток і розумові здібності;
- навчання правильному і швидкому орієнтуванню в просторі;
- отримання математичних знань про рахунок, форму, пропорції;
- розширення уявлень дітей про навколишній світ, архітектуру, транспорт;
- розвиток уваги, пам'яті, мислення, здатності зосереджуватися;
- оволодіння умінням подумки розділити предмет на складові частини і зібрати з частин ціле;
- навчання спілкуванню один з одним, повага до праці інших.

Конструктор LEGO має переваги в порівнянні з іншими конструкторами: різноманітність деталей; своєрідність кріплень; деталі міцні, легкі, яскраві, привертають увагу дітей; свобода у виборі матеріалу, сюжету, оригінального використання деталей; розвиток мовлення, що особливо актуально для дітей з її порушеннями [1].

На заняттях із дітьми старшого дошкільного віку доцільно використовуємо конструктори ЛЕГО. Діти конструюють за показом педагога, навчаються діяти за аналогією, будувати нескладні елементи навколо конструкції. Вони створюють конструкції, якими можна грати (це фактично модель реальних об'єктів), і саме сюжетно-рольова гра допомагає закріпити знання дітей, навчити досліджувати предмети довкілля, діяти з ними. Діти програють ситуації, які можуть трапитися з ними у реальному житті, навчаються правильно діяти у них, прогнозувати наслідки своїх дій. [3]

Структура заняття для дітей старшого дошкільного віку із використання ЛЕГО включає такі частини як:

- 1) технологічна частина (розподіл учасників процесу на групи; отримання учасниками необхідних матеріалів);
- 2) основна частина (робота в мікрогрупах, спрямована на досягнення мети);
- 3) інтерактивна частина;
- 4) рефлексія (підведення підсумків роботи в командах).

Основні види конструювання на занятті:

- 1) Конструювання за показом педагога й алгоритмом, наданим у словесній формі, – допомагає вивчати і закріплювати основні прийоми конструювання, навчати діяти злагоджено, у єдиному темпі з іншими дітьми. Велика увага приділяється діям за аналогією: педагог починає, діти закінчують – це своєрідна підготовка до наступних, більш самостійних, видів конструювання.

Вільне конструювання – конструювання за уявою, акцент ставиться на вивчення особливостей функціонування моделі, використання основних прийомів конструювання і типів з'єднань, доречне їх використання під час конструювання. Це найскладніший вид конструювання, тому педагог має поетапно підвести дітей до нього – доопрацьовування готової конструкції (такий вид роботи є майже на кожному занятті), створення дрібних конструкцій (дерево, стіл, диван, сходинки тощо) для сюжетно-рольової гри, конструювання за аналогією (наприклад, діти будують свій дім, використовуючи прийоми, які використовували на минулих заняттях), створення нових конструкцій, подібних яким досі ще не будували [3].

Педагогічна практика та теоретичні дослідження останніх років доводять необхідність формування у дітей інженерного мислення із самого раннього віку. У зв'язку з чим підвищена увага має приділятися підготовці майбутнього фахівця у ЗВО.

Список використаних джерел

1. Лусс Т. В. Формування навичок конструктивно-ігрової діяльності у дітей з допомогою LEGO. М.: Гуманітарний видавничий центр ВЛАДОС, 2003. 104 с.

2. Маричева О.Б. «STREAM-освіта в дошкільному закладі. Система роботи з формування у дітей інженерного мислення»: навч.-метод. посібник. Вінниця: ММК, 2017. 47 с.

3. Стеценко І. Б. Лего-конструювання як компонент STREAM-освіти для дошкільників. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2016. № 5. С. 37-41.

Берест Наталія

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Наталія

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ УЯВИ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АПЛІКАЦІЇ

Проблема розвитку творчої уяви дітей актуальна тим, що це є психічний процес, є невід'ємним компонентом будь-якої форми творчої діяльності дитини, її поведінки в цілому. В останні роки на сторінках психологічної та педагогічної літератури все частіше ставиться питання про роль уяви в розумовому розвитку дитини, про визначення сутності механізмів уяви.

Як показали дослідження Л.С. Виготського, В.В. Давидова, Є.І. Ігнат'єва, С.Л. Рубінштейна, Д.Б. Ельконіна, В.А. Крутецького та інших, уява виступає не тільки передумовою ефективного засвоєння дітьми нових знань, але і є умовою творчого перетворення наявних у дітей знань, сприяє саморозвитку особистості, тобто в значній мірі визначає ефективність навчально-виховної діяльності.

Творча уява дітей представляє величезний потенціал для реалізації резервів комплексного підходу в навчанні і вихованні. Великі можливості для розвитку творчої уяви представляє образотворча діяльність дітей.

У сучасних педагогічних та психологічних дослідженнях доводиться необхідність занять образотворчою творчістю для розумового, естетичного розвитку.

У працях А.В. Запорожця, М.М. Подд'якова встановлено, що дошкільники здатні в процесі предметної чуттєвої діяльності, у тому числі і аплікації, виділяти суттєві властивості предметів і явищ, встановлювати зв'язки між окремими предметами і явищами і відображати їх в образній формі. Цей процес особливо помітний у різних видах практичної діяльності: формуються узагальненні способи аналізу, синтезу, порівняння, зіставлення, розвивається вміння самостійно знаходити способи розв'язання творчих завдань, вміння планувати свою діяльність. Звідси випливає необхідність занять не тільки образотворчим мистецтвом, а й специфічними видами образотворчої творчості, в тому числі і аплікацією.

Доведено, що аплікація має велике значення для навчання і виховання дітей дошкільного віку. Вона сприяє формуванню і розвитку багатьох особистісних якостей дитини, її психічних та естетичних можливостей.

Визначено, що уява належить до числа вищих пізнавальних процесів, в яких чітко відображається специфічно людський характер діяльності.

В результаті узагальнення досвіду педагогів було виявлено значення навчання аплікації. Зокрема:

- розвиток естетичного світосприйняття, виховання художнього смаку;
- розвиток художньо-графічних умінь і навичок;
- розвиток фантазії, творчого мислення і уяви, просторового сприйняття;
- розвиток точних рухів руки і дрібної моторики пальців;

- становлення деяких організаційних навичок художньої творчості

- розкриття значення творчої уяви для професійної художньо-образної діяльності.

У ході нашого дослідження були виділені об'єктивні і суб'єктивні умови. Серед об'єктивних умов: створення творчої атмосфери в групі дитячого садка, що має свій вираз у доброзичливому і уважному ставленні однолітків та дорослих до творчих проявів дитини; наявність матеріальної бази, яка дає можливість дітям розв'язувати творчі завдання у відповідності до їхнього задуму.

До суб'єктивних умов віднесли: психологічну готовність дитини до творчого процесу, відповідне емоційної ціннісне ставлення дитини до дійсності, уявлення, які породжують художній задум; здібностей, знань, умінь та навичок до образотворчої діяльності, що створюють можливість втілення ідеї.

Доведено, що вихователям важливо широко використовувати заняття з аплікації в цілях розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. В багатьох дитячих садках організовують виставки дитячих робіт на різну тематику, що заохочує дітей до занять аплікацією.

Обґрунтовано, що навчально-виховне значення кожного заняття з аплікації з метою розвитку творчої уяви кожної дитини залежить від вірного відбору програмного змісту, гарної організації, підготовки вихователя, належного обладнання, забезпечення необхідним матеріалом, чітким керівництвом діяльністю дітей.

Повноцінна творча діяльність дітей на заняттях залежить від якості всієї попередньої роботи, а також від підготовки їх до конкретного заняття з аплікації. Підготовча робота повинна відповідати змісту наступного заняття. Ефективним є проведення екскурсії для ознайомлення з навколишнім середовищем. При цьому діти мають можливість

роздивитися дрібні природні форми в траві, квітах, листі, тощо, зібрати гербарій.

Ознайомлення дітей з художніми творами, ілюстраціями, репродукціями, пов'язаними з наступним заняттям з аплікації, проведення бесід, показ фільмів, показ прикладів народного мистецтва допомагає розкрити творчі здібності дитини під час заняття та підняти рівень виконаних робіт дітей середньої групи дитячого садку.

Заняття з аплікації мають важливе естетичне, виховне та навчальне значення для дітей. Потрібно тактично пропонувати допомогу дитині, підтримувати її зацікавленість, заохочувати.

Результати нашого експериментально-педагогічного дослідження підтвердили ефективність використаної методики. Результати контрольного експерименту свідчать про те, що за допомогою нашої методики роботи з дітьми рівень сформованості творчих здібностей у дітей експериментальної групи було значно підвищено. Результати контрольного етапу експерименту в експериментальній групі показали, що високим рівнем сформованості творчих здібностей оволоділа більшість дітей. Діти, які до проведеної роботи мали дуже низький рівень, після дослідження показали підвищення свого творчого розвитку.

Список використаних джерел

1. Гавриш Н. В. Методика стимулювання мовленнєвої активності дошкільнят у процесі ознайомлення з художнім словом. *Наука і освіта*. 2008. № 1. С. 144-148.
2. Гавриш Н. В. Розвиток мовленнєвотворчої діяльності в дошкільному дитинстві: дис. д-ра пед. наук: 13.00.02. К., 2007. 438 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф. д-р пед. наук ; авт. кол.: Богущ А.М., Беленька Г.В., Богініч О. Л. та ін. К., 2012. 26 с.
4. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч,

Н. І. Богданець-Білоskalенко та ін. К : Київ. ун-т ім. Блота Грінченка, 2020. 430 с.

5. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підруч. / Г.В. Сухорукова, О.О. Дронова, Н.М. Голота, Л.А. Янцур. К.: Слово, 2010. 373 с.

Бонк Оксана

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

Богдан Інеса

асистент Волинського національного університету імені Лесі Українки

РОЗВИТОК ОБРАЗОТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ В ПРОЦЕСІ ДЕКОРАТИВНОГО МАЛЮВАННЯ

Проблема розвитку здібностей дошкільників знаходиться сьогодні в центрі уваги багатьох дослідників і практиків, які працюють у сфері освіти. Про це свідчить велика кількість опублікованих статей, методичних посібників, збірників ігор та вправ як з розвитку різних психічних процесів у цьому віці (мислення, уваги, пам'яті, уяви, емоцій), так і з розвитку різних видів здібностей загальної (перцептивних, інтелектуальних, творчих, мнемічних, пізнавальних, моторних) і спеціальної спрямованості (математичних, конструкторських, музичних, образотворчих).

При всьому розмаїтті тематик можна виокремити дві основні тенденції, які характеризують дослідження проблеми розвитку здібностей дошкільників та її вихід у практику: перша пов'язана з дослідженням окремих здібностей і психічних процесів, з впровадженням в систему дошкільної освіти спеціальних тренінгових програм щодо їх розвитку (розвиток пам'яті, мови і т.д.), друга – з інтеграцією окремих видів здібностей в підсистемі (розумові здібності, художні, естетичні) і розробкою комплексних методів їх розвитку.

Відповідно різняться й практична реалізація цих підходів.

Проблемою розвитку дитячої образотворчої творчості займалися А.В. Бакушинський, Д.Б. Богоявленська, Л.А. Венгер, Н.А. Ветлугіна, Т.Г. Казакова, В.І. Киреєнко, Т.С. Комарова, Н.В. Різвяна. Відомі дослідження в цій області Г.Г. Григор'євої, Н.А. Дудіна, Т.В. Лабунської, Т.Я. Шпікалової та багатьох інших видатних педагогів та психологів. Однак, практичний аспект реалізації завдання розвитку художніх здібностей дітей дошкільного віку засобами образотворчої творчості залишається недостатньо розкритим, оскільки стрімко змінюються погляди щодо психологічних і художніх умов формування здібностей, змінюються дитячі покоління і відповідно повинна змінюватися технологія роботи педагогів.

У сучасних педагогічних та психологічних дослідженнях доводиться необхідність занять образотворчою творчістю для розумового, естетичного розвитку дітей дошкільного віку. У роботах А.В. Запорожця, В.В. Давидова, М.М. Поддякова встановлено, що дошкільнята здатні в процесі предметної чуттєвої діяльності, у тому числі малюванні, виділяти суттєві властивості предметів і явищ, встановлювати зв'язки між окремими явищами і відображати їх в образній формі. Цей процес особливо помітний у різних видах практичної діяльності: формуються узагальнені способи аналізу, синтезу, порівняння і зіставлення, розвивається вміння самостійно знаходити способи розв'язання творчих завдань, вміння планувати свою діяльність, розкривається творчий потенціал.

Звідси випливає необхідність занять не тільки образотворчим мистецтвом, а й специфічними видами образотворчої творчості, в тому числі і малюванням. Ця проблема актуальна, і вона підтверджується тим, що робота з малювання в сучасних умовах педагогічного процесу, в основному, винесена за рамки занять і практикується у вигляді спільної або самостійної діяльності дітей, що сприяє формуванню і розвитку у дітей основних знань, умінь і навичок з малювання.

На сьогодні проблема розвитку образотворчих здібностей дітей 6-го року життя засобами предметного малювання висвітлена лише частково. Відсутні також спеціальні дослідження з цієї проблеми. Проте, аналіз таких понять, як: «здібності», «задатки», «художня творчість», «образотворчі здібності» дав нам змогу сформулювати визначення образотворчих здібностей дітей дошкільного віку та виділити їх основні структурні компоненти (задатки, естетичне виховання, якості особистості).

Образотворчі здібності – це специфічні здібності, у процесі розвитку яких формуються знання, вміння та навички, спрямовані на створення графічного образу засобами образотворчого мистецтва.

Реалізація розвитку образотворчих здібностей відбувається завдяки педагогічним умовам, а саме: створенню проблемно-пошукових ситуацій та творчих завдань, спрямованих на розвиток образотворчих здібностей у дошкільників; забезпеченню індивідуального та диференційного підходів підготовки дітей до образотворчої діяльності (предметного малювання); створенню на заняттях творчої атмосфери, основним параметром якої є творча взаємодія вихователя з дитиною.

Дуже важливу роль у розвитку образотворчих здібностей дошкільників відіграють вихователі та батьки. Дітям необхідно знаходити в них підтримку. Адже саме з таких невеличких спроб малювати не так як всі й бере свій початок розвиток творчих здібностей. Заохочувати бажання дитини фантазувати, імпровізувати, вчити бути ініціативним та самостійним – в цьому одне з перших завдань вихователя в розвитку образотворчих здібностей дошкільників. Саме в цьому віці виявляються задатки, які згодом перетворюються в справжні таланти.

Для вихователів закладів дошкільної освіти та батьків ми пропонуємо наступні рекомендації:

- 1) пропонувати малювання фарбами шляхом їх змішування (коли дитина немає зеленої фарби, а має синю та жовту);

2) систематично і послідовно ознайомлювати дітей з новими матеріалами для малювання, з їх виразними засобами;

3) формувати у дітей уміння міркувати, сприймати, діяти, створювати;

4) формувати практичні уміння предметного малювання акварельними фарбами, гуашшю;

5) здійснювати розумне педагогічне керівництво діяльністю дітей, вносити необхідні корективи у навчальний процес за аналізом одержаних результатів відповідно до поставленої мети.

Заняття з предметного малювання розвивають образотворчі здібності дошкільників, прищеплюють акуратність, посидючість, працелюбність, творче ставлення до праці, формують у дітей окремі навички та вміння, які їм знадобляться у практичній діяльності.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф. д-р пед. наук; авт. кол.: Богущ А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та ін. К., 2012. 26 с.

2. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту Огнев'юк В.О.; авт. кол. Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко та ін.; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки Укр.; Київ. ун-т ім. Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2020. 440с.

3. Калуська Л.В. Старшим дошкільникам про народні ремесла, звичаї та обряди, символи й обереги дому. Київ, 1992

Варшавська Вікторія

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Наталія

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ УМІНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПРАВИЛАМИ ЕТИКЕТУ

Одним із найважливіших завдань суспільства на сучасному етапі є реформування освітньої системи з метою її гуманізації та гуманітаризації. Нова парадигма педагогіки позначила головну цінність – розвиток особистості людини, її індивідуальності. Сучасна людина має бути добре соціалізована. Дошкільна освіта, спираючись на принципи гуманізму, повинна стати джерелом формування соціального досвіду дитини, сприяючої її успішної соціалізації. Саме тому дуже важливим зараз є пошук шляхів вдосконалення процесу формування соціальних умінь дітей дошкільного віку різними засобами, у тому числі й засобами етикету.

Цілісний теоретичний аналіз проблеми соціалізації особистості, зокрема формування соціального досвіду дошкільника показав, що ідея формування соціальних умінь дітей засобами етикету є відображенням тенденції переходу змісту освіти до особистісно-орієнтованого, який забезпечує єдність і зв'язок соціокультурного простору і особистості.

В основі процесу формування соціальних умінь дітей дошкільного віку засобами етикету лежать положення педагогічної науки про те, що вищою цінністю і метою виховання є людина. Людина як суб'єкт соціальних стосунків і свідомої творчої діяльності має бути добре соціалізована у сучасному світі. Стратегію сучасної освіти складають ідеї про процес становлення особистості, що розвивається в стосунках до іншого і до самого себе, в діяльності. Розвиток дитини в діяльності відбувається в природно-культурному середовищі, яке створює умови для становлення її людських властивостей. Середовище, що є джерелом розвитку дитини, включає не лише характеристики певного конкретно-історичного суспільства, але і сферу діяльності, оточення дитини і дорослих та інших дітей. У ході дослідницьких пошуків було конкретизовано наукове уявлення про зміст поняття «соціальні вміння

дошкільника», які розглядаються як засвоєння суб'єктом способу виконання дій, необхідних дитині для виконання певної соціальної ролі (поведінка культурної людини за столом під час їжі, роль охайно одягненого, відповідно до соціальної ситуації, роль дарувальника, роль того хто знайомиться (або знайомить), роль співрозмовника по телефону, роль екскурсанта на виставці, в музеї тощо).

У процесі теоретичного аналізу було обґрунтовано, що методологічною основою вирішення проблеми формування соціальних умінь дітей дошкільного віку засобами етикету є антропологічний та діяльнісний підходи. Одним із центральних питань дослідження була проблема висвітлення та обґрунтування сучасної моделі формування соціальних умінь дітей дошкільного віку засобами етикету. Модель формування соціальних умінь дошкільника включає в себе взаємозв'язані, послідовно змінюючи один одного два етапи, на кожному з яких були визначені цілі, підібраний зміст, вибрані методи, засоби і форми її організації.

На першому етапі – знайомство з «Царством ввічливих наук» була поставлена мета – сприяти прийняттю дітьми ролі – зразка поведінки, що схвалюється оточуючими; зорієнтувати дітей засобами етикету в правилах поведінки, які необхідно дотримуватися для успішної і безпечної життєдіяльності в певному середовищі. Метою другого етапу – активне оволодіння правилами «Царства ввічливих наук» було сприяння засвоєнню дітьми за допомогою засобів етикету ролевої поведінки в сфері стосунків, що має особливе значення в житті кожної дитини; надати допомогу в сприйнятті та усвідомленні норм етикету поведінки суб'єктів сфери стосунків; збудити інтерес до застосування своїх соціальних умінь в різних життєвих ситуаціях.

Зміст кожного етапу моделі формування соціальних умінь дошкільників засобами етикету підпорядкований вищезгаданим цілям. Послідовність переходу від одного етапу до іншого забезпечує

спадкоємність між ними. Характер переходу від одного етапу до іншого обумовлює «вектор» руху дітей до формування соціального досвіду, сприяючої успішній соціалізації дитини.

У процесі проведеного нами дослідження, нами обґрунтовано сукупність педагогічних умов підвищення ефективності процесу формування соціальних умінь особистості дитини засобами етикету. До групи загальних умов відносяться такі, які роблять вплив на цілісний процес і можуть бути використані у будь-якій іншій системі: методологічне забезпечення, яке полягає у виборі теоретичних основ для організації процесу формування соціальних умінь дошкільника засобами етикету, у використанні наукових методів дослідження, які дозволили дати об'єктивні відомості про значення формування соціальних умінь; матеріальне забезпечення, яке покликане створити умови для організації і проведення освітнього процесу дошкільної установи; програмно – методичне забезпечення процесу формування соціальних умінь; організаційно-управлінське забезпечення, яке сприяє рішенню комплексу питань організації і проведенню освітнього процесу дошкільної установи; кадрове забезпечення процесу формування соціальних умінь дітей дошкільного віку, яке допомагає удосконалювати педагогічну майстерність, сприяючи організації ціннісної взаємодії.

На групі загальних умов базуються приватні умови, спрямовані на формування соціальних умінь дітей дошкільного віку засобами етикету: створення моделі формування соціальних умінь дошкільників; розробка програми «В царстві ввічливих наук», пріоритетним напрямом якої є формування соціального досвіду дошкільника засобами етикету; взаємодія з батьками.

У процесі дослідження обґрунтовані критерії і показники сформованості соціальних умінь дошкільника. Визначення рівнів сформованості соціальних умінь в структурі особистості дошкільника слід здійснювати за критеріями: поведінковим і комунікативним. Кожному з

цих критеріїв відповідають певні показники, за наявності яких можна судити про високий, середній або низький рівні сформованості соціальних умінь дошкільника.

Досліджуючи рівні сформованості соціальних умінь дошкільників засобами етикету, ми встановили, що результати обстеження і в контрольній і в експериментальній групі не мали великих відмінностей у своїх проявах. Поступаючи до дошкільної освітньої установи, дитина вже має певний рівень сформованості соціальних умінь, які пов'язані зі знанням і застосуванням правил етикету, які дитина отримала в сім'ї. Низький рівень сформованості соціальних умінь, пов'язаних зі взаємодією, визначений комунікативним критерієм, свідчить про те, що потрібно проводити копітку роботи з організації процесу формування соціальних умінь дошкільників за цим критерієм.

Дослідження проблеми формування соціальних умінь дітей дошкільного віку засобами етикету робить певний внесок в рішення завдань гуманізації освіти, тому що виявляє ряд проблем, вивчення яких може і має бути продовжене, зокрема, дослідження формування соціального досвіду на різних рівнях системи освіти.

Список використаних джерел

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко. К.: Світич, 2008. 430 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф. д-р пед. наук; авт. кол.: Богущ А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та ін. К., 2012. 26 с.
3. Про схвалення нової редакції Базового компонента дошкільної освіти. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_5-2736-12

Вінцюк Ганна

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник –
доктор педагогічних наук, професор Смолюк Іван

ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

У зв'язку із прийняттям Закону України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу», розробленням Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року, спрямованих на модернізацію дошкільної освіти, оновлення змісту, вдосконалення форм, методів і технологій навчання дітей рідної мови постала проблема надання обов'язкової дошкільної освіти всім дітям, які досягли 5-річного віку. Одним із пріоритетних напрямів у реалізації поставлених завдань є підготовка дітей до шкільного навчання. Сучасні програми навчання та виховання дошкільників передбачають наступність у роботі дитячого садка та школи. Але вони не дають однозначної відповіді на таке запитання, чи варто вчити читати дітей ще до школи. Це питання залишається найбільш дискусійним. Відповідно до чинних програм у сучасних закладах дошкільної освіти не є обов'язковим навчання читання, а проводиться лише підготовча робота до опанування дітьми грамоти. Однак, престижні школи, гімназії, ліцеї набір до першого класу здійснюють на основі конкурсного відбору, одним з пріоритетів якого є уміння читати. Тому переважна більшість батьків упевнені, що підготовка до школи має здійснюватися саме в процесі навчання дітей грамоти в дошкільному закладі.

Проблемами навчання грамоти займалися багато науковців В.П. Вахтеров, М.С. Вашуленко, А.І. Воскресенська, М.М. Головін, Д. Б. Ельконін, Т. Г. Лубенець, С. П. Редозубов, Л.М. Толстой, К.Д. Ушинський, І.М. Шапошников, О.В. Янковська та інші. Питання

навчання грамоти дітей дошкільного віку досліджувалися, зокрема, О.О. Бугрименко, Н.С. Варенцовою, Н.В. Дуровою, Л.Є. Журовою, О.М. Лещенко, Л.Н. Невською, Г.О. Цукерман та іншими. У наш час усе більшого розповсюдження набувають технології раннього навчання грамоти дітей Г. Домана, О. Декролі, М.О. Зайцева, В.С. Ліщука.

Тому, на сьогодні особливої актуальності набуває проблема визначення оптимального віку для початку формування в малюків навичок читання. У різних науково-методичних джерелах як оптимальний називається вік від чотирьох-п'яти до шести років. Відстоюючи свої позиції, кожен із прихильників тієї чи іншої теорії наводить аргументи на користь впроваджуваної ним методики і намагається висвітлити недоліки методичних підходів своїх опонентів.

Одним із пріоритетних напрямів у реалізації завдань сучасної дошкільної освіти є підготовка дітей до шкільного навчання.

Для сучасного етапу розвитку дошкільної освіти в Україні характерна широка наявність у ньому інноваційних технологій, спрямованих на розв'язання проблеми навчання грамоти дітей дошкільного віку.

Оволодіння грамотою – перший етап навчання дітей, упродовж якого в них повинні бути сформовані початкові навички читання й письма .

Будучи окремими видами мовленнєвої діяльності, читання й письмо є складними процесами, що складаються із численних операцій. Так, тому, хто читає, необхідно сприйняти графічні знаки, перекодувати їх у звуки, вимовити прочитане в голос або «про себе», осмислити інформацію, закладну в кожному слові, реченні, абзаці.

Дитина старшого дошкільного віку в більшості випадків підготовлена до початку навчання читання. У неї добре розвинений фонематичний слух і зорове сприйняття, сформоване усне мовлення. Вона володіє операціями аналізу й синтезу на рівні сприйняття предметів і явищ навколишнього світу. Готовність сенсомоторної та психічної сфер дитини

створює умови для найшвидшого оволодіння необхідними операціями і діями, які лежать в основі навичок читання та письма.

Українське письмо є звуковим. Основні фонемні звукового складу мови передаються за допомогою спеціальних букв або їх комбінацій. Основні положення фонетики і графіки становлять наукову основу, на якій будуються методичні принципи навчання грамоти. Одним із провідних принципів методики навчання грамоти є принцип складового читання.

Серед основних методів навчання грамоти, які застосовувались у методиці в різні часи, можна назвати такі: буквоскладальний, складовий, звуковий аналітико-синтетичний, метод цілих слів. На сучасному етапі навчання дошкільників грамоти використовуються різні інтерпретації названих методів.

Розробкою технологій навчання грамоти дітей раннього віку методом цілих слів займалися Г. Доман, О. Декролі, В.С. Ліщук. Технологія навчання читання методом цілих слів потребує від педагога наполегливості, чіткої організації роботи, дотримання розроблених рекомендацій. Як свідчить практика, не завжди вдається досягти успіху. Це пов'язано з тим, що вся робота основана на механічному запам'ятовуванні, яке приводить до швидкого забування. Робота з використанням даного методу неможлива з довготривалими перервами між заняттями. Якщо ж це відбулося, то навчання треба починати спочатку, з «нуля». Також цей метод більш підходить для оволодіння читанням невеликої підгрупки дітей або ж індивідуально з урахуванням особистих процесів пам'яті, уваги. Тому технології, побудовані на основі методу цілих слів, мало розповсюджені у традиційних закладах дошкільної освіти.

На основі використання складового синтетичного методу розроблено сучасну технологію М.О. Зайцева. Навчання грамоти за цією методикою будується на основі використання складових таблиць і кубиків. Дітей не знайомлять окремо з буквами, запам'ятовування відбувається блоково на основі роботи зорового і слухового аналізаторів. Опанування навички

читання здійснюється через письмо. Навчання відбувається в процесі ігрової діяльності, діти мають можливість вільно рухатися і виконувати цікаву роботу з кубиками. Однак, недостатній розвиток у дітей зорової пам'яті негативно позначається на результатах навчання.

Таким чином, це дозволяє констатувати, що на сьогодні немає універсальної методики навчання грамоти, тому лише комплексне використання прийомів, запозичених із різних методів, дозволить створити оптимальні умови для оволодіння грамотою. З метою визначення доцільності комплексного використання сучасних технологій в процесі навчання грамоти старших дошкільників нами було проведено експериментальну роботу, яка складалася з констатувального, формувального та контрольного експериментів. На етапі констатувального експерименту нами було виявлено недостатній рівень розвитку в дітей мовленнєвих навичок, необхідних для опанування грамоти. Найбільші труднощі виникали в дітей під час складання зв'язних висловлювань, поділу слів на склади, визначення послідовності звуків у слові, читанні складів, слів.

З метою подолання цих труднощів нами було здійснено добір дидактичних ігор, спрямованих на удосконалення навичок звукового аналізу, поділу слів на склади, визначення наголошеного складу і формування механізму читання, а також розроблено серію занять, спрямованих на комплексне поєднання методичних прийомів роботи, запозичених з різних сучасних технологій навчання грамоти. Заняття проводилися від 1-го до 2-ох разів на тиждень, мали комплексний характер та були спрямовані на розвиток навичок усного мовлення і навчання дітей читати. Такий підхід до організації роботи з дітьми дозволив у дослідному навчанні отримати позитивні результати. Так, якщо на констатувальному етапі експерименту, в експериментальній групі зовсім не було дітей з високим рівнем мовленнєвого розвитку, то на його контрольному етапі 50% дітей мали високий рівень мовленнєвого розвитку і 50% – середній.

Це дозволяє зробити висновок про ефективність комплексного використання сучасних технологій навчання грамоти в процесі підготовки старших дошкільників до навчання в школі.

Список використаних джерел:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»/ наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко. К.: Світич, 2008. 430 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф. д-р пед. наук ; авт. кол.: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та ін. К., 2012. 26 с.
3. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту Огнев'юк В.О.; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець ; Мін. осв. і науки Укр.; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2020. 440с.
4. Доман Г. та Д. Як розвинути інтелект дитини / пер. з англ. М., 2000. 320 с.
5. Зайцев В.М. Резерви навчання читання. М., 1979. 33 с.

Віруцька Анна

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Наталя

ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КАЗКИ

Проблема навчання математики в наш час набуває дедалі більшого значення. Це пояснюється насамперед бурхливим розвитком математичної науки у зв'язку з проникненням її у найрізноматніші галузі знань.

Навчання в закладі дошкільної освіти спрямоване на виховання у дітей звички до повноцінної логічної аргументації всього, що нас оточує.

Основна мета формування елементарних знань у дітей дошкільного віку полягає в тому, щоб дати їм математичні уявлення і початкові поняття, навчити їх найпростіших способів виконання математичних дій, сформувати відповідні уміння та навички, підготувати до самостійного застосування цих умінь при розв'язанні найрізноматніших практичних і пізнавальних завдань, сприяти розвитку особливості в цілому. Навчання математики з раннього віку сприяє всебічному розвитку дошкільнят.

Проблема формування елементарних математичних уявлень дошкільників знаходить відбиття в дослідженнях класиків педагогіки та сучасних науковців (Я. Коменський, М. Монтесорі, І. Песталоцці, К. Ушинський, Ф. Фребель, Г. Леушина та ін.). В працях вчених наголошується на важливості та необхідності цілеспрямованого математичного розвитку дошкільників.

Серед засобів навчання елементів математики особливе місце вчені відводять усній народній творчості, зокрема казці. Казка має низку незаперечних переваг, і саме вони роблять казку привабливою для психологічної, терапевтичної та розвиваючої роботи. З давніх часів люди використовували казки, притчі, міфи як виховний засіб. Вони передавали і закріплювали моральні цінності, правила поведінки. Цікаві пригоди героїв казок, образність мови роблять цікавою, безпечною і прийнятною навіть найсуворішу мораль. Також відсутність жорсткої персоніфікації допомагає дитині ідентифікувати себе з головним героєм, а невизначеність місця дії не обмежують фантазію дитини. Дуже важливо, що в казкових сюжетах зашифровані ситуації і проблеми, які переживає у своєму житті кожна людина. Життєвий вибір, любов, відповідальність, взаємодопомога, подолання себе, боротьба зі злом – все це закодовано в образах казки. Тим більше в багатьох казках в сюжет включені різноманітні математичні

уявлення. Для дітей старшого дошкільного віку більш характерні і цікаві чарівні казки.

При використанні казок у процесі навчання математики основний акцент робиться не на запам'ятовуванні навчальної інформації, а на глибокому її розумінні, свідомому і активному засвоєнні, так як, захопившись, діти не помічають, що вчаться, розвиваються, пізнають, запам'ятовують нове, і це нове входить у них природно.

Читаючи дітям казки треба звертати його увагу на математичний зміст, що може бути яскраво виражений або дещо прихований у цих творах. Якщо поставити собі за мету зробити цікаві «математичні» добірки малих фольклорних форм, то можна побачити, які вони універсальні у використанні, – їх можна розігрувати за допомогою персонажів настільного театру чи власними силами, за їхніми мотивами можна малювати, ліпити тощо.

Педагогічний експеримент проходив на базі ДНЗ №10 м. Луцька. У педагогічному експерименті брали участь дві групи дітей старшого дошкільного віку. На констатувальному етапі експерименту було виявлено, що в експериментальній групі лише 11 дітей (31,4%) має високий рівень сформованості математичних уявлень; 9 дітей (25,7%) із середнім рівнем; 15 дітей (42,9%) з низьким рівнем умінь. У контрольній групі ми бачимо, що 9 дітей мають високий рівень сформованості математичних уявлень (31,1%); 11 дітей (37,9%) із середнім рівнем; 9 дітей (31%) з низьким рівнем умінь. Це свідчить про необхідність проведення експериментальної роботи.

На формувальному етапі експерименту були реалізовані педагогічні умови: оволодіння дітьми математичною термінологією, розвиток у них пізнавальних інтересів і здібностей, розумовий розвиток дитини в цілому; використання казки при навчанні широкої первісної орієнтації у кількісних, просторових та часових відношеннях навколишньої дійсності; формування навичок і вмінь у лічбі, вимірюванні обчисленні та ін.

На контрольному етапі експерименту було виявлено, підвищилася кількість дітей з високим рівнем. Дані контрольного етапу в експериментальній групі експерименту наступні: 14 дітей мають високий рівень сформованості математичних уявлень (40,0%); 11 дітей (31,4%) – середній рівень; 10 дітей (28,6%) – низький рівень. Дані контрольного етапу у контрольній групі наступні: 10 дітей мають високий рівень сформованості математичних уявлень (34,5%); 12 дітей (41,4%) – середній рівень; 7 дітей (24,1%) – низький рівень.

Порівнюючи результати констатуючого й контрольного етапів експерименту видно, що в більшості дітей обох груп намітилася позитивна тенденція до підвищення рівня сформованості математичних знань та вміння їх самостійно застосовувати на заняттях. Проте, динаміка зростання рівнів значно вища у експериментальній групі, що свідчить про ефективність проведеної роботи.

Таким чином, результати контрольного експерименту свідчать про ефективність проробленої нами роботи на формуючому етапі експерименту. Необхідно відзначити те, що по закінченні нашого дослідження робота з використання українських народних казок на заняттях з математики повинна тривати, тому що не всі діти вміють самостійно застосовувати отримані на заняттях по математиці знання в нових умовах.

Список використаних джерел

1. Машовець М. До народних джерел по математичні знання. *Дошкільне виховання*. 2000. № 2. С. 13-14.
2. Планування роботи з розвитку математичного логічного мислення, пам'яті, уваги та уявлення у дітей молодшого дошкільного віку. *Бібліотечка вихователя дитячого садка*. 2012. №17-18. С. 3-17.
3. Старченко В. Логіко-математичний аспект дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2015. № 7. С. 22-23.

4. Старченко В. Навчання математики: сучасний погляд. *Дошкільне виховання*. 2018. № 7. С. 19-21.

Давидок Оксана

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

науковий керівник –

доктор педагогічних наук, професор Семенов Олександр

ФОРМУВАННЯ ГУМАННИХ СТОСУНКІВ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ІГРОВОГО ТРЕНІНГУ

Актуальність проблеми виховання гуманності у підростаючого покоління пов'язана з тим, що сьогодні, в першу чергу, постають цінності і принципи, необхідні для вільного і демократичного розвитку суспільства, тобто реалізація стратегії не насильства, терпимості до чужої позиції, цінностей, культури, ідеології, необхідності до взаємного порозуміння, пошуку компромісів у вирішенні будь-яких питань. Тому основою цивілізованих стосунків мають стати здатність до гуманної поведінки у стосунках з різними людьми, вміння відстоювати свої права і свободи, не порушуючи при цьому права і свободи інших, готовність до конструктивної взаємодії та взаєморозуміння з людьми, незалежно від їхніх поглядів і поведінки.

Прийнято вважати, що дошкільний вік є найбільш сприятливим для розвитку моральних почуттів, емоційної чутливості, що лежить в основі формування гуманної особистості. Необхідно зрозуміти, чи є для цього психологічні підстави так вважати. Відомі педагоги С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський зазначали, що треба якомога раніше знайомити дітей з гуманістичними поняттями, моральними уявленнями, навчати доброти.

Проблема гуманних взаємин дошкільників у науковій літературі розглядалася переважно у таких аспектах: роль спілкування в особистісному становленні дошкільника (Д.Б. Ельконін, О.Л. Кононко, М.І. Лісіна); особливості становлення у дошкільному віці ціннісного ставлення до однолітків (Т. Поніманська, Ю. Приходько, Т. Репіна); вплив соціальних емоцій на взаємодію дітей дошкільного віку (О. Запорожець, В. Котирло, Л. Проколієнко, Л. Стрелкова); специфіка прояву гуманних взаємин дошкільників у спільній діяльності (Л. Артемова, В. Котирло). Разом з тим мало дослідженим аспектом взаємин дітей дошкільного віку є психологічні можливості формування толерантних стосунків, які є одними із ключових в реалізації завдань виховання гуманної особистості, що на сьогодні є надзвичайно актуальним.

Виникає певне протиріччя між необхідністю формування гуманних стосунків і відсутністю ефективної технології організації цього процесу. У зв'язку з цим особливу роль ми відводимо тренінгам. Тренінг є іншим, відмінним від традиційних, засобом формування гуманних стосунків. Це складає сутність проблеми нашого дослідження, позначеної нами як проблема використання ігрового тренінгу у формуванні гуманних стосунків старших дошкільників, формування гуманних стосунків, постійного відстежування цього процесу, коригування і визначення ефективності цього тренінгу.

З точки зору семантики, тренінг – це навчання, тренування. З психологічної точки зору, це одна з інтенсивних форм пізнання в процесі навчання. З педагогічної точки зору, тренінг – це система взаємозв'язаних способів педагогічного впливу на знання дітей з метою вироблення у них умінь, навичок певної поведінки.

У тренінгу акцент робиться на розробку так званих активних методів навчання: ролевих ігор, проблемних ситуацій. Всі методи тренінгу характеризуються, по-перше, орієнтацією на широке використання навчального ефекту групової взаємодії. По-друге, ці методи реалізують

принцип активності кожного вихованця. По-третє, названі методи припускають своєрідний варіант навчання з використанням моделей.

У результаті теоретичного аналізу розвитку гуманістичних ідей, психолого-педагогічних досліджень проблеми формування гуманних стосунків, а також теоретичних і методологічних основ тренінгу, вдалось визначити, що упродовж усієї історії розвитку гуманістичної думки зарубіжними і вітчизняними педагогами висловлювалися ідеї про виховання гуманних почуттів у дітей з самого раннього віку. Погляд на гуманізацію виховання повинен ґрунтуватися на взаємодоповненні прогресивних гуманістичних ідей різних філософських навчань і сучасності. Гуманність є сукупністю морально-психологічних властивостей особистості, що виражають усвідомлене відношення до людини як до вищої цінності.

Структура гуманного відношення включає три взаємозв'язані компоненти: когнітивний (знання про норми гуманності), емоційний (гуманні почуття) і поведінковий (навички поведінки). Основними механізмами формування гуманних стосунків є норми і правила поведінки, самооцінка, емоційне відношення до іншого, соціальна орієнтація дитини на однолітка, вплив на емоційну сферу дітей. Найбільш сенситивний період для становлення гуманних стосунків – дошкільне дитинство. Оптимальним для виховання гуманності є старший дошкільний вік.

У сучасних умовах розвитку суспільства, в період, коли відбувається переосмислення моральних цінностей та ідеалів, особливу актуальність набуває завдання формування гуманних стосунків дошкільників. Гуманні стосунки є основою духовного розвитку людини. Проте, дослідженням встановлено, що сьогодні ще недостатньо використовуються педагогами в роботі з виховання гуманних стосунків методи, спрямовані на формування моральної гуманної поведінки. Невміння акцентувати увагу дітей на емоційному стані оточення. У роботі ЗДО тренінги як засіб формування гуманних почуттів і стосунків не використовуються. Лише в окремих

випадках застосовуються тренінги для розвитку комунікативних умінь дошкільників. Окрім цього слабке залучення сім'ї до виховання гуманних стосунків у дітей.

Формуванню гуманних стосунків дітей старшого дошкільного віку до однолітків сприяє впровадження технології, ґрунтованої на застосуванні ігрових тренінгів, включаючи алгоритм послідовних дій: початкова діагностика рівня сформованості гуманних стосунків дошкільників і визначення завдань щодо подальшого їх формування; проведення ігрових тренінгів; проміжна діагностика ефективності ігрових тренінгів і корекційна робота з дітьми; підсумкова діагностика рівня сформованості гуманних стосунків дошкільників до однолітків. Розроблений і апробований комплекс ігрових тренінгів, що є засобом формування гуманних стосунків дітей старшого дошкільного віку з однолітками, побудований з урахуванням вікових особливостей дітей і поступового ускладнення.

Експериментально перевіряючи ефективність запропонованої нами технології формування гуманних стосунків старших дошкільників з однолітками, ми побачили, що в експериментальній групі високий рівень збільшився на 28% і склав у підсумку 41% від загальної кількості дітей. Середній рівень також значно збільшився і склав майже 39%. Нижче середнього рівня в експериментальній групі стало відповідати всього 10% дітей у порівнянні з 34% на початку експерименту. Низький зменшився на 24% та у підсумку цьому рівню стало відповідати лише 9% дітей. В контрольній групі не відбулось значних зрушень, проте можемо позначити, що високий та середній рівень збільшився лише на 6%. Низький зменшився на 7%. Таким чином, зміни в експериментальній групі переконливо показують ефективність запропонованого нами комплексу ігрових тренінгів у вихованні гуманних стосунків старших дошкільників до однолітків.

Перспективи подальшого дослідження проблеми, на наш погляд, полягають у можливостях створення системи спадкоємних зв'язків між ЗДО і школою з виховання гуманних відношень у дошкільників; у виявленні професійних якостей вихователів, які сприятимуть організації педагогічного процесу ЗДО на гуманістичній основі.

Список використаних джерел

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко. 2-ге вид., випр. К.: Світич, 2008. 430 с.
2. Виховання людяності (До Базової програми розвитку дитини «Я у Світі»): метод. посіб. / Т.І. Поніманська, О.А. Козлюк, Г.В. Марчук. К.: Міленіум, 2008.
3. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту Огнев'юк В.О.; авт. кол. Г.В. Беленька, О. . Богініч, Н.І. Богданець-Білокаленко та ін.; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки Укр.; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2020. 440с.

Демчук Марія

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, професор Томашевська Ірина

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

Перед вітчизняною системою освіти, в тому числі і перед дошкільною освітою, на сучасному етапі розвитку суспільства постали нові завдання, зумовлені входженням України до міжнародного освітнього простору, переходом суспільства на якісно новий рівень та необхідністю

державотворення як історичною потребою нації. Проблема формування різнобічної, активної, творчої особистості з перших років життя набуває особливої значущості [1].

У світі та в Україні відбуваються великі зміни в усіх ланках освіти. Також сьогодні значна увага приділяється дошкільній освіті, яка є первинною ланкою системи безперервної освіти в Україні. Це свідчить про те, що українське суспільство об'єктивно готове до сприйняття принципово нового розуміння статусу і ролі дошкільної освіти.

Період дошкільного дитинства – це період, який забезпечує загальний розвиток дитини, який зумовлюється змінами психічних процесів, їхніми якісними і структурними перетвореннями. Розвиток, досягнутий дитиною в дошкільному віці, слугуватиме підґрунтям для набуття нею в наступному віковому періоді спеціальних знань, умінь і навичок, формування стійких особистісних якостей.

В дошкільному віці дитина має навчитися володіти різними способами здобуття потрібної інформації, вміннями аналізувати, систематизувати і робити висновки, що знадобляться їй у подальшому житті. Завданням дошкільної освіти сьогодні полягає не у простому наданні дитині багажу знань, а у можливості навчити їх здобувати ці знання. Тобто важливо в дошкільний період життя дитини розвивати пізнавальну активність та психічні процеси, такі як відчуття, сприймання, пам'ять, увага, уява, мовлення. Лише за таких умов формується активна, творча особистість, яка здатна не лише засвоювати запропоноване, а й доцільно активно ним користуватись у нових життєвих ситуаціях.

Одним із сучасних напрямків розвитку пізнавальної активності є інтерактивні технології, які являють собою сукупність методів і прийомів, спрямованих на всебічний розвиток особистості. Поєднання інтерактивних технологій з інформаційно-комунікаційними технологіями, пошуково-дослідницькою діяльністю в докільці, художнім словом дає можливість інтегрувати освітній процес дошкільників.

Аналізуючи погляди науковців, ми переконуємося в тому, що дитина має перебувати у постійному зв'язку з довкіллям, вчитися його спостерігати, сприймати, усвідомлювати, осмислювати завдяки пізнавальним інтересам, які є результатом дії психічних процесів. Дитина набуває власний досвід, який в майбутньому зможе перенести у всі види діяльності та використати у подальшому житті.

У дітей дошкільного віку рівень пізнавальної активності різний, оскільки є характерною особливістю кожної дитини. Але саме в дошкільному віці закладається той фундамент, який займає визначне місце у структурі цілісної особистості. Цей фундамент і є основою формування психічних властивостей та здібностей для переходу на наступний віковий етап. Дошкільне дитинство – це оптимальний період для розвитку пізнавальної сфери людини.

Для повноцінного розвитку інтересів дошкільників важливо створити освітнє середовище, яке є динамічною системою умов, що утворює контекст діяльності особистості як суб'єкта і впливає на формування культурних цінностей та смислів. Таке середовище є активним суб'єктом дійсності, носієм певних інформаційних та культурних смислів, що впливають на людину, яка діє в цих умовах і, в свою чергу, не може чинити зворотного впливу на саме середовище [4].

Основу освітнього середовища в закладі дошкільної освіти утворює предметно-просторовий компонент, який задає зміст та потенційні напрями розвитку. Середовищем для пізнання є і природа, тому об'єкти природи, за якими спостерігають діти під час екскурсій у природу, прогулянок, стають також джерелом виникнення пізнавального інтересу.

Використання інтерактивних технологій, які сукупність методів і прийомів, сприяють всебічному розвитку особистості. Саме тому метою інтерактивного навчання є створення педагогом умов, за яких дитина сама буде відкривати, здобувати й конструювати знання, уміння, цінності та власну компетентність у різних сферах життя. Саме це є принциповою

відмінністю цілей інтерактивного навчання від цілей традиційної системи освіти [3].

Інтерактивні методи підпорядковані певній системі принципів, які забезпечують їхню ефективність. Під час освітньої діяльності, дотримуючись принципу активності, кожна дитина має змогу відповісти та бути почутою, кожна відповідь враховується.

Використовуються такі інтерактивні методи, як «Мозковий штурм», «Мікрофон», «Ланцюжок», «Комплімент». Принцип зворотного зв'язку розглядає заохочення до обговорення висловлених аргументів та заперечень. Цей принцип можна ще назвати рефлексією, який дає змогу отримати від дітей якнайбільше інформації.

У роботі з дітьми рефлексія використовується як підсумок засвоєної інформації. Методи «Оцінка», вправи «Кошик», «Віночок», «Піраміда позитивних почуттів», «Павутинка» спрямовані на аналіз рівня засвоєних знань дітьми. Для отримання окремої незалежної відповіді, можна використати фішки «Кошик», «Павутинка».

Принцип експериментування лежить в основі методу багатоканальної діяльності, що дає можливість отримати цілісний погляд на предмет обстеження. Включення всіх видів аналізаторів забезпечує розвиток сприйняття та пізнавального інтересу як етапу розвитку пізнавальної активності. Відомі дітям ігри «Відгадай на смак», «Чарівний мішечок», «Реклама», «Що ти чуєш?» збагачують уявлення дітей про предмет (об'єкт) та шляхи встановлення міжпредметних зв'язків.

Заохочення, схвалення, посмішка, емоційний стан педагога активізують діяльність дошкільників. Такий зміст має і принцип рівності поглядів. Методи «Діалог», «Коло ідей», «Займи позицію» спрямовані на створення можливості для кожної дитини висловлювати думку нарівні з іншими.

За послідовністю використання інтерактивні методи є вступні, які налаштовують дітей на пізнавальну діяльність та створюють доброзичливу

атмосферу на занятті («Продовж речення», «Мікрофон»). Основні методи («Робота в парах», «Коло ідей») сприяють засвоєнню нових знань, формують уміння і навички, емоційно-ціннісні орієнтації ставлення дітей до діяльності. Завершальні дають змогу в цікавій формі зробити підсумок заняття («Ковдра ідей», «Павутинка», «Кошик»). Допоміжні використовуються у випадку втоми чи збудження («Посміхнись сонечку», «Уяви свою мрію»).

Інтерактивні методи є ефективними методами навчання, так як розкривають творчий потенціал кожної дитини, формують навички роботи в парах, в малих групах, розвивають комунікативні навички.

Використовуючи інтерактивні методи, педагог реалізовує такі завдання:

- розвивати комунікативні навички;
- створювати комфортні умови та сприятливе середовище для всіх учасників освітнього процесу;
- формувати навички роботи в команді, в парах, в малих групах та вміння висловлювати свої думки; викликати пізнавальний інтерес до навчання та внутрішню мотивацію;
- розкривати творчий потенціал дітей.

Джерелом пізнавальної активності є пізнавальна потреба. В процесі роботи з дітьми необхідно звернути увагу на те, що звичайні тематичні заняття не приносять бажаного результату, так як є однотипними і нецікавими для дітей. Тому поєднання блоків занять з різних розділів програми навколо однієї теми дасть можливість досягнути цілісності знань дітей. Інтегровані заняття дають можливість поєднувати і використовувати інтерактивні методи з інформаційно-комунікаційними технологіями, пошуково-дослідницькою діяльністю, художньою літературою, нетрадиційними техніками зображувальної діяльності тощо.

Дошкільникам подобається темп та постійна зміна діяльності на занятті, і час для них спливає непомітно. Такими заняттями можна

зацікавити дітей: на них вони не пасивні, а активні учасники освітнього процесу. Кожна дитина пізнає світ по-своєму: хтось через слухання звуків лісу, хтось через поетичне слово; одним дітям потрібно намалювати, іншим – поспостерігати, як розвивається насіння квасолі.

Наприклад, інтерактивний прийом «Де живе водичка?» дає змогу кожному відповісти і закріпити знання про місцезнаходження води на планеті. Ігри з водою необхідні не тільки діткам раннього віку, старші дошкільники із задоволенням «почистять» річку від сміття, виберуть камінчики з струмочка, допоможуть морським мешканцям. Такі прийоми з дітьми мають і екологічне спрямування, і виховну мету, а саме: запобігання глобальній екологічній катастрофі, яка поступово охоплює нашу планету.

Отже, важливість впровадження в освітній процес інтерактивних методів очевидна, оскільки сьогодні підвищується рівень вимог до оновлення дошкільної освіти: змінюються вимоги до якості дошкільної освіти, її оцінка не лише за рівнем знань, але й за рівнем сформованості елементарної життєвої компетенції дошкільників.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / наук. кер. А.М. Богущ. К., 2012. 26 с.
2. Гавриш Н.В. Організувати, але не обмежувати. *Дошкільне виховання*. 2013. №. 1 С.8-13.
3. Пометун О.І. Інтерактивні технології, теорія і методика. Київ. 2008.
4. Скрипченко О.В. Загальна психологія: підручник. К.: Либідь, 2005.

Денисюк Вікторія
магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник –

ВПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР В ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Одним з основних завдань розвитку сучасної освіти є впровадження таких освітніх технологій, які б максимально сприяли формуванню і розвитку активної, ініціативної особистості, здатної творчо підходити до вирішення поставлених завдань. З огляду на це, досить поширеною є розробка і впровадження різноманітних підходів до реалізації освітніх завдань, спрямованих на виховання і розвиток творчої активності старших дослідників.

Сучасні державні вимоги націлюють вихователів, педагогів на пошук ефективних шляхів використання інформаційних технологій в освітній діяльності ЗДО. За останні роки сталися істотні зміни щодо ролі і місця персональних комп'ютерів та інформаційних технологій у розвитку особистості старших дошкільників. Вітчизняний та зарубіжний досвід інформатизації освітнього середовища підтверджує підвищення ефективності педагогічного процесу.

З метою реалізації державних вимог, перед вихователями ЗДО постає відповідальне завдання інформатизації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, яке передбачає:

- розширення використання ІКТ в освітньому процесі;
- розробку системи консультативної методичної підтримки вихователів з метою підвищення їхньої комп'ютерної компетентності;
- систематизація, оновлення й поповнення інформаційних ресурсів освітнього процесу;
- розробка й апробація технології мультимедійного супроводу освітнього процесу;

– створення банку комп'ютерних навчальних програм, дидактичних та методичних матеріалів із використання інформаційних технологій в освітній діяльності ЗДО.

Ефективна форма поширення цікавого досвіду – демонстрація педагогічної діяльності, що дає змогу наочно продемонструвати, як на практиці застосовуються цифрові освітні ресурси в роботі з дітьми (на заняттях) та їхніми батьками (під час батьківських зборів і консультацій з демонструванням відеофільмів, презентацій).

Комп'ютер відкрив вихователям та вчителям доступ до сучасних джерел інформації, що сприяє підвищенню ефективності їхньої діяльності; надав абсолютно нові можливості для творчості і реалізації принципово нових форм і методів навчання.

Сучасний комп'ютер поєднує можливості телевізора, відеомагнітофона, книги, калькулятора. Для дитини він і захоплююча іграшка, і, разом з тим, рівноправний партнер, здатний тонко реагувати на її запити, чого так бракує дитині. Важливо докласти максимум зусиль, щоб сформувати у старших дошкільників правильне ставлення до використання комп'ютера, пояснити, що він може допомогти знайти потрібну інформацію, виконати рутинну роботу, зробити яскраву ілюстрацію тощо [5].

З огляду на це, для навчання старших дошкільників основ комп'ютерної грамоти у закладі дошкільної освіти необхідно започаткувати роботу гуртка за програмою, що враховує вікові особливості дітей та забезпечує розвиток їхніх пізнавальних здібностей та системне засвоєння ними програмових знань, сприяє підвищенню якості підготовки до шкільного навчання, формування у них мотиваційної, інтелектуальної та операційної готовності до використання комп'ютерних засобів в особистій діяльності, успішній соціалізації.

У процесі оволодіння комп'ютерними знаннями важлива увага приділяється ознайомлювально-адаптаційному етапу. На цьому етапі

відбувається ознайомлення дітей з комп'ютером, його можливостями, історією виникнення та правилами безпеки; формуються початкові навички роботи з клавіатурою, «мишкою», управління елементами робочого столу, папок, файлів; закладаються основи знань, умінь та навичок, потрібних для свідомого оволодіння основами комп'ютерної грамотності на рівні початківця.

Діяльність комп'ютерного гуртка старших дошкільників здійснюється за двома напрямками:

- 1) освітньо-виховним,
- 2) творчим.

Освітньо-виховний напрямок містить:

– формування у старших дошкільників навичок навчальної діяльності, розвиток теоретичного мислення, здатності розмірковувати, варіювати, використовувати попередній досвід;

– створення передумови елементарного усвідомлення способів дій та розв'язання завдань за допомогою комп'ютера;

– формування елементарних математичних понять, удосконалення навичок рахунку, вміння працювати з цифрами і геометричними фігурами, орієнтування на площині і у величинах, розвиток комунікативних здібностей, розширення словникового запасу і знань про навколишній світ, формування граматичного ладу мови, звукової культури мовлення, вміння читати та сенсорних можливостей;

– формування умінь оперувати символами (знаками), узагальненими образами, здійснювати аналіз, порівняння і узагальнення;

– розвиток емоційно-вольової сфери старшого дошкільника (самостійність, зібраність, зосередженість, посидючість), співробітництва, формування естетичного смаку.

Творчий напрямок полягає у збагаченні кількісного запасу уявлень, розвитку потреби у пізнанні, розвитку психічних процесів: пам'яті, уваги, уяви, стимулювання розвитку інтелектуальних процесів (якісних

характеристик дитячого мислення: наочно-образного, абстрактного, логічного, творчого, теоретичного).

Необхідно створити умови для найшвидшого, перспективного розвитку дитини, становлення та розвитку її творчих здібностей; навчити дітей розв'язувати завдання конструктивної діяльності, що допомагає у розвитку просторових уявлень.

Роботі з комп'ютерними ігровими програмами передуює проведення різних конкурсів, зустрічей, «фантастичних подорожей». Щоб розширити освітній простір вихованців ЗДО, разом із вихователями організовуються екскурсії до комп'ютерного класу, де діти знайомляться з комп'ютерною технікою та її призначенням.

Навчити дошкільників виконувати й розробляти елементарні алгоритми – одне з важливих завдань у навчанні їх основ комп'ютерної грамоти. Діти досить легко засвоюють і виконують алгоритми, оскільки користуються ними у повсякденному житті [5].

Необхідно приділити увагу дотриманню санітарно-гігієнічних вимог, вивченню зі старшими дошкільниками основних правил техніки безпеки під час роботи з комп'ютером, формуванню в них навичок гігієни зору та профілактики порушень постави.

Для підтримання інтересу вихованців підібрані програми ігрового характеру з елементами казки і мультиплікації. Успішне виконання завдань заохочується бонусами, балами.

Перш ніж грати у комп'ютерні ігри, в роботі з дітьми використовуються ігри із звичайними іграшками і предметами-замінниками, де необхідно виконувати із дітьми вправи з опорою на реальний предмет чи реальні дії. До гри на комп'ютері дитина залучається за умови своєчасного розвитку різних видів діяльності: предметно-продуктивної, ігрової, музичної, конструкторської, зображувальної та ін. Адже, комп'ютерним іграм старших дошкільників властиві загальні, спільні з ігровою діяльністю риси. Разом з тим, вони мають правила,

специфіку, обумовлену технологічними особливостями, а також особливостями психофізичного впливу комп'ютерних ігор на дітей.

Правила комп'ютерних ігор схожі за правилами традиційних ігор, проте мають відмінності:

- комп'ютерні ігри будуються за принципом поступового ускладнення ігрових та дидактичних завдань;

- «етапність», закладена у програмі, часто не дозволяє перейти на наступний рівень без виконання завдань попереднього рівня;

- в одних іграх можна за допомогою «меню» довільно дозувати рівень складності завдання. В інших «адаптивних» іграх програма підлаштовується під дитину і пропонує їй нові завдання з врахуванням попередніх відповідей: якщо складніші завдання виконується успішно або, навпаки – простіші;

- деяким комп'ютерним іграм притаманний елемент випадковості, новизна, раптовість, несподіваність. Можуть раптово виникати нові персонажі, нові ситуації, явища і взаємозв'язки [3].

У педагогічній діяльності ЗДО використовуються комп'ютерні програми для навчання читання, рахунку, математичного мислення та загального розвитку дітей (розвиток уваги, мислення, логіки). Це такі програми як: «Десять мавпочок», «Вчимось рахувати», «Пласкі фігури», «Об'ємні фігури» тощо. Вони створені за допомогою флеш-анімації, зі зручною системою управління та ігровим сюжетом. Такі ігри формують у дітей математичні навички, навички читання та письма, розвивають мислення, увагу, увагу та ін. Ігри на основі казкових сюжетів («Математика з Аладіном», «Баба Яга вчиться читати», «В гостині у матері Гусині») сприяють розвитку кмітливості та зорової пам'яті, уваги, пам'яті, просторового нестандартного мислення та вміння приймати рішення.

Комп'ютерні ігри дозволяють організувати навчальну діяльність у цікавій формі. Дитину постійно супроводжує гном, кролик або інший казковий герой, що спонукає її до дій. Дитина попадає в різні ситуації, сама

ставить завдання, шукає засоби їх розв'язання, і при кожному успішному розв'язанні отримує вагоме емоційне заохочення. При цьому у дитини формується установка на самостійний пошук, критичне ставлення до оточення і себе, бажання дізнатися нове.

Комп'ютерні ігри, що використовуються в роботі з дітьми старшого дошкільного віку, умовно поділили на підгрупи:

- розвивальні комп'ютерні ігри (спрямовані на формування загальних розумових здібностей, а також пам'яті, мислення, уваги);

- навчальні комп'ютерні ігри (які знайомлять дитину з початками математичних понять, дидактичних уявлень, з основами систематизації, класифікації, синтезу, аналізу понять, навчають грамоті, читанню);

- ігри-квести (де правила гри приховані і дитина повинна дійти до усвідомлення цілі і способу дій, тобто, знайти ключ для розв'язання завдання);

- ігри-забави (без завдань для розвитку, проте дають можливість дитині порозважатись, здійснити пошукові дії і побачити результат у вигляді мультика);

- комп'ютерні діагностуючі ігри (допомагають виявити рівень знань, розвитку, здібностей або відхилень) [5].

Таким чином, комп'ютер у закладі дошкільної освіти є істотним чинником збагачення інтелектуального, естетичного, морального і фізичного розвитку дитини, розвитку творчих здібностей, формування особистості.

Грамотне й успішне використання комп'ютера у навчанні дітей сприяє взаємодія педагогів і батьків. У 97% родин вихованців є комп'ютери, тож використання його з навчально-розвивальною метою для дитини важливо.

Особливістю застосування комп'ютерних технологій в закладах дошкільної освіти є те, що вихователь в першу чергу повинен сам володіти вмінням роботи з технічними засобами та програмним забезпеченням,

розуміти, яким обсягом знань повинні володіти діти до сприйняття екранних і звукових ефектів, які питання поставити, на що звернути увагу дітей, які пояснення та доповнення слід дати під час демонстрації, як використовувати цей матеріал в подальшому.

При визначенні програмного забезпечення і технічних засобів (монітор, інтерактивна дошка) вихователь повинен керуватися наступними положеннями: екранно-звукові засоби повинні забезпечувати найбільш складні теми, демонструвати процеси, які важко або неможливо відтворити в реальному житті, розкривати історично віддалені суспільні явища або ситуації в динаміці, а також предмети і явища, які доцільно надавати дітям в екранному або звуковому художньому зображенні.

Показником достатньої інформованості педагогів про наявність програмного забезпечення та його утримання є оперативність пошуку вихователями необхідного матеріалу та визначення його місця в системі роботи із старшими дошкільниками.

Отже, пізнання комп'ютерного світу не тільки полегшить дитині входження в доросле життя, але й буде сприяти ефективності навчання та формування її світогляду.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти URL: <https://mon.gov.ua/.../bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatochnij.pdf>
2. Беленька Г.В. Вплив ідей Нової української школи на зміст діяльності педагогів закладів дошкільної освіти. *Освітній простір України: наук. журнал*, вип.12. Івано-Франківськ, 2018 . С. 7-14
3. Дорошенко З. П. Комп'ютерні ігри: розвивальний та навчальний потенціали. *Пріоритетні напрями роботи дошкільної освіти на 2010–2011 навчальний рік: методичний аспект*. Випуск дев'ятий. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2010. 198с.

4. Іванова С. М. Вплив комп'ютерних ігор на формування елементів логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку. URL: <http://www.nbuuv.gov.ua/ejournals/ITZN/em2/content/07ismaps.html>

5. Лаврентьєва Г. Комп'ютерно-ігровий комплекс у дошкільному закладі. *Дошкільне виховання*. 2003. №3. С. 10-12.

Ємчик Олександра

кандидат педагогічних наук, старший викладач

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ УЯВЛЕНЬ ПРО ЧИСЛО У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема осмислення дітьми дошкільного віку «природи» числа, умов початкового виникнення образу числа до теперішнього часу не отримала достатньої теоретичної та методичної розробки.

Поняття числа у людини виникає переважно так само як і інші наукові поняття – на підставі конкретних уявлень, що склалися на основі досвіду [4, с. 7].

Теоретичний аналіз проблеми розвитку у дітей дошкільного віку уявлень про число дозволив виділити три підходи до дослідження цієї проблеми.

Представники першого підходу (Ф. Блехер, А. Леушина, В. Данилова, Л. Єрмолаєва, О. Тарханова й ін.) розглядають осмислення дітьми натурального числа через призму практичних операцій з дискретними сукупностями об'єктів. Прихильники другого підходу (П. Гальперін, В. Давидов), визначаючи число як відношення однієї величини до іншої, відповідно, спрямовують свою увагу на питання про розвиток вміння визначати склад однієї величини за допомогою іншої в процесі вимірювання. Третій підхід, характерний для дослідницької школи Ж.

Піаже, ретельно вивчає логіко-психологічні передумови поняття числа і трактує його утворення як синтез логічних операцій – класифікації та серіації.

При формуванні у дітей поняття числа важливо організувати систему дій з сукупностями предметів, навчити їх різних способів виділення й оцінки кількості. Діти самі не винаходять дій, які розкривають кількісний бік предметів, назв чисел, законів їх позначення на письмі. Це відбувається внаслідок вивчення дій дорослих. Однак особистий досвід кожної дитини також надзвичайно важливий [4, с. 7].

Тому, на наш погляд, ефективність розвитку у дітей старшого дошкільного віку уявлень про число може бути досягнута у разі дотримання наступних умов: накопичення чуттєвого досвіду сприйняття кількісних відносин за допомогою предметних дій; включення дітей в ігрову діяльність, орієнтовану на розуміння відношень між числами, функціональної залежності між величиною, мірою і числом; використання різноманітного дидактичного матеріалу; доцільне поєднання методів і прийомів в освітньому процесі.

Ученими також визначено рівні становлення образу числа у дітей старшого дошкільного віку.

Перший рівень виражається в неусвідомленості кількісної сторони дійсності, коли дітьми не усвідомлюється загальний принцип виділення кількості. Впізнавання числа, а також його відтворення відбувається за аналогією з називанням числівника дорослим відносно певної групи предметів в схожій ситуації.

Другий рівень характеризується елементарним усвідомленням кількісної сторони дійсності, що виражається в кількісній реакції на питання відповідного змісту. Кількісний образ ще не має системного характеру, тому образ кожного числа для дитини відділений, намічається тільки тенденція до використання інших чисел для створення образу.

На третьому рівні діти усвідомлюють число з позиції його системного характеру, виділяють загальний принцип визначення кількості. Образ носить розчленований характер, дітьми усвідомлюються структурні компоненти числа, зокрема, одиниця, що є допоміжним засобом пізнання і відтворення кількості.

Четвертому рівню відповідає використання при розпізнаванні кількості узагальненого образу, повністю усвідомленого як елемент числової системи. Спосіб впізнання переходить повністю у внутрішній світ. Все дослідницькі дії, такі, як моторні і мовні, не мають зовнішніх істотних проявів.

Діяльність вихователя у процесі розвитку уявлень про число у дітей старшого дошкільного віку повинна бути спрямована на розвиток у дітей логічних операцій класифікації, серіації, розуміння принципу збереження величин. Завдання освітньої діяльності полягають у тому, щоб навчити дітей:

- а) розуміти відношення між числами;
- б) здійснювати рахунок за різними підходами;
- в) розуміти функціональну залежність між величиною, мірою і числом;
- г) розуміти принцип збереження величини.

У процесі такої роботи використовуються різноманітні методи навчання (практичні, наочні, словесні, ігрові). На перших етапах виявлення числових уявлень у дітей чуттєву основу створює оперування предметами. Значна роль відводиться дидактичним іграм з іграшками: дерев'яним конусом з одноколірних і різнобарвних кілець, вкладишами, в конструкції яких закладено принцип врахування величини. На цей принцип зверталася особлива увага дітей: у велику матрешку можна поставити маленьку; у велику посудину – маленьку; щоб зібрати піраміду, треба спочатку надіти на стрижень велике кільце, потім – трохи менше і нарешті – найменше. За допомогою цих ігор діти вправляються в нанизуванні, вкладанні, збиранні

цілого з частин; набувають практичний, чуттєвий досвід розрізнення величини, кольору, форми; вчаться позначати ці якості словом.

У дидактичних іграх закріплюються практичні і розумові вміння, набуті дітьми в навчальних вправах. З дітьми проводяться ігри «Чарівний мішечок», «Чого не стало?», «Одягнемо ляльок», «Покажи, що більше, а що менше», «Що такої ж довжини?» тощо.

Крім цього, з дітьми проводяться сюжетно-дидактичні ігри математичного змісту, що відображають побутові явища («Магазин», «Дитячий садок», «Зоопарк», «Поліклініка», «Подорож» і т.д.), події, традиції («Свято прийшло», «Зустріч гостей» і т.д.). У цих іграх присутній розгорнутий сюжет з математичним змістом, що включає різноманітні ролі. Ігрові завдання вирішуються безпосередньо на основі засвоєних математичних знань і пропонуються дітям у вигляді нескладних правил.

Забезпечити принцип наочності допомагає дидактичний матеріал, який використовується в роботі з дітьми. У групі використовується предметна і ілюстративна наочність. Це можуть бути різні іграшки та їх зображення (ялинки різної висоти, різні за величиною кубики, різні за вагою ляльки тощо), знайомі дітям, геометричні фігури, схеми. Дидактичний наочний матеріал сприяє активізації пізнавальної діяльності дітей в процесі навчання.

У роботі вихователів широко використовуються спеціальні прийоми для організації взаємодії дітей в процесі навчання: робота невеликими групами об'єднаних за бажанням дітей; створення ситуацій, які спонукають дітей надавати допомогу один одному; колективні перегляди робіт, оцінка своїх робіт і робіт інших дітей; спеціальні завдання, що вимагають колективного виконання, і подібне.

Ознайомлення дітей з різними видами математичної діяльності в процесі цілеспрямованого навчання орієнтує їх на усвідомлення зв'язків та відношень. У методиці навчання дітей математики наочність тісно пов'язана з активністю дитини. Не виключенням є і формування уявлень у

дітей про число. Саме тому найефективнішим способом розвитку уявлень про число у дітей старшого дошкільного віку є дидактична гра.

Список використаних джерел

1. Іщенко Л. В. Педагогічні технології супроводження процесу формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку: навч. посіб. для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» / упоряд. Л.В. Іщенко. 2-ге вид., перер. та доп. Умань: ПП Жовтий О. О., 2013. 149 с.
2. Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку: методичні рекомендації / Лазарович Н.Б., Чупахіна С.В. Івано-Франківськ, 2015. 90 с.
3. Фунтікова О.О., Щербакова К.Й. Викладання методик дошкільної освіти: навч. посіб. для студентів магістратури спец. 012 «Дошкільна освіта. Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2016. 190 с.
4. Щербакова К.Й. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників: навч. посібник. К.: Вища школа, 1996. 240 с.

Занюк Іванна

студентка Волинського національного університету імені Лесі

Українки

науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, старший викладач Ємчик Олександра

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ І ПОНЯТЬ ПРО ФОРМУ ПРЕДМЕТІВ ТА ГЕОМЕТРИЧНИХ ФІГУР У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Державна базова програма розвитку особистості в дошкільному віці має сприяти створенню в дитини цілісної картини світу, збереженню

дитячої субкультури, культивуванню специфічних для даного вікового етапу видів діяльності та форм активності.

Зміни змісту навчання в школі значно підвищили вимоги до рівня математичних уявлень випускників закладу дошкільної освіти. Для розумового розвитку істотне значення має засвоєння дітьми дошкільного віку понять, які застосовуються під вирішення ними математичних дій та сприйняття навколишнього світу. Пізнання оточуючого світу дитиною дошкільного віку є неможливим без осягнення нею основних властивостей предметів. Все, що оточує дитину, має визначені параметри, які у подальшому відбиваються та формують її свідомість.

Закон України «Про дошкільну освіту» визначає дошкільну освіту як «цілісний процес, спрямований на забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб. З погляду сучасної дошкільної освіти, дітей слід навчити не тільки обчислювати, вимірювати, розрізняти геометричні фігури, орієнтуватися в часі, у просторі, а й учити логічно мислити, розвивати творчі здібності, пізнавальні інтереси. Математичний розвиток дитини складається з двох взаємопов'язаних основних ліній: логічної (тобто підготовки мислення до способів міркування) і математичної (тобто формування математичних уявлень)» [2].

Аналіз останніх досліджень свідчить про те, що завдяки зусиллям таких вітчизняних вчених та практиків, як: Н.Г. Бакст, Н.І. Баглаєва, Ф.Н. Блехер, Є.Г. Кабанова-Меллер, З.Є. Лебедева, Г.М. Леушина, Н.О. Менчинська, Ф.О. Михайлова, З.С. Пігулевська, З.С. Плетеницька, Є.І. Тихєєва, О.П. Усова, О.О. Фунтікова, К.Й. Щербакова, – створена, успішно функціонує та вдосконалюється науково обґрунтована методична система із формування елементарних математичних уявлень. Але варто також зауважити недостатню наукову розробку соціокультурних

особливостей процесу засвоєння логіко-математичних понять дітьми дошкільного віку [1].

В основі навчання дітей дошкільного віку математиці лежить заняття. Відповідно до програми «Я у світі» діти повинні сформувати елементарні математичні уявлення про геометричні фігури й форму предмета. Формування математичних уявлень повинне спиратися на предметно-чуттєву діяльність, в процесі якої легше засвоїти весь обсяг знань і вмінь, усвідомлено опанувати навичками й сформувати елементарну, міцну основу орієнтування в загальних математичних поняттях [3].

Проблема формування системи знань дітей старшого дошкільного віку про форми та геометричні фігури у дітей середнього дошкільного віку є актуальною на даний момент у суспільстві, оскільки саме для дітей дошкільного віку характерний інтенсивний розвиток сприйняття форми, внаслідок чого дитина вчиться не тільки розрізняти, а й сприймати форму.

Діти дошкільного віку сприймають форму на чуттєвій основі за допомогою зорового, слухового, дотикового аналізаторів. Чим менша дитина, тим більшу роль в її житті відіграє чуттєвий досвід. Сенсорний розвиток є фундаментом загального розумового розвитку. Тому, дітям дошкільного віку краще сприймається новий матеріал, зокрема знайомство з формою у вигляді гри.

Формування уявлень про геометричні фігури відбувається поступово й проходить ряд етапів. Різноманітні форми організації роботи з дітьми під час ознайомлення з формою геометричних фігур, використання спеціальних методів та засобів, таких як таблиці і картки для індивідуальної роботи, на яких малюнки фігур одного виду або різних видів розташовані в різному просторовому положенні, зіставлення й протиставлення моделей геометричних фігур, класифікація, обстеження, серіація також допомагають удосконаленню, поглибленню сприйняття і засвоєнню форми предметів дитиною.

Отже, можлива така послідовність ознайомлення дітей з геометричними фігурами, що варто застосовувати як на заняттях так і в повсякденному житті: демонстрація і називання; обстеження та практичні дії; порівняння двох геометричних фігур, знаходження спільного та відмінного; знаходження в оточуючому середовищі предметів, схожих на геометричні фігури.

Список використаних джерел

1. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу: моногр. К.: Київ. Ун-т ім. Бориса Грінченка, 2011. 320с.
2. Національна доктрина розвитку освіти. Дошкільне виховання. 2002. №7. С. 4 -8.
3. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. кер. А.М. Богуш; авт. кол-в: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та ін. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. спецвипуск.
4. Грибанова О.К. Щербакова К.Й. Методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку. К.: Вища школа. 1987.

Здиховський Андрій

асистент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Волинського національного університету імені Лесі Українки

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ТЕРЕНКУР

Здоров'я населення – показник добробуту суспільства, тому його збереження є завданням державного рівня. Особливої уваги потребують діти й підлітки, бо вони – наше майбутнє. Сучасна українська освітня парадигма має формувати не тільки людину з високими громадянськими почуттями, національною свідомістю, а насамперед особистість, яка

свідомо ставиться до свого здоров'я, здорового способу життя та повною мірою володіє знаннями поведінки, безпечної для її здоров'я. Одним із завдань діяльності сучасного педагога, вихователя виступає виховання здорової, фізично розвиненої дитини через застосування у своїй роботі різноманітних здоров'язбережувальних технологій.

Однією з нових форм оздоровлення, що може використовуватись в закладах дошкільної освіти, є теренкур.

Теренкур (від фр. Terrain – місцевість та нім. Kur – лікування) – це метод тренувальної терапії, що сприяє розвитку в дітей витривалості до зростаючих фізіологічних навантажень. Характерною рисою є простота й природність руху та ходьби. Під час ходьби виникають сприятливі умови для активування акту дихання, підвищується нервово-м'язовий тонус, стимулюється обмін речовин [1, с. 42]. Проводиться теренкур в природних умовах, на свіжому повітрі, що сприяє загартовуванню, підвищенню фізичної витривалості, нормалізації психоемоційної діяльності. Під час проведення теренкуру передбачено дозування фізичного навантаження з урахуванням протяжності маршруту (дистанції, кількості станцій), кута підйому, темпу ходьби (швидкості руху), кількості та тривалості зупинок для відпочинку, використання дихальних вправ під час ходьби і відпочинку.

Заняття лікувальною ходьбою повинні бути регулярними, найкраще щоденними. Протипоказані прогулянки відразу після прийому їжі. Бажаний час для занять – нежаркий час доби (вранці, в передвечірній час). Взуття для занять теренкуром повинне бути без каблуків, форма одягу рекомендується спортивна, котра не ускладнює рухів. По закінченні маршруту рекомендується відпочити 15-30 хвилин в положенні сидячи [2, с. 69].

Запропонований нами теренкур «Стежина здоров'я» може бути використаний в ЗДО. Маршрут складений з урахуванням вікових особливостей учасників. Відповідно до плану пересування будуть

заплановані зупинки, під час яких учасники повинні виконати завдання здоров'язбережувального, екологічного спрямування:

- відшукати лікарські рослини;
- визначити породу дерева за зовнішніми ознаками;
- зробити запропоновані водні процедури;
- визначити речовину, продукт за запахом;
- зіграти у рухливу гру;
- виконати вправи з елементами дихальної гімнастики тощо.

Під час використання такої форми роботи на дитину діє цілий комплекс специфічних факторів, які позитивно впливають на здоров'я вихованця. Це і зміна оточуючого середовища (майданчик, квітник, асфальтована зона та інші можливі об'єкти на території ЗДО), і велика різноманітність флори, зміна швидкості руху, проведення ігрових пауз, виконання завдань.

В проєкті Базового компоненту дошкільної освіти при впровадженні освітньої лінії «Особистість дитини» велика увага приділяється формуванню здоров'язбережувальної компетенції дошкільника. Саме тому з'явилася можливість використання вихователями закладів дошкільної освіти в теренкурі таких оздоровчих технологій терапевтичного спрямування, як арттерапія, імаготерапія, сміхотерапія, музична терапія, кольоротерапія, ігрова терапія. Вони в поєднанні із традиційними складовими такого виду діяльності сприяють покращенню самопочуття дитини.

Список використаних джерел

1. Проскурина Е., Братчук О. Святкове літо. Харків, 2005. 144 с.
2. Чепракова Н. В. Терренкур – маршрут оздоровлення. Из опыта работы. *Инновационные формы оздоровления детей дошкольного возраста. Актуальные вопросы современной педагогики: материалы IV Междунар. науч. конф., г. Уфа, нояб. 2013.* Уфа, С. 67–70.

Коцюбчик Олена

студентка Волинського національного університету імені Лесі

Українки

Науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент Бартків Оксана

ВИКОРИСТАННЯ ПАЛЬЧИКОВИХ ІГОР В РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Одним з видів провідної діяльності дітей дошкільного віку є гра. Вона активізує дитину, сприяє підвищенню її життєвого тону, задовольняє особисті інтереси та соціальні потреби. Наголосимо, що завдання і зміст ігрової діяльності визначаються Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні. Так, в оновленому його варіанті одним з обов'язкових освітніх напрямів, які пов'язані з освітніми галузями, затвердженими для НУШ, є напрям «Гра дитини». У цьому нормативному документі зазначається, що у ході гри дитина досліджує навколишній світ, здобуває свій досвід і може його застосувати. І вона не має відчувати, що її спеціально чогось вчать – усе має відбуватися в процесі гри [2]. У грі здійснюється пізнавальний розвиток дітей, так як ігрова діяльність сприяє розширенню і поглибленню уявлень про навколишню дійсність, вдосконаленню пам'яті, уваги, спостережливості і мислення. В іграх діти навчаються порівнювати предмети за розміром, кольором, формою, знайомляться з властивостями матеріалів, з яких вони виготовлені. Ігри впливають на фізичний розвиток дітей. В іграх задовольняється потреба дітей в рухах, які стають більш точними і координованими.

Особливе місце у розвитку дошкільників належить пальчиковим іграм, оскільки наявність зв'язку між розвитком дрібної моторики і розвитком активної мови дитини беззаперечна. У цьому контексті науковці зазначають, що формування мови відбувається під впливом кінетичних

(рухових) імпульсів, що передаються від рук, а точніше, від пальчиків. Чим активніше і точніше рухи пальців у маленької дитини, тим швидше вона починає говорити. Прості рухи рук допомагають прибрати напругу не лише з самих рук, але й з губ, знімають втому. Вони здатні поліпшити вимову багатьох звуків, а значить – розвивати мову дитини [пальчикові ігри]. На важливість розвитку пальчиків наголошують і медики, які констатують, що масаж великого пальця підвищує функціональну активність головного мозку, масаж вказівного пальця позитивно впливає на стан шлунку, середнього – на кишечник, безіменного – на печінку і нирки, мізинця – на серце [1].

Проблема гри широко висвітлена в наукових доробках Л. Артемової, Р. Жуковської, В. Нечаєвої, Д. Менджерницької, А. Сорокіної, Л. Усової та ін. Вивченню ролі і значення пальчикових ігор присвячені дослідження В. Денісона, Р. Денісона, М. Кольцової, О. Нефьодової, Л. Савіної, О. Узорової та ін., які вказують на важливість застосування їх у роботі з дошкільниками. Пальчикові ігри, на думку вчених, можна проводити як у сім'ї, так і в закладах дошкільної освіти, як в ході проведення занять, так і у вільний час дитини. Адже, в такий спосіб розвиваються уміння керувати своїми руками, виробляється спритність, уміння концентрувати увагу на одному виді діяльності. Ці ігри захопливі, сприяють розвитку мовлення і творчій діяльності, є досить емоційними.

Незважаючи на значний доробок науковців, потребують глибшого вивчення питання класифікації пальчикових ігор.

Пальчикові ігри – це інсценування будь-яких римованих розповідей, казок за допомогою пальчиків [3].

Науковці класифікують пальчикові ігри [1; 3] на:

– ігри-маніпуляції, оскільки спрямовані на розвиток уяви (в кожному пальчику дитина бачить той чи інший образ: «Ладки-ладусі», «Сорока-білобока» – вказівним пальцем здійснюють кругові рухи; «Пальчик-хлопчик, де ти був?», «Ми ділили апельсин» та ін. – дитина по

черзі загинає кожен пальчик. Можна відзначити, що ці ігри дошкільник може виконувати самотійно або з допомогою дорослого;

– сюжетно-пальчикові вправи, які формують поведінку у суспільстві, а також вправи, які дозволяють дітям зображати предмети транспорту та меблів, диких і свійських тварин, птахів, комах, дерева: «Пальчики вітаються» (подушечки пальців стикаються з великим пальцем (правої, лівої руки, двох одночасно)); «Розпускається квітка» (із стиснутого кулачка по черзі з'являються пальці); «Граблі» (долоні на себе, пальці переплітаються між собою) та ін.

– пальчикові вправи в поєднанні зі звуковою гімнастикою. Дитина може по черзі з'єднувати пальці кожної руки один з одним, або по черзі випрямляти кожен палець, або стискати пальці в кулачок і розтискати і в цей час вимовляти звуки: б-п; т-д; к-р.;

– пальчикові кинезіологічні вправи («гімнастика мозку») – спрямовані на компенсацію роботи лівої півкулі; їх виконання вимагає від дитини уваги та зосередженості. («Каблучка» – по черзі перебирати пальці рук, поєднуючи в кільце з великим пальцем послідовно вказівний, середній і т. д.; «Кулак – ребро – долоня» – послідовно змінювати три положення: стиснута в кулак долоня, долоню ребром на площині столу, долоню на площині столу (спочатку правою рукою, потім лівою, потім двома руками разом); «Вухо-ніс» – лівою рукою взятися за кінчик носа, правою – за протилежне вухо, потім одночасно опустити руки і змінити їх положення та ін);

– пальчикові вправи у поєднанні з самомассажем кистей і пальців рук – мають на меті масаж та рухи-розминання, розтирання, натискання, пощипування (від периферії до центру); («Помиємо руки під струменем гарячої води» – рухи, як при митті рук; «Одягаємо рукавички» – великим і вказівним пальцями правої руки розтираємо кожен палець лівої руки, починаючи з мізинця, зверху вниз. В кінці розтираємо долоню;

«Засолювання капусти» – рухи ребром долоні правої руки об долоню лівої руки: постукування, пиляння та ін.);

– пальчикові ігри «Театр в руці» – дозволяють підвищити загальний тонус, розвивають увагу і пам'ять, знімають психоемоційну напругу («Метелик» – стиснути пальці в кулачок, по черзі випрямляти мізинець, безіменний і середній пальці, а великий і вказівний з'єднати в кільце. Випрямленими пальцями робити швидкі рухи («тріпотіння пальців»)); «Казка» – дітям пропонується розіграти казку, в якій кожен палець який-небудь персонаж («Рибки» – кисті правої та лівої рук зображують плавні рухи риб. Спочатку вони плавають нарізно, а потім разом, тому, що разом веселіше та ін.);

– пальчикова гімнастика – передбачає систему вправ і фігур, які мають на меті здійснювати навантаження на різні групи м'язів рук, розвивають уміння утримувати певну позу, переключатися з однієї постави на іншу, чергувати напруження й розслаблення м'язів.

Отже, в закладі дошкільної освіти рекомендується на кожному занятті приділяти увагу пальчиковим іграм та пальчиковій гімнастиці з промовлянням скоромовок, розповідей, казок та ін. Використання гри з пальцями допомагає не лише розвивати мовлення та інтелектуальні здібності, творчість, мислення та фантазію дитини, а й приносять задоволення, створюють позитивний настрій.

Список використаних джерел

1. Савіна Л.П. Пальчикова гімнастика для розвитку мовлення дошкільнят: посібн. для батьків і педагогів. К: Школа, 2001. 47 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Наказ міністерства освіти і науки України № 33 від 12 січня 2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>.

3. Розвиток дрібної моторики у дітей із загальним недорозвиненням мовлення». URL: <http://kirc.kupyansk-rada.gov.ua/info/page/18351>.

Кратко Галина

студентка Волинського національного університету імені Лесі

Українки

науковий керівник –

кандидат філологічних наук, доцент Фенко Марія

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ КОМУНІКАТИВНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

Розвиток чуття мови та виховання культури мовлення вимагають особливої організації мовленнєвої роботи, спрямованої на збагачення словника, формування граматичної упорядкованості, зв'язності висловлювань під час роботи з текстом, розвиток чутливості до краси й точності художнього слова.

Мовленнєвий розвиток дошкільника – складний психологічний процес, який визначається мірою сформованості знань, умінь та навичок дитини і виявляється в соціальній та інтелектуальній активності у колі дорослих та однолітків. Оволодіваючи мовленням, вивчаючи мову, дитина засвоює систему знань, суспільно прийняті норми поведінки – основу її життєвої компетентності.

Проблемними питаннями в системі мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, вважаємо, збіднену лексику, недосконалу граматику та фонетику. Удосконалення мовлення та виховання мовленнєвої культури вимагають особливої організації мовленнєвої роботи. Саме тому на сучасному етапі у дошкільній педагогіці відбувається низка оновлюючих процесів: оновлення, збагачення змісту освіти; запровадження новітніх

підходів до організації роботи з дітьми; запровадження інновацій різного рівня. Серед таких виділяють загально-педагогічні інноваційні підходи: компетентнісний (формування мовленнєвої компетентності дитини); особистісно орієнтований; інтегрований; комунікативний; індивідуальний.

Також існують інноваційні підходи, методи, технології, які певною мірою слугують активізації мовленнєвого розвитку дитини: навчання грамоти за технологіями Є. Шулешка та М. Зайцева; творчий розвиток за методами Л. Фесюкової; комунікативний розвиток за технологією Т. Піроженко тощо.

Загальноновизнаною інновацією у сфері мовленнєвого розвитку дитини є методика, методи та прийоми пропонувані А. Богуш та Н. Гавриш. Зазначимо, що ця методика ввібрала в себе усі новітні підходи та технології «педагогічного ринку» [2; 4].

Важливо усвідомити, що мовленнєвий розвиток малюка та художньо-мовленнєва діяльність із дітьми – це компонент багатьох видів педагогічної роботи: пізнавальний розвиток, навчання грамоти, художньо-естетичний розвиток, патріотичне виховання, становлення провідної діяльності тощо. Прогресивною, на думку А. Богуш та Н. Гавриш, є така позиція у мовленнєвому розвитку дошкільників, за якою пропонується активна «дослідницька» діяльність дитини зі сприйняття літературного твору, момент її співтворчості з автором [2; 4]. «Проживання», прийняття дитиною літературного твору, можливість «грати» з художнім словом надають процесу сприймання більш глибокого змісту, загострюють увагу на мовному матеріалі. Тому засобами художньої літератури слід розвивати як лексичну, граматичну, фонетичну компетентність, так і виховувати культуру мовлення дошкільників, розвивати поетичний слух, прищеплювати любов до художньої літератури як мистецтва слова.

Вважаємо, що основним засобом педагогічної роботи має бути діалог дорослого з дитиною, а формою активності – творчість.

За Т. Піроженко пропонувані параметри мовленнєвого становлення дошкільника представлені з позицій комунікативного підходу до розвитку засобів мовлення. Принциповою позицією цього підходу є твердження про те, що міжособистісна взаємодія – основа взаєморозуміння [5]. Мета і результат мовної взаємодії – розуміння – відбувається лише за умови, коли реалізуються міжособистісні відносини між людьми [5].

Комунікативний підхід до діагностики розвитку мовлення розглядає дитину як активного й ініціативного учасника соціальної взаємодії, у якій дошкільник має не лише засвоїти суспільний досвід (мову), але й щоразу самостійно застосовувати засвоєне, робити свій власний вибір адекватних до ситуації засобів спілкування, нарешті, створювати свої власні засоби для реалізації мети взаємодії. Через те, в комплексному підході такою важливою є саме діагностика (і своєчасне формування) потреб, мотивів спілкування, інтересів, бажань, ціннісних орієнтацій, пов'язаних із людиною. Координати «людина» та «її ставлення до інших» є найважливішими для мовленнєвого становлення дошкільника. Дуже важливо забезпечити високий рівень мовленнєвої культури наших вихованців, тобто: багатство мовлення – великий обсяг словника, розуміння та доцільне використання слів та словосполучень; розмаїтість мовних засобів виразності (інтонаційної і стильової); точність мовлення, тобто оптимальне слововживання, вміння добирати слова, які найкраще передають зміст висловлювання.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Київ, 2012.
2. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Одеса, 2010.
3. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку: програма та методичні рекомендації / уклад. А.М. Богуш. К.: МО, 2007.

4. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення: метод. посібник для вихователів. Донецьк: ТОВ «Лебідь», 2011.
5. Піроженко Т.О. Мовленнєве зростання дошкільника. К., 2009.

Линник Тетяна

вихователь закладу дошкільної освіти № 10

м. Луцька Волинської області

ДУХОВНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ СВОБОДИ ДІЙ І ПОВЕДІНКИ ДОШКІЛЬНЯТ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вихователь – актор, роль якого триває не годину і не дві, а довгі роки. Він повністю занурюється у свою роль, живе нею. Вихователь – лікар, який лікує не тіло, а душу. Вихователь – будівельник. Він будує людські долі. У той же час, вихователь – проста людина. Зі своїми радощами і печаллями, проблемами. Він багатогранний і цікавий, добрий і суворий, справедливий і непідкупний. Звідки ж бере свої сили вихователь, щоб одночасно бути вихователем і педагогом, артистом і скульптором, батьком і матір'ю.

Кожна моя хвилина з дітьми – це маленький спектакль, це прояв людяності, етичності, моральності, це пізнання світу і себе в ньому, це супровід дитини у її всебічному розвитку. Сьогодні спрямування педагогів на формування у дошкільників життєвої компетентності, свободоспроможності через введення малюків у світ театру є актуальним в організації буття дитини.

Сьогодні ставить запит на активну особистість. Якщо хочемо побудувати цивілізоване громадянське суспільство, то мусимо ні на крок не відступати від основного принципу – пріоритету прав і свобод людини. Унікальні можливості для художнього розвитку дітей, формування

свободи дій і поведінки малюків в освітньому процесі закладу дошкільної освіти має театралізована діяльність – специфічний вид активності малюків, найулюбленіший вид їхньої творчості. Театралізована діяльність, яка є імпровізаційною, виступає як активний, індивідуальний, творчий процес і об'єднує різні за характером творчі принципи – продуктивний, виконавчий та оформлювальний.

Наукові дослідження та кращий педагогічний досвід свідчать, що театралізована діяльність є перспективною, має практичну цінність у розв'язанні завдань сучасного закладу дошкільної освіти, сприяє не тільки формуванню свободи дій і поведінки, але й розвитку соціально-моральної компетентності, допомагає дітям позбутися закомплексованості.

Найвищим щаблем розвитку духовно-практичної сфери особистості вважається моральна поведінка, вчинок, дія. Спостерігаючи за дітьми у різних видах діяльності, ми дійшли висновку, що саме театралізована діяльність є дієвим засобом морально-духовного виховання. У ній відкривається своєрідний казковий світ, у якому зіставляється хороше і погане, добре і зло, сумне й радісне, красиве й потворне, щире і лицемірне. Ми намагаємось створити такі умови, які допоможуть набути певний моральний досвід, задовольнити пізнавальний інтерес, успішно налагодити міжособистісні відносини, виявити і закріпити духовні якості у відповідних діях. Тому обрана нами тема має на меті формування свободи дій і поведінки засобами театралізованої діяльності в активній взаємодії педагога і вихованця. У довільній поведінці відображається цілісність людської свідомості і самосвідомості. І важливо, щоб саме в дошкільному віці внутрішня свобода гармонійно відображалась у зовнішніх проявах. Адже, свобода дій і поведінки є визначальним показником і мірою морально-духовного розвитку особистості.

Відтак, ми зрозуміли, що дане питання є актуальним і доступним, а головне, просто необхідним для моїх 39 маленьких «Я» у їх духовному становленні. А що ж відбувається у реальному житті?

Звісна річ, ми не можемо помістити малюка у «стерильні» умови і тому часто-густо перший життєвий досвід буває як позитивний, так і негативний. У кожній окремій ситуації, яка трапляється у нашій групі, ми перш за все беремо до уваги мотивацію даної дії, вчинку. Наприклад, ділитись іграшками, солодощами можна з різних причин: заради похвали, визнання або за переконанням. І ось останній мотив, на нашу думку, є моральним. Саме програвання реальних ситуацій у театралізованій діяльності і погляд на себе зі сторони, дає можливість дитині самостійно зрозуміти, що таке моральні норми і зробити свій вибір за переконанням. Також у своїй педагогічній практиці ми намагаємось не залишити без уваги спробу дитини удосконалити свою поведінку, не наголошую на помилках і прорахунках. Навпаки, завжди відкрито пишаємось добрими вчинками своїх вихованців, а натомість, у їхніх очах бачимо впевненість і бажання надалі чинити ще краще. Дитячі сердечка відгукуються на внутрішні і зовнішні неприємності інших (героїв сюжету і реальних людей), проявляють співчуття, щирість, добротність. Отож, у театралізованій грі, як і в реальному житті, виникають аналогічні переживання, що сприяють формуванню свободи дій і моральної поведінки.

Враховуючи недостатній рівень сформованості театральних умінь дошкільників, можна використовувати три типи підготовчих вправ, які активізують уяву і творчість дітей, формують вміння довільно діяти і грати будь-яку роль:

– перший тип вправ використовується з метою розвитку уваги і уяви. Це вправи, які навчають дітей контролювати увагу, зосереджуватися на об'єкті, який в даний момент важливіший за інші (наприклад, «Звуки природи»), розвивають вміння на основі асоціацій створювати образи.

– другий тип вправ формує вміння: розуміти і емоційно висловлювати різні стани з допомогою інтонації, знаходити засоби виразності для висловлення свого настрою з допомогою міміки; підбирати власні виразні жести і самостійно будувати пантоміміку.

– третій тип вправ являє собою варіант дитячого аутотренінгу і формує вміння психологічно налаштуватися на виконання майбутнього дії, швидко переключатися з однієї дії на іншу, контролювати міміку, позу, жести; тренує здатність змінювати свої переживання, вираз обличчя, ходу, рухи згідно з емоційним станом.

Аналіз та спостереження дають можливість зробити висновки про те, що дії і поведінка дошкільників групи «Мудрійки» набули певної моральної спрямованості; діти впевнені в собі, творчо використовують одержані знання й уміння в інших видах діяльності (ігровій, мовленнєвій, музичній). Можуть творчо самовиражатись, використовувати прийоми імпровізації, перевтілення. Спостерігається великий і різносторонній вплив театралізованої діяльності на особистість дитини, що дозволяє використовувати її як сильний, але не нав'язливий педагогічний засіб для формування розкнутості, вільної і природної поведінки.

Отже, введення дошкільників у світ театралізованої діяльності (як і будь-якої іншої) повинно бути спрямоване на переживання позитивних емоцій, задоволення бажань. Діти навчаються легше сприймати невдачі, не боятися труднощів. Такі ситуації чудово загартовують характер дитини, вчать переживати свій програш, виховують здатність поступатися один одному.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Театр і гра. К. : Томіріс, 2002. С. 108-144.
2. Базовий компонент дошкільної освіти України / наук. кер. А.М. Богущ. К., 2012. 26 с.
3. Зими́на И. Театр и театрализованные игры в детском саду. *Дошкольное воспитание*. 2005. № 4. С. 3-4.
4. Маханева М. Д. Театрализованные занятия в детском саду. М. : Сфера, 2001. С. 23-31 .
5. Холодна К. І. Виховуємо творчістю. *Дошкільний навчальний заклад*. 2009. № 2. С. 13-18.

Марчук Віра

вихователь закладу дошкільної освіти (ясла - садок) № 9
комбінованого типу Луцької міської ради

ПАЛИЧКИ ДЖОРДЖА КЮЇЗЕНЕРА ЯК ОДНА З ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

З поміж важливих завдань закладів дошкільної освіти особливої активності набирає проблема розумового розвитку дітей. Логічне мислення – необхідний елемент засвоєння матеріалу в будь-якій галузі знань, в тому числі й в математиці.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що педагог має сформувати в дитини вміння жити, сприймати життя в цілісності. Це значно складніше, ніж окремо формувати систему знань і вмінь із математики, природи, грамоти. Дитина не володітиме істинним світоглядом, якщо не вмітиме цілісно сприймати світ. Саме тому блок логіко-математичних умінь включає кожна з освітніх ліній Базового компоненту [1].

Дитина за своєю природою – дослідник, експериментатор. Вона намагається пізнати цей світ у всьому його розмаїтті. Щоб задовольнити природну потребу малюка в пізнанні довкілля, педагоги використовують у своїй роботі інноваційні та розвивальні технології. Однією з універсальних освітніх технологій, яка сприяє розвитку в дітей математичних знань і вмінь, є технологія «Кольорові палички Дж. Кюїзенера», автором і розробником якої вважають бельгійського учителя початкової школи Джорджа Кюїзенера. У своїй роботі вчений дотримувався концепції «Дитина краще засвоює навчальний матеріал, якщо він знаходиться перед

її очима, як навчальний посібник, а ще краще, якщо з ним можна зробити деякі дії, чи погратись» [3].

Займаючись з дітьми математикою використовував набори Ф. Фребеля та М. Монтесорі і зрозумів, що їх застосування дає вагомі результати та покращує рівень засвоєння дітьми знань. Зацікавившись цим, а особливо кольоровими паличками, почав працювати над удосконаленням рахункового матеріалу. Так і виник авторський ігровий посібник «Кольорові палички» або як сам він їх називав «Кольорові числа».

Основні особливості вказаного дидактичного матеріалу – абстрактність, універсальність, висока ефективність.

Палички Дж. Кюїзенера, як дидактичний засіб, в повній мірі відповідають специфіці й особливостям формування елементарних математичних уявлень у дошкільнят, відповідно їхніх вікових можливостей, рівню розвитку дитячого мислення, в основному наочно-дієвого і наочно-образного. У мисленні дитини відбивається перш за все те, що спочатку відбувається в практичних діях з конкретними предметами. Робота з паличками дозволяє перевести практичні, зовнішні дії у внутрішній план, створити повне, чітке і в той же час досить узагальнене уявлення про поняття.

Виникнення уявлень, як результат практичних дій дітей з предметами, виконання різноманітних практичних операцій, які є основою для розумових дій, вироблення навичок рахунку, вимірювання, обчислень, створюють передумови для загального розумового і математичного розвитку дітей.

З математичної точки зору палички – це множина, в якій приховані численні математичні ситуації. Колір і величина, моделюючи число, підводять дітей до розуміння різних абстрактних понять, що виникають в мисленні дитини як результат її самостійної практичної діяльності («самостійного математичного дослідження»): палички однакової довжини мають один і той же колір і, природно, означають одне і те ж число; чим

більша довжина палички, тим більше значення того числа, яке воно виражає. Кольори, в які забарвлені палички, залежать від числових відносин, визначених простими числами першого десятка натурального ряду чисел.

Палички Дж. Кюїзенера, як ми уже наголошували, називають ще кольоровими паличками, кольоровими числами, кольоровими лінієчками, рахунковими паличками [4, с. 16].

Існує 2 варіанти паличок. Перший – це об'ємні брусочки різної довжини та кольору. Другий варіант складається зі смужок 2x2 см, 2x4 см, 2x6 см, 2x8 см, 2x10 см, 2x12 см, 2x14 см, 2x16 см, 2x18 см, 2x20 см.

Працюючи з дітьми середнього дошкільного віку, ми обирали і брусочки і смужки. Брусочками зручно користуватися на горизонтальних поверхнях, а смужки можна використовувати ще й на вертикальних (магнітних дошках).

Набором паличок (лінієчок) забезпечується кожна дитина. Палички відрізняються величиною та кольором, вони моделюють певні числа: біла – позначає число 1, рожева – 2, блакитна – 3, червона – 4, жовта – 5, фіолетова – 6, чорна – 7, бордова – 8, синя – 9, оранжева – 10.

У комплекті діє головне правило: чим довша паличка, тим більше число вона позначає. А от на скільки більше чи менше можна визначити з допомогою паличок меншого розміру.

Кожному числу відповідає свій колір. Дж. Кюїзенер надав їм кольори не випадково, а пов'язав з певним співвідношенням їх за величиною. Палички 2,4,8 (рожева, червона та бордова) утворюють «червону сім'ю»; 3, 6, 9 (блакитна, фіолетова та синя) – «синю сім'ю», а 5 та 10 (жовта та оранжева) складають «жовту сім'ю». Таким чином, числа з «червоної сім'ї» кратні двом, з «синьої» – трьом, «жовтої» – п'яти. Паличка білого кольору (один) – ціле значення і входить до кожного числа, а от сімка чорного кольору «живе» окремо від інших.

За допомогою кольорових паличок діти легко засвоюють кількісну і порядкову лічбу, усвідомлюють співвідношення, вчаться ділити ціле на частини і вимірювати об'єкти, опановують арифметичні дії додавання, віднімання.

Палички Дж. Кюїзенера ми пропонуємо дітям з двох років для виконання найбільш простих вправ. Також використовували у другій молодшій, середній, старшій групах. З паличками наші діти вправлялися індивідуально, по кілька осіб, невеликими підгрупами. Вправи пропонували дітям в ігровій формі.

Підбір вправ здійснювали з урахуванням можливостей дітей, рівня їх розвитку, інтересу до вирішення інтелектуальних і практичних завдань. При цьому дотримувались принципу «від простого до складного».

Організуючи роботу з паличками Дж. Кюїзенера ми дотримувалися таких етапів:

на I етапі, сенсорному, відбувається накопичення практичного досвіду на основі сенсорного розвитку. Метою цього етапу є формування зорового та тактильного уявлення про палички. Початковий етап знайомства з дидактичним матеріалом передбачає використання сенсорних ігор та вправ, в процесі яких діти маніпулюють та граються з деталями. Усе це потрібно для того, щоб діти якомога більше розглядали і брали в руки деталі й таким чином запам'ятовували їх візуально і на дотик.

На II етапі відбувається формування уявлень про палички. Діти дізнаються, що палички мають різний колір та розмір. Палички можна описувати такими словами, як «біла» (та всіма іншими назвами наявних кольорів), «довга», «коротка», «найдовша», «найкоротша», «висока», «найвища», «низька», «найнижча». Пропонуємо проводити ігри з групування та співвідношення паличок за кольором, за довжиною з послідовним ускладненням ігрового завдання: розкладання паличок за кольором (довжиною) на групи; розкладання паличок, що різко різняться за кольором (довжиною); розкладання паличок, що близькі за кольоровими

тонами (що найменше відрізняються за довжиною); співвідношення паличок за виділеними властивостями.

Дітям цікаво буде пограти в ігри: «Зроби підлогу в кімнатах», «Килимки», «Парканчики», «Продовж узор (ланцюжок)», «Розклади в коробочки» (що відрізняються за кольором та розміром), «Доріжки (килимки) для мотрійок». Далі дітям пропонується порівнювати палички за довжиною і викладати їх в ряд від найменшої до найбільшої. Спочатку діти вчать викладати палички на зображення, потім за зразком, і пізніше, з'явиться зображення за задумом, як наслідок систематичного навчання.

На III етапі пропонуємо використовувати ігри та вправи логічного змісту, що дають дітям змогу самостійно шукати рішення на основі зорового сприймання інформації [2].

Ефективне застосування паличок Дж. Кюїзенера можливо в поєднанні з іншими посібниками, дидактичними матеріалами, а також і самостійно. Палички, як і інші дидактичні засоби розвитку математичних уявлень у дітей, є одночасно знаряддям професійної роботи педагога та інструментом навчально-пізнавальної діяльності дитини. Велика їх роль в реалізації принципу наочності, поданні складних абстрактних математичних понять у доступній формі малюкам, в оволодінні способами дій, необхідних для виникнення у дітей елементарних математичних уявлень. Важливі вони для накопичення чуттєвого досвіду, поступового переходу від матеріального до матеріалізованого, від конкретного до абстрактного, для розвитку бажання опанувати числом, рахунком, виміром, найпростішими обчисленнями, вирішення освітніх, виховних, розвиваючих завдань і т.д.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник А. М. Богуш,; Авт. кол-в: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та ін. К. 2012. 26 с.

2. Комарова Л.Д. Как работать с палочками Кюизенера? *Игры и упражнения по обучению математике детей 5-7 лет.* М: Издательство «ГНОМ и Д», 2008. 64с.

3. Методика Джорджа Кюизенера Кольорові палички. / vseosvita. ua. Бібліотека. Дошкілля.

4. Нікітченко С. Вивчаємо математику з паличками Кюизенера. *Дошкільнє виховання.* 2012. № 3. С. 16-19.

Мацюк Зоряна

кандидат філологічних наук, доцент

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ВИКОРИСТАННЯ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ БУДІВЕЛЬНО-КОНСТРУКТИВНОЇ ГРИ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Останні десятиріччя всі високорозвинені країни впроваджують і широко використовують позитивну тенденцію процесу інтеграції дітей з особливими потребами в загальний соціум. Освітній інклюзивний простір стає доступним для таких дітей, адже право на рівний доступ до якісної освіти та навчання за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу – це право всіх дошкільників і здобувачів освіти. Однак шлях, який вони повинні пройти для цього значно відрізняється від загальноприйнятого в педагогіці: фізичні та психічні недоліки змінюють, обтяжують процес розвитку, причому кожне порушення по-своєму змінює розвиток зростаючої людини. Така дитина потребує зовсім інших, ніж звичайно, умов освіти для того, щоб перебороти обмеження і вирішити ті освітні завдання, що стоять перед нею, а також сформувати й навчитися користуватися в повсякденному житті навичками самообслуговування, соціально-побутової орієнтації, свідомої регуляції власної поведінки в

суспільстві, формувати і розвивати здатність до максимально незалежного життя, у тому числі через професійне самовизначення, соціально-трудова адаптацію, активну й оптимістичну життєву позицію. Залежно від ступеня обмеження можливостей, діти з особливими потребами можуть оволодівати різними рівнями освіти.

Однією з важливих умов оновлення системи освіти є залучення до процесу навчання через гру. Сьогодні робота з конструювання значно розширює зміст і корекційно-розвивальні можливості навчально-виховного процесу, оскільки під час занять діти істотно поглиблюють свої знання про різні властивості предметів. Серед найулюбленіших для дітей будь-якої вікової категорії є будівельно-конструктивні ігри. Будівельна гра – це така діяльність дітей, основним змістом якої є відображення навколишнього життя в різноманітних будівлях і пов'язаних із ними діях [2, с. 63]. Навчання через гру представлено в багатьох системах (Ф. Фребеля, Л. Шлегер, вальфдорфська педагогіка ін.), однак термін «будівельно-конструктивна гра» з'явився порівняно недавно (П. Саморукова, В. Лісіна). Однією з основних особливостей цієї гри є те, що в її основу покладено конструктивні вміння та здібності, внаслідок чого вона якнайбільше наближена до творчої практичної діяльності дитини, зокрема, до конструювання.

Будівельно-конструктивні ігри, якоюсь мірою, схожі з сюжетно-рольовими і деякі дослідники розглядають їх як різновид. Однак між ними є істотні відмінності: у сюжетно-рольовій грі відображено насамперед різноманітні явища і освоєно взаємини між людьми, а в будівельно-конструктивній – конструктивна творчість дітей і розвиток інтересу до техніки.

Використовуючи конструктори, діти з особливими потребами, практично осягають найпростіші закони фізики, працюють із різними деталями, інструментами, завдяки чому розвивається дрібна моторика рук, окомір. Водночас дитину захоплює сам процес творення, конструювання.

Особливістю ігор із будівельними матеріалами є те, що для засвоєння конструктивних умінь необхідно спеціальне навчання на заняттях [1, с. 58]. Без послідовного формування конструктивних умінь гра залишається на рівні маніпуляцій. Діти працюють із дрібними деталями, навчаються користуватися такими інструментами як шило, ножиці, викрутка тощо, готують руку до письма.

Під час конструктивної діяльності в дитини з особливими освітніми потребами формуються такі важливі якості особистості, як самостійність, ініціативність, організованість, цілеспрямованість, наполегливість. Оформлюючи споруди, прагнучи досягти гармонії форми і кольору, оцінюючи доцільність використання тих чи тих прикрас, діти розвивають свій художній смак. Будівельно-конструктивні ігри сприяють розвитку творчості, мислення, просторової уяви, що лежать в основі конструкторської діяльності [4, с. 118]. Під час гри відбувається формування позитивних взаємовідносин між однолітками. Зазвичай, будівельно-конструктивні ігри мають груповий або колективний характер і тому сприяють розвитку взаєморозуміння, учать уважно відноситися до інших, спілкуватися з однолітками і дорослими. Крім того, у дітей помітно розвивається інтерес до техніки, вони вчаться завершувати почату справу до кінця, бачити результат колективної праці, її користь.

Ігри з будівельним матеріалом приносять дітям з особливими освітніми потребами емоційну насолоду, почуття радості від вирішення різноманітних конструкційних завдань, зміцнюють віру в свої сили, виховують почуття власної гідності. Завдяки постійному тренуванню їхні рухи стають точними, швидкими, спритними, легко піддаються зоровому контролю, покращується узгоджена робота м'язів. Ознайомлення з будівлями і спорудами, історичними пам'ятками розвиває у дітей смак, інтерес до архітектури. Великого значення у використанні будівельно-конструктивних ігор має матеріал. На сьогодні існує великий асортимент конструкторів і будівельних наборів, які використовуються для дитячого

розвитку, у процесі якого здійснюється інтелектуальний розвиток дитини, формуються здібності до технічної творчості [3, с. 86]. Ці іграшки розвивають розум, кмітливість і трудові навички. Діти засвоюють схему виготовлення споруди, вчаться планувати роботу, уявляючи її загалом, здійснюють аналіз і синтез конструкції, фантазують. Установлено, що для розвитку конструктивних уявлень дуже важливо вчасно переходити від використання готових конструкцій та їхніх детальних зображень до використання схем.

У спеціалізованому закладі для будівельно-конструктивних ігор створюються спеціальні умови. Однією з основних умов є організація предметного середовища, тобто наявність необхідного будівельного матеріалу відповідно до завдань розвитку конструктивної діяльності дітей з особливими потребами. Необхідно визначити в кожній віковій групі час і місце для даних ігор. Дрібний будівельний матеріал і конструктори краще зберігати в шафі або на стелажі; великі будівельні конструктори розміщують далі від столів, оскільки будівельні ігри вимагають більшого простору. Крім того, юні будівельники часто об'єднуються в групи з кількох осіб, розмовляють, радяться, переносять деталі, вносять зміни в будівлі. Зазвичай в групі для зберігання будівельного матеріалу відводиться постійне місце – будівельний куточок. Деталі складаються акуратно, з дотриманням техніки безпеки.

Отже, способи чуттєвого пізнання, вміння виділити властивості та якості предметів формуються в процесі будівельно-конструктивних ігор, які розвивають вміння цілеспрямовано розглядати предмети і споруди, уявно ділити їх на частини, порівнювати, бачити спільне і відмінне, робити висновки й узагальнення, виокремлювати основні елементи конструкції, від яких залежить розміщення інших. Усе це сприяє формуванню інтелектуальної готовності дитини до шкільного навчання. У дітей з особливими освітніми потребами виробляється вміння користуватися сенсорними еталонами (системами геометричних форм і тіл, просторових

відношень, кольорів тощо), їхні дії стають усвідомленими, вони починають самостійно оволодівати узагальненими способами зведення подібних споруд у змінених умовах.

Список використаних джерел

1. Бурова А. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Тернопіль, 2010. С. 57-64.
2. Куцакова Л. В. Конструювання і ручна праця в дитячому саду: посібник для вихователя дитячого садка. М., Просвітництво, 1990. 256 с.
3. Ліштван З. В. Ігри та заняття з будівельним матеріалом в дитячому садку: посібник для вихователя дитячого садка. М., Просвітництво, 1971. 145 с.
4. Нечаєва В. Г. Конструювання в дитячому садку: посібник для вихователя дитячого садка. М., 1961. 276 с.

Симчук Олена

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник –

доктор педагогічних наук, професор Семенов Олександр

ФОРМУВАННЯ КОЛЬОРОВІДЧУТТЯ В ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Малюнок є важливим феноменом дошкільного дитинства. Цінність дитячого малюнка полягає в його поліфункціональності в соціумі, важливості для самої дитини, її батьків, педагогів і психологів, що працюють у галузі дошкільної освіти. Для фахівців дитячий малюнок є матрицею внутрішнього світу, розвитку всіх сфер особистості дитини, її соціалізації, «Я-концепції». Малюнок презентує дитину в соціумі як компетентну і успішно соціалізовану, позитивно або негативно налаштовану. У зв'язку з цим вивчення виразності дитячого малюнка

виступає актуальною проблемою сучасної психолого-педагогічної науки і практики.

Велику роль в естетичному розвитку дітей дошкільного віку відіграє образотворче мистецтво, що пов'язане із творенням кольорових образів дійсності і в цьому плані найкраще відображається в живописі. Живопис – це один з найстародавніших, найбільш яскравих і поширених видів образотворчого мистецтва, що за допомогою фарб передає навколишній світ. Це галузь духовного життя людей, в якій завжди знаходять вираз їх почуття, думки, інтереси і переконання людей. Фарбами і лініями вони передавали своє уявлення про життя і смерть, про добро і зло, про минуле і сучасне, свої мрії про майбутнє.

Колір виступає одним з головних виражальних засобів у дитячому малюнку. Професіоналам у галузі дошкільної освіти важливо знати різні аспекти кольорознавства в тому плані, що колір розглядається як фізична, фізіологічна, психологічна та естетична категорія.

Оскільки навчання основам колористики базується на формуванні сприймання кольору в довкіллі, творах мистецтва, практичній роботі з кольором, значну увагу слід приділити працям психологів, яким належать теоретичні та практичні дослідження психологічних закономірностей та особливостей розвитку дітей дошкільного віку (П.П. Блонського, Л.С. Виготського, Г.С. Костюка, А.А. Люблінської, С.А. Рубінштейна, А.В. Запорожця та інших). Це дозволяє розглянути психологічну сторону процесу сприймання відповідно до їх вікового розвитку [4].

Процес ознайомлення дітей з колористикою досить довготривалий. Засобом одержання кольору у живопису служать фарби. Вони складаються з різноколірних пігментів (фарбуючих речовин), крупинки яких не розчиняються, а з'єднуються в'язучими матеріалами. Фарби ділять на олійні, темперу, гуашеві й акварельні. Зараз виробляється все більше й більше фарб з різними назвами, але їх кількість ніколи не вичерпає безмежну різноманітність кольорових відтінків природи. Під час навчання

живопису широко використовуються акварельні фарби, які випускаються у плитках, тюбиках, чашечках або ванночках. Найзручніше користуватися фарбами у чашечках і ванночках. Акварельні фарби вицвітають на сонячному світлі, правда, не всі однаково. Сухі акварельні фарби перед роботою слід добре розмочити водою. Щоб уникнути забруднення фарби іншими кольорами, потрібно мати дві посудини: одну – для промивання пензля, другу – з чистою водою. Воду треба своєчасно міняти. Білило в акварельному живопису, як правило, не застосовується. Світліші тони фарби дістають, добавляючи до неї більшу кількість води. Під час роботи аквареллю фарбу наносять пензлем тонкими прозорими шарами на папір. Через нанесений шар фарби повинні просвічуватися папір і раніше накладені шари фарб. Це дає можливість дістати різноманітні кольори й відтінки.

Вважається, що саме малювання сприяє розвитку почуття кольору дітей дошкільного віку, однак чимале значення мають заняття з ліплення та аплікації, на яких також використовуючи колір матеріалів (пластиліну, кольорового паперу), можна досягти успіху на цій ниві.

Через образотворчу діяльність діти активно передають враження, які вони дістали в процесі навчання і виховання. Така діяльність близька до гри і розповідей дітей. Одні сторони навколишнього життя, діти краще передають у творчих іграх, інші – в розповідях, і нарешті, - в малюнку, ліпленні, аплікації.

Колір не тільки надає важливу інформацію про предмет, але й має здатність викликати думки та почуття. Психологічний аспект сприйняття кольору пов'язаний з емоційним, соціально-культурним та естетичним, отже спроба складання чітких відповідностей між кольором та емоційним станом не можна назвати плідними. Колірний зір людства пройшов тривалий шлях еволюції разом з розвитком суспільства, культури та мистецтва, він постійно розвивався та збагачувався новим досвідом. Під почуттям кольору розуміється складне сприйняття кольору сучасною

людиною, збагачене рядом образів, асоціацій і уявлень, пов'язаних з кольором.

За межами дитячого садочка у дітей закріплюються вміння та навички, здобуті ними на заняттях. Роботи, які виконують діти з власної ініціативи є особливо улюбленими і привабливими для дітей. Саме вони, стимулюють їх до пізнання та саморозвитку, до активності та фантазії, до створення власних творів.

Рекомендації для вихователів закладів дошкільної освіти:

1. Більш широко впроваджувати системну роботу з формування почуття кольору у дітей в образотворчій діяльності, що включає заняття, спрямовані на розвиток почуття кольору в різних видах діяльності (малюванні, аплікації).

2. Надавати дітям знання з народних українських символічних знаків.

3. Використовувати нетрадиційно пластилін та кольоровий папір.

4. Розповідати та пояснювати дітям про властивості кольору.

5. Розвивати у дітей почуття кольору, прищеплювати поняття правильного поєднання кольорів.

6. Вносити необхідні корективи в освітній процес за аналізом одержаних результатів відповідно до поставленої мети.

7. Вчити назви кольорів та відтінків у необмеженій кількості.

Заняття з образотворчої діяльності надають можливість формувати почуття кольору дітей, розвивають їх композиційні здібності, прищеплюють акуратність, посидючість, працелюбність, творче ставлення до праці, формують у дошкільнят окремі навички та вміння, які їм знадобляться у практичній діяльності.

Для подальшого розвитку почуття кольору діти повинні знати:

- теплі кольори (жовтий, оранжевий, червоний);
- холодні кольори (синій).

Вміти:

- для рішення композицій повинні вміти використовувати основи колористики;
- володіти можливостями теплих і холодних кольорів;
- самостійно створювати кольори, відтінки, розбілюючи та змішуючи фарби.

Увагу батьків дітей 6-го року життя треба привертати до кольоротерапії, де колір і навчас, і виховує, і лікує. За допомогою кольору можна стабілізувати фізіологічні функції дітей, сприяти формуванню особистості дитини, розширити знання про його вплив на життя, про вміння корегувати свій стан за допомогою кольору. Треба розвивати вміння дітей спостерігати за природою, робити узагальнення та висновки із спостережень, проводити аналогії, тобто намагатись виховати самодостатню особистість.

Список використаних джерел:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко. К.: Світич, 2008. 430 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф. д-р пед. наук ; авт. кол.: Богущ А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та ін. К., 2012. 26 с.
3. Беленька Г.В. Кольорове намисто : навч.-метод. посіб. для вихователів та батьків дітей дошкільного віку. К. : Сім кольорів, 2014. 76 с.
4. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту Огнев'юк В.О.; авт. кол. Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко та ін.; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець ; Мін. осв. і науки Укр.; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2020. 440с.
5. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підруч. К. : Слово, 2010. 373 с.

СЕКЦІЯ IV. ПІДГОТОВКА І ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Бартків Оксана

кандидат педагогічних наук, доцент

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ПРОФЕСІЙНО-ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ

Актуальною проблемою закладів вищої освіти залишається підготовка майбутніх вихователів, формування їхньої професійної майстерності, професійних якостей, без набуття яких неможливе гармонійне виховання й навчання дітей дошкільного віку. Професійні та особистісні якості вихователя посідають центральне місце у процесі професійної підготовки і є основною умовою її результативності.

Теоретико-методичні засади професійно-педагогічної підготовки фахівців дошкільної освіти розкрито у працях Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богущ, Н. Гавриш, Н. Кічук, О. Кононенко, К. Крутій, Н. Лисенко, Т. Поніманської, Л. Покроєвої, О. Поліщук, Н. Семенової О. Семенова та інших. Питання педагогічної майстерності, професійних якостей в структурі професійної підготовки педагога розглянуто в наукових доробках Є. Барбіної, Т. Вахрушевою, І. Зязюном, Л. Загородньої, Л. Кайдалової та ін.

Професійні якості – це окремі динамічні властивості особистості, її психічні й психомоторні властивості (виражені рівнем розвитку відповідних процесів), а також фізичні якості, які відповідають вимогам певної професії й сприяють успішному оволодінню нею [3]. У свою чергу, В. Андрієвська визначає професійно важливі якості як психологічні якості особистості, що визначають продуктивність (якість, результативність тощо) діяльності [4].

На думку І. Балицької, професійно важливі якості вихователя – це якості, які необхідні для ефективного виконання ним завдань розвитку, навчання і виховання дітей [1]. На основі проведеного аналізу професійно-важливі якості вихователя ЗДО визначаємо як індивідуальні властивості педагогічного працівника ЗДО, які необхідні й достатні для ефективної організації освітнього процесу в ЗДО, постійно удосконалюються в педагогічній діяльності, виступаючи його новоутворенням.

З метою формування в майбутніх вихователів професійних якостей нами розроблено систему практичних завдань. Так, для визначення поглядів учених-класиків про важливість володіння комплексом професійних якостей пропонуємо здобувачам вищої освіти завдання виписати низку висловлювань відомих педагогів про сутність та специфіку діяльності вихователя ЗДО та якості, якими має володіти цей педагогічний працівник.

Закріпленню знань студентів, про якості, якими має володіти вихователь ЗДО, пропонуємо заповнити фрейм «Педагогічні якості вихователя» (рис.1). Зазначаємо, що фрейм – схематична (графічна, таблична) репрезентація за родово-видовою залежністю певного явища (факту, об'єкта чи процесу), що уможливорює стисло подати значний за обсягом зміст навчального матеріалу [2].

Рис. 1. Педагогічні якості вихователя ЗДО

Для вдосконалення вмінь майбутніх вихователів упевнено володіти професійно-особистісними якостями (емпатія, стриманість, толерантність, відповідальність, терпимість) у процесі спілкування з дітьми пропонуємо вправу «Скажи про мене щось добре». Для її проведення студентів поділяємо на трійки. Один з членів трійки стає попереду, спиною до інших, котрі мають визначити якості, якими володіє перша особа. За вказівкою викладача або бажання студентів ролі змінюються. По завершенні вправи проводиться обговорення важливих якостей, необхідних в професійній діяльності вихователя ЗДО.

Цікавою є вправа «Вербалізація ознак експресії емоційних станів», в ході виконання якої студентам пропонується описати експресивні ознаки шести емоційних станів (радості, подиву, відрази, гніву, страху, страждання), на які кожен зі студентів орієнтується при з'ясуванні емоційних станів іншого.

З метою закріплення вмінь майбутніх вихователів розвивати власні професійно-особистісні якості (емпатія, толерантність, уважність, доброзичливість, любов до дітей, відповідальність) в ході спілкування з батьками, викладач пропонує молоді перевтілитись у вихователів-практиків, котрі ведуть розмову з батьками своїх вихованців та мають відповісти на їхні питання або прохання різними способами:

- як толерантна, ввічлива та стримана особа;
- як агресивна та безтактна людина;
- як невпевнена; упевнена, знаюча особистість.

Для прикладу можна запропонувати наступні ймовірні ситуації:

– У Вас є особисті плани після робочого дня, а один з батьків запізнюється та просить Вас зачекати його ....

– Один з батьків, що дійсно цікавиться навчанням та вихованням своєї дитини, завжди ставиться до роботи вихователя з розумінням, просить Вашої консультації з певного питання.

– Після багаторазового повторення на одне й те ж запитання мати або батько дошкільника все одно не може зрозуміти або не звертає уваги на Вашу відповідь ...

Для удосконалення знань про професійно-важливі якості вихователя, пропонуємо кожному студенту розробити та захистити проєкт «Професійно-важливі якості сучасного вихователя ЗДО».

Отже, високопродуктивну педагогічну діяльність може здійснювати лише та особистість, яка наділена професійно-важливими якостями. Для вихователя ЗДО пріоритетними є гуманізм та любов до дітей, соціальна зрілість, громадянська відповідальність, високорозвинені інтереси, самовіддане ставлення до професії, а також фізичні якості, які відповідають вимогам певної професії й сприяють успішному оволодінню нею.

Сучасний вихователь дошкільного закладу має гнучко адаптуватися до вимог суспільства, швидко змінюватися у відповідь на можливі його запити.

Список використаних джерел

1. Балицька І. Психологічний портрет сучасного вихователя закладу дошкільної освіти в контексті ціннісного ставлення батьків до даної професії. URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v4/i14/5.pdf>

2. Бартків О.С. Фреймовий підхід при вивченні теми «Соціально-педагогічна робота з дітьми з розладами аутистичного спектра». *Науковий вісник Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. Серія «Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології»*. 2019. № 2. С. 204-216.

3. Манилюк Ю.С., Тищук Л.І. Керівник, майстер, творець: складові професійного успіху: навч.-метод. посіб. для керівників дошкільних навчальних закладів, слухачів післядипломної педагогічної освіти. Житомир: ПП «Рута», 2013. 156 с.

4. Психологічний довідник учителя: в 4 кн., / упоряд. В. Андрієвська. / наук. ред. С. Максименка. Київ: Главник, 2005. Кн. 3. 96 с.

Дордюк Дарія

студентка Волинського національного університету імені Лесі

Українки

науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент Заремба Людмила

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-ЗМІСТОВОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В умовах реформування вітчизняної освіти важливе значення має система дошкільної освіти. Адже саме в дошкільній закладаються основи ментального й духовного здоров'я дитини, виховується любов до України, шанобливе ставлення до родини, оточення та довкілля.

Тому професійна компетентність вихователя закладу дошкільної освіти є важливою умовою формування ціннісно-змістової сфери дітей дошкільного віку. Компетентнісний підхід становить одну із суттєвих складових якості сучасної освіти і представляє методологічні засади усіх людинознавчих наук: філософії, педагогіки, психології, соціології та інших.

Аналіз наукових джерел свідчить, що професійна компетентність розглядається науковцями як певний рівень інтегрування знань, умінь, навичок, досвіду та особистих якостей вихователя, який забезпечує ефективність та якість виконуваної ним професійної діяльності. Виявлено, що учені мають різні підходи до вивчення проблеми розвитку та становлення професійної компетентності вихователя закладу дошкільної освіти адже зміст сучасної дошкільної освіти спрямований на збереження

дитячої субкультури, зорієнтований на цінності та інтереси дитини, урахування її вікових можливостей [1].

Тому головне завдання вихователя полягає в розкритті перед дитиною життя в усій доступній для неї формі: формуванні практичних і життєво необхідних умінь, навичок орієнтуватися в нових умовах життя, становленні ціннісних орієнтацій.

Важливу роль в становленні професійної компетентності вихователя відіграє його професійний саморозвиток. Основні джерела професійного саморозвитку педагогічного працівника ЗДО:

1. Спецкурси у системі післядипломної педагогічної освіти, спрямовані на професійний розвиток і саморозвиток педагогічного працівника ЗДО.

2. Інформаційно-комунікаційні технології (відеопрезентації результатів професійного саморозвитку; скайп-коучінг; вебконференції; портфоліо професійного саморозвитку; використання інших Інтернет-ресурсів).

3. Психолого-педагогічна та методична література.

4. Професійні конкурси.

5. Моніторинг успішності діяльності педагогічного працівника ЗДО.

6. Психологічний супровід процесу професійного саморозвитку педагогічного працівника (інформування; консультування; психотерапія; мотиваційні тренінги тощо).

7. Педагогічні читання із неформальним обміном думками.

8. Оксфордські дебати на теми професійного розвитку і саморозвитку педагогічного працівника ДНЗ.

9. Школи професійного успіху (зустрічі із тими педагогами ЗДО, хто професійно-творчо самореалізовується, обмін досвідом, професійно-творчі майстерні).

Вихователь для дошкільника – це найголовніша після батьків людина, яка користується і повагою і любов'ю. Тому професійна

компетентність вихователя – основа якісних змін у системі дошкільної освіти. Вчені стверджують, що педагогічна компетентність вихователя – це єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності.

Шалва Амонашвілі розглядає педагогічну діяльність як творчий процес. На думку М. Коломієць, компетентність – це сукупність знань, умінь, навичок, які потрібні для успішного виконання його функцій: навчання, виховання, розвитку особистості дитини. А. Маркова вважає, що професійно компетентна людина та, яка: успішно розв’язує завдання навчання й виховання, готує для суспільства особистість з бажаними психологічними якостями; задоволена професією; досягає бажаних результатів у розвитку особистості вихованців; усвідомлює перспективу щодо свого професійного розвитку; відкрита для постійного професійного навчання; збагачує досвід професії завдяки особистому творчому внеску; соціально активна в суспільстві; віддана педагогічній професії, прагне підтримувати навіть у складних умовах свою честь і гідність, професійну етику; готова до якісної та кількісної оцінки своєї праці, уміє сама це робити [3].

Аналіз теорії і практики дошкільної освіти переконує в тому, що формування ціннісно-змістової сфери дошкільника залежить від світоглядних принципів та ціннісних установок вихователя закладу дошкільної освіти. Тому особливої ваги в даному контексті набувають людські якості педагога, які стають професійно значущими та визначальними в організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. До цих якостей вчені відносять: людяність, толерантність, моральність, відповідальність, щирість, справедливість, повагу до інших людей, доброзичливість, самокритичність, чуйність та інше [4].

Найбільш ефективним засобом у розвитку особистості дошкільника, на думку науковців, є гра. Гра – явище соціальне за своїм походженням та змістом, вона є історичним утворенням і зумовлена розвитком суспільства,

його культурою. Це особлива форма життя дитини в суспільстві, діяльність, у якій діти в ігрових умовах виконують ролі дорослих, відтворюючи їхнє життя, працю та стосунки. Функції гри у контексті формування ціннісних орієнтацій дошкільників передбачають збагачення інтелектуального та морального досвіду, накопичення комунікативного досвіду, досягнення емоційного задоволення та перші кроки у формуванні соціального досвіду. Через сюжетно-рольову, режисерську чи сенсомоторну гру дитина набуває досвіду життя в колективі, родині і потроху привчається узгоджувати свої дії з діями інших, здійснювати їх відповідно до загального задуму, підпорядковувати їх словесно сформульованому завданню тощо. Таким чином, через ігрові технології дошкільники оволодівають знаннями про життєві та особистісні цінності, культурну спадщину українського народу.

Отже, професійна компетентність вихователя, накопичення соціального досвіду, засвоєння національних та духовних цінностей, входження дитини в культурно-освітній простір України дозволяє реалізувати основні завдання щодо формування ціннісно змістової сфери дитини дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. URL: <http://www.ipv.org.ua/component/article/8-beh/56>.
3. Гомонюк В. О. Самоактуалізація та самореалізація особистості: сучасні наукові уявлення. Психологія и соціологія. URL: <http://www.rusnauka.com>.
4. Городиська В. В. Історія дошкільної педагогіки: тексти лекцій для підгот. фах. ОС «Бакалавр» гал. знань 0101 «Педагогічні науки» напр. підгот. 6.010101 «Дошкільна освіта». Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. Івана Франка, 2016. Ч. 1. 144 с.

Плясун Анна

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, старший викладач Алендарь Надія

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ РАНЬОГО ВІКУ

Професія педагога дошкільної освіти має характерні особливості, обумовлені психофізіологічними характеристиками особистості дитини раннього віку. На ці особливості вказують у своїх дослідженнях учені, які розглядали питання організації роботи вихователя з дітьми раннього віку: Н.М. Аксаріна, В.В. Гербова, М.І. Лисіна, С.М. Теплюк, М.М. Щелованов.

Цей період розвитку дитини характеризується рядом особливостей. Основна з них – швидкий темп розвитку. Відсутність, недостатність або однобічність виховних дій – все це негативно позначаються на розвитку малюків. Саме тому емоційно забарвлена педагогічна взаємодія, яка необхідна для розвитку дитини, як правило і забезпечує швидкий та позитивний ефект. Внаслідок цього особливу значущість набуває цілеспрямована підготовка вихователів до роботи з дітьми раннього віку.

Зміст поняття «професійна готовність» допомагає встановити можливий рівень її досягнення в процесі підготовки людини до певної сфери трудової діяльності, а також виявити й оцінити рівень професійної підготовленості конкретного студента. Аналіз досліджень показав, що серед науковців (К.М. Дурай-Новакова, М.І. Дяченко, Л.А. Кандибович, Л.В. Кондрашова, А.Г. Мороз, В. О. Сластьонін та ін.) немає єдності у визначенні цього поняття. У науковій літературі існує багато термінів, що описують феномен професійної готовності: «готовність до педагогічної діяльності»; «професіоналізм»; «професійна готовність педагога», «педагогічна готовність»; «професійна компетентність».

Готовність, на думку К.К. Платонова, є інтегральна властивість особистості, початок якої лежить в підструктурі досвіду, тобто, обумовлена, в першу чергу, знаннями, вміннями і навичками. К.К. Платонов відмічав, що професійна готовність фахівця – це суб'єктивний стан особистості, який спрямований не лише на виконання професійної діяльності, але і на здатність її виконувати.

Для нашого дослідження цінна позиція В.О. Сластьоніна у визначенні поняття готовності, оскільки вона більш повно характеризує це складне явище людської діяльності і розкриває всі її сторони. Так, педагог вважає, що готовність до педагогічної праці виступає як сукупність якостей особистості, що забезпечують успішне виконання професійних функцій. Вона включає різного роду установки на усвідомлення педагогічного завдання, моделі імовірнісної поведінки, визначення специфічних способів діяльності, оцінку своїх можливостей відповідно до майбутніх труднощів і необхідності результату [1, с.143].

Він також визначає професійно-педагогічну готовність як синтез взаємозв'язаних структурних компонентів і виділяє:

- а) психологічну готовність, сформовану спрямованість на педагогічну діяльність;
- б) науково-теоретичну готовність, засвоєння психолого-педагогічних і спеціальних знань, необхідних, для компетентної педагогічній діяльності;
- в) практичну готовність, сформованість професійних умінь і навичок;
- г) психофізіологічну готовність, наявність відповідних передумов, необхідних для оволодіння педагогічною діяльністю, формування професійно-значимих якостей особистості;
- д) фізичну готовність, тобто відповідність стану здоров'я і фізичного розвитку фахівця вимогам педагогічної діяльності та професійній працездатності.

Особливістю роботи з дітьми раннього віку є і те, що дорослий повинен спиратися на практичні дії дитини в конкретній ситуації. Мислення і мова дитини завжди бувають пов'язані з її безпосереднім досвідом. Її узагальнення і судження залежать від міри оволодіння предметними діями, тому суто вербальні методи виховання і навчання – інструкції, пояснення правил, заклики до слухняності можуть бути незрозумілі дитині. Ця особливість дітей у період раннього дитинства висуває особливі вимоги до діяльності вихователя: мовне спілкування з дитиною має бути включене в контекст його реального життя, головне місце в якій займають дії з предметами [2, с. 39].

У ході аналізу літературних джерел і нормативних документів ми дійшли висновку, що майбутній фахівець з дошкільної освіти повинен уміти, передусім, вирішувати спеціальні професійні завдання, що сприяють ефективній взаємодії з дітьми раннього віку. Нами був доповнений перелік знань, умінь, якими повинен оволодіти випускник ЗВО для здійснення професійної діяльності, пов'язаної з роботою власне з дітьми раннього віку.

Так, в області виховної діяльності випускник повинен:

- знати закономірності психічного розвитку дитини як суб'єкта освітнього процесу, її вікові та індивідуальні особливості;
- вміти застосовувати психолого-педагогічні знання в різних видах навчально-виховної діяльності;
- мати уявлення про світ, як духовну, культурну, інтелектуальну та екологічну цінність, усвідомлювати себе і своє місце в сучасному суспільстві;
- володіти екологічною, правовою, інформаційною, комунікативною культурою;
- володіти методиками оцінювання виховної роботи в освітніх установах;

– вміти активно займатися самовихованням та брати активну участь в організації культурного простору освітньої установи.

В області освітньої діяльності випускник повинен:

– вміти створювати предметно-розвиваюче педагогічне середовище;
– вміти організовувати і проводити ігри-зайняття з дітьми;
– вміти помічати відхилення в розвитку психічних процесів та емоційно-особової сфери у дітей.

В області навчально-методичної діяльності:

– вміти займатися науково-методичною роботою з проблем педагогіки раннього віку;

– вміти займатися навчально-дослідницькою, дослідно-експериментальною роботою у галузі переддошкільної освіти;

– вміти проектувати напрям корекції виявлених порушень у поведінці дітей раннього віку;

– вміти аналізувати власну діяльність з метою її вдосконалення і підвищення рівня своєї кваліфікації;

– вміти представляти результати своєї педагогічної і науково-методичної діяльності (при атестації);

– вміти створювати індивідуальний методичний фонд: збирати психолого-педагогічну літературу, створювати навчально-методичні комплекси: картотеки, наочні посібники.

У соціально-педагогічній діяльності:

– розуміти суть і соціальну значущість своєї професії, мати стійкий інтерес до своєї професії, почуття професійної відповідальності за результати своєї праці;

– володіти педагогічною етикою, бути уважним і дбайливо ставитися до дітей;

– вміти раціонально організовувати свою працю;

– володіти навичками спілкування, міжособистісних і внутрішньогрупових стосунків;

– бути готовим до взаємодії з усіма учасниками навчально-виховного процесу;

– вміти проводити консультаційну роботу з батьками з проблем розвитку і виховання дітей раннього віку;

– вміти захищати інтереси і права дітей, знати правові норми, що регулюють права дитини;

– бути психологічно готовим до зміни виду і характеру професійної діяльності, усвідомлювати необхідність підвищення кваліфікації, бути здатним до самостійного оволодіння знаннями в області професійної діяльності.

В області організаційно-управлінської діяльності:

– бути готовим до позитивної взаємодії і співпраці з колегами і батьками;

– вміти раціонально організовувати виховний процес з метою зміцнення і збереження здоров'я дітей;

– бути готовим брати участь у консультаційній службі при яслах / садах, будинках дитини, «школах молодого сім'ї»;

– володіти вміннями ведення документації освітньої установи.

Таким чином, професійна підготовка вихователя в умовах сучасного закладу вищої освіти до взаємодії з дітьми раннього віку розглядається як цілісний процес, що має своїм стержнем реалізацію взаємозв'язків мотиваційно-ціннісних, теоретичних і процесуально-організаційних компонентів, з орієнтацією на підготовку компетентного фахівця, готового ефективно здійснювати педагогічну діяльність, здатного до виховання дітей і до взаємодії з ними з яскраво вираженою спрямованістю на педагогічну діяльність.

Список використаних джерел

1. Слостенин В. А. Психология и педагогика. М.: 2001. 334 с.
2. Кузьміна Н. В. Професіоналізм особистості викладача і майстра виробничого навчання. К.: Вища школа, 1990. 250 с.

Смолюк Артем

кандидат педагогічних наук, старший викладач

КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Смолюк Іван

доктор педагогічних наук, професор

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ІННОВАЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ І ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Найбільш важливими питаннями розвитку вищої освіти у світі, є її адекватність завданням сучасності. В аналітичній доповіді ЮНЕСКО «Сталий розвиток після 2015 року» зазначено, що у нову інформаційну епоху саме вища освіта має стати основоположним елементом у напрямі прогресу, а інновації у різних сферах суспільної діяльності мають містити в собі високий динамізм, швидку зміну знань, інформації, технологій. За таких умов підвищуються соціальне значення держави у забезпеченні доступу до якісної освіти, високого рівня знань, можливості набуття відповідних умінь, компетенцій через забезпечення закладами вищої освіти мобільності і свободи.

Інноваційна діяльність України у галузі освіти регламентована відповідними нормативними документами: Закон України «Про інноваційну діяльність», Положення «Про порядок здійснення інноваційної діяльності в системі освіти України», адже інноваційні та нові інформаційні технології у ХХІ столітті стали не тільки головною рушійною силою прогресу, засобом спілкування, а й потужним засобом навчання.

Педагогічну інновацію ми розглядаємо як особливу форму педагогічної діяльності і мислення, що спрямовані на організацію нововведень в освітньому просторі. Інноваційний процес в освіті – це

сукупність послідовних, цілеспрямованих дій, які спрямовані на її оновлення та модифікацію мети, змісту, організації, форм і методів навчання і виховання, адаптації навчального процесу до нових суспільно-історичних умов [3, с.103].

Інноваційні педагогічні технології як процес – це «цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів, педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів» [1, с.96].

Інновації в освіті – це процес творення, упровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних і управлінських технологій, унаслідок чого підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісного нового стану.

Розглядаючи інноваційні моделі навчання, ми звертаємося до нових дидактичних підходів, які формують нетрадиційне уявлення про організацію навчального процесу [2, с.33].

При цьому виникає ряд суперечностей між традиційними підходами до навчання у вищій школі й новими соціально-економічними вимогами суспільства, між обмеженням у часі термінів навчання й обсягом наукової інформації, що зростає. Важливим моментом у новітніх технологіях є позиція студента в навчально-виховному процесі і ставлення до нього викладача. В основу їх взаємодії мають бути покладені суб'єкт-суб'єктні відносини. Інновації в освіті починаються з поваги до індивідуальності студента і трансформації традиційної моделі стосунків «студент» – «викладач», «викладач» – «студент» у модель «людини» – «людина». Ключовим моментом у реалізації інноваційного навчання є принципова зміна функцій викладача, який перестає бути транслятором знань, жорстким організатором змісту і спрямованості навчальної діяльності студентів. Для організації інноваційного навчання оптимальним видається

спосіб проектування і організації освітнього процесу, за якого акцентується увага на організації активних видів пізнавальної діяльності того, кого навчають; викладач виступає в ролі педагога-менеджера й режисера навчання, студент є суб'єктом діяльності разом із викладачем, між ними формуються суб'єкт-суб'єктні відносини, а особистий розвиток студента виступає однією з головних освітніх цілей.

Оскільки постійно зростає творча компонента освіти, активізується роль усіх учасників навчального процесу, змінюється творчо-пошукова самостійність студентів, особливої актуальності набула інтерактивна технологія, в основі якої закладена суб'єкт-суб'єктна взаємодія викладача і студента. Спонукаючи студентів бути не спостерігачами, а активними учасниками навчального процесу, залучаючи їх до спільної діяльності, викладач має підготувати майбутнього фахівця до життя в суспільстві, виробити в нього здатність до пізнання світу й самого себе, до творчої праці, до взаємодії з іншими людьми.

У ХХІ столітті найбільш перспективною складовою системи вищої освіти стає дистанційна освіта.

Сучасні електронні засоби комунікації надають широкі можливості взаємодії студентів із навчальним матеріалом. Навчальний матеріал стає об'єктом навчальної взаємодії, що зумовлює активну пізнавальну позицію студента як суб'єкта навчального процесу. Студентові доводиться самостійно конструювати свої знання, вести діяльність щодо пошуку необхідної інформації у системі Інтернет або на спеціалізованих носіях і самостійно її аналізувати. Викладач має надати консультацію студентові, відповісти на всі його питання та оцінити досягнення студента після проведення тесту або іншої форми перевірки. Спілкування з викладачем повинне стимулювати бажання студента продовжувати діалог з метою досягнення певної навчальної мети.

Діалог як партнерська взаємодія може відбуватися не тільки з викладачем, а й з іншими учасниками навчального процесу. Взаємообмін

досвідом навчання, участь у відео конференціях, дискусіях, листування електронною поштою – усе це розвиває у студента універсальні комунікативні вміння, необхідні для подальшої професійної діяльності.

Із впровадженням дистанційного навчання багато вищих закладів освіти уже сьогодні застосовують технологію онлайн-семінару під назвою «вебінар», який демонструє порівняльні таблиці, презентації, відеоролики тощо. За допомогою інтернет-технологій вебінар зберіг головну ознаку семінару – інтерактивність, яка забезпечує моделювання функцій доповідача і слухача, що працюватимуть інтерактивно, комунікуючи разом за сценарієм проведення такого семінару.

Головними завданнями викладача для досягнення успіху у викладанні дистанційного курсу, як показує досвід, є створення умов, за яких взаємодія учасників навчального процесу організовується з мінімальним втручанням у діяльність студентів. Тобто, педагогу необхідно регулярно залучати студентів до участі у вирішенні різноманітних завдань з метою моніторингу їх прогресу, приділяти увагу кожному з учасників, особливо студентам із низьким рівнем спрямованості на самостійну діяльність.

Оскільки на сучасному етапі розвитку системи дистанційного навчання основний акцент ставиться на розробці інструментарію цієї системи, питання взаємодії суб'єктів такого освітнього процесу ще не отримало достатнього обґрунтування, а це породжує низку певних проблем у практиці дистанційного навчання. Зокрема, студенти відчувають нестачу практичних занять з деяких навчальних дисциплін.

Отже, дистанційну форму освіти треба розуміти як цілеспрямований інтерактивний, асинхронний процес взаємодії суб'єктів і об'єктів навчання між собою та із засобами навчання, причому процес навчання індіферентний до їхнього просторового розташування. А робота в системі Інтернет формує у студентів навички спілкування на відстані, ділового листування, що особливо важливо в часи всесвітньої комп'ютеризації,

поширення міжнародних зв'язків в умовах локдаунів зумовлених різними причинами.

Список використаних джерел

1. Козак Л. В. Дослідження інноваційних моделей навчання у вищій школі. *Освітологічний дискурс*. №1(5). 2004. с.95-107.
2. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму – шлях змін і розвитку. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2011. №4. С.33-34.
3. Смолук І, Солодуха Ю., Ясінська Н. Використання інноваційних методів навчання у підготовці фахівців дошкільного профілю. *Педагогічний часопис Волині*. 2017. №2 (5). С.102-107.

Удот Вікторія

асистент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Волинського національного університету імені Лесі Українки

ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО ДО ВЗАЄМОДІЇ З РОДИНАМИ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Впровадження експериментальної моделі підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до взаємодії з родинами учасників бойових дій відбувалось з 2016 до 2020 років. Змістове наповнення даної моделі відображає конкретні очікувані результати її упровадження – готовність майбутнього вихователя до взаємодії з родинами учасників бойових дій; зростання рівня таких компетентностей як: когнітивна, комунікативна, інформаційна, психологічна, соціальна, правова, творча та рефлексивна [3, с. 320].

З метою структурування та систематизації процесу впровадження моделі ми виокремили такі етапи: особистісно-мотиваційний, когнітивно-інформаційний, діяльнісно-активний, практично-продуктивний (рис. 1).

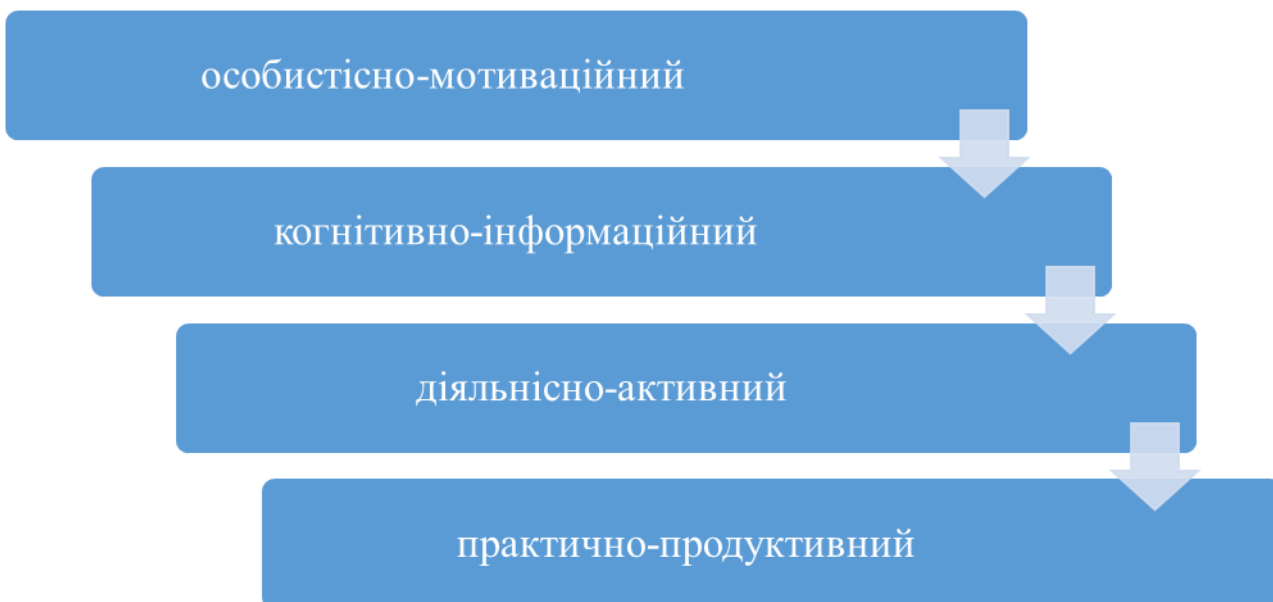

Рис.1. Етапи впровадження експериментальної моделі підготовки майбутніх вихователів ЗДО до взаємодії з РУБД

Особистісно-мотиваційний етап включав у себе виховання професійної гідності й професійного обов'язку, формування гуманістичної спрямованості особистості студента, формування у студентів позитивної мотивації та цілей обраної професії майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти в контексті підготовки до взаємодії з родинами учасників бойових дій, тобто виокремлення РУБД як специфічної категорії родин, які потребують особливих форм та методів роботи.

На даному етапі реалізації експериментальної моделі підготовки майбутніх вихователів були використані такі форми роботи зі студентами: лекції-візуалізації; лекції-диспути; лекції-презентації; практичні заняття; комунікативні тренінги; тренінги педагогічної взаємодії; виховні заходи; зустрічі з учасниками бойових дій, їхніми родинами; відвідування соціальних заходів, спрямованих на підтримку дітей та членів сімей учасників бойових дій.

Серед методів та прийомів ми використовували наступні: бесіди з учасниками бойових дій, з членами їхніх родин, дітьми; метод емпатії; робота з нормативно-правовими документами, які регламентують права учасників бойових дій та їх сімей; ділові та рольові ігри; інсценізація

проблемних педагогічних ситуацій; складання плану виховної роботи з дітьми з різних типів РУБД. Основними засобами були: мультимедійні засоби навчання, електронні навчальні посібники та програми, мережа Інтернет.

Метою когнітивно-інформаційного етапу є активна теоретична підготовка майбутніх вихователів, підвищення рівня загально-професійних знань та формування знань про особливості РУБД, проблеми та потреби, специфіку життєдіяльності, форми, методи, принципи та технології взаємодії з такими родинами.

Даний етап передбачав реалізацію наступних педагогічних умов:

- 1) наявність у майбутніх вихователів ЗДО ціннісних орієнтацій щодо необхідності взаємодії з РУБД, як особливою категорією родин;
- 2) взаємозв'язок різних видів діяльності студентів у аудиторній та позааудиторній роботі;
- 3) забезпечення науково-методичного супроводу професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО до взаємодії з РУБД;
- 4) суб'єкт-суб'єктні («викладач-студент») відносини під час практичної підготовки до взаємодії з РУБД.

Діяльнісно-активний етап був орієнтований на науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу майбутніх вихователів ЗДО, поєднання теоретичного та практичного компонентів професійної підготовки, що у сукупності мають сприяти ефективному формуванню вмінь та навичок взаємодії з родинами учасників бойових дій.

Експериментальну роботу на цьому етапі впровадження моделі підготовки майбутніх вихователів до взаємодії з РУБД було організовано за допомогою лекцій, практичних занять, участі у конференціях із доповідями, тренінгових заняттях із застосування методів розв'язання педагогічних ситуацій; диспутів; круглого столу; роботи над портфоліо (зібрання робіт, які засвідчують кінцевий рівень виконавських умінь студента [2, с. 305], у портфоліо входили письмові роботи студентів,

малюнки, схеми, звіти про спостереження та дослідження, проекти, комп'ютерні програми тощо); підготовки соціальних відеороликів, спрямованих на вирішення проблем та потреб дітей та членів родин учасників бойових дій; складання технологічних карт.

Варто наголосити, що технологічна карта – це опис процесу у вигляді покрокової, поетапної послідовності дій із зазначенням засобів, що використовуються [1, с. 86]. У нашому випадку, професійне вміння проектувати технологічну карту є одним із інноваційних компонентів професійної діяльності майбутнього педагога ЗДО, вершиною його методичної вправності щодо взаємодії з РУБД. Ґрунтується воно на добре розвинених рефлексивних здібностях студента проектувати та структурувати свою діяльність.

Практично-продуктивний етап основним завданням якого є формування певних умінь і навичок ефективної педагогічної взаємодії з РУБД педагогічної діяльності у передбачуваних ситуаціях педагогічної практики. Цей етап передбачав формування власного досвіду педагогічної діяльності фахівця здебільшого у процесі педагогічної практики студентів. Майбутні педагоги навчалися створювати власні моделі поведінки у процесі вирішення проблемних ситуацій або вдосконалення власної педагогічної майстерності, підвищення ефективності освітнього процесу в закладах дошкільної та вищої освіти, тобто входити в продуктивну дослідницьку позицію щодо власної діяльності.

Отже, всі означені нами етапи безпосередньо стосувались розвитку когнітивного, мотиваційного, інструментально-операційного та діяльнісного компонентів готовності майбутніх вихователів до взаємодії з родинами учасників бойових дій. Висновок про ефективність розробленої та апробованої моделі підготовки майбутнього вихователя до взаємодії з РУБД дозволять нам зробити результати контрольного етапу експерименту, які ми висвітлимо в наступних публікаціях.

Список використаних джерел

1. Коновалова М.В., Куликова Ю.О., Семиволос О.П. Педагогічні технології: інструментарій, механізми, технологічна карта Х.: Вид. група «Основа», 2015. 96 с. (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).

2. Лякішева А.В. Методика викладання навчальних дисциплін соціально-педагогічного напрямку студентам ВНЗ: навч. - метод. посіб. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 504 с.

3. Удот В.Ф. Обґрунтування структурно-функціональної моделі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до взаємодії з родинами учасників бойових дій. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал / голов. ред. А.А. Сбруєва. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. № 9 (83). С. 315-326.

Шиманська Інна

магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, професор Томашевська Ірина

ПІДГОТОВКА ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Побудова суспільства знань, формування знаннєвої особистості, де ключова роль відводиться її вмінню та бажанню постійно вдосконалюватися є лейтмотивом нового століття. Особливої гостроти це питання набуває у контексті професійного розвитку фахівців освітньої галузі, зокрема фахівців дошкільної освіти.

Проблема особистісно-професійного вдосконалення майбутніх фахівців з дошкільної освіти, росту професійно значущих особистісних якостей, здібностей, знань і умінь є актуальною в сучасній теорії професійної підготовки. Адже від цих показників залежить адаптація до

педагогічної діяльності, ефективність навчально-виховного процесу, задоволеність працею.

У сучасній літературі для характеристики впливу професійної діяльності на особистість фахівця і її прояви, використовуються поняття «професійне вдосконалення», «професійний розвиток», «особистісно-професійне вдосконалення», «саморозвиток», «самоосвіта» тощо.

У дослідженні професійного саморозвитку особистості важливими є положення про сутність і розвиток особистості як суб'єкта життєдіяльності (А. Брушлинський, Г. Костюк, С. Максименко, В. Моляко, С. Рубінштейн, В. Семиченко, Т. Яценко та ін.); концепції діяльнісного опосередкування особистісного розвитку (В. Давидов, О. Леонтьєв, А. Петровський та ін.); наукові уявлення про особистість професіонала й закономірності його становлення (Р. Гуревич, Б. Ломов, А. Маркова, В. Шадриков та ін.).

З. Крижановська трактує професійний саморозвиток як динамічний і неперервний процес самозміни особистості з позиції суб'єкта навчальної діяльності, що пов'язано з реалізацією внутрішньої потреби у самовдосконаленні, самотворенні та якісній професійній підготовці [4].

О. Власова розуміє професійний саморозвиток як багатокomпонентний особистісно та професійно значущий процес, що сприяє формуванню індивідуального стилю професійної діяльності, допомагає осмисленню передового досвіду і власної самостійної діяльності, а також є засобом самопізнання і самовдосконалення [1].

На думку О. Остапчук, основою професійного саморозвитку є особистісний саморозвиток, спрямований на становлення творчої індивідуальності майбутнього фахівця. Саморозвиток – прагнення людини до прояву, усвідомлення й удосконалення своїх особистісних якостей. Умовою саморозвитку є вільний вибір. При цьому він розглядається як вибір і освоєння суб'єктом тих чи інших інновацій. Кожна ситуація вибору породжує безліч варіантів рішення, опосередкованих певним орієнтаційним полем, відповідальність за дії в якому несе сам суб'єкт.

Засобами професійного саморозвитку можуть бути самовиховання, самоосвіта й самовдосконалення у поєднанні з практичною професійною діяльністю [5].

Поняття «професійний саморозвиток» дослідники пов'язують з правильною постановкою і розв'язанням психологічних, педагогічних, організаційних і предметних завдань щодо себе і своєї професійної діяльності. Отже, як вважає О. Остапчук, гуманізація фахової підготовки повинна передбачати і створювати умови, за яких майбутній педагог матиме можливість будувати власний образ професійного «Я» і, аналізуючи суперечність між «Я-реальним» та «Я-професійним», програмувати та здійснювати професійний саморозвиток [5].

Отже, на підставі аналізу вищенаведених теоретичних джерел з проблеми дослідження професійний саморозвиток розуміємо як свідому діяльність людини, спрямовану на повну самореалізацію себе як особистості в тій соціальній сфері, яку визначає її професія.

Професійний саморозвиток, як визначає М. Костенко, – це процес цілеспрямованих, якісних самозмін особистісної сфери майбутнього педагога, що забезпечує саморозвиток особистості вихованця. Автор визначає функції професійного саморозвитку педагога. З-поміж них: цілеутворювальна, рефлексивна, активної взаємодії й нормативна. Цілеутворювальна функція спрямовує розвиток особистості та її основних сутнісних сил по відношенню до визначеної мети, запланованого ідеалу, забезпечує переживання ситуацій професійної діяльності, створює можливість мати цілі і зміст життя, гуманні цінності й ідеали, внутрішні смислові й мотиваційні опори. Ця функція є головною в структурі професійного саморозвитку педагога. Рефлексивна функція спонукає майбутнього педагога до аналізу причинно-наслідкових зв'язків, стимулює розвиток його здібностей до самовивчення, роботи над собою і застосування цієї здібності у складних умовах і обставинах професійної

діяльності, пошуку й особистісної оцінки власного життєвого і педагогічного досвіду [3].

О. Дубасенюк, визначає особистісно-професійний розвиток педагога як результат професійно-педагогічної підготовки, як набуття індивідуальності, неповторності, духовності, суб'єктності. Це виявляється: у здатності до самостійного осмислення і трактування педагогічних процесів; у доцільності, обґрунтованості, свободі дій у ситуаціях виховання і навчання; в оригінальності вибору і поєднанні засобів, форм, позицій, прийомів діяльності; в умінні усвідомлено впливати на зміну ситуації, в якій ця діяльність здійснюється [2].

Г. Топчій розуміє «професійний саморозвиток майбутнього вчителя» як особливий вид суб'єкт-об'єкт-суб'єктної цілеспрямованої діяльності, спрямованої на самозмінення професійних знань, умінь, якостей, що необхідні для його успішного професійного саморозвитку [6].

Критеріями саморозвитку майбутніх фахівців з дошкільної освіти є такі:

- самоорганізація якісних змін в особистості і діяльності;
- домінування в структурі виховної діяльності дій майбутнього вихователя, спрямованих на професійне відновлення, на зміну своїх методів діяльності;
- постановка і рішення стосовно самого себе педагогічних, психологічних, організаційних, предметних задач;
- здатність майбутнього фахівця сприймати різні прояви середовища як передумови свого професійного розвитку.

Професійний саморозвиток може йти за такими напрямками: самостановлення, самовдосконалення і самоактуалізація.

Основний вплив на поведінку майбутнього вихователя здійснюють зовнішні обставини і вимоги, тому його саморозвиток йде шляхом пристосування до цих вимог і проходить наступні стадії:

- професійної адаптації. Вимоги суспільства, педагогічного колективу вступають в суперечку із сформованими у вузі професійними знаннями та вміннями молодого вихователя, який адаптується шляхом перейняття чужого досвіду;

- професійного становлення. Необхідність пристосуватися до вимог керівництва і суспільства вступає в суперечку з виробленим у майбутнього вихователя стилем діяльності і спілкування;

- професійної стагнації, коли студент пристосувався до вимог професійного середовища і існує за рахунок досягнень минулого. Це не рідко призводить до зниження активності, професійного зросту, використанню свого становища для пригноблення вихованців;

Саморозвиток виступає як безперервний процес самопроекування особистості майбутнього вихователя і тісно пов'язаний з рівнями розвитку самосвідомості. Л. Мітіна виділяє три стадії:

- самовизначення – співвідношення знань про себе відбувається в рамках зіставлення «Я» і «Іншого» (вихователя, вихованця, батьків). На себе переноситься певна якість сприйнята та зрозуміла в іншому.

- самовираження – співвідношення знань про себе здійснюється в системі «Я» і «Я». Майбутній вихователь оперує вже готовими знаннями про себе.

- самореалізація – співвідношення знань про себе здійснюється в рамках «Я» і «Вище Я» («Ідеальне Я»). На цій стадії формується життєва філософія студента в цілому, усвідомлюється сенс життя, своя суспільна цінність.

Вважаємо, що забезпечення безперервності професійного саморозвитку студентів можливе за наявності відповідної мотивації майбутніх педагогів, умов для професійного саморозвитку (навчально-методичне та інше забезпечення) та вмінь, пов'язаних з професійним саморозвитком.

Список використаних джерел

1. Власова Е.А. Профессиональное саморазвитие будущих социальных педагогов : монография. : Николаев, 2009. 116 с
2. Дубасенюк О.А. Теоретико-технологічні засади впровадження особистісно орієнтованого підходу у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя. *Професійна педагогічна освіта : особистісно орієнтований підхід* : монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : вид. ЖДУ ім. Івана Франка. 2012. С. 14-40.
3. Костенко М.А. Критерії та показники професійно-творчого саморозвитку майбутнього вчителя. *Проблеми сучасного мистецтва і культури* : Проблеми професійної педагогічної діяльності : зб. наук. праць. Київ : Науковий світ. 2002. С. 59-63.
4. Крижановська З. Ю. Самореалізація людини як запорука її саморозвитку. *Соціальна психологія*. К. : вид-во Укр. Центру політичного менеджменту. 2009. № 3 (35). С. 95-100.
5. Остапчук О. Професійний саморозвиток і самопроекування в системі педагогічної освіти. *Шлях освіти*. 2007. № 4. С. 13-18.